

De vitalibus periodis aegrotantium et sanorum : seu elementa dynamicae animalis.

Contributors

Testa, Antonio Giuseppe, 1756-1814.

Publication/Creation

Londini : Ex typograph. J. Davis, Prostant apud J. Johnson [et. al.], 1787.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ghbt9x8g>

License and attribution

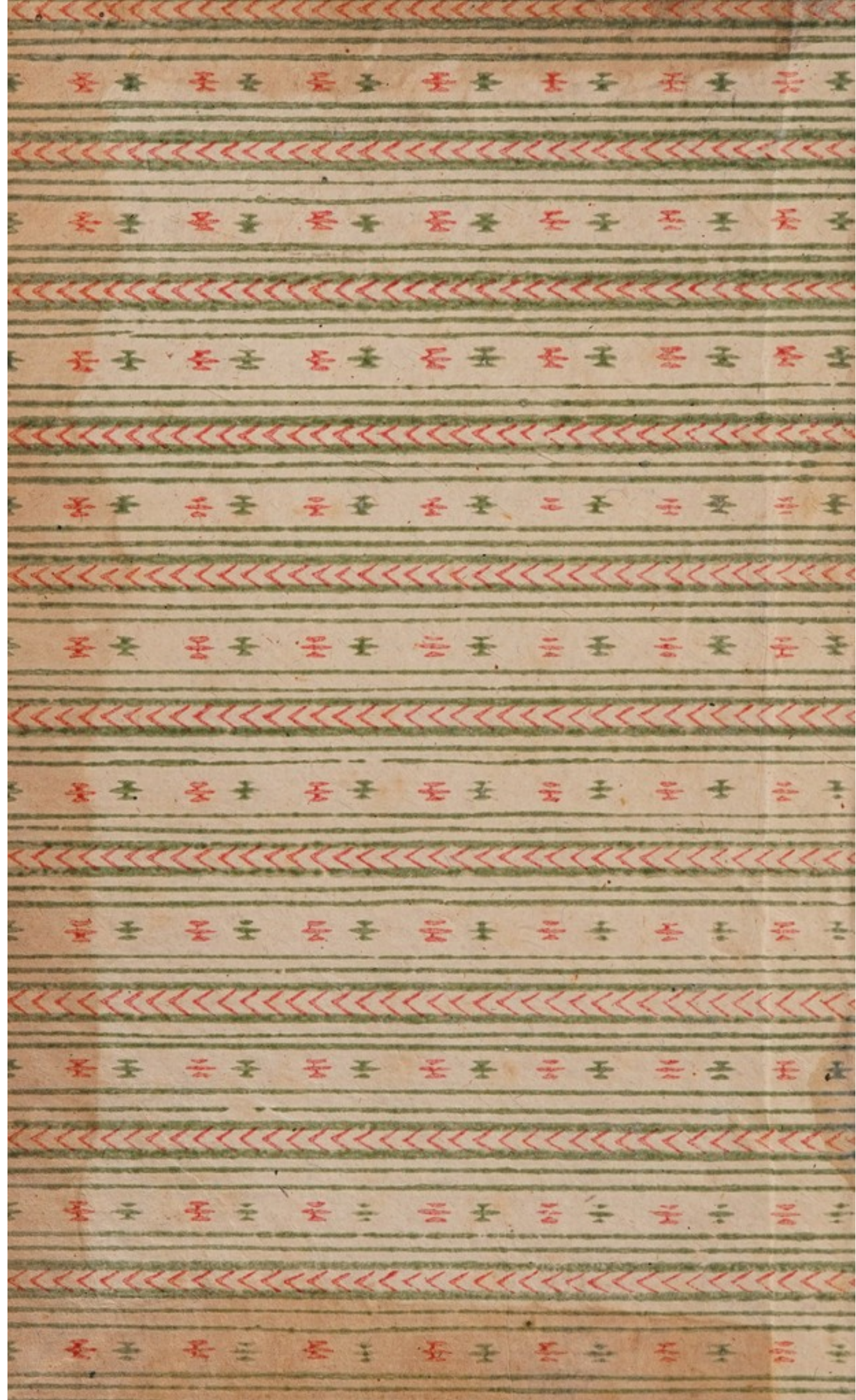
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

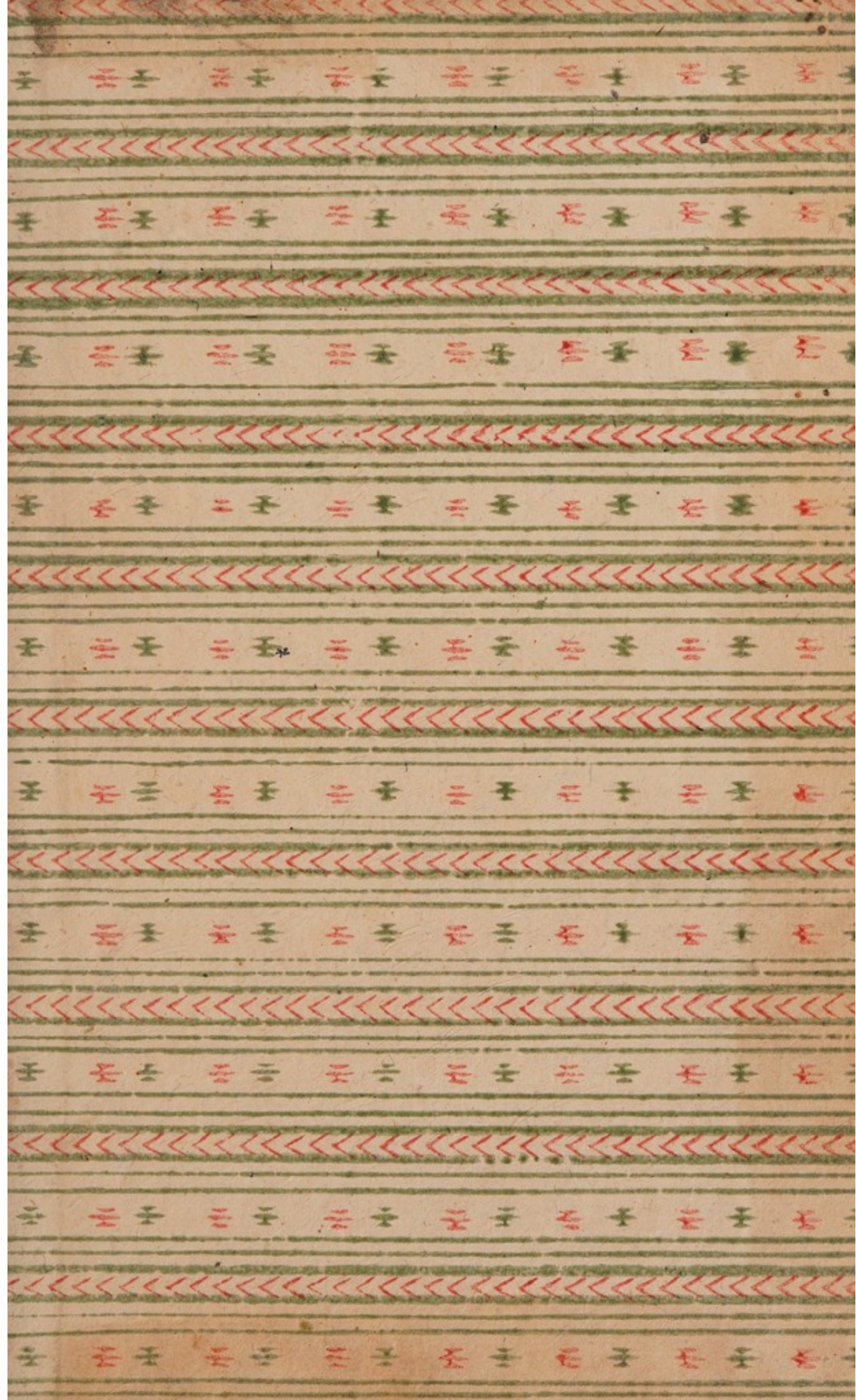
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

C.1.DD.4r

50941/B

32 I

W.B. 711

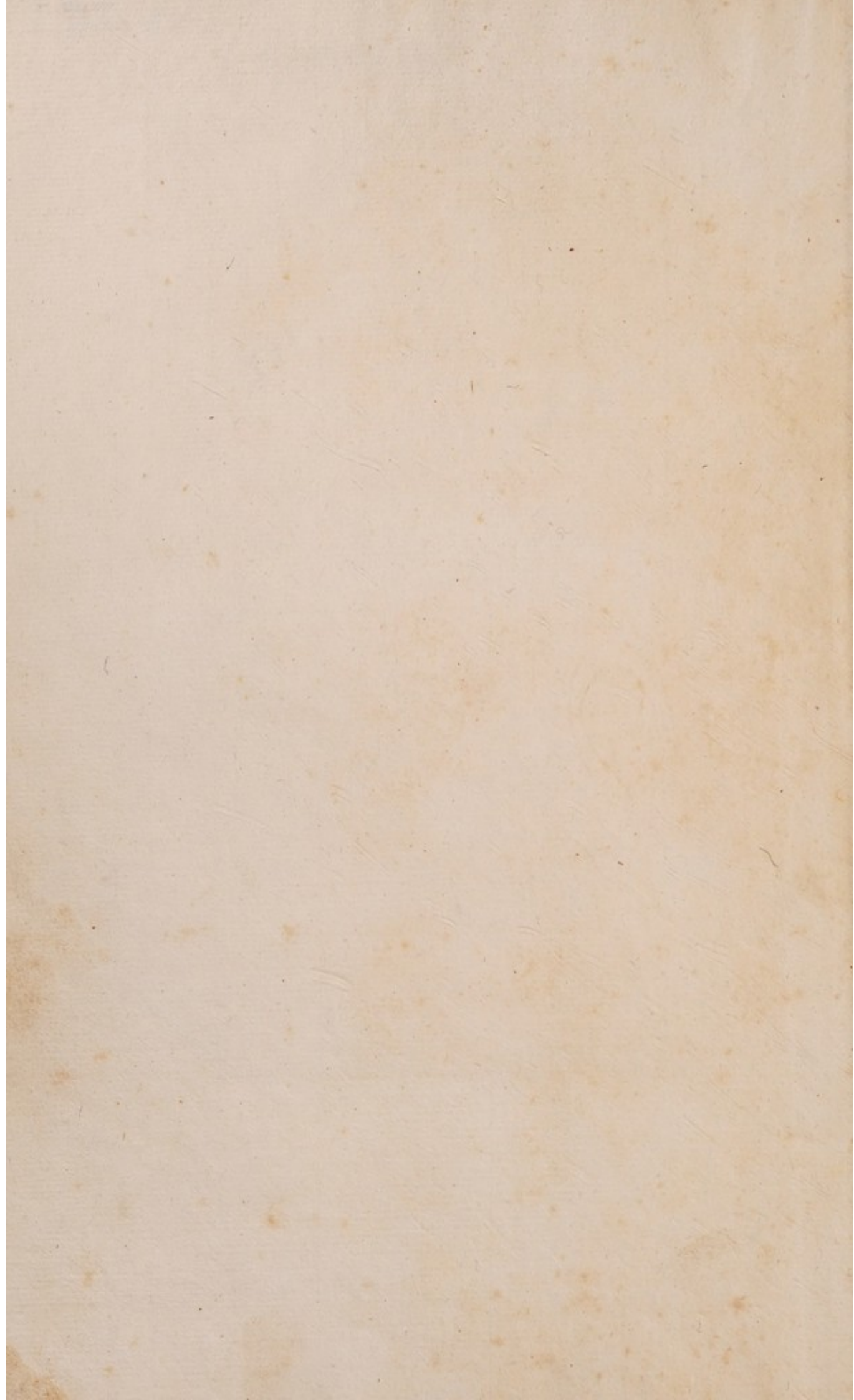
P VII

3400

17362

541

A. JOS. TESTA, PHIL. ET M. D.

IN MAGNO FERRARIENSIVM NOSOCOMIO

MED. ET CHIR. PROF. ORD.

D E

VITALIBUS PERIODIS

Ægrotantium et Sanorum :

S E U

E L E M E N T A

DYNAMICÆ ANIMALIS.

V O L. I.

Ad docendum parum, satis ad impellendum.

L O N D I N I :

EX TYPOGRAPH. J. DAVIS, CHANCERY-LANE.

PROSTANT APUD J. JOHNSON, ST. PAUL'S CHURCH-YARD;
G. G. J. ET J. ROBINSON, PATERNOSTER-ROW; ET
MOLINI, No. 45, LEICESTER-SQUARE.

M.DCC.LXXXVII.

JOHN HILL

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

303677

THE

THE

THE

THE

THE

THE

JOH. MARIÆ RIMINALDO,

S. ROM. ECCLES.

CARDINALI AMPLISSIMO

PATRIÆ FERRARIENSIS PONTIFICIÆ

ACADEMIÆ,

RESTITUTORI, AMPLIFICATORI, CURATORI,

A. JOS. TESTA,

VIRO DE LIBERAL. ITAL. ART. ET SCIENT.

BENE MERENTISSIMO,

GRATI ANIMI SIGNUM

LUB. D. D. D.

M Æ C E N A S

INDULGENTISSIME

QUOD tuum est, ad te mitto, RIMINALDE, CARDINALIS AMPLISSIME.

Si quid enim in disciplinis, quas complures jamque annos tracto, profeci vel post multos, quod DEUS det annos, quasi profecturus sum, tua juvante munificentia, et gravissimo hortante consilio, quicquid cum honore egerim, exegi.

Quare quos nuper de Medicina libros confeci, eos tibi, Ferrariensium quotquot sumus, studiorumque nostrorum PATER SPLENDIDISSIME, ex animo dono: nobilissimo, de quo scriberem, argumenti genere delecto, ut si minus rerum tractatio, di-

cendi saltem propositum aliquam officii, quod volo, partem impleret.

Jam enim, cum præstantes omnis generis scientia viros ex Italia universa in Patriam Universitatem recepisses, id maxime curavi, ut si quid exterarum, quas adii, Gentium doctrina augerer, pro Patria imprimis, cujus vehementi feror studio, aliquid auctus, pro Patria etiam, quidquid scriberem, scripsisse viderer, non æmulatione, sed alienæ virtutis exemplo, cujus egregia vis est, et potentissima, commotus. Cum etenim multa perpetuo a Romanis Pontificibus et ab amplissimis Cardinalitii ordinis Viris pro Scientiis, et Artibus, præclare sint gesta, tum istud nuperæ ætatis Pontificiæ Ditioni beneficium solidissimum accessit, ut Ferrariensem Academiam tua erga Patriam intercedente charitate, magno titulorum, et census additamento nobilitaret, PIUS VI. PONT. OPT. MAX; quem
Augusto

Augusto dignissima laudis testimonia undique efferre, magna per Europam pervulgata fama est.

Quamquam, ut ad scribendum liberali quam quod animo conferrer, me summorum in Romana Aula Principum, nullo meo merito, favor impulit, ob quem invidiosissima sæpe opportunitatis copia nobis facta est. Scis etenim quanta nos animi magnitudine, cum superioribus annis Parisiis moraremur, complexus sit antiquissimæ, et vix non regiæ Stirpis Ornamendum JOS. S. R. ECCL. CARDINALIS AB AURIA, qui cum multa strenue PONTIFICIS ad CHRISTIANISSIMUM REGEM Legatus gessisset, multo is etiam in honore a Sapientibus Viris habitus est: quam ob causam aliquid nos etiam apud eos, interposita ejus gratia valuimus. Accessit etiam nuper, ut Celsissimus URBIS SENATOR et S. R. ECCL. VEXILLIFER AB. REZZO-

NICO, me ejus fanitati præfectum in itinerum suorum comitem, adhibuerit: cumque is, generosus ubique Italici Nominis assertor, omne quidquid apud Exteros laudis pretio abundat, in Italiam conferre suam enixe peroptaret, amplius nos etiam incendit, ut nulla plane re inaudita aut invisa, quæ nostra aleret studia, et continuo scriberem, et mihi, et cæteris, quantum esset in me, prodessem.

Neque postremas inter scribendum vires addidit Gentis nostræ amor, quod et multum in Patria immerentes amemur, multaque in nos et speciosissima benevolentiae testimonia, ab ineunte fere ætate, conlata fuerint, ut nec dulcior ulli, quam mihi, Patriæ recordatio esse queat, neque optimatum Hominum præclara voluntas in alterum, plusquam in memetipsum ceciderit.

Quas

Quas cum cæteris palam referre grates
 jucundissima beneficiorum memoria exi-
 gat, ecquid verborum pro Te, tuoque in-
 gentissimo erga Patriam, et nos animo,
 RIMINALDE CARDINALIS AMPLISSIME, in
 magna veritatis ubertate sumpsero. Neque
 enim Patrius Amor tuus fineret ornari di-
 cendo, si quidem eum includere verbis
 facile esset. Cætera namque, quibus animo
 locupletaris, et ad laudandum aptissima, et
 ad imitandum dignissima, ab una tua Pa-
 triæ charitatis virtute, quantum in se præ-
 stant, superantur tamen, quod et cæteras
 virtutes singulas, postrema hæc complec-
 tatur, easque in humani generis commu-
 nitate frugiferas sola fere efficiat. Cum et-
 enim bonorum omnium, quæ ad homines
 pertinent, rerum Naturæ investigatio et
 cognitio unicus sit fons, hunc Tu uberri-
 mum Patriæ tuæ, hunc finitimis Gentibus
 aperuisti: Tu hominum animos ad Vir-
 tutem incendiisti: Tu nobilissima Virtuti
 præmia

præmia constituiſti: Tu, quæ emmolliunt animos ignaræ gentis otia, fugaviſti: Tu veterum, Tu recentium Hominum famæ proſpexiſti: Tu præſenti conſulens ætati, plus adhuc venturæ, conſuluſti: nempe quod Sapientiam Sapientia excipiat, et ſplendida Veritas traduce, et increſcente lumine, quod ſubſequitur, ævum illuſtret.

Quare Tu noſtra hæc mitiſſimo vultu accipe: vota quidem pro Immortalitate tua perſolvere ſcribendo voluiſſem: ſed non reſpondente ingenio, quod potui, lubentiſſimo dedi animo. Quod reliquum eſt, vale diu, Teque ſoſpitem et virtute tua beatiſſimum, ſeri etiam Nepotes, quaſi Patrii Amoris miraculum ad impellendum cæteros videant. Vale iterum.

Londini: Kal. Jan. MDCCLXXXVII.

L E C T.

L E C T. S A L.

I. **Q**UID et quale sit dicendi propositum, quæ scribendi ratio sit et ordo, paucis præloquar.

II. De Vita in universum scribimus: eaque cum datis quibusdam Motuum Seriebus omnis intertexta, et composita sit, in ejus Motuum regulas, successiones, et circuitus, et fere etiam Principia inquirimus: ad quorum postremum, antehabita præcedentium investigatione descendimus.

III. Verum enim cum Vitæ Motus, persistente Morbo, irregulares impetus suscipiant, quantumque alicubi debilitantur, intensius exerantur alibi, visum est eos, priusquam in sanis, in ægrotantibus contemplari: quod fecit ante nos fortassis nemo. Id profecto integræ valetudinis proprium est, ut debita
reactione

reactione contemperatæ actiones omnes, Motuum, quibus Vita constat, conscientiam fere nobis auferant. Similia in latente corporum gravitate extant : neque etiam electricæ virtutis, quæ late in Natura dominatur, signum alicubi se prodit, priusquam inordinatæ Electrici Fluidi transmissiones ab uno in alterum fiant corpus.

IV. Ergo quæ sint in Morbis Motuum regularitates, quæ manifesta eorum tempora, periodi, et commissiones Primo Libro expendimus, et quidquid Hippocrates in id ipsum scripserat, in illius priore parte subjungimus, et in multis etiam defendimus.

V. Hippocrates enim, multorum judicio, vix gravi culpa caruit, quod trinos, quatinos, et septenos dierum circuitus, vana numerorum fide deceptus, in morbis interposuisset. Sed verisimillima in convertendis nonnullis Hippocraticis locis castigatio, culpam facile omnem ei adimit, eumque non Pythagora, sed Natura magistra scripsisse, partium studio vacui judicamus.

VI. Post quæ, ordinatissima Morborum tempora, accessiones, circuitus, et fines, latius quo potuimus, ex Medica Historia omni describimus: hisque cum Hippocratis doctrina collatis, alterutrorum fidem, alterutrius auctoritate confirmamus. Neque enim ab Hippocratis ætate, quod multi scribunt, Morborum incessus mutatus est, neque a vario regionum positu, aut usitatioe medendi ratione, quæ propria Morborum sunt, multum aliquid delentur.

VII. Præterea cum nonnulla de Principio morbum faciente, unde tanta Nuperorum controversia exarsit, præfari non unus inter scribendum locus postulare, rem paucis attigimus, contractaque Pathologiæ omnis fundamenta dedimus: hisque alteram Libri Primi partem absolvimus.

VIII. Igitur quod certa constet in Morbis periodorum lex, iique statim circuitibus et finibus coerceantur, quæ istorum similia in sano homine eveniant, subsequente Libro quæsumus. Quare diurnos Motuum Vitæ circuitus, menstruos, et annuos, et qui illorum

illorum dimidiata aut multiplicata ratione fiunt, consideravimus: multaque ea propter de diurnis, et menſtruis utriuſque ſexus conſuetudinibus, earumque automatica po- teſtate, de Anni tempeſtatibus, Annorum converſionibus, de variis Annorum peri- culis, et Naturali Vitæ termino, Homi- numque varia vivendi ſpe, ſcripſimus. Quo- rum cuncta omnium eſſe ſimiliter Hominum, Gentiumque, ab antiquiſſimis Medicæ Hiſto- riæ in hunc uſque diem regeſtis, facile mihi videor probaviſſe.

IX. His de Vitalibus Periodis Ægrotantium et Sanorum expoſitis, ecquid eæ cauſſarum habeant, ſaltem vero aliquid ſimile inter- ponere curavimus.

X. Et ejuſmodi quidem alias extra Homi- nem, aliasque ruruſus in Homine cauſſas ſump- ſimus. De utriſque ſingillatim ſcripſimus.

XI. Prioris generis ſunt circumpoſiti aeris actiones, eaque propterea quæ ipſum ordinate et inſigniter mutant. Jamque enim cum ea, quæ de Solis, et Lunæ in humanum corpus imperio,

imperio, ab antiquissima verosimiliter inter homines observatione profecta, tum ab Hippocrate plusque adhuc feracissimo Galeni iudicio exornata, nupera etiamnum aliquorum industria inclaruerunt, cum ea, inquam, multum adhuc dubietatis in se habeant, manet tamen Aerem Vitam animalium custodire, tantamque ab eorum nativitate Aeris potestatem pro tuenda Vita interesse, five ea Vitam cum Aere ducant, five in Aerem, quod Vitæ nocet, emmittant, ut five istorum alterutrum, five utrumque simul eveniat, vix dubium sit Vitam cum Aere communi nexu confociari.

XII. Annon ergo sub gravi Aeris commutatione, simul et gravis in Vita commutatio instabit? Hoc quidem videndum est: verum etenim dato etiam communi isto Aeris, et Vitæ nexu, supereft adhuc Aliquid in vivente animali, quod Aeri consimilem in ejus Vita mutabilitatem arceat. Illud quidem multi Hypermechanicum, et cum nullo perspectarum in Phisica virium genere, comparabile judicant. Nec certe aliquis in hunc usque diem illud accurate circumscripsit. Sed,

I tot

tot tantaque ejus exempla in Animalibus, nedum Plantis, et Mineralibus, sed et in universo adspectabilis Telluris Mechanismo, et positu, extant, ut vix credibile sit singulare Aliquid, quidquid ad organicos Animalium Vitæ Motus pertinet, efformare: nisi quod Motuum, fereque Electivarum Attractionum ingens adeo numerus et series in homine sit, ut potius virium suarum præstantia et numero, quam novo earum genere Homo unus, quidquid in Mundo est, facile vincere videatur.

XIII. Præterea cum cætera quæcumque quibus cum vivimus, et connutrimur, Aer mutabilitate sua longe singula antecellat, sitque fere mutationum omnium, quæ in reliquis corporibus fiunt, veluti conspiratio una, pariter atque rudimentorum universæ Naturæ congeries una et centrum, quærendum est quæ demum in Aere mutationum genera, propter proximum ejus cum Vita consensum consimiles in animalibus mutationes efficiant: quod seræ Posteritatis difficile judicium anticipare Auguris adhuc, plusquam Philosophi munus est.

XIV. Annon etenim variata Fixi, Dephlogistici, Vitiati, et Inflammabilis Aeris, quibus communis Atmosphæricus constare creditur, proportio, ejusmodi mutationis in Vitæ Motibus necessitatem, Animalibus inferat, pariter atque in Eudiometro : an vaporum, qui in Aere resoluti sunt, quantitas major, aut minor, atque in Hygrometro : an commutatæ Aeris pressiones, ut in Barometro : an soli ventorum impetus, ut in Anemometro ; vel demum similiter, atque in Thermometro, instabilis in Aere Caloris aut Electricitatis, ut in Electrometro, copia, tenorem Vitæ commutet, istaque five conjunctim, five singulariter, quod vivum est, mutabilitate afficiant, consimiliter atque in Physicorum Machinis, puto adhuc neminem expedite dicturum.

XV. Præterquam quod, multa etiam, quæ rite Instrumentorum sensu explorata feruntur, vix tamen eorum judicia in Hominibus verificantur, ut acriore adhuc industria opus sit, antequam consimilis Instrumentorum, et Vitæ constet ratio, unaque fiat effectuum utrobique consensio. Certe vix tuta sunt, quæ de communi salubritatis in Aere mensura circum-

b

feruntur,

feruntur, aut quæ de propria, et specifica sic dicti Vitalis Aeris natura, perpetuo experimentorum apparatu prodeunt : ut non inverosimiliter judicaverint multi, id quod proprie respirabilem Aerem, aptissimumque efficit ad vivendum, potius in certa ejus contemperati-
one fundari, quam in singulari, et proprio sic dicti Vitalis Aeris elemento.

XVI. Vix tamen dubium est illorum, quæ diximus, singula, in viventibus Animalibus actiones suas edere, ut magna propterea istorum pars futuras tempestatum conversiones, et Aeris procellas nedum præsentiat, sed priusquam acciderint, certis quibusdam signis constanti ordine ante significet. Ad certas enim humiditatis, caloris, ponderis, &c. in Aere proportionales, plerorumque Animalium Vita, natura sua efformata est, ut si quid a certa discefferint eorum omnium mensura, vix non aliquid in Vitæ integritate lædantur. Cujusmodi cum in sano Homine paullo obscuriora inditia compareant, nullaque etiam omnino in egregie valentibus, vix cæterum is integræ sanitatis normam amisit, jamque, sub quibus ejus Vita stet Dominis, monstratur, eoque

eoque plus, quo internorum Vitæ Motuum certa in eo perit proportio, et regula. Quantum enim interna ejus Motuum Vitæ elementa debilitantur, tantum potestatis externis caussis, cum Vita conspirantibus, adjungitur. Propter quæ puto eos magnam partem verum vidisse, qui perpetuam debilitatem in morbis considerant: quamquam hos quidem intueri necesse est, ne quæ virium additamenta Ægrotantibus parant, cum æquabiliter per omne corpus distribuuntur, parum omnino debilitati subveniant, nempe quod si inæqualibus addantur æqualia, quæ remanent, erunt perpetuo inæqualia.

XVII. Dixi in rite valente Homine, manifesta minus, nullaque etiam, a circumflui Aeris mutationibus inditia extare, minimamque universim ejus Vitæ, propter eas, mutabilitatem incurrere. In isto enim maxime, nobilissima Hominis Natura fundatur, ut nedum inoffense, insignem in circumposito Aere mobilitatem sustineat, sed tantum insuper sibi ab illa temperet, ut circumfusus Aere, proxime ebullientis aquæ calorem æquante, ille vix minimum a naturali suo caloris gradu discedat;

contra, quam in magno saltem cæterorum Animalium numero, quorum calor facile augeri finit, neque eum, quem natura sua habent, ita similiter adversus extrinseci caloris incrementum custodiunt. Quam ob causam facile læduntur, crebraque in eorum Vita mutationis necessitas extat.

XVIII. Quam arbitror rationem esse, propter quam, cum pleræque Animalium, et Plantarum species suis quæque terræ regionibus alligari videantur, eorumque magna pars mutato cælo intereat, vel saltem propagari recuset, solus Homo late per omnem Mundum dominetur: ille agros, nemora, et silvas habitet: imis vallibus, altissimisque montibus infideat: ille super lacus, et flumina, et maria innocua Vita consistat: et nuperrimo etiam ausu, vix ferendos avibus volatus sustineat: ille demum cum in Oriente diem viderit, mitissimo confectus senio in Occidente moriatur, postquam cœnosos Austri flatus, Boreamque penetrabilem circumiverit.

XIX. Attamen cum multiplex ille Aeris et Vitæ consensus nil non dubitabile finat, quando
ifo-

isochronas alterutrius mutationes, si quæ, et unde fiant, quærimus, nulla fere ex causis, quibus cum in Aere mutationes eveniunt, constantissimæ plus habet activitatis in sano Homine pariter atque ægrotante, veluti diurnæ Lucis affusio. Verum namque diei, noctisque tempora distinctissimo Vitæ modo labuntur, tum propter variantes die ac nocte Hominum habitudines, cum propter ingentes natura sua præsentis, deficientisque Luminis, erga Aerem effectus. Quam ob causam invalidis jamque inter Homines ejus generis consuetudinibus, hisque per traducem jamdudum transmissis, vero est simillimum taliter eorum Vitæ motus comparari, ut diurno et nocturno quodam circuitu distinctim ferantur: utque omnis eorum impetus, certa incrementi, et decrementi ratione constans, singulis quattuor et viginti horarum intervallis, definitam actionum seriem, et summam, perpetua referat successione.

XX. Quamquam in ipsa etiam Aeris, ab exorto Sole, illustratione, quidquid in Atmosphæra mutatur, et consimiles in Animalibus mutationes cogit, non omne in unica Luce fundatur. Cum Luce etenim, præter propriam

ejus, sic dictam, coruscationem, unde non minima stimuli vis in Animalia transit, calor etiam, et cum calore vaporatio, cumque his conjunctim humiditatis proportio, pressiones insuper, stratorumque Aeris, non in omnibus pares, impetus, in omni collustratæ Atmosphæræ tractu mutantur. Adde et singularum Aeris specierum, unde Atmosphæricus communis efficitur, miscellam et temperiem pro Lucis gradu variare, corporumque aliquid perspirantium emissiones et effluvia, non solum juxta Lucis motum incitari, et minui, sed diversissima etiam aerearum substantiarum, *Gas*, genera emitti. Cujusmodi locupletissimo exemplo, sunt Plantæ.

XXI. Verum autem in tanta Lucis, et Ignæ materie affinitate, rursusque in summa Ignei principii per omnem Naturam activitate, id maxime inter scribendum curavimus, ut si qui cum Lucis accessione et duratione, Aerisque exinde obortis mutationibus, consentanei Vitæ motus fierent, subjungeremus; cumque vix aliquid nobis proficiendum esset, si quidem in tanta simul causarum communitate, earum singularem aliquam, summe difficili, et dubia analisi, sanciremus;

mus; propterea universim diei noctisque tempora fumpimus, cum hisque sanorum, et ægrotantium Hominum universaliores consensus subdidimus.

XXII. Post quæ, multa de Lunaris luminis erga Homines potestate, id postulante loco, sequuntur. Quamquam in magna rei dubietate, alienas potius opiniones narrare, quam nostram interponere fategimus. Ea tamen in re sic nos præstitimus, ut in uberiores, quo fieri a nobis posset, dubiorum explanationes incubuisse videremur, cunctaque ea, quæ ad menstruas Animalium periodos pertinent, quidque his commune cum Lunæ circuitu interesset, quasi in unum, sermone nostro, collata prodirent. Præclarum iterum, et magnum Humanae Vitæ præstantissimæ exemplum, nempe quod maria commovente Luna, tantillus tamen Homo, cum integre valet, solo suæ Vitæ impetu, sese ab omni ejus servitio eximat, quod nequit immensum Pelagus, tanta undique aquarum gravitatione nihilum contra obstante.

XXIII. Cum vero non omnes Morbi omnium similiter ætatum sint, Vitaque omnis

cum ætate mutetur, ventum nobis erat ad alterum illud caussarum cum Vita conspirantium genus, quod intus in Homine, initio constitue-
ramus.

XXIV. Ergo quid varias Morborum origines incitet, et quæ sint juxta ætates, Motuum proportionones, et in quas partes, fere præhabito loci delectu, Principium Impetum faciens feratur, postrema Secundi Voluminis parte quæsi-
mus. In quo maxime loco, si quidquam a consueta judicandi via, aut scribendi norma, neminem læsurus discessi, quidquid intellexerim, id perspicue reddere curavi; ut etiam quidquid errarem, perspicue errare adlaborarem. Perpetua etenim a notissimis ad ignota, progressionem, a Morborum finibus ad eorum causas, et a Morbis ad Sanitatem transivimus, cunctaque utrobique ad ejusdem Principii unitatem, et potestatem conformantes, eximium in hoc maxime, Veritatis inditium fundavimus, in uno videlicet Hominis cum universa Natura consensu, iisdemque in Ægrotante, et Sano, Impetus Vitæ causis et elementis.

XXV. Sed

XXV. Sed Homine late adeo cum externis, Igne, Aere, Aqua, &c. consentiente, rursusque omnibus ejus corporis punctis, invicem consensu uno colligatis, dicere, quæ prima in eo Motuum elementa interfint, effectusque a causarum vicinitate sejungere, neque in nostra erat, neque in aliorum, quoad vidimus, potestate fuit unquam. Nullum enim est rerum in Vita genus, quod, aut avulsum a cæteris, per se ipsum constare, aut quo cætera si careant, vim suam, et certam consensionis legem conservare possint. Non minimum tamen in operosissima re profecisse videbamus, si quod Majores nostros, qui diutissime ante nos vixerunt, curavisse percepimus, id denuo curantes, unica fere in tabula, omnem Artis nostræ majestatem exprimeremus. Ii etenim, cum omnia ista quæ supra et subter in Mundo sunt, unum esse, et una vi, et una consensione Naturæ constricta esse putarent, facile multos judicio vicerunt, iique de universæ Medicinæ incremento solliciti, et ipsi quoque egregie meriti, Medicum universæ Naturæ sapientem virum, aut effecisse, aut saltem voluisse videntur.

XXVI. Quæ

XXVI. Quæ Medici studii norma, Posteriorum judicio, in omnem fere repudiata partem, cecidit, neque plerisque, qui sic egerunt, aut facile est arguere, aut etiam decet. Verum namque in arduo modum fervare vix pauci perpetuo potuerunt, inque operosissima universæ Naturæ contemplatione, aut rei magnitudo multos deterruit, ab eaque abstinere coegit, aut, si qui fiduciæ plenissimi de his, quæ ignorabant, vaticinia edixerunt, postera dies eorum commenta delevit. Quamobrem, cum rerum ubertate feracissimum, id genus studium, multos in utramque partem oppressisset, certis jam tandem limitibus Medica Ars muniri cœpit, fereque in solo Homine, cujus valetudinem curat, fundari: eoque in finem est deventum, ut quasi vix aliquid universæ, in qua vivit, rerum Naturæ Homo particeps haberetur, cæterarumque rerum comitatu pulcherrimo segregatus, propria sua, et singulari scientia a Medicis tractaretur.

XXVII. Quare, cum in Homine omnium, quæ ad ejus Vitam pertinent, rerum ratio quæsitæ esset, cumque singulis quibusque

morbis certæ in eo causæ præpositæ fuissent, inde plurima excrevit morbifici fomitis, morborumque farrago, Arsque omnis in multiplices sanationis regulas est deducta. Præterea perpetuæ humorum acrimoniæ cœptæ sunt incusari, fixaque plerorumque morborum in certo viscere sedes statuta est, unde sæpe totidem, et sæpe plane supervacuæ Ægrotantium, et Medicorum lamentationes. Quantum etenim in magno morborum numero, viscus aliquod singulariter compatiatur, vix tamen morbum sanare possibile est, ea tantummodo curata parte, quæ præcipue dolet. Invalente namque una, cæteræ omnes invalent, quod Hippocrates dixerat, neque una sanari in integrum potest, nisi cæteræ quoque sanentur. Cætera quid memorem, quæ ex avulso Philosophiæ a Medicina studio, malorum in Arte genera nata sunt.

XXVIII. Hanc tamen Medicinæ a Sapientiæ studio separationem, Hippocratem ante alios, effecisse, multi ex notissimo Celsi loco judicant, quasi rationalem disciplinam vix morborum sanationibus conferre posse is existi-

existimaverit. Eos cæterum, qui ita credunt, facile est refutare: neque enim de Aere, Aquis, et Locis tanta sollicitus Hippocrates quæsiisset, aut de Morbo Sacro tractatum, aliaque ejus census Philosophiæ plenissima conscripsisset, nisi universas naturalium rerum rationes, non utiles modo, sed necessarias ad apposite curandum judicavisset. Quare si quid in veteri Majorum suorum instituto, Hippocrates innovavit, fereque duo, ex uno Sapientiæ et Medicinæ studio, effecit, id unum fortasse præstitit, ut ille omnium primus, eam Sapientiæ partem, quam Medicinam vocamus, singulariter professus sit, quod neque Pythagoras, neque Empedocles ante egerant, pluraque de morborum curationibus speciatim tradiderit, quæ Sapientiæ Professores antea utiliter cogitavisse, et Ægris inculcavisse perceperat.

XXIX. Cujusmodi consimilia post eum, multorum merita laudantur, eorumque imprimis, per quos salutaris ista Professio nobis increvit. Quorum non postremus ætate hac nostra Wilh. Cullen, multa accurate ex antiquissimo Philosophiæ et Medicinæ confortio

fortio primus restituit, suumque his judicium præclare adjunxit. Nec certe ejusmodi rerum memoria, perpetuo non auspicato, interval-
latis temporibus in Arte renovatur. Quan-
tum etenim eæ res, non adhuc fortassis sana-
biliore morbos efficiant, quod saltem plurimi
affirmant, in id tamen maxime juvant, ut
quidquid in Arte didicimus, plus perspicue
alieno judicio profit, neque necesse sit, nimi-
um adeo inter ærumnas et pericula, feram
Artis cognitionem differre. Aliud namque cu-
rare est, aliud alios edocere, ut hi similiter ap-
posite curent; iique, si fieri potest, quæ non
adhuc patuerunt sanandi viæ, ejusmodi stu-
diis eorum spem, et ingenia fomentibus, re-
periant.

XXX. Verum namque cum omnis sanandi
ratio, temporis, et remedii opportunitate, tota
constet, valet enim temporibus Medicina, et sola
quæ tempore dantur, Medicamenta sanant; rur-
susque cum Medicorum prædictiones, fere di-
vinam Artis nostræ partem, omnes in Occa-
sione, ejusque scientia, fundentur, totaque
Ars, nil nisi sapientissima Hominum pruden-
tia sit, in id unum elucubratione hac nostra
colline-

collineavimus, ut quidquid ad Medicam Opportunitatem conferret, non omnem in partem, quod vix a nobis fieri potuisset, sed raptim summatimque monstraremus. Verum enim cum a minimis sæpe rebus ominatissimæ morborum sanationes incipiant, et verosimilimæ prædictiones constent; earum omnium, si quæ extare poterat, communitatem complexi sumus, in eumque fere modum scripsimus, non ut eos, qui ægrotant, scribendo sanare velle videremur, quod nullum adhuc fortassis scriptum præstitit, sed ut continua Ægri, externarumque rerum ad eum pertinentium consideratione, aptior ad prædicendum, et sanandum, ista ferente morbo, Medicus redderetur.

XXXI. Est porro aliquid in morbis, præter ea, quæ morbi sunt, novisse, quæ traduces in Ægrotantis Familia, Vitæ habitudines constent, quid ejus ætas, quid animus, quid corpus ferant; quæ fuerint civiles ejus Vitæ necessitates, et officia: quis diætæ modus, et reliqui in regimine habitus: quæ propria Natalis soli sunt, alteriusque in quo ægrotavit: quod idem, si quid antea, et si qua morbi commissio certa interfuerit, cognoscere: denique quid agens anni tempus ferat, plusque

plurique adhuc, quæ antea tempestatis ratio constiterit. Quorum omnium complexus unus effert, quasi totidem ignotissimi problematis data, unde plenissima aleæ solutio, sæpe obtutu in uno, Medici animo occurfat. Sic integras Familias, cum ad certam ætatem earum nati pervenerint, omnes eodem consimiliter fato cadere videmus, et sæpissime, propter idem morbi genus: sic multis plerarumque Artium Professoribus sua constant et propria ægritudinum genera, suaque etiam Vitæ tempora: sic morborum exordia juxta ætates variantur, eorumque pericula, et fines aliter, atque aliter juxta Vitæ annos incidunt: sic internarum Fluxionum impetus, aliquid perpetuo ab Anni tempore, in quod comparent, sumunt, earumque reditus certis ante periodis, sæpe præmonstrare possibile est: sic denique videmus propria morborum tempora, magnam saltem partem, certis perpetim intervallis fluere.

XXXII. In his cæterum nos “ nullam aut vim aut insidiam Hominum judiciis fecimus, aut paramus, verum eos ad res ipsas et rerum fœdera adducimus, ut ipsi videant, quid habeant, quid arguant, quid addant, atque in commune

mune conferant. Quare, si qua in re vel male credidimus, vel obdormivimus, vel minus attendimus, vel defecimus in via, et inquisitionem abruptimus, nihilominus iis modis res nudas et apertas exhibemus, ut errores nostri, antequam Scientiæ massam altius inficiant, notari et separari possint*.”

XXXIII. Hæc quæ præfarer, et antequam reliqua, Lector Humanissime, legeres, habui. Vale.

* Bacon *N. Org. Sc.*

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.

SEU
Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. I. PARS I.

THE JOURNAL OF THE

ROYAL SOCIETY OF MEDICINE

1850

AND THE LANCET

Vol. 1. Part 1.

VIRO NOBILISSIMO

T H. A C A L U S O,

*Generoso Taurinensi, ex Comit. Max. et Walper-
gii S. Hyerosol. Rel. Equ. et Reg. Scient.
Acad. Aug. Taur. a Secretis.*

A. J. TESTA, S. P. D.

QUOD de re medica Commentarium ad te scribere aggrediar, Vir Cl. haud equidem mireris. Quanquam enim Medicinæ sacris haudquaquam animum devoveris, ut qui Mathematica imprimis studia eximia prorsus cum laude profequutus sis, tum et in humaniores, quas vocant, litteras mira ingenii tui fœcunditate deflectens, Antiquariam et dulcia litteratorum hominum oblectamenta, Latinas Italicasque musas colueris; id tamen pene familiare Artium et Scientiarum quarumcumque cultoribus accidit, ut nullam Sapientiæ partem a se alienam esse putantes, alia etiam disciplinarum genera, et diligant et in honore habeant, ut si non earum professores, cultores saltem, et partem etiam gnari, dici merean-

tur. Cum enim ea tuorum in me meritorum summa fit, ut nullum plane officii genus tibi a me deesse queat, non postremum hoc fore arbitratus sum, si palam de tuis in me meritis differendi occasionem ex his, quæ nuperrime exegimus de Medicina Commentariis, nanciscerer, nonnullumque ex iis benevolentiae erga me tuæ committens, Sodalium tuorum subactissimo ingenio traderem; quos inter nullo meo merito superioribus annis cooptatus, exinde me illis mearum virium periculum aliquod inscribere statui. Adde et dicendarum in hoc libro rerum non minimam esse cum studiis, quibus animum jamque addixisti propinquitatem, ut litteratum hominem pariter atque medicum afficere videantur. Magnam profecto industriæ nostræ laudis accessionem eventuram esse scias, modo quæ scripsimus cum tibi, Vir Clar. et Nobilissime, cum Commilitonibus tuis haudquaquam displicuisse intelligam. Vale,

LIBRI PRIMI PARS I.

CONSPECTUS et DEFENSIO HIPPOCRATICÆ DOCTRINÆ de PERIODIS VITALIBUS ÆGROTANTIUM.

CAPUT I.

PROEMIUM.

1. **N**ULLIBI illaudatam antiquissimorum medicorum in condendis morborum historiis fidem, non est cur denuo vindicare aggrediar: cum etenim parem sagacitati et diligentiae simplicitatem adjunxissent, eo plus Artis incremento contulere quo minus cadere in eos suspicio poterat, aut luxurianti ingenio paruisse, aut magnifico experimentorum apparatu, et pompa inanem prorsus rem portentosis jocis luisse.

2. Ejusmodi siquidem prima Medicinæ exempla, quibus aucta impostero Ars adolevit, fuere,

ut simplices morborum curationes totidem tabellis distinctæ in Æsculapii cæterorumque salutarium Deorum fanis prostant, apposito dumtaxat ægrotantis nomine, morbi, et remedii genere: cujusmodi nonnullæ H. Mercuriali et B. Montfauconio memorantur: præterea morbi diem, in quem sanatio cecidit, viamque quam evanescens morbus tenuit, in iisdem describi consuevisse non improbabilis conjectura suadet.

3. Hippocrates saltem cum ejusmodi votivis tabellis ad Artis incrementum usus esset¹, exindeque primas Medicinæ leges comparavisset, plurimam dierum, quibus morbi cessarent, rationem innuit: ad id vero suspenso pro salute vota, quemadmodum in reliquis, quæ ad sanandi rationem pertinebant, plurimum contulisse, vero simile est.

¹ An præter ejusmodi votivas tabellas, quarum plurima antiquis scriptoribus mentio fit, ab exaratis jam ante ipsum de medicina libris Hippocrates etiam profecerit merito dubitari potest. Custos revera bibliothecæ in patria constitutus apud Tzezem dicitur, eamque cum in ea conditis vetustissimorum medicorum libris integram exussisse, Olimp. lxxvi vertente, ætatis vero suæ anno xxxi apud Cit. Auct. refertur. Conf. *Decr. Athen.* apud Lind. et Mercur. *Var. Lect.* Propius de tabellis et templo cremato apud Plinium, *Lib. XXIX. cap. i.* — *Is cum fuisset mos liberatos morbis scribere in templo ejus Dei quid auxiliatum esset ut postea ea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur atque jam templo cremato instituisse medicinam hanc, quæ clynice vocatur.* Cujus incendii cum fortassis in patria tumultus fieret in Thessaliam venit. Conf. *Fabr. Bibl. Græc. Lib. II. cap. xxiv.*

4. Neque enim cæteræ Medicinæ partes, quantum quidem ex Hippocrate profectæ sunt, ante crīsum criticarumque periodorum doctrinam extiterunt, simulque de morborum principiis, circuitibus, et finibus ab Hippocrate actum est: dierumque morbi observationes ab hinc summa cura medicis commendatæ sunt.

5. Subsequentis ævi medici cum nec inane ejusmodi studium duxissent, contra valde illud ad ægrotantium bonum Artisque existimationem facere judicantes, incredibili industria in id vel maxime incubuerunt, ut morborum conversiones quibus præcipue diebus expectandæ forent, præclara in luce ponerent. Cl. Galenus in Hippocrate totus, medicorum quotquot extiterunt facile ingeniosissimus, et eruditissimus Hippocraticam doctrinam auxit, pariter et plurimorum judicio contaminavit. Hippocrate et Galeno ducibus earum rerum investigatio ab Italis exornata primum, mox a Gallis et Germanis medicis, Anglis et Hispanis nulla ætate prorsus periit.

6. Antiquissimæ tamen extant in hanc Medicinæ partem criminationes: Asclepiades, qui-que eo præceptore Medicinam exercuere, dierum quorumlibet rationem, vanam prorsus eorum consilio rem, repudiaverunt. Neque postremus in illorum hæresi A. Corn. Celsus plurima sine ratione ea de re antiquiores excogitavisse et coluisse tenuit. Apparet cæterum neque Asclepiadis neque Celsi adversum ea in re Hippocrati studium,

plurimum subsequētis ævi medicos ab religione erga vitales circuitus, et criticas morborum periodos deflexisse.

7. Primi quorum recepta placita, quidquid de morborum finibus Antiquiores dixerant, magna indubitatione posuerunt, sublimiores Chemiæ Professores omnino videntur. In Galenum potissimum, et Galenicæ doctrinæ exardentes, principe inter ipsos Helmontio, crises omnes criticosque dies imperiosum hominum genus sustulit; ita tamen ut potius inconsideratum ejusmodi studium medicis illi esse vellent, quam suo reapse tempore illas defecturas esse dicerent.² Magna eorum cohorte undique per clariore urbes excitata, Hippocraticæ medendi rationes convulsæ ferme perierunt. Neque plurimum pro antiquorum doctrina stantes Arn. Villanovanus, et Paracelsus, quanquam et iidem inter chemicorum primores, ad Hippocraticæ causæ patrocinium valuerunt.

8. Chemicorum oraculis in profanas prorsus circulatorum, vilissimorumque hominum manus delapsis, summoque exinde medicinæ damno impendente, rursusque apud Hippocratem veritate conquisita, vitalium circuituum et periodorum doctrina denuo in honore fuit: qua in re strenue præ cæteris Baglivium³ se gessisse, tam-etsi æta-

² Conf. Helm. in cap. de *Temp.* sect. 12. et alibi in lib. de *Feb.* Item Jo. Joach. Beccher. *Phil. Subterr.* Lib. I. sect. v. cap. ii.

³ Conf. Bagl. *Prax. Med.* cap. xiii. Lib. II.

tis suæ genio, quod omnibus commune est, aliquid litantem, egregia ejus scripta probant. Plurimæ tamen exinde inter medicos diffentiones, litesque adhuc multæ sub judice. Verum enim qua ratione ejusmodi circuitus, et periodorum præstantissima ea, quam Crisem signato nomine Hippocrates dixerat, in morbis obtinerent, disputari cœptum est: fierent ne in singulis morbis: anne medicos die critico impendente otiari præstaret in naturæ contemplatione totos: an non similiter ubique locorum obtinerent, statisque diebus, et consimili ordine, atque Hippocrates dixerat, adhuc dum evenirent: De quibus omnibus singulatim suo loco dicere expedit.

C A P. II.

De potissima in Morbis Periodo, quam Crisem Græce dicimus.

1. **E**ST porro cæterarum quarumcunque maxime observabilis in morbis periodus, quam Crisem cum Græcis nominamus: quamobrem sub ipso dicendi limine quid criseos nomine proprie veniat, ipseque Hippocrates ante alios intellexerit, definire necesse est: arbitror enim natam de nomine litem obscuritatis plurimum universo hujus rei subjecto tribuisse.

2. Princeps in hujus nominis definitione Galenus plurima de criseos significatione scite et erudite

erudite scripsit: nos Hippocratem sequi malumus eo maxime libro, qui de judicationibus, sive crisisibus inscribitur: qui liber etsi fortassis ad Hippocratem haud omnis pertineat¹, omnis tamen ex gravi Cl. virorum censura Hippocraticam doctrinam continet.

3. Judicationes itaque, sive crises, mutationes quascunque in morbis conspicuas complectuntur: sive hæ in melius sive in deterius vergant, utrasque designant. Sanitatem pariter atque mortem inferunt. Hac ratione febres eisdem numero diebus judicantur, quibus superstites evadunt homines, et intereunt. Alibi etiam Hippocrates criseos vocabulum ad designandum partum convertit: cujusmodi effatum apposite in suum transtulit nuperrimus auctor². Sed et ossa ex chronicis ulceribus prodeuntia crisim inferre is dixit.

4. Est igitur crisis, judice Hippocrate, conversio morbi quælibet, quæ seu morbum mutet, vel omnino finiat: ita tamen ut eo potissimum nomine hi morborum transitus intelligantur, in quibus *οξυρροπος μεταβολη* *repentina mutatio quædam*, et aliquid proprie *αξιολογον* *effatu dignum* ex ægro-

¹ Ex Prognosticis, aliisque genuinis Hippocratis libris, confarcinatum eum judicavit Foësius: neque fortassis integer liber est, neque Erotiano memoratur.

² *L'Accouchement—Voilà une image parfaite de la crise.* De Sauv. Nosol. Meth. IX. Similia extant apud Hippocratem in *Prænotis*

tantium corpore prodiens, locum habeant³: quorum tamen utraque Galeno plusquam Hippocrati recepta sunt: Hippocrates namque judicatos morbos, seu crisi absolutos non semel eos dixit, quibus neutrum ex illis plane competeret.

5. Certe latius, ut Cl. Galeno visum est, acceptam ab Hippocrate vocem, is ante alios signato quasi limite coercuit. Quam ob causam, cum ille crisin propius morbi finem esse interpretaretur, salutarem atque excellentem eam posuit in subito quodam morbi ad sanitatem transita, insigni evacuatione aliqua apparente⁴. Qui namque paullatim solvuntur morbi, neque effatu dignas mutationes habent, eorum exitus crisis includere vetuit.

6. Est et mors ex Galeni sententia crisis adnumeranda: non vero semper: veluti in morborum principio. Tunc etenim Natura quasi intempestive ad congressum irritatur, et fere nihilum obstitens subita frangitur morbi vi, neque propterea legitimæ conversioni locus est⁵.

³ Conf. Anut. Foef. *Æcon. Hipp.* voc. *κρίσις*. Item Gal. *de Dieb. decret.* *Omnis velox mutatio crisis appellatur.* Op. cit. Lib. III. cap. iii.

⁴ Conf. Gal. loc. cit.

⁵ *Considera jam mihi tale quid in natura accidisse, quod hominibus infirmis contingit, qui a fortioribus quibusdam intempestive ad congressum irritati pugnando superantur.* Virtus enim expultrix facit crisen, ut in ventriculo, cum jam omnia in animantis corpore concocta fuerunt. Gal. Lib. cit. cap. viii.

7. A. Corn. Celsus nomen criseos nullibi, quod viderim, retinuit, morbique finem aut procedens tempus, criseos aut judicii loco usurpavit: seu quod Latinis auribus male sonaret dictio⁶, seu potius quod magis verosimile est, quod initam ejusmodi ab Hippocrate judiciorum et criseum rationem cum Asclepiade repudiavisset: scripsit tamen Græcis litteris *κρίσιμος* dies⁷. Celsum secutus est Cæl. Aurelianus, qui tamen *judicium properare* diserte ex antiquorum lectione retinuit.

C A P. III.

De Hippocratica Crisium et Periodorum in Morbis Doctrina.

1. **M**IRUM profecto quantum ab Hippocratis simplici fractaque dictione, in locis sat multis, sed hac summopere in re, Galeni fermo absit. Non ille luctantem Naturam, non extremos vitæ labores, perpetuos criticorum circuituum nuntios, ornamenta denique nulla, quorum impatiens suo quodam jure veritas est, gravissimis immiscuit in Medicina rebus. Siquidem id unum Hippocratis scripta monstrant, ut

⁶ Conf. Foef. loc. cit.

⁷ *De Med. Lib. III. cap. iv.* Scripsit et Gellius *criticos dies*, sed Græcis litteris. *Lib. III. cap. x.*

in morbis conversionem aliquam continuo expectemus, sub qua morbus vel in salutem vel in mortem definat: tempus vero, in quod illorum alterutrum cadat, ex ægrotantis ætate, corpore, vitæ proposito, anni tempestate, grassantibus morbis, affidentibus et externis non raro conjici, et ita quidem plerumque, ut *indices* quidam dies ab indicando morbi decursu, et eventu sic dicti, illud præmonstrare consueverint

2. Similiter hanc morborum mutationem vergente in excretorium organum aliquod morbi impetu, plerumque se prodere is dixit: five ad vesicam vergeret, five ad intestina, ad cutem denique universam, ab eaque fudores eliceret seu exanthemata: cujusmodi miliaceas aspredines fuisse videntur, culicum morsibus similes, haud multum pruriginosæ¹, quas in constitutione quadam, mulieres præsertim obsidentes, in summa cute is vidit, nemine ex iis, quibus talia efflorescerent, pereunte; five denique morbi impetus in bronchiales vias contenderet, exindeque sputa moveret: seu postremum prodeunte alicubi sanguine fere cum isto simul morbus aufugeret. Neque unica persæpe sanationis via constat, cujusmodi rara est etiam in Hippocrate observatio; sæpissime namque multiplici quasi ostio morbus funditur. Salutares præterea aliquando morbi impetus in reliquas fiunt partes, exindeque cri-

¹ *Epid. Lib. II, sect. iii.*

tici tumores et abscessus : sub quibus sanatio perficitur.

3. Præterea qua die singulæ evacuationes, frequentiore saltem subsequente ægrotantium emolumento, in variis morbis expectandæ sint, vel earum saltem pleræque, is sedulo descripsit : qua tamen in re is ante alios sapientissime se gessit, quod nihil, quod constans et perpetuum in morbis esset, auctoritatis plenissimus affirmaverit : cuncta vero anni tempestatibus, grassantibusque popularibus morbis prudentissime contempera-
 randa fumeret. Quamobrem absint eorum iudicia, qui ex prolato uno, aut altero Hippocratis textu immutabiles sibi condere canones adnituntur, eosque si quando fallaces adinvenerint, fallaciæ simul Hippocraticas leges incusant : non peculiares dijudicandi textus, integrum perlustrari et conferre Hippocratis opus oportet : alias de injustis in ipsum latis sententiis plurima incurrat suspicio necesse est.

4. Neque etenim excretorum judicatorio die humorum quantitatem, sat magnam, neque legitima die abeuntem morbum recidivis modum imposuisse, ex ejus lectione intelligitur. Alii namque ex ægrotantibus, quos nominat, quibus paucissima judicatorio die, humoris excretio facta est, perfecte sanati sunt, veluti Epicratis uxori contigit, contra illud evulgatum satis inter medicos adagium, *nil modicum criticum*; alii vero, & contra, qui pluries diebus criticis riguerunt,
 2 plurima

plurima vomuerunt, sudaverunt, fluente judicatorio die e naribus sanguine, occubuerunt tamen, quemadmodum mulieri accidit, quæ decumbebat in Foro Mendacii. Morborum quoque ea judicia, quæ ad *lîsim* seu solutionem technica voce Practici referunt, tum quæ ad acrisiam omnino spectant, vidit persæpe, et descripsit: de his omnibus singillatim suo loco dicam.

5. Sed et statâ quædam morborum tempora, quæ ordinatissime natura custodire solet, non ultimam Hippocraticæ industriæ operam præbuere. Hac ratione tertianam exquisitam septennis ad summum circuitibus absolvi scripsit, tetano correptos intra quartum diem plerumque mori: ab angina liberatos, converso ad pulmones morbo, septem dierum intervallo sæpissime perire, eumque si effugerint terminum, purulentos evadere: empiematicos a pleuritide a ruptione intra quadraginta dies sursum purgatos liberari, alioquin tabe marcescere: quibus cerebrum fideratum est intra tres dies interire, ultra vero sanari: quorum pleraque etsi sæpe similiter etiamnum fiant, sub ea tamen universa cadunt Hippocraticorum scriptorum lege, quam (3) supra innuimus.

6. Modo quoniam ex historiis Epidemicorum Hippocraticas criticorum dierum periodos, tamquam ex antiquiori, qui ex hominum memoria supersit, et cæterorum quorumcumque præstantissimo

tissimo Medicinæ codice, describere præcipue visum est, aliqua de illis in universum præfari, nimis dudum vexata eorum auctoritas postulat.

C A P. IV.

De Epidemicorum Librorum Auctoritate.

1. **E**X Epidemicorum libris septem, quorum inter Hippocratis opera, vetustissimorum exemplarium recensio extat, primum et tertium proprie ad Hippocratem pertinere, cæteros omnino parum genuinos, longe ab Hippocratis sapientia abesse, veterem a Galeni ævo opinionem, novis dubitationibus subsequente ætate auxit Marsilius Cagnatus. Corruptos siquidem perpetuo in eorum plerisque textus ii, quibus comunis cum Galeno sententia est, nec certe valde injuria, incusant, promiscua plurima, indigestamque rerum molem; monita item medica non satis vera, imperfectas morborum historias, sæpe etiam ingrata repetitione mendose interpositas, earumque alias tenebricosas, et Œdipo dignissimas, aliasque rursus leves, insipidas, et pene jocosas: præterea contradicentes textus memorant, aliaque insuper in iis reprehendunt, quæ vix Hippocratis ætatem accessisse creduntur. Consensit nuper cum Galeno Freindius; ejusque judicio, ut videtur, permoti alii pene plurimi, qui proxime elapsis annis

nis¹ in ejusmodi argumento versati sunt, primum et tertium dumtaxat Epidemi^{on}, tamquam Hippocraticæ veritatis vindices adlegerunt, cæterorum vix ullam habentes rationem.

2. Ea nihilominus ejusmodi librorum omnium conditio est, ut et Hippocrate dignissima, et cum Hippocraticis scriptis aliis perquam consentientia plura in se habeant, iique antiquioribus Galeno scriptoribus, Erotiano imprimis² tamquam genuini Hippocratis fœtus memorentur. Sed et Galenus, tametsi quartum et sextum a Theffalo, Hippocratis filio, exaratos fuisse scripserit, (postquam iste magnam eorum partem ex Parentis commentariis, ad privatum usum exscriptis deprompsisset) quintum autem et septimum spuriiis omnino adjudicaverit, tametsi, inquam, Galenus longe ejusmodi librorum, quos citavimus, auctoritatem minuisset, accurate tamen eos omnes legit, et plurima ad doctrinæ suæ confirmationem exempla, adhibita etiam tacita nonnullarum vocum quæ in eisdem occurrunt, usurpatione³, sumpsit: In sextum præterea commentatus est,

¹ Conf. *Les Epid. d'Hippocr. par M. Demars. Les Prognost. dans les Mal. aig. par M. Le Roy. Les Oracl. de Cos, par M. Aubry.* Neque simul omnes in eodem volumine nuper prodierunt in Lausann. editione; tum proximioribus annis confirmile de illis judicium tenuit Car. Grimm, in nova Hipp. edit. German. Altemberg. 1781.

² Conf. Fabr. *Bibl. Græc. Lib. IV. part 11. cap. xxxvi. Erot. Exist. Vind. contra Mars. Cagn.*

³ Conf. *Gloss. Hippocr. Item Comm. in Lib. de Humor. Class. III.*

et de quinto, in quo locus de futurarum, et fissurarum affinitate extat, quem Hippocratis locum eximie laudavit Celsus, jamque etiam Foessio, tametsi Galeni amantissimo visum fuerat, duriter nimis in eum librum Galenum animatum fuisse. Præterea quicumque accurate septimum legerit, nullus dubito, quin contra Foessii judicium, qui eum justissima de causa æquioribus judicibus omnibus displicuisse ait, Hippocratica dictione propria contextas in illo morborum historias non reperiatur, sub libri initio præsertim, ut et febrium, quæ cum sudoribus fiunt, uberrima tractatio in eo sit, et Hippocraticam operam proxime, magnam saltem partem omnis redoleat: quam ob causam quintum et septimum cæteris, quorum dubia superest ex Galeno fides, facile præstare judico: quod tenuit etiam Hallerus. Cæterum de quinto extat similiter Cæl. Aureliani testimonium eum Hippocrati accensens⁴, pro eaque sententia stetit criticorum peritissimus Jul. Cæs. Scaliger⁵. Quartum vero et sextum quod attinet, scire præstat, neque Galenum quidquam ad opinionis suæ confirmationem attulisse⁶ præterquam, ut ipse scripsit omnium ea in re consensum; neque ante Galenum quempiam simile quidquam de illis du-

⁴ *De Morb. chron. Lib. I. cap. iv.*

⁵ *Conf. ejusd. Comm. in Lib. Hipp. de Insomn.*

⁶ *Eandem quoque rationem esse eorum quæ in quarto sextoque habentur, demonstrandum est; quos sane libros a Thessalo Hippocratis filio compositos fuisse constat inter omnes. Gal. loc. cit. De Hum. ex Vers. Joh. Bapt. Rasarii.*

bitavisse.

bitavisse. Vix certe dubium est graviores ejusmodi adversus D. Senis libros censuras compares Galeni ævo fuisse; tametsi fuissent ante Galenum, qui præclare Hippocraticis libris animum adverterant, eorumque nonnullos, quorum suspecta fides jure fuerat, apposita emendatione castigaverant; quod Erotianum imprimis fuisse scimus, Zeufim item et Heraclidem, qui in omnia Hippocratis opera diligentissime commentaria conscripserunt: item Glauciam, et Artemidorum, cognomento *Capitonem*, quorum in veterum scriptis investigandis industria non semel Galeno laudatur. Ecur ergo ex iis nonnullos, quorum de Epidemicis judicia sequi malluit, is memoriæ non prodidit, univerforumque consensum, quem solus ipse citat, usurpare satius duxit, quam scientis viri, appposito nomine, judicium? Quæ in causâ fuere, cur *dubii impatientem* virum in hac, atque in rebus aliis plane plurimis incusaverint multi, vixque aliquid ad ejus judicium accederent, putantes multa ea propter a Galeno adversus hos Hippocratis libros proposita fuisse, quo magis se, suaque extolleret: quod a nonnullis scriptum est.

III. Est quidem in Epidemicis plerisque obscura dictio, aliquando etiam ænigmatica: nonnulla præterea iis vana fide adjuncta fuisse credibile est. Præter enim scribarum avaritiam,

⁷ Conf. Dan. Wilh. Trilleri *Opusc. Med. Vol. II. Comm. super i. et iii. Epid.*

quos antiquissima, eaque cæterorum præstantissima exemplaria corrupisse^{*} constat, verosimile etiam est antiquiores Medicos plurima Hippocratis loca ex propria sententia interpolavisse; additionesque ejusmodi a scribis inconsiderate sumptas, et perperam Hippocraticis sententiis immixtas, simul tandem exinde in lucem prodiisse. Quapropter eo usque Hippocratica lectio contaminata est, ut si is modo revivisceret, vix suamet se intellecturum fore, jamdiu non absque veritatis specie dictum nonnullis⁹ exciderit. Ea tamen locorum obscuritas vix quidquam iis libris in universum detrahit: quandoquidem compares ænigmate dictiones Hippocratis

^{*} Ejusmodi culpa in Memnonem Siditam, dolosum virum, imprimis cadit, qui audita Ptolemæi Evergetis, seu quod aliis placuit, Philadelphi erga autographos Æschyli, Sophoclis, et Euripidis, cæterosque æstimationes codices voluntate, Hippocratis etiam libros, mendoso prius confecto exemplari, Alexandrinis Regibus obtulisse dicitur, quo pinguius eos argento emungerent. Tanto etenim ii amore scientiarum ferebantur, ut Tragicorum quos nominavimus exemplaria sibi quindecim talentorum pretio ab Atheniensibus commodari impetraverint. Apparet etiam ex Galeni narratione in *Lib. de Humor.* Pergamenos, Alexandrinosque Reges certavisse aliquando inter se, utri eorum quæ artium et scientiarum pretiosissima essent monumenta, possiderent: ex quibus factum est, ut Notarii et Scribæ inscriptiones, et confectiones librorum turpiter, quæstus majoris gratia, depravarent: quod in *Lib. De Nat. Hum.* et *De Rat. Viçtus in Acutis*, aliisque proprio jure ad Hippocratem pertinentibus accidisse Galenus suspicatur.

⁹ Dolendum, mehercle, non adhuc satis de Hippocrate consultum esse, seu mendis expurgatam ejus operum editionem,

cratis loca alia perquam genuina¹⁰ jamque infecerant, et etiamnum inficiant; nec desperandum

tionem, seu edendi modum respicias. Utinam quemadmodum specimen Hippocratici libelli *De Anatome*, anno 1766, emiserat Dan. Wilh. Trillerus cæteri Hippocratis libri pari fide et castigati, pariter suis quibusque locis adnotationibus adjunctis prodissent; et utinam ipsiusmet Trilleri opera prodissent. Erat enim præter singularem in eo Græcæ linguæ peritiam plurimarum omnino rerum scientia, tum et acre iudicium, criticesque Artis, et Medicinæ peritissimus idem erat. Accesserat xl annorum in evolvendo Hippocrate studium, itinera item in remotas urbes suscepta ad conferendos perlustrandosque celebriores codices, variasque addiscendas lectiones; item latæ ad ipsum erûditorum virorum de Hippocraticis libris sîmbolæ. In id etenim res prorsus devenit, ut cum omnes quotquot Medicinæ operam navant, Hippocrate imprimis auctore utantur, ob incredibilem exemplarium tum editorum, tum manuscriptorum differentiam, neque in unum eorum studia conveniant, neque uno omnes auctore sententiam dicere videantur. Utinam et Ill. Hallerus, cuius totidem erga medicam rem præclare gesta extant, non postremum illud addidisset, cum de rursus emmittendis in lucem M. A. P. P. consilium vel dedisset ipse, vel sîmbolam saltem conferre suam Laufannensibus Editoribus non recusavisset; utinam, inquam, in exactas antea in edita D. Senis exemplaria ab industribus viris emendationes animadvertens, loca plurima emendavisset, neque antiquis erroribus locum rursus ab Editoribus dari passus fuisset; quamquam miror etiam commentitia totidem et Hippocrate et quibusvis M. A. P. P. indignissima denuo in Laufannensi Editione prodisse: quæ et si remotissima ab Hippocratis scientia Hallerus cordate judicaverit, satius tamen fuisset ea temporum incuria intercidere, quam tanto curante viro in hominum memoriam venire rursus, interque Medicæ Artis Parentes insigni loco stare.

¹⁰ Ea profecto Laufannensium Editorum in edendo Hippocrate incuria fuit, ut non iis subirascei medico difficile sit,

dum est clarissimorum virorum et interpretum
opera adjuvante suum rursus obscurissimis locis
restitui

cum totidem mendorum exempla, quæ jamdiu eruditorum
virorum opera castigaverat, ii quasi in unum contulerint:
proindeque cæterarum mendosissimam editionem ii facile
dederint: neque enim interpunctiones verborum, et clausulas,
seu deficientes, seu non suo appositæ loco, quæ obscuriorem
sensum, et sæpe etiam inintelligibilem faciant, damnamus,
sed maculatos omnino Hippocratis textus, jamque antea
restitutos et denuo editos, aliosque etiam perperam omnino
conversos: quandoquidem illi nec quidem cum Foësiana
versione editionem suam contulerunt, quamquam Foësius
ante alios optime de Hippocrate meruisse, unus eruditorum
omnium consensus sit. At quoque post Foësius emendata
plurima sunt, tum præcipue in Epidemicis, quæ non tan-
tum Lausannenses Editores neglexerunt, sed quæ loca jam-
que antea Foësius restituerat, corrupta denuo ii in lucem em-
miserunt: quorum utrorumque inter cætera exemplum
lubenti animo subjecimus. Extat primum in *Popul.* Lib. V.
p. 309, et septimo, *Seç.* ii. p. 350, *Lausan. Edit.* Utrobique
enim Coci Acanthini mentio fit. Hunc Hippocratis locum
quem ad septimum Epidemicum retulit Foësius, omnes ferme
interpretes Calvus, Cornarius, Mercurialis, Foësius ipse, et
Charterius ita ex Græco convertunt—*Coco in spina gibbositas ex
phrenitide facta est*—ex Græco textu quem sic evulgaverunt—
τω μαγισω εν ακαιδω το κυφωμα εν φρενιδος ενελε—Emenda-
verat hunc locum postea Th. Reinesius in *Epist.* 38 ad
Nest, pro κυφωμα, gibbositas—κωφωμα, surditas scribens: sur-
ditatem namque acutis morbis non raro accedere notissimum
est, Phylistæque continua febre laboranti, et phrenitico sur-
ditatem contigisse, *Epid.* Lib. iii. *Seç.* ii. *Ægr.* iv, alibique
την κωφοληα mentis emotionem minari, in *Porrh.* Hippocrates
memoravit. Quæro nunc, apposite ait Reinesius, si quis ex isto
Hippocratis textu asseruisset, tibi futurum ut ægrotus phre-
niticus fieret ex morbo gibbosus, nam et istud Coco Hippo-
cratico contigit, anne risum teneres—*usque adeo enim incredibile
est istud quod sic prædiceret, fore.* Similiter et illud εν ακαιδω
quod

restitui posse nitorem, quod quidem, quoad loca
plurima

quod in *spina* verterant, pro Acantho urbe Macedoniae, Reinesius fumpferat, ibidemque Cocum ægrotasse, verosimile dixerat; nisi forte Acanthus peculiaris in Coe insula locus fuisset: spinam namque Græci *ακανθα* non *ακανθων* appellant, unde apparet Urbem in spinam facili errore ab interpretibus omnibus transformatam fuisse. Ex Reinesio citatum textum ante Laufannensem editionem emendaverat Steph. Mackius in *Hipp. Edit. Vienn.* quæ prodiit anno MDCCXLIII; quam tamen editionem Trillerus improbavit pariter ac Charterianam, quam omnium mendosissimam, editoris non inscientia fortassis, sed incuria, Joh. Freind damnaverat: tametsi de Epidemicis ab ipso etiam Freindio emmissis non injustæ Trilleri lamentationes extent. Sed contra Reinesianam textus emendationem plurimas rursus dubitationes Trillerus excitavit, antiquum *κωφωμα* pro *κωφωμα* Reinesii legens. Neque etenim *κωφωμα*, quam vocem Reinesius substituit, ab Hippocrate probari potuisse judicat, neque appo- sita morbo ab Hippocrate remedia phrenitico, qui fuisset, homini prodesse potuisse; fuerunt namque vinum nigrum, et panis esus, balneorum abstinentia, et frictiones. Quamobrem illapsum Hippocratico textui mendum rectius in morbi genere inquirat, et ex phrenitide nephritidem facit. Præter enim quam quod, frequentissima scribarum incuria, *φρεων* pro *νεφρων*, item *νεφριτικων* pro *φρενιτικων* scriptum sit, et e contra, cujusmodi similes cognatarum litterarum permutati- ones sive metatheses Scaliger, Casaubonus, et Salmasius, sæpe in Græcis exemplaribus corripuerunt; præter hanc, aiebam, verosimilimam erroris causam, est profecto dorsi gibber, affi- nis nephritidi morbus: quare *uncatos* nephriticos propria voce et signata dixit Cæl. Aurel. *Morb. chron.* Lib. V. cap. iii. Multum etiam cum ejusmodi morbo, gibbo nempe a nephri- tide orto, proposita medendi ratio, quadrabat, corroborantes videlicet fots et institutæ inunctiones, consimili plane me- thodo ex Theophili Bonetti, et Kerkringii fide, in aliis quoque ægrotantibus proficiente. Jam vero cum alterutra Trilleri

plurima Foefius¹¹ exegit; postque eum ab aliis similiter non sine summa laude factitatum fuisse vidimus.

4. Est et facilis altera minus perspicuæ dicti-
onis in Hippocraticis scriptis caussa, propria
quædam

aut Reinesii emendatio, recepta diu ejus loci versione præstaret, vetus nihilominus error in Lauf. editione prodiit. Præterea, quod supra diximus, nescio etiam quo fato Foefiana versio Laufannensibus Editoribus minime placuit in his maxime locis, in quibus cæteris castigatior plurimum placere debuisset. Extat locus in fine Lib. VII. *Epid.* cujus exacta jamdiu ab H. Mercuriali et Lindano versio obscurissima, et ænigmati compar fuerat: *Leonidæ filiæ natura concitata aversa est; aversa in iram excanduit; ubi ira excanduit, reconciliata est: Medicus non intellexit: puella mortua est.*—Cujusmodi præhabita versione Hippocratis mentem non Oedipus alter divinare potuisset: solus An. Foefius locum extricaverat, citatum textum sequentibus reddens verbis: *Leonidæ filiæ naturā ad impetum concitata se avertit, atque ubi aversa est, sanguinem ex naribus effudit; quo effuso permutata est, quod non vidit Medicus: puella mortua est.*—Nempe quod Natura in consueta menstruationis via aberraverat, et alibi, ad nares impetum fecerat: quandoquidem faciles præ cæteris eo loco adolescentularum hemorrhagiæ incurrere consueverunt: cujusmodi Naturæ aberrationem cum Medicus non intellexisset, eamque intempestivis fortasse remediis coercuisset, puella mortua est. Vix certe dubium est Foefianam versionem hoc in loco cæteris anteponendam: contra vero, Foefiana posthabita, versio Mercurialis et Lindani in Laufann. editione denuo evulgata est.

¹¹ Extant ubique Foefianæ diligentiae in Hippocratis versione præclara testimonia, proque eo stant insigniorum criticorum judicia; inter quæ non postremum P. Dan. Huetii *De Claris Interpretibus*—*Præclare enim cum Hippocrate actum est, quem*
Latine

quædam Hippocratici stili conformatio, quæ peritissimorum interpretum et Helenistarum judicio præclare animadversa est. Quamvis is etenim patria Doricus esset, in scriptis vero Ionica mallet dialecto uti, sive in Democriti gratiam, quod Ælianus voluit¹², sive ob majorem Ionicæ linguæ molliem et suavitatem¹³, quandoquidem jam prope senescens ad Democritum accessit, est sane universim Hippocratica dialectus mixta, in eaque Attica plura sunt, quæ licet cum Ionica scribendi ratione consentiant (conspirabat namque Attica prisca cum Ionica, ut promiscue a nonnullis¹⁴ sumptæ fuerint, licet fortassis injuria¹⁵), eum tamen Hippocratici proprii stili modum efficiunt, ut ex utrisque plurima in suos libros transtulisse perspicue appareat. Quod idem duabus potissimum causis Hippocratem fecisse verosimile est, tum quod peregrinationibus per Græciam deditus varias ex variis locis voces reportaverit, quod viatoribus frequens fit, tum etiam quod plurima ex mixta poetarum dialecto

Latine cum loquentem induxit An. Foestus, interpres, proximus optimis numerandus, et reliquis longe superior, qui in eodem Hippocratis convertendi labore claruerunt.—Nil etiam luculentius et accuratius Foestiana versione se legisse professus est limati judicii criticus Fabricius, ex eaque ipsum Græcum Hippocratis textum emendare potuisse testatus est Ill. Trillerus.

¹² *Var. Hist. Lib. IV. cap. x.*

¹³ *Pluth. in Cat. Maj. et Fabr. Bibl. Græc. loc. cit.*

¹⁴ *Conf. Fabr. loc. cit. De Hippocr. Dial.*

¹⁵ *Conf. Jud. De Thucid, apud Dion. Halicarn.*

quos

quos sæpe legerat, Homero præ cæteris in deliciis habito ¹⁶, sensim hauserit, propriumque exinde stylum cum iis conformaverit. Jam enim de mixta Homeri, Æschili, Sophoclis, aliorumque poetarum dictione liquido inter eruditos constat, pluraque etiam de Hippocratico Homerismo apud criticos allegantur. Accedunt siquidem præter mixtas dialectorum voces, constructiones singulares, propriique quidam particularum usus, modorumque et casuum enalages, frequentesque synchises: quorum omnium cum poetis maxime communis usus Hippocrati fuit. Quamobrem vix certe audiendi, qui ex ea quam citavimus mixta Hippocratis dialecto, non unum propterea Hippocraticorum librorum auctorem esse putaverunt; verum quasi et pluribus simul coagmentatum opus, ejus universim libros esse censuerunt, quod nuper etiam ¹⁷ iteratum est: omnino etenim in iis etiam, qui rite ei tribuuntur, libris, mixta ejusmodi dialectus reperitur; ita tamen ut Ionica princeps sit.

5. Ejusmodi profecto dictionis modum in Epidemicis prorsus omnibus servari, et perspicue in iis, qui integri supersunt, locis elucescere nuper judicavit inter cæteros Hippocraticæ dialecti peritissimus, D. Trillerus. Post quæ maxime dubia Halleri judicia de Epidemicis facile

¹⁶ Conf. *De Hippocratico Homerismo*, H. Mercur. *Cens. Op. Hippocr.*

¹⁷ Conf. Aubry, *Op. cit.*

plerisque

plerisque videbuntur, qui aut in Galeno totus fuit, aut levissima prorsus ad minuendam eorum librorum auctoritatem adjunxit. Ejusmodi illud est, quod a *Cinico*, cujus in quarto *Epidemiæ* libro memoria extat, argumentum petivit, ut eum librum illegitimis accenseret; nempe quod Cynicorum secta post Hippocratem nata sit¹⁸. Mos enim Hippocratis is fuit, ut ægrotantium historias traditurus, singulos suo quosque nomine designaret: neque enim Democritæos, Pithagoræos, aut Heraclitæos aliquos nominat; sed Hipostenem, Antigenem, Silenum, &c. sique alicujus nomen eum aliquando latuit, plerumque nomen illius, apud quem alter degebat, aut locum quem habitabat, subjunxit. Cum vero alibi rursus alterius ægrotantis meminerit, ad quem a quodam is ductus fuerat, iisdem plane verbis, quibus in quarto *Epidemiæ* usus est, eam denuo historiam profert, mutato tantum *Cinici* nomine in *Ciniscum*. Quam ob causam suspicor repetitam utrinque de eodem ægrotante narrationem, cujusmodi repetitionum exempla alia in iisdem libris prostant, emendari in quarto libro oportere, restituendumque¹⁹ in isto etiam pro *Cinico Ciniscum*.

6. Neque

¹⁸ Conf. *Præf. in IV. Epid. Tom. II. edit. Lausan.*

¹⁹ Cæterum vix etiam Ill. Hallero dederim Cynicos Hippocratis ætate nullos extitisse, quibus is facere medicinam potuisset. Sive etenim Cynicam sectam ad Anthistenem referas, qui cum disputaret in Gimnasio, quod erat ad Cinofarges, paulo procul a portis, Cynicæ sectæ conditor a nonnullis habetur,

6. Neque ii plus etiam me movent, quibus cum curta nonnihil Hippocratis in Medicina suppellex approbata sit, saltem quoad Artem universam pertinet, eo plus acre adjungere judicium, quo minus eos libros Hippocrati adscriberent, qui vel ea prorsus efferrent, in quibus ejus posterius primum claruisse feruntur, vel egregia saltem earum rerum specimina in se haberent. Hujus generis sunt exagitatae diu de pulsuum notitia D. Seni^{2o} tribuenda controversiæ, aliæque plane similes,

betur, quod tenuisse videtur inter cæteros Diog. Laertius de *Vit. Philos. Anthist. Vit.* sive Cynicæ sectæ origo ad Diogenem, quem proprie Cynicum dixere, pertineat, quem tamen Anthistenum audivisse, ex eoque perturbationum vacuitatem primum didicisse ex Laertio similiter constat, uterque eorum in eandem cum Hippocrate ætatem prope incidit. Fuit nempe Anthistenes coetaneus Democriti, et Socratem audivit, emenso quotidie xxxx stadiorum intervallo, ut ejus scholam adiret: Democritum vero Socratem novisse non obscure ex eodem Laertio in *Vita Democriti* intelligitur.

^{2o} Certe pulsantium vasorum, et pulsus crebra incidit in Hippocratis scriptis memoria, inter quæ illud *σχυρμῶς πρὸς χεῖρα ψαίγοντες* ab Erotiano citatum, quod *pulsus ad manum accelerantes* vertit Germanus interpres, Calvus vero *venarum pulsus lenes*, alii *pulsus per intervalla et imbecilliter pulsantes*: quarum postrema versio placuit Barth. Eustachio: Conf. ejusdem *Onomast. Erotiani*: Locus Hippocratis exstat in libro *De Morbis Mul.* Verum de pulsu observationes maxime in Epidemicis prostant, veluti in Epid. II.—*Cui vena in cubiti flexu conspicuam habet pulsationem, furibundus in acerbam iracundiam præceps est*, juxta Foef. Conf. in *Æcon.* Hippocr. vocem *Σχυρμῶς*: item rursus in eodem libro, et in IV. Epid. *In gravissimis febribus pulsus πυκνотατοι, και μεγιστοι, celerrimi, et maximi*; et rursus ibidem, *pulsus τρομαδες, και ιωθροι*, pulsus videlicet, *tremuli, et tardi* memorantur: Exstat etiam in Coacis,

et

miles, quarum nonnullas alibi quasi per transennam memorabimus. Probe etenim cavendum est, ne antea de inconspectis D. Seni rebus plurimis judicemus, quam plane constet de maxime dubia eorum librorum auctoritate, quibus contradictarum rerum inditia allegantur. Nec quod infruc-

et Lib. de Rat. *Vitus in Acutis*, præclara pulsuum mentio. Quamobrem cum Galenus vix pulsuum scientiam Hippocrati denegare auderet, eam tamen valde imperfectam D. Seni tribuit; eumque secutus Foësius notabiliores tantum pulsuum variationes, oculisque etiam absque tactu conspicuas in morbis signi loco ab Hippocrate habitas fuisse judicavit, tum et confuse, quicquid in corpore pulsaret, pulsus nomine designavisse. Quare hoc prognoscens genus Hippocratem neglexisse, aut frigide excoluisse a plerisque medicorum iteratum est, et nuper ab erudito in Medicina viro Cl. Zimmermanno: Conf. *L'Art des Exper.* Sed jamque multam in vindicanda Hippocrati sphigmica arte, ut cæteros missos faciam, P. Martianus operam contulerat: cum enim II. *Præd.* librum luculentus commentario ornavisset, plus adhuc ea in re Hippocratis studium commendavit, quod multo ille nostris Medicis diligentior non in carpo tantum, ut ii et nos facimus, sed in universo pene corpore arteriarum motum observaverit. Verum etiam plurima de pulsu Hippocrates a Democrito audivisse fertur, cum ad hunc quasi insanientem, civibus id opinantibus, medendi causa accessisset: fertur namque Democritum pulsuum investigationi, Pythagoræis auditis, plurimam dedisse operam. Conf. Boeth. *De Musica*. Apparet, nihilominus, quod *vix credibile esse* dixerat Eustachius, *Onom.* loc. cit. Hippocratem plerumque vitalis facultatis tenorem cognovisse, ad alia prorsus quam ad pulsum animadversione adhibita. Omnino is etenim ex omnium Phænomenorum Syndrome de Morborum Natura et exitu prædicere solitus fuerat, ea conjunctim sumendo: qua in re ante alios verum cum paucis mihi vidisse videtur. Quam

infructuosæ diu, et quasi vix umquam quæsitæ res, diutissime post in abscondito fere latuerint, eas propterea Hippocrati, et antiquioribus ante Galenum Medicis incompertas dicere præstat. At enim, quæ nobilissimæ in rerum natura Veritates existunt, quæque cæterarum omnium primordia et veluti elementa sunt, eas nuspiam rite philosophantium oculos effugisse verosimile est; partim quidem quod eas conspicuas satis, magnumque de se omni tempore lumen emmittentes ii viderint; partim etiam, quod eas cæterarum, quas noverant, nexu et vicinitate ducti fere divinaverint: cujusmodi sublimis in cernendo quam longissime, et divina quasi humanæ mentis acies ad sapientes solos pertinet, pertinet autem ad omnes, cunctarumque gentium et ætatum: sed quod eas perpaucis videre datum fuerit, eas cæterorum hominum turba nocte iterum merfit, ut pluries et earum rerum memoria interciderit, et renovata sit, mutato tamen sæpissime quo evulgaretur, vocabulo. Verum enim experiri, et una philosophari simul, durius perpetuo fuit, quam insolenti rerum omnium dubitatione injussam a

ob causam si pulsuum observationes in Artem haudquam redegit, vix credendum Galeno est rei ignorantiam silentio causam dedisse, verum potius ab eorum fallacia perterritum, haud plurimam his solis in se spectatis auctoritatem dedisse, ut stabile morbi, et eventuri judicii signum ab illis argueret. Non ille certe *tremulos* pulsus, *tardos*, *cellerrimos*, *maximos* dixisset, et veluti dignam observatione rem adnotavisset, si vel numquam, vel rarissimo exemplo ægrorum pulsibus manum admovisset.

Natura ignorantiam excusare, omnemque pene humanam rationem conterere.

7. Quantum porro ad contradicentes textus, quos ex Epidemicis et Aphorismis facile quisquis proferet, satis impræsens monuisse sit, eos ex primo Epid. potissimum excitari, quem librum, nemo, arbitror, Hippocrati derogavit umquam. Quamobrem haud plurimum adversus universam eorum auctoritatem valent. Ii certe libri omnes, tacito medicorum omnium consensu, superioribus saltem huic nostro sæculis, probati sunt, nec repudiati apud idoneos rerum æstimatores ceciderunt umquam; eaque universum fuit eorum auctoritas, Galeni iudicio minimum adversus eos proficiente, ut principes in Arte viri²¹ eos et sæpe legerint, multaque ab illis comparandæ Arti præsidia undique quæsierint.

8. Satiùs quidem dubitare est, an non cunctis, quotquot Hippocrati in Epidemicis memorantur, ægrotantibus is reapse medicinam fecerit, verum an non potius aliquos ex aliorum medicorum fide descripserit. Ea siquidem dissitarum

²¹ Narratur de A. Musa Brasavola, Medicorum sui ævi facile principe, ei Epidemicorum libros Ferrariæ in patria universitate publice interpretanti nuntiatum esse ædes ipsius ardere et incendio cremari: mox etiam campanarum sonitus auditus est, magna in frequentissima discipulorum cohorte exinde suborta agitatione. At ille nihil permotus, inque Hippocrate omnis, *Comburantur sane*, inquit vehementi animo, *nam hinc discessurus non sum priusquam integram lectionem absolverim.* Conf. Fabr. *Bibl. Græc.* II. cap. xxiv.

urbium, quas in Epidemicis memorat, conditio est, ut eadem perstante morbi constitutione, singulos adiisse ægrotantes, longissimisque in morbis, quales in Pario Thasiensi, et Herophito Abderitano memoravit, eum continuo opem præstitisse difficile sit: vel si fortassis neque Thasiensi, neque Abderitano defuit umquam, qui Larissæis idem et Melibœis in auxilium venire poterat? Ex his namque aliisque locis distincte ægrotantes nominat²². Vim etiam dubitationi nostræ addunt nonnulli ex eodem auctore loci, in quibus modo se vidisse, modo vero ex aliena potius narratione, quæ scribit ipse, accepisse profiteatur²³. Quæ de Epidemicis libris in universum adnotavisse satis sit.

²² Vix tamen dubium est Hippocratem per Thraciæ et Thessaliæ finitimas urbes profectum aliquando esse. Earum certe nobiliores non uno in loco laudavit, Larissam, Cranonem, Ænum, Æniadem, Pheram, Elidem, Perinthum, Thasum, Abderam, Olinthum. Inter Smirneenses quoque versatum fuisse Galenus scripsit: tum vero Mercurialis, *Var. Lect. Lib. II. cap. xviii.* per Scithiam et Libiam peregrinatum esse, et ad Delum contendisse censuit. Quæ fortassis itinera suscepit, ut varias locorum ægritudines, variumque medendi genus, constantemque sibi ubique locorum Naturam agnosceret.

²³ Ejusmodi sunt, quæ in i. *Epid.* habet: *Nullaque quod sciam ex his, quibus horum quid factum esset, interit—atque haud scio an eorum cuique qui superfuerunt, rite factæ morborum reversiones non recurrerint—omnesque quod sciam servabantur quibus hoc recidivæ genus contigit: et alia alibi.* Certe etenim Hippocratis ætate alios per Græciam Medicinæ Professores extitisse vix dubitandum est.

C A P. V.

Conspectus Dierum Criticorum ex Hippocrate, et potissimum ex Epidemiœ Libris: Accesserunt nonnullæ ex nuperioris Ævi Scriptoribus depromptæ Judiciorum Historiæ.

1. **E**XEMPLUM ejusmodi tabulæ dederat inter primos G. Martine¹, postque ipsum Ill. De Haen, eorumque vestigia pone secutus est,

¹ *An Essay on the Periods and Crises of Diseases. London, 1740.* Serius certe postea Cl. Haenii investigationes prodire. *In Rat. Med. cap. iv. part. i. ann. 1757. Edit. Vindob.* et Lucupletius in ejus *Prælect. quas collegit Fr. Wassen Berg. Sect. 931. Vindob. ann. 1779, et Col. Altopr. ann. 1784.* Ita tamen ejusmodi tabulam A. De Haen utrinque confecit, ut eam delineavisse potius, quam absolvisse videatur. Accesserunt etiam Cl. Le Roy (*Prog. dans les Mal. aig. pag. 206, et sequ.*) in Haenianum opus criminationes, adversus quas Vindobonensis Professoris vindicias pro parte saltem sumpsisse, et argumenti et veritatis ratio suasit. Præter enim quam quod magnam ubique nuperrimus auctor contra plerosque Epidemiœ libros dubitationem moveat, in Galeni et Halleri judicio totus, vix etiam totidem ex Hippocrate observationes, quas in tabula sua Haenius citaverat, sumi potuisse, vel etiam, si quando ille ex cunctis Epidemiœ libris ægritudinum singularium exempla omnia percensuisset, subjungit. Neque enim dissimulandum est plerasque ex allatis ab Haenio historiis, absque ulla allegata Hippocratici textus citatione proferri, aliaque etiam incuriosius, quam par fuisset tractata, non omnem in Haeniana tabula effugere reprehensionem facile posse. Est etiam altera Galli scriptoris hac in re adversus Haenium criminatio, nimirum, quod frustra ex singularium ægritudinum apud Hippocratem recensione cri-

est, superioribus annis Cl. Le Roy. Si qua etenim ulla, ista expedite via, quicquid de spectatissima quorundam dierum in judicando efficacia, rursusque de aliorum, quasi dixerim, in hoc ipso, impotentia, Hippocrates dixisset, palam proferri poterat. Præterea, quæ genuina Hippocratis doctrina de vitalibus in ægrotanti homine peri-

ticorum dierum ordo inquiri poterat; quandoquidem verosimile est, errantes Scribas in cæteris Hippocratis locis exscribendis, facilius in percensendis dierum notis erravisse. Cujusmodi dubitationis genus quisquis considerate probaverit, jamque ejus judicio, perpetuo de Hippocrate actum est. Ecur enim erraverint illi in numerorum recensione dumtaxat, castigatiores cæterum in reliquis textibus exarandis? Profecto quod in nonnullis erraverint, justissima scriptorum omnium ante Haenium suspicio fuerat, eamque satis codicum varietas et dissimilitudo in universum declaraverat: quod tamen idcirco in omnibus, aut pene omnibus, qui singularibus quibusvis morbis numeri adponuntur, similiter ii erraverint, nemo facile, viro Cl. alias de phisicis rebus optime merito, dederit. Simile etenim criticorum dierum ex Hippocrate, aliisque diarium, utque videtur, ante Haenium, exegerat Cl. Aimen. *Dissert. dans la quelle on examine si les jours critiques sont les memes dans nos climats, qu'ils estoient dans ceux, ou Hippocrate les a observés. Paris, 1782.* Dies morbi omnes ad xx usque diem maxime observabiles, et omnes pene criticis periodis constantes, sistit: fortassis et in hoc laboris genere claruerunt alii, quos non vidimus. Confidimus tamen non inanem prorsus operam nos in ea tabula postremum exornanda impendisse, quod et cæterarum copiosissima nunc tandem prodeat, omnisque Hippocratis, plurimorumque qui in Arte præstiterunt, Medicorum de criticis morborum periodis doctrina, obtutu quasi uno, in ea elucescat. Lausannensis quidem editionis loca plerumque retinuimus, ob frequentiore illius usum: loca tamen dubia, et paullo obscuriora cum Eoesiana versione contulimus.

odis

odis sit rite tenenda, hoc maxime modo declaratur, præcipue cum Medicorum plerique eam ex Galeno, potius quam ab Hippocrate sibi met sumpsisse videantur : argumenti profecto genere late in Medicina divite, et feracissimo.

D I E S I.

A. Aliquibus die sexto morbus decrevit, atque ubi dies sex intermisisset, tribus diebusprehendit : quos etiam ubi uno die reliquisset, altero rursusprehendit¹, et morbus judicatus est.

B. Quibus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur².

C. Si febre detentum, convulsio prehendat, febris eodem die, aut postero, aut tertio definit³.

D. Pestilenciales morbi atrocissimi, et pestis ipsa intra diem aliquando jugulant : hucque verosimiliter pertinet sævissima illa Ægyptiorum pestis, quæ una nocte omnes primogenitos familiarum

¹ *Epid. Lib. I. sect. ii. stat. iii. Foef.* Ejusmodi quidem decimæ septimæ diei judicia magnam indubitate partem ad coctiones, quem in modum scribitur, in antecedentibus paroxifinis exactas referri possunt : cum tamen die uno intermisisset morbus, et postea denuo recruidisset, apparet morbofi aliquid adhuc superfuisse : quod denique subsequente paroxifimo unius diei ex integro ablatum est. Conf. Litt. D.

² *Aph. LXIII. sect. iv.*

³ *Ex Lib. de Jud. cap. vii. M. A. P. P.*

exterminavit. Acutissimæ febres in Epidemia, quam descripsit Pareira⁴, excitato in femore abscessu, non raro primo die desinebant: similiter, quæ Europam ferme totam funerum frequentia vastavit pestilentialis lues Anno 1565, sæpe primo die læthalis Mercuriali memoratur⁵: item et Epidemicum quodam Synanches genus, Anno 1517⁶: similia extant apud Sennertum⁷ de populari morbo Anni 1564. In Pago Stanz Helveticorum Febris tertiana maligna Anni 1717, primo aut secundo paroxismo sæpe necabat⁸. Huc facit etiam Ephemera maligna in cujus censu sudor Anglicus nonnullis venit. Ejusmodi nihilominus absolutissimos natura sua primæ diei circuitus Medicorum plane multi negant, quod fecisse Galenum diximus. Etenim, eorum judicio, verosimile est morbum jamque superioribus diebus, laneo velut pede, ægrum obsedisse, nec certe, tam brevi morbifica principia superari posse putant. Verum cum oporteat morborum omnium descriptiones in easdem accurate leges cadere omnes, ut rite eorum periodi, et durationis tempora constent, et cum manifestum morbi principium, cujusmodi in reliquis sumimus, noctihemero aliquando includatur, nil vetat, quominus, absolutissima quoque morborum judicia in primam cadere

⁴ In Epid. Camp. *Nova vera Med. Exper.* cap. xxvii.

⁵ *De Pest.* I.

⁶ *Forest. Obs. Med. Lib. VI. Obs. 2.*

⁷ *De Feb. Lib. IV.*

⁸ Zimmerman. *Op. cit. Tom. II. Air. Caus. El.*

posse

posse diem dicantur: quare vix similiter recu-
savero posse durationis morborum intervalla
longa serie decrescere, ut una vel altera hora
concludi queant, sua nihilominus subsequente
crise. Propterea hujus loci sunt horarii morbi
multi, erraticæ febres, nocturnæ et diurnæ, pa-
roxismi hysterici, item acutissima alia ægritudinum
genera, veluti intestinorum spasmus, quem suc-
cedente inflammatoria colica intra horam ali-
quando læthalem vidit Boerhavius, morsque pau-
cis ab insolatu horis, cujus exemplum dedit
Zimmermannus: fere etiam hujus census sunt
mesmerianæ seu magneticæ crises famosæ, qua-
rum tantus in Gallia rumor superioribus annis
invaluit, invito sapientium hominum judicio.
In fine, plerique morbi ab ebrietate et ingluvie
in diuturniorum numerum facile cadunt, et diei
aut noctis circuitu terminantur. Sunt et apud
Hippocratem singularia ægrotantium exempla, qui
recidivi in morbo, unico post febris circuitu in-
tegre sanati sunt⁹.

1. Evagon, Diatharsis fil. recidivus in morbo,
postquam die uno febris intermisisset, altero rursus
febre correptus, judicatus est¹⁰.

2. Cleonactis post judicia trigesimæ diei, qua-
dragesimæ et septuagesimæ, riguit rursus octua-
gesima die: Febris eum corripuit acuta: urina

⁹ De maxime observabili in morbis et sanitate integra diei
periodo. Conf. *Lib. II.*

¹⁰ Conf. *loc. cit.* in *Litt. A.*

habuit sedimentum rubrum: perfecte judicatus est¹¹.

3. Quidam juxta Pleiadum occasum sexta judicatus est: septima die eum rursus febris invasit: dimisit eadem die cum tremore¹².

D I E S II.

A. Convulsiones febribus supervenientes, hac aliquando die a febribus liberant¹. Extant et Anginarum in hanc diem termini².

B. Febris Epidemica Edimburgensis intra bidduum aut triduum terminabatur³: Morbus Hungaricus, quem descripsit A. Loew. intra bidduum plerumque absolutus est. Pestis item, de qua Mercurialis, item et Epidemica Synanches, cujus supra ex Foresto, et Sennerto meminimus; itemque tertiana maligna in quodam Helveticorum pago, secundo plerumque paroxismo judicabantur. Febris catharralis Russa, quæ quatuor ante annis per totam ferme Europam contendit, duobus aut tribus non raro diebus finiebatur. Pertinent præterea ad secundæ diei judi-

¹¹ *Ægr. vi. sect. iii. Epid. I.*

¹² *Conf. Epid. Lib. IV.*

¹ *Conf. loc. cit. in Litt. C. D. I.*

² *In Prænot. Conf. Aymen, Diff. cit.*

³ *Ess. d'Edimburg. Tom. II.*

cia pleraque morborum genera, quæ sub fine diei primæ subjunximus. Sequentia ex Hippocrate huc facile spectant.

1. Coi foror, ad instar splenis intumescente jecore obiit secunda die ⁴.

2. Androphanes diu cum pertinaci morbo luctatus, tandem hieme decubuit: mente motus est: vox peripneumonica: secunda aut tertia decubitus die obiit ⁵.

3. Crito in Thaso mortuus est a principio secunda die ⁶.

4. Larissæam puerperam febris duobus diebus ac totidem noctibus tenuit ⁷.

5. Antander a medicamento accepto, cætera sanus erat: in posterum diem strangulatio, et desperatio: postridie vero egerebat multum et postea sanguinem: et mortuus est ⁸.

⁴ *Epid. Lib. II. sect. ii.*

⁵ *Epid. VII. sect. ii. text. 48.* Confinilis, et eadem fortassis historia extat in *Epid. V.*

⁶ *Epid. I. sect. iii. Ægr. ix.*

⁷ *Epid. V. text. xi.*

⁸ *Epid. Lib. cit.* Hujus quidem incertum est an ad secundæ aut tertiæ diei judicia ejus mors pertineat: Confer. quæ de Bilis motu, tertia quavis die, ex Veterum doctrina scripsimus in *Lib. II.*

D I E S III.

A. Circuituum autem, qui diebus imparibus judicant primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, vigesimus primus, vigesimus septimus, et trigesimus primus¹.

B. Sudores febricitantibus boni, qui cœperint tertio die, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, vigesimo primo, vigesimo septimo, trigesimo primo, trigesimo quarto²: ii enim sudores morbos judicant.

C. Sudores febricitantibus, si tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, vigesimo primo, et trigesimo die contingant ejusmodi sudores, morbos judicant: qui vero non sic contingunt, labores portendunt³.

D. Quibusdam etiam septima die decrevit, diebus septem intermisit, et ex recidiva die tertia judicatio facta est⁴.

E. In quadam febrium Constitutione, judicabantur tertia, quædam quinta, quædam septima

¹ *Epid. I. sect. iii.*

² *Aph. XXXVI. sect. iv.*

³ *Ex Lib. de Indic. cap. iii.*

⁴ *Epid. I. sect. ii. stat. iii. Focf.*

die⁵ : hac item die convulsio aliquando morbum solvit.

F. Tertiam diem judiciorum feracem, et maxime in morbis observabilem dixit Fr. Hoffmannus⁶. Tertianæ soporosæ tertio aut quarto die mortales memorantur Tortio et Werlosio ; item et A. de Haen. Variolæ tertio plerumque die apud Groenlandos, læthales⁷. Acutæ senum peripneumoniam sæpissime ante quartam terminantur : sæpe tertio febris circuitu : aliquando etiam secundo : cujusmodi exempla non raro vidimus, et nuper Parisiis in ferrariensi viro Citharædo⁸.

1. In Thaso mulier morosa circa tertiam diem prodeuntibus mensibus judicata est⁹.

2. Famulæ Onesidemi in Larissa, debili, dato pharmaco deorsum purgante, mors contigit tertia die¹⁰.

3. Timocharis hyeme destillatione laborans, tertia die sanatus est¹¹.

⁵ *Lib. IV. Epid.*

⁶ *Med. Rat. Vol. III.*

⁷ Conf. Zimmermann. *Op. cit. Alim. Caus. El. Tom. III.*

⁸ Conf. quæ, inferius, de tertianæ periodi potestate in morbis, et sanitate diximus.

⁹ *Epid. III. sect. iii. Ægr. xi.*

¹⁰ *Epid. V.*

¹¹ *Lib. cit.*

4. Quidam homo Euboeus poto pharmaco deorsum purgante, per tres dies purgabatur, et mortuus est ¹².

5. Herophon nona die sudavit: judicatus est: intermisit morbus: quinta die repetiit: post recidivam tertia splen subsedit, judicatus est circa Decimam septimam ¹³.

6. Mulieri, quæ decumbebat in littore ¹⁴, undecima die febris rediit: quarta decima judicata est.

7. Abderitana virgo, post vigesimæ diei iudicium, rursus vigesima quarta correpta est febre: vigesima septima sudabat multum: a febre liberata est ¹⁵.

8. Larissææ puerperæ tertia die, noctu, eadem hora qua puer prodiit, secundæ ac purgamenta alba deciderunt, ac deinceps tribus diebus ac noctibus multa prodierunt ¹⁶.

9. Ctesiphontem, qui e prægressa jamdiu febre ardente, aqua intercute laboraverat, tribus aut quatuor ante mortem diebus, rigor ac febris corri-

¹² *Lib. cit.*

¹³ *Epid. I. sect. iii. Ægr. iii.*

¹⁴ *Loc. cit. Ægr. xiii.*

¹⁵ *Epid. III. sect. iii. Ægr. vii.*

¹⁶ *Epid. V.*

puerunt: ad femur dextrum ex parte interna collectio velut ex igne agresti ¹⁷.

10. Chartadis febris ardens, postquam sanguinis recentis plusquam congii mensuram alvum exonerando is emisisset, die tertio, eadem nocte, quantum ex historiæ contextu apparet, eum jugulavit ¹⁸.

11. Polemarchi fil. tertia a recidiva die mortuus est ¹⁹.

12. Stheneus in Abderis Palestræ custos post frigiditatem extremarum partium excalefactus sudavit, et mortuus est ²⁰.

D I E S. IV.

A. Quartus septennariorum index est: octavus alterius septimanæ principium: undecima etiam spectanda dies, siquidem alterius septimanæ quarta est: rursus quoque spectanda dies decima septima: ea siquidem a decima quarta quarta est, et ab undecima, septima ¹.

B. Circuituum autem, qui diebus paribus judicant, primus est decretorius quartus, sextus,

¹⁷ *Epid.* VII. *sect.* i.

¹⁸ *Epid.* VI.

¹⁹ *Epid.* VII. *sect.* II.

²⁰ *Epid.* VI. *sect.* viii.

¹ *Aph.* XXIV. *sect.* ii.

octavus, decimus, decimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus, quadregesimus octavus, sexagesimus, octogesimus, et centesimus².

C. Quibus capitis dolor incœperit primis diebus, quique quarta, et quinta die, magis vexantur, ii sub septimam febre liberantur³.

D. Mitissimæ febres quarta die, aut prius desinunt: maxime autem læthales quarta die, aut prius interficiunt⁴.

E. Judicantur autem febres quarta die, septima, undecima, decima quarta, decima septima, prima et vigesima⁵.

F. Similia extant in Prognosticis, nisi quod primæ et vigesimæ diei loco, vigesima in plerisque Hippocratis exemplaribus scribatur dies: de qua re inferius. Additur etiam, quod ad quartæ circuitus pertinet, febrium insultus in acutis morbis per quattuor ad viginti additione, vigesimo die terminari: neque horum quidquam integris diebus exacte numerari posse: proindeque a prima die animo advertendum esse, et prout singuli quaternarii adduntur, consideran-

² *Epid. I. sect. iii.*

³ *In Lib. de Judic. cap. ii.*

⁴ *Loc. cit.*

⁵ *Lib. cit. cap. v.*

dum :

dum: Quartanarum etiam conditio eundem servat ordinem ⁶.

G. Plurimis autem quarta die dolores maximi et sudores plerumque subfrigidi, et extremitates non amplius recalescentes Neque sanguis ex naribus erupsit ulli ex illis, quibus ista accidissent, sed parum stillavit: neque ad recidivam ulli horum res devenit: sed sexta die mortui sunt cum sudore ⁷.

H. Aliis sexto die morbus decrevit, septem intermisit, et ex repetitione die quarta judicatus est ⁸.

K. Nonnullis vero morbus die septima decrevit: novem intermisit diebus, et ex recidiva quarta die judicatus est ⁹.

L. Quartanæ sanguinis e naribus eruptiones ægre judicant ¹⁰.

M. Urina crassa alba, qualis Archigeni familiaris erat, in lassitudinosis febribus quarta die aliquando prodit, et liberat ab abscessu ¹¹.

⁶ *Progn. sect. iii. cap. xiii.* Confer. quæ de hujus textus explanatione, et quartanæ periodi cum Lunæ motibus consensu, inferius dicentur in Lib. II.

⁷ *Epid. I. sect. ii. stat. iii.*

⁸ *Loc. cit.*

⁹ *Loc. cit.*

¹⁰ *Epid. VI. sect. ii.*

¹¹ *Lib. cit. sect. iv.*

N. Quartum diem, et quartanam periodum, ante undecimam, criticis proprio suo jure circuitibus nuper ablegavit G. Cullen¹²: tertianam siquidem periodum in acutis in undecimam usque diem valere judicavit, post undecimam vere quartanæ locum dari, tertiana jamque abeunte: eam ob causam, quæ allegantur hujus diei judicia, cæteris accenset morborum irregularitatibus, quarum ratio vix quidquam in statos Medicinæ canones cadere potest. Proxime cum Edimburgensi Medico facit Galeni judicium, qui tertio quoque die accessiones in acutis, in chronicis, vero vel quotidie, vel quarto quoque die fieri scripsit, cujusmodi se rationem nescire profitebatur¹³. Ego vero cum nullum natura sua proprie acriticum diem, quantum quidem ex Hippocrate, aliorumque Medicorum lectione, et observationibus profeci, incurrere censeam, cur Quartæ judicia repudiarem, nil quidquam repperi. Eam profecto inter criticas observabilem, dixit inter cæteros Fr. Hoffmannus, ejusque crises in sanitatem et mortem desinentes memoravit Forestus¹⁴. Similiter ex lxxiii ægrotantibus, quorum in Epidemicis judicia et morbos nuper percensuit Cl. Pecq, la Cloture¹⁵, quarto die eorum octo judicati sunt. Præterea puerperarum febris in hanc aliquando

¹² *Pract. of Phys.* CXXI.

¹³ *De Diebus Decret. Lib. III. cap. viii.*

¹⁴ *Obs. et Curat. Med. Roth.*

¹⁵ *Coll. d'Obs. sur les Mal. et Const. Epid. par M. Lepecq. De la Clot. Rouen, 1778.*

diem cadit, facilius tamen in tertiam. A variarum infitione sæpe quarta die morbus primo prodit¹⁶ : sequentia ex Hippocrate huc pertinent.

1. Aglaidæ fil. ex morbi repetitione die quarta judicata est¹⁷.

2. Phreniticus quidam mortuus est quarta die¹⁸.

3. Calvus in Larissa quarta die circa meridiem est mortuus¹⁹.

4. Abderæ Pericles quarta die per totum corpus sudavit, et febre judicatus est, nec morbus rediit²⁰. In Phrenitico, Calvo, et Pericle, exacerbationes secundæ diei gravissimæ.

5. Apollonius Abderæ post vigesimæ quartæ judicium, trigesima die rursus acuta febre corripitur : trigesima et quarta mortuus est²¹.

6. Sutor quidam Septima judicatus : una intermissa altera rediit ; rursus Quarta judicatus est²².

¹⁶ Conf. quæ de consensu Periodorum vitalium in Morbis cum Pithagoreorum doctrina in II. Par. Lib. I. diximus.

¹⁷ *Epid. I. sect. ii. st. iii.*

¹⁸ *Epid. III. sect. ii. Ægr. iv.*

¹⁹ *Loc. cit. Ægr. v.*

²⁰ *Loc. cit. Ægr. vi.*

²¹ *Loc. cit. Ægr. xiii.*

²² *Epid. IV.*

7. Rursus

7. Rurfus alius Quarta judicatus est ²³.

8. Tenedia post abortum judicata est quarta die ²⁴.

9. Aristæus ex pago Amphilochi quarta die mente motus est: alvus subviridia egerebat ²⁵.

10. Pisistratus lateris dolore affectus, et cruenta sputans, circa Quartam aut Quintam sanus fuit ²⁶.

11. Quædam, quæ pharmacum biberat ad perdendum foetum, Quarta mortua est ²⁷.

12. Epicharmi fil. Quarta vigil. mortuus est ²⁸.

13. Cleomenis uxori prodeuntibus ad quartæ diei noctem mensibus cessavit et tussis, et excretio ²⁹.

D I E S V.

A. Judicat in circuitibus imparibus: sudores criticos movet.

²³ *Loc. cit.*

²⁴ *Loc. cit.*

²⁵ *Loc. cit.*

²⁶ *Epid. VII. sect. ii.*

²⁷ *Loc. cit.*

²⁸ *Loc. cit.*

²⁹ *Loc. cit.*

B. Plu-

B. Pluribus autem quinta die morbus decrevit, septem intermisit, et post reditum die quinto judicatio facta est.¹

C. Sub hyemem vero circa brumale solstitium, . . . pluribus ab initio quinta die decrevit: quatuor intermisit: et ex recidiva judicatio quinta die facta est.²

D. Quæ quinta die judicabantur, intermissa una, repetebant in Constitutione quadam.³

E. Tusses hyeme, maxime in Austrinis, crassa et multa alba excreantibus, et febres succedebant leniter, et quinta die cessabant.⁴

F. A cholicæ bilis motibus, febres aliquando malignæ prodeunt, quas cavere oportet. Judicat autem tales morbos maxime quinta, et septima, et nona dies: melius tamen est cavere usque ad decimam quintam.⁵

G. Plerique ex destillatione secundum dimidiam capitis partem dolebant. febricitabant leniter, et in quinque dies perfrigerabantur.⁶

¹ *Epid. I. sect. ii. st. iii.*

² *Loc. cit.*

³ *Epid. IV.*

⁴ *Epid. V.*

⁵ *Epid. VII. sect. ii.*

⁶ *Epid. V. in fine.*

E

H. Alia

H. Alia apud alios quintanæ periodi exempla extant. Fœminæ quinto quovis die vomitu correptæ meminit Zimmermannus, item alterius quæ quinto quovis die, paroxysmum histericum⁷ patiebatur. *Lienosa* etiam ad quintam usque diem fluentia cum judicatione, alibi Hippocrates memoravit⁸.

1. Erasinus, qui prope torrentem habitabat, mortuus est sub quintæ diei occasu⁹.

2. Metoni quinta die copiose sanguis fluxit sincerus ex nare sinistra: sudavit: judicatus est: sanguis fluxit sæpe post recidivam, nec morbus rediit¹⁰.

3. Philistes in Thaso quinta mane mortuus est¹¹.

4. Anginosa apud Aristonem quinta die est mortua¹².

5. Anginosa quædam mortua est quinta aut sexta die¹³.

⁷ Conf. Op. cit. *de la Obs. du Corps*. Tom. ii.

⁸ *Epid.* IV.

⁹ *Epid.* I. *sect.* iii. *Ægr.* vii.

¹⁰ Loc. cit. *Ægr.* viii.

¹¹ *Epid.* III. *sect.* ii. *Ægr.* iv.

¹² Loc. cit. *Ægr.* vii.

¹³ *Epid.* V. in fine.

6. Illi in Plinthio, cui sanguis ex sinistra nare erupit, solutus est morbus quinta ¹⁴ die.

D I E S VI.

A. Judicat in circuitibus paribus: decrevit in multis in quadam Constitutione, subsequente recidiva.

B. Quibusdam morbus regius accidit sexta die ¹.

C. Moriebantur plurimi ex his morbis sexta ² die.

D. Omnia iis temporibus judicabantur sexta et octava ³.

E. Dies proprie decretoria in popularibus morbis nonnullis, veluti in Edimburgensium febre, Anno 1731 ⁴: item Anno 1702, sextus tertianarum accessus constanter in Epidemia Hungarica judicatorius visus est A. Loewio. Quartanas febres sexta accessione constanter decernentes memoraverunt Platerus ⁵, et Genselius ⁶: similiter et Anginæ Anni 1734, quarum meminit Huxa-

¹⁴ *Epid. VI. sect. vi.*

¹ *Epid. I. sect. ii.*

² *Loc. cit.*

³ *Epid. IV.*

⁴ *Ess. d'Edimb. Tom. I.*

⁵ *Obs. Lib. II.*

⁶ *In Const. Epid Hung.*

mius in vernali Constitutione, hac frequentissime die decernebant: Sextam præterea diem universim in pestilentibus morbis fatalem, prolato exemplo Constitutionis Anni 1528, dixit A. M. Brasavola⁷. Revera in pleuritide pestilentiali Anni 1565, item in peste Ann. 1635, 1636, et 1637, sæpissime sexta dies *fato perdebat acerbo*⁸: diarrhoeam sextæ, et septimæ diei similiter fatalem in pestilente febre vidit Pareira: quibus cum similia forte exempla Galenus vidisset, eam diris profecutus est diem, quæ nusquam non inauspicato morbis finem portenderet. Cæterum me ab ejus sententia removent ominatissima alia hujus diei judicia Hippocrati satis, aliisque Medicis descripta, quos inter de continuis febribus in sextam feliciter diem desinentibus nuper testatus est Ill. Zimmermannus⁹. Nuperrime in Galeni sententiam proxime concessisse videtur Ill. Cullen, nullamque criticam propriam hujus diei potestatem esse censuit, cujus in lævam partem, vel imperfecta saltem perpetuo essent criseos exempla.

1. Thelebuli Fil. sexta a partu die¹⁰ interiit.

2. Provectiori ex Fratribus, qui ad theatrum Epigenis erant, sexta die decrevit morbus, subsequente recidiva¹¹.

⁷ *Comm. in Aph. Hipp.*

⁸ *Colf. Diemerbr. de Peste, I. cap. xv.*

⁹ *Op. cit. Alim. Caus. El. Tom. III.*

¹⁰ *Epid. I. sect. ii. stat. iii.*

¹¹ *Loc. cit.*

3. Evagon

3. Evagon Sexta judicatus est, subsequente recidiva ¹².

4. Aglaidæ Fil. Sexta judicata est, subsequente recidiva ¹³.

5. Epaminondas mortuus est hac die ¹⁴.

6. Silenus mortuus est ¹⁵.

7. Philiscus Antagoræ Fil. similiter mortuus est ¹⁶.

8. Dromeadæ Uxor post capitis convulsiones subito mortua est sexta die ¹⁷.

9. Eurianactis Fil. sexta die libera : non sudavit : judicata est : quod autem circa sedem, parum suppuratum est, et exivit cum judicatione : recidit tamen in morbum ¹⁸.

10. Larissæ Virgo sanguinem ex naribus copiosum, et multum habuit : horrore correpta est, et sudore copioso calido perfusa per totum corpus : Febre liberata est, et judicata : Per febres autem, et etiam perfecta judicatione, muliebria

¹² Conf. *Ægr.* i. D. I.

¹³ Conf. *Ægr.* i. D. IV.

¹⁴ *Loc. cit.*

¹⁵ *Loc. cit.*

¹⁶ *Loc. cit.*

¹⁷ *Lib. et sect. cit. Ægr.* xi.

¹⁸ *Epid.* III. *sect.* ii. *Ægr.* vi.

tunc primum fluxerunt. Hæc non passa est recidivam, sed est judicata ¹⁹.

11. Sexta die Virgo quædam judicata est : sexta die reversus morbus : judicata vero sunt omnia per Sextam ²⁰.

12. Famula ex vicinis Thestoris sexta die judicata apparuit ²¹.

13. Item alter Sexta judicatus est, et in morbum recidit ²².

14. Philistidæ Uxori morbus in sexta judicatus apparuit ²³.

15. Anecheti Fil. in comitiales convulsiones incidit : Quinta loqui non poterat : Sexta abstinabat ab omnibus et sorbitione et potu, et nulla amplius affectione corripiebatur ²⁴.

D I E S VII.

A. Tertius ex circuitibus, qui judicant imparibus diebus : criticos sudores movet : Recidivæ in Thasi Constitutione hac die plurimæ : judicia

¹⁹ *Epid.* III. *sect.* iii. *Ægr.* xii.

²⁰ *Epid.* IV.

²¹ *Loc. cit.*

²² *Conf.* *Ægr.* iii. D. I.

²³ *Epid.* VII. *sect.* ii.

²⁴ *Loc. cit.*

hujus diei plurima cum recidivis: judicatoria dies maxime in febribus: morbi a bile hac sæpe die judicantur.

B. At vero plures tertianæ quam ardentes febres erant, et graviores: verum ordinate in his omnibus a prima accessione quatuor circuitus habebant: in septem autem perfecte judicabantur, neque ulli horum reversæ sunt ¹.

C. Quibus non statim ab initio phrenitis cœpit circa tertiam aut quartam diem, sed moderate habebant primo tempore, his circa Septimam morbus ad acmen ² transiit.

D. Tussientes et insuper febrientes tubercula ad aures habebant, erumpentia circa septimam, et octavam diem ³.

E. Febres sudoriferæ post Canem paucis in Septima, et Nona desinebant, aliis Undecima, Decima quarta, et Decima septima ⁴.

F. In quadam Constitutione paucis in septem et novem diebus morbi cessabant ⁵.

G. Præterea alibi de fatali Septimæ judicio in stranguria illeo superveniente, item de frequenti

¹ *Epid. I. sect. ii.*

² *Loc. cit. stat. iii.*

³ *Epid. IV.*

⁴ *Epid. VII. sect. i.*

⁵ *Epid. V.*

pleuriticorum hac die judicatione, deque exquisitarum tertianarum termino, præclara extant⁶ apud Hippocratem testimonia. Hanc propterea in morborum finibus maxime spectabilem diem dixerunt Fr. Hoffmannus, et nuper Ill. Cullen. Ex quadraginta et octo ægrotantibus, quorum morbos accurate percensuit, et descripsit Forestus, decem et novem septima die, superveniente crise, sanati sunt, tresque morte mulctati: terdecim similiter hoc die judicati inter sexaginta tres, quorum supra ex Cl. Pecq la Cloture meminimus. Nescio quam ob causam erga diem hunc atque tertium dubia Bellinus moverit⁷. Hanc diem summe periculosam in recens natis apud Americanos, quod trisimum, sæpissime mortalem afferat, egregio scripto nuper dixit Ill. Carrere⁸.

1. Ille, de quo alibi⁹, in integrum hoc die judicatus est.

2. Philonis Fil. septima die mortua est, cum intempestive cœnasset¹⁰.

3. Juniori ex Fratribus, qui ad theatrum Epigenis erant, judicatus est morbus subsequente recidiva¹¹.

⁶ Conf. *Præn. Coac.*

⁷ *De Sang. Miss.* xi. Conf. G. Mart. *op. cit.*

⁸ *Mal de Machoire*, Conf. *Proj. d'Instr. sur une Mal. Convuls.* par la S. R. de Med. de Paris.

⁹ Conf. *Ægr.* iii. Dici I.

¹⁰ *Epid.* I. *sect* ii.

¹¹ *Loc. cit.*

4. Phanocritus, qui apud Gnathonem pictorem decumbebat, septima die judicatus est: recidit in morbum ¹².

5. Mulierem, quæ decumbebat in littore, post Septimam, eam febris reliquit: rediit in morbum ¹³.

6. Cherio Septima supereriguit: eum febris acuta corripuit: toto corpore sudavit: judicatus est: recidit in morbum ¹⁴.

7. Adolescens, qui decumbebat in Foro Mendacium, Septima mortuus est ¹⁵.

8. Quædam ex his, quæ apud Pantimedem degebat, Septima mortua est ¹⁶.

9. Altera ex abortu Septima ¹⁷ mortua est.

10. Qui in Sutrina decumbebat, judicatus est Septima cum rigore ¹⁸.

11. Sutor, de quo alibi, judicatus est Septima, subsequente recidiva ¹⁹.

¹² *Loc. cit.*

¹³ *Loc. cit. sect. iii. Ægr. xiii.*

¹⁴ *Epid. III. sect. ii. Ægr. v.*

¹⁵ *Loc. cit. Ægr. viii.*

¹⁶ *Loc. cit. Ægr. x.*

¹⁷ *Loc. cit. Ægr. xi.*

¹⁸ *Epid. IV.*

¹⁹ *Conf. Ægr. vi. Diei IV.*

12 Alter ex his, qui a Leocide venerant, Septima judicatus est ²⁰.

13. Quæ erat apud Themenem judicata est primum septima die ²¹.

14. Menandri vinitor similiter hac die judicatus est ²².

15. Mulier, cui fanguis erupit a naribus quarta, et sexta die, septima judicata ²³ est.

16. Vir quidam Septima ²⁴ judicatus fuit.

17 Servus in Hippolochi villa, circa Septimam a decubitu, nam et antea chronico morbo ægrotaverat, aquam multam bibens jactabatur, convellebatur; desinente convulsione, citra animadversionem extinctus est ²⁵.

18. Uxor Lefchi ejecit septimestrem femellam septima die ²⁶.

19. Apemanti Uxor, septima, quantum ex his-

²⁰ *Epid. IV.*

²¹ *Loc. cit.*

²² *Loc. cit.*

²³ *Loc. cit.*

²⁴ *Loc. cit.*

²⁵ *Loc. cit.*

²⁶ *Loc. cit.*

toriæ contextu apparet, morbi die abortum passa est ²⁷.

20. Scomphus in Cœniadis phrenitide correptus, mortuus est Septima ²⁸.

21. Alter similiter in Cœniadis, et ex Andrea Fratribus, mortuus est Septima ²⁹.

22. Quæ in partu concussa fuit, circa septimam diem mortua est ³⁰.

23. Quæ superne habitabat, Theoclis cognata, febre acuta correpta, in integrum septima die restituta est ³¹.

24. Theodori Uxor ab alio morbo recidiva, alterius morbi septima die mortua est ³².

25. Euxeni Uxor, post remissionem, mortua est die septima ³³.

26. Hyppiæ Soror, hieme phrenitica, Septima mortua est ³⁴.

²⁷ *Loc. cit.*

²⁸ *Epid. V.*

²⁹ *Loc. cit.*

³⁰ *Loc. cit.*

³¹ *Epid. VII. sect. i.*

³² *Epid. VII. sect. ii.*

³³ *Loc. cit.*

³⁴ *Loc. cit.*

27. Nicolai Fil. post sudorem tertiæ diei, qui cessavit, Septima mortuus est ³⁵.

28. Qui lateris mollitudine tabuit, mortuus est die septima ³⁶.

29. Simonis Uxori post febres sex mensium, alvus sublitit, et post septem dies mortua est ³⁷.

30. Ctesiphonti sub Arcturum, tubercula juxta aurem, fere circa ³⁸ Septimam.

D I E S VIII.

A. Tertius ex circuitibus paribus decernentibus : hunc tamen diem in eo, quem citavimus, Hippocratis textu percensendo ommisit Galenus, eumque imitatus est Cornarius ¹. Frequentia hujus diei judicia Hippocrati visa in quadam februm Constitutione, item tubercula ad aures hac die erumpentia.

B. Extat etiam non unus apud Epidemiarum scriptores de hujus diei judicii locus. Anginæ gangrænosæ Parisiensis cœnobii cujusdam ², item

³⁵ *Loc. cit.*

³⁶ *Loc. cit.* Extat eadem historia etiam in *Epid. V.* manca tamen et erronea interpunctione edita in *Coll. Lausann.*

³⁷ *Loc. cit. sect. ii.*

³⁸ *Loc. cit.*

¹ Conf. Foef. *Com. in Epid. I. sect. iii.*

² *Chomel. Diss. Hist. Malad. 2, 4, 5, 6.*

regii cujusdam oppidi³, octava sæpissime die decreverunt: alia etiam hujus diei judicia memoravit F. Baile⁴, eique inter criticas periodos locum dedit Fr. Hoffmannus.

1. Illi, qui asinum ex pacto sustulit, tertia, quarta, et quinta, et septima et octava die, sanguis erupit, et judicatus est⁵.

2. Lefchus, Maritus puerperæ apud Sithodochum, arquato morbo correptus, Octava moriebatur⁶.

3. Polemarchi Uxor Anginosa, prorumpente alvo, et liquida multa acervata et graveolentia egerente, intercepta voce, circa Octavam aut Nonam mortua est⁷.

4. Larissææ puerperæ, de qua alibi, octava a foetu mortuo expulso, die salus obtigisse videtur⁸.

D I E S IX.

A. Quartus ex circuitibus, qui imparibus diebus judicant: sudores criticos affert: sæpe hac

³ *Merc. d'Octobr. Ann. 1749.*

⁴ *Probl. 108.*

⁵ *Epid. IV.*

⁶ *Loc. cit.*

⁷ *Epid. VII. sect. i.* Hæc historia alibi rursus *Epid. V.* legitur, ibidemque inter Septimam et Nonam, intercepta voce, mortua esse dicitur: inter octavæ diei judicia retulit Ill. De Haen.

⁸ *Conf. Ægr. viii. Diei III.*

die morbi a bile judicati : febres sudorificæ paucis nona die definebant : Pleuritici similiter quibus in morbi principio *variæ* Dureto, *purulentæ* Foefio, sunt expuitiones, si tertiam aut quintam diem effugerint, eorum plerosque Septima aut Nona in suppurationem incidere Hippocrates memoravit in Coacis ¹.

B. Hujus diei pariter atque undecimæ judicia propter tristem, quam sæpe afferunt, phænomenorum syndromen ab aliis diebus accurate distinxit Frid. Hoffmannus. Apparet cæterum ex Epidemiarum historiis, eam plerumque septimæ diei supplemento esse, morbosque qui ex Constitutionis caractere proprio septima sæpe definire solent, si eam absque judicio exigant, nona plerumque judicari die. Huc pertinet prodigiosus ille crifium numerus, quas omnes ætate una, absolutas septima aut nona die Galenus vidit ². Similiter in Epidemica febre Anni 1626, Gallicam provinciam depopulante, Septimam aut saltem Nonam universim decretoriam vidit Borellus ³. Fluentem naribus sanguinem hac die cum ægrorum levamine adnotavit A. Loew in morbo Epidemico Anni 1707 : septem hac die crifes ex Foresto descriptæ, quinque ægris pereuntibus. Hippocratica exempla hæc sunt.

¹ *De Pleurit. et Peripneum.*

² *De Dieb. Decret. Lib. II. cap. vii.*

³ *Hist. Cent. 4. Obs. 42.*

1. Moschus judicatus est nona die ⁴.
2. Quidam judicatus est circa Nonam ⁵.
3. Balis Fil. circa Nonam ⁶ est mortuus.
4. Biliosus quidam ad insaniam usque, cui judicatio aliqua obtigisse apparet, supervixit circa nonam diem absque sudore ⁷.
5. Nona crus Fulloni torpidum: tussis cessavit ⁸.
6. Theodori Uxori, de qua alibi, febris primo desiit juxta Nonam ⁹.
7. Hierophonti, de quo alibi, judicium primum obvenit nona die ¹⁰.
8. Tubercula juxta aurem Aniculæ a tussi vexatæ circa Nonam ¹¹.
9. Tubercula item juxta aurem adolescenti splenico ancillæ Fil. circa hanc diem ¹².

⁴ *Epid.* IV.

⁵ *Loc. cit.*

⁶ *Epid.* VII. *sect.* ii.

⁷ *Epid.* IV.

⁸ *Loc. cit.*

⁹ *Conf. Ægr.* xxi. *Diei* VII.

¹⁰ *Conf. Ægr.* V. *Diei* III.

¹¹ *Epid.* VII. *Sect.* II.

¹² *Loc. cit.*

10. Pherecida hac die mortuus apparet: huic lateris dolore correpto nona die fudor mane obortus in pectore, ad mortem usque perseverabat . . . Octava die veluti culicum morsus in eo apparuerant ¹³.

D I E S X.

A. Quarta ex periodis decretoriis paribus.

B. Parotides nona aut decima die prodeuntes in Epidemia Monspeliensi vidit Riverius ¹. Quibus neque delirium neque graviora symptomata procedente morbo insurrexerant in purpurata febre Anni 1729 Uthrecti, ii decima die sanati sunt ². In febre Edimburgensium Anni 1731, quorum morbus perversa methodo tractabatur, ii plerumque decima aut duodecima die moriebantur ³. Hac die plerumque infantilis convulsio, cujus supra meminimus, morte finitur, ex eaque magna Natorum pars interit.

1. Scopus decima die primo judicatus est ⁴.

¹³ Conf. Foef. *Ægr.* xci. in *Epid.* VII. Ejusmodi historiam cum subsequenti conjunctam, obscurissimam idcirco et inextricabilem, quem in modum rursus in *Lausann. Edit.* prodiit, *Epid.* VII. *sect.* ii. antea rite emendaverat, et a subsequenti distinxerat An. Foefius.

¹ *Obs.* 19. *Cent.* 1.

² Muschembr. *Trans. Phil. sect.* ccccxxv.

³ *Ess. d'Edim.* Tom. I.

⁴ *Epid.* II. *sect.* iii.

2. Pithion, qui habitabat juxta Telluris ædem, Decima sudavit: sputa concocta: judicatus est: altero nihilominus morbi judicio longe ferius obveniente ⁵.

3. Hermocrates decima, a recidiva, die, quæ tribus a decima quarta, in qua sine febre fuit, diebus subsecuta est, die nimirum vigesima et septima interiit ⁶.

4. Pithio in Thaso, qui decumbebat juxta Herculis fanum, decima mane, deficiente voce, frigido sudore perfusus, acuta febre ereptus est. Labores patiebatur diebus paribus: Tertiam et Quintam quietas habuit: Septimam tamen cum inquiete transegit: Octava adhuc rursus in pejus ruente. Sudavit, ut apparet, die non critica, Decimæ siquidem sudores nullibi Hippocrati laudantur: cum sudoribus revera occubuit, alterque Pithion, cujus supra meminimus, licet sudaverit, recidit tamen in morbum ⁷.

⁵ *Epid.* III. *sect.* i. *Ægr.* i.

⁶ *Loc. cit.* *Ægr.* ii.

⁷ *Lib. cit.* *sect.* iii. *Ægr.* iii. Suspectum nihilominus hujus diei læthale judicium Galeno fuit: adhibitoque præ cæteris hujus ægrotantis exemplo notarios, five antigraphos similitudine litterarum numeros designantes, erravisse confirmavit: quare Pithionis morbum in undecimam distraxit: consensit nuperrime cum Galeno A. de Haen, *Rat. Med.* p. i. *cap.* iv. Cur tamen de scribarum errore in hoc morbo suspicio incurrat, non facile video: certe non alia decimæ dici judicia apud Hippocratem defunt.

5. Uxorem Gorgiæ febris usque ad decem primos dies tenuit ¹.

6. Fullones decima die judicati, tertio aut quarto mense, colliquefactis ventribus, deorsum maligna egerentibus, mortui sunt ².

D I E S XI.

A. Quintus ex circuitibus imparibus judicantibus: crifim sudoribus infert: spectanda item dies, quod alterius septimanæ quarta sit: ex quo item Hippocratis loco patet, quartanam periodum, quam proprie nuperiores vocant, ejus saltem judicio observabilem esse ante Undecimam. Febres sudoriferæ Hippocrati visæ, nonnullis hac die cessabant.

B. Phreniticis autem non omnia præscripta accidebant: judicabantur plerumque die undecima: quidam vigesima ¹.

C. Quibusdam vero morbus judicabatur die undecima: revertebatur decima quarta: judicabatur perfecte vigesima ².

¹ Epid. V.

² Epid. VII. sect. ii.

¹ Epid. I. sect. ii. stat. iii.

² Loc. cit.

D. Multi

D. Multi circa Arcturum undecima die judicati sunt : neque his, quæ ob justam causam fieri solent, morborum reversiones recurrerunt : sub hoc autem tempus sudore opprimebantur atque inter hos plures pueri, qui omnes vel maxime morte exempti sunt ³.

E. In Constitutione quadam judicabatur morbi Undecima, Decima quarta, Decima septima, et Vigesima ⁴.

F. Hanc inter cæteras sæpe læthalem diem dixit Fr. Hoffmannus : Binas hac die crises ex alibi laudata ægrotantium cohorte descripsit Forestus : item et ex ea, quam dinumeravit Cl. Pecq la Cloture decem et octo, undecima die, judicatione absoluti sunt.

1. Silenus, qui in Platamone habitabat juxta Evalcidis ædes, undecima morbi die obiit ⁵.

2. Homo, qui incalescens cœnavit, undecima die mortuus est ⁶.

3. Melidia, quæ decubuit juxta fanum Junonis, judicata est perfecte undecima ⁷ die.

³ *Loc. cit.*

⁴ *Epid. V.*

⁵ *Epid. I. sect. iii. Ægr. ii.*

⁶ *Loc. cit. Ægr. xii.*

⁷ *Loc. cit. Ægr. xiv.*

4. Scopus, de quo alibi ⁸, postridie a judicatione Decimæ, ex sanguine aquoso et paucò a sinistra nare prodeunte, et urina subsidentiam habente, in qua subalbidum quid inerat tenue genituræ simile, leve, et matulæ adhærens, a febre omnino liberatus est.

5. Qui decumbebat in horto Dealcis, Undecima intelligebat omnia, febre liberatus erat. Dormivit : urinæ tenues circa judicationem : recidit tamen in morbum ⁹.

6. Qui primum delatus est, post sudorem in Octava, quem judicatorium putabant nonnulli, brevi mortuus est undecima ¹⁰ die.

7. Hippostenes in Larissa post sanguinis e naribus ad quatuor hæminarum mensuram in Sexta profluvium, Undecima moritur ¹¹.

D I E S XII.

A. Incertum prorsus an non hujus diei judicia viderit Hippocrates : quæ etenim Sileni et Pithionis judicia in hanc diem distraxit A. De Haën, non minimum in se dubietatis habent. Ea nihilominus die judicati apparent Sutor ille, cujus supra

⁸ Conf. *Ægr.* i. *Diei* X.

⁹ *Epid.* III. *sect.* i. *Ægr.* iii.

¹⁰ *Epid.* IV.

¹¹ *Epid.* V.

meminimus ¹, item Anginosa quædam apud Metronem, quæ quinta, aut sexta die a convulsione, quæ in septimam cecidit, ² mortua est.

B. Ejus tamen diei judicia viderunt Riverius, Potterius, A. Lusitanus, Tulpius, Taurus, et M. Cattinaria, quos omnes laudat Cl. Aymen. Duodecima die incredibilem a podagra dolorem et stomachi anxietatem, subsequente critico vomitu, memoravit Zimmermannus ³. In hanc similiter diem plerumque, aut in quintam decimam cadit proprius is puerperarum morbus, quem ad lactis metastasim retulit Levretus ⁴.

D I E S XIII.

A. Diem hanc criticorum censu nuper ablegavit Ill. Cullen : ejus tamen crises viderunt et descripserunt Loewius, Hoccheſter, Riverius, A Lusitanus, pluraque adproperante decima quarta die ægrotantium funera Epidemiarum historicis memorata præstant, quorum apposita recensioe Tertiæ Decimæ judicationes facile confirmavit G.

¹ Conf. *Ægr.* vi. *Diei* IV.

² *Epid.* VII. *sect.* i. Ejus mortem sextæ diei judiciis intulit Ill. De Haen : Hippocratis verba hæc sunt—*Suffocatio die tertia septima convulsa hæc non longe vitam protraxit : quinta aut sexta mortua est*—

³ Op. cit. vol. II. *De la Obs. du Corps.*

⁴ *Engorgement lacteux.*

Martine. Pluribus hac die morbum feliciter defuisse vidimus Parisiis, in elapsi Anni vernali Constitutione, tum præcipue in Nobili Virgine, quam percuravimus: febre liberata est decima tertia accurate die, cum in Undecima copiose sudavisset. Recidivas hac die plurimas vidit Hippocrates, in Thasi Constitutione: incerta tamen, quæ in hunc diem transferas ex ipso sanationum exempla, quorum nulla propterea memoravit A. De Haen¹.

D I E S XIV.

A. Quintus circuitum, qui diebus paribus judicant: sudores decretorios portendit: plurimi in Thasi Constitutione denuo in morbum hac die inciderunt: judicatoria dies maxime in febribus: plures hieme quodam hac die judicati: confert ejus observatio in morbis a bile. Febres sudoriferæ nonnullis hac die decreverunt.

B. Judicabantur autem omnia ut plurimum

¹ Pertinet fortassis aliquo modo ad hujus diei judicia Eurianactis Fil. mors, cujus supra meminimus, (Conf. *Ægr. vii. Diei VI.*), quamque Cl. De Haen ad Vigessimam fecundam, aut ad Vigessimam sextam distulit. Illa etenim cum in Sexta judicata fuisset, Septima rursus riguit, circa Decimam deliravit: duodecima die rursus deliravit: septima qua postremum deliraverat die mortua est: quamobrem decima tertia a recidiva, die vita excessisse apparet, Decima nona autem a prima morbi accessione.

Decima quarta, partim cum sudore, partim vero cum rigore, neque nisi admodum paucis morbus revertebatur ¹.

C. In quadam Constitutione, decima quarta die ventres resistentes erant, et in medicationibus non ² obediētes.

D. Observabilis profecto Clinicorum omnium iudicio dies, quam distincte propterea nominavit Hoffmannus. Famosa in Constitutione febrium, quas proprie *Romanas mesentericas* dixit Baglivius ³: in cæteris quoque popularibus morbis frequentissimo exemplo iudicatoria et læthalis, veluti in Epidemica ardente febre Utrecht, Anni 1729, de qua Forestus; benignior tamen morbis popularibus aliis universim fuisse dicitur. Ex citata ægrotantium cohorte, quorum ex Foresto meminimus, septem hac die iudicati memorantur: quatuor et viginti ex altera, cujus ex Cl. Pecq la Cloture mentionem fecimus.

1. Mulier, de qua alibi, Decima quarta integrum iudicata est ⁴.

2. Zoilo iudicatus est morbus decima quarta die, postquam die nona ex aure pus emmisisset:

¹ In Const. Perinth. *Epid.* II. sect. ii.

² *Epid.* IV.

³ *Prax. Med. Lib.* I.

⁴ Conf. *Ægrot.* vi. *Diei* III.

sputum concoctum et copiosum magis procedebat, ubi pus ex aure liberius effluxit ⁵.

3. Hermocrates, de quo alibi, Decima quarta sine febre fuit ⁶.

4. Mulier, quæ decumbebat in Foro Mendacium, post multa plurium dierum judicia, Decima quarta, fluente naribus sanguine, mortua est: hæc pluries riguerat diebus criticis: vomuerat pluries amara, biliosa, sudore etiam aliquando intercedente ⁷.

5. Mulier in Cyrisco decima quarta die convulsionibus vexata moritur ⁸.

6. Qui juxta Medosadæ ædes habitabat, judicatus est circa Decimam quartam ⁹.

7. Ille, ad quem a Cynico ductus est Hippocrates, circa Decimam quartam judicatus est ¹⁰.

8. Quidam post coenam per somnum horrore correptus, Decima quarta restitutus apparet: post Duodecimam, siquidem unam aut duas dies

⁵ *Epid. II. sect. iii.*

⁶ *Conf. Ægr. iii. Dici X.*

⁷ *Epid. III. sect. ii. Ægr. xii.*

⁸ *Lib. cit. sect. iii. Ægr. xiv.*

⁹ *Epid. IV.*

¹⁰ *Loc. cit.*

adhuc recaluisse dicitur, ab eoque tempore morbus¹¹ defuisse.

9. Parmenisco circa Decimam quartam morbus remisisse videtur¹².

10. Caupo peripneumonicus, decima quarta die fanus fuit¹³.

11. Acheloi Uxori, quæ masculum die sexta abortu enixa est, judicatio facta est decima quarta die¹⁴.

12. Chalcidonius, auspiciato sudore in Septima, rursus Decima quarta judicatus est, supervenientibus circa quadragesimam diem, circa utramque aurem tuberculis¹⁵.

13. Clinix Sorori vomitus quatuordecim dierum, quidquid accepisset¹⁶ citra febrem.

¹¹ Conf. Foef. *Ægr.* xcii. in *Epid.* VII.

¹² *Epid.* VII. *sect.* ii. Horum postremi quatuor, duodecima aut tertia decima die judicati sunt, nempe quod non in quarta decima accurate, sed circa hanc diem eorum judicia ex Hippocratis historiarum contextu ceciderint.

¹³ *Lib. cit. sect.* i.

¹⁴ *Epid.* IV.

¹⁵ *Loc. cit.*

¹⁶ *Epid.* VII. *sect.* ii.

14. Larissæa mulier prægnans, de qua alibi, sanguinem copiosum dimisit quatuordecim diebus, quo die puer mortuus utero excidit ¹⁷.

D I E S XV.

A. Nullibi circuitus hujus diei proprii Hippocrati memorantur: in ejus tamen judicia aliquando incidit, eaque percensuit.

B. Nuperiore ævo exempla judicationum quintæ decimæ diei vidit in Epidemia Hungarica A. Loewius. Febres siquidem continuæ Anni 1688, Decima quinta, aut Prima et Vigesima frequentiore judicio desinebant: similiter malignæ febres Anni 1707, copioso naribus manante sanguine, decima quinta die sæpissime judicabantur. Vidit etiam Cl. Molineux Epidemicas febres, quas descripsit ¹, Anni 1693, sæpe statâ quindecim dierum periodo circumscribi. Hippocratica hæc sunt.

1. Hieroni judicatio ad decimam quintam diem facta est ².

2. Hermoptolemus post sudorem, et alvi ex-

¹⁷ Conf. *Ægr.* iv. *Diei* II.

¹ Conf. G. Mart. *op. cit.*

² *Epid.* II. *sect.* ii.

cretiones biliofas in undecima die, mortuus est Decima quinta³.

3. Quæ in Bulagoræ vico perpurgata est, decima quinta die sudavit cum rigore: non judicabatur ante rigorem: pallida facta est valde: faciei circumtensio⁴ et contractio.

D I E S XVI.

A. Defunt apud Hippocratem, quæ tuto ad Decimam sextam transferas: vidit tamen Cl. Wintheringham⁵ in Epidemica febre Anni 1719: ea nempe die soluta alvo febres judicabantur: plurimas similiter ea die recidivas vidit in Constitutione Anni 1703 A. Loewius.

D I E S XVII.

A. Sextus in circuitibus, qui judicant diebus imparibus; sudores criticos affert: ægrotantes plerique in Thasi Constitutione hac die restituti, postquam statis quibusdam periodis interpositis in morbum recidissent: sæpe decernit in febribus: spectanda etiam, quod Septima sit ab Undecima inclusive, et Quarta a Decima quarta: sudoriferæ febres nonnullis hac die judicabantur.

³ *Aph.* VII. *sect.* ii.

⁴ *Epid.* IV.

⁵ *Nesol.*

B. Delinquentes circa edulia ad Decimam septimam, protracto ob ingluviem fortassis iudicii die, iudicabantur ¹.

C. Extant pro hac die clarissimorum Clinicorum ubique testimonia: in eam incidit una ex crisi- bus a Foresto descriptis: item octo ex iis, quarum ex Cl. Pecq la Cloture meminimus.

1. Evagon, de quo alibi, ter recidivus, hac die in integrum sanatus est ².

2. Aglaidæ Fil. de qua alibi, recidiva a Sextæ iudicio, hac die convaluit ³.

3. Herophon, de quo alibi, recidivus a iudicio nonæ diei, Decima septima sanatus est ⁴.

4. Cherio, de quo alibi, recidivus a iudicio Septimæ, hac die supereriguit: febris acuta: fudavit: a febre decretorie liberatus est: recidit tamen in morbum ⁵.

5. et 6. Duo Fratres, qui ad theatrum Epigenis erant, de quibus alibi, hac die simul convaluerunt ⁶.

¹ *Epid.* IV.

² Conf. *Ægr.* i. *Diei* I.

³ Conf. *Ægr.* iv. *Diei* VI.

⁴ Conf. *Ægr.* v. *Diei* III.

⁵ Conf. *Ægr.* vi. *Diei* VII.

⁶ Conf. *Ægr.* ii. *Diei* VI. et *Ægr.* iii. *Diei* VII.

7. Menon sub Arcturum hac die verosimiliter occubuit: post spiritum stertorosum, sudorem circa frontem, et cervicem, extremorum perfri-
gerationem in Decima septima, addit Hippocra-
tes, *somni soporosi noctem ac diem postremo tempore:*
neque ultra alterius diei meminit⁷.

D I E S XVIII.

A. Decretorius in circuitu parium juxta non-
nullos codices: deest tamen in aliis¹: Peripneu-
monias decima et octava die desinentes alibi
Hippocrates memoravit².

B. Viderunt etiam hujus die judicia C. Run-
ger in Epidemia Posoniensi Anni 1691, Loe-
wius, aliique.

1. Virgo, de qua alibi, recidiva a Sextæ ju-
dicio, hac verosimiliter die sanata est³.

2. Posidocreon mortuus est die decima oc-
tava⁴.

3. Fulloni in Siro, phrenitico, hac die morbus
remisit, evanescens citra sudorem⁵.

⁷ *Epid. VII. sect. i.*

¹ Conf. Foef. *Comm. in text. Hipp. de Jud. Par. Dierum.*

² *De Morb. Lib. II. item in Lib. de Affect.*

³ Conf. *Ægr. ii. Diei VI.*

⁴ *Epid. VII. sect. i.*

⁵ *Lib. cit. sect. ii.*

D I E S XIX.

A. Pertinent ad hunc fortassis diem nonnullæ ex morborum historiis, quibus circa Vigefimam judicium obtigiffe fcribit Hippocrates: cujufmodi vagum, nec ſibi conſtans ſcribendi genus is, Galeni judicio, sæpe uſurpavit, poſtquam morbus ultra Quartam decimam progreſſus fuiſſet: quaſi periodorum conſtantia poſt eam diem remiſſius incidere conſueverit: quæ Galeni obſervatio, an non fatis vera, nupero Auctori verofi-
militer placuit.

B. Hanc diem sæpe in petechiali febre fatalem vidit Loewius.

1. Cherio, de quo alibi, poſt Decimæ ſeptimæ judicium, Decima octava incaleſcebat parum: inſuper ſitiebat: circa Decimam nonam a febre liberatus eſt ¹.

2. Eurianactis Fil. recidiva a Sextæ judicio, hac die verofi-
militer occubuit ².

3. Alicui circa aurem in dextra parte, aliquid intus durum, foris parvum, laxum, doloroſum, nihil remittens, Decima nona noctu factum eſt ³.

¹ Conf. *Ægr.* vi. *Diei* VII.

² Conf. *Ægr.* ix. *Diei* VI.

³ *Epid.* IV.

D I E S XX.

A. Nonnulla Hippocratis exemplaria, quæ citat Foësius, vigesimam et vigesimam quartam diem circuitibus paribus judicantibus addunt: alia utrasque omittunt. Frequens apud Hippocratem judicationum hac die mentio ejusmodi additionem facile suadet. Cum vero hujus diei memoria in circuitibus, qui criticos sudores afferunt, similiter desit, hoc ideo factum plerique censent, quod ejus diei sudores inauspicato prodeant. Exemplum est in Epidemica Febre Anni 1720, quam descripsit Cl. Wintheringham. Ejusmodi nihilominus perpetua et propria jura dierum, ut alii quidem judicent, alii vero non, alii item salutares sudores cieant, alii mortales inferant, quod multi cum Galeno putant, neque satis cum Hippocratis doctrina, neque universim cum vero satis quadrant: quare auspicatissima hujus diei judicia cum sudoribus conjuncta viderunt alii, et ipse etiam perstante Vigesima vidit Hippocrates. Fuerunt profecto, qui eam universim in morbis diem execratam ducerent, quos inter Diocles et Archigenes: contra pro ea stetit acerrime Galenus, et Hippocrates ipse incorruptis certe in locis morborum fines quamplurimos in Vigesimam transtulit. Eam ob causam verosimile est transcriptores Hippocraticorum librorum considerate quidquid de Vigesimæ judicio in iis fuerat, præteriiisse, in ejusdemque locum Primam et vigesimam

nam suffecisse. Vigesima profecto dies vel in eo etiam cum Hippocratis doctrina consentit, quod Tertia sit a Decima septima¹. Ea quidem plurimis in Thasi Constitutione, judicia portendit, cum essent recidivi a Septimæ judicio: item phreniticorum plane plures hac die judicati: recidentes etiam in morbum decima quarta die in integrum judicati sunt in vigesimæ circuitu: quo in loco adnotare præstat Quartam decimam initium fuisse tertii septennarii, morbumque propterea in recidiva, septima accurate die desisse.

B. Quibus tubercula ad aures enascebantur, ea die vigesima decernebant².

C. Dysenteria cum sanguine, et ramentis desiverunt septima die, aut decima quarta, aut vigesima, aut quadragesima, aut intra hæc tempora³.

D. Alibi etiam Vigesimæ circuitus memorantur, veluti in oculorum morbis, si namque lacrima procedit multa et calida, judicationem in his maxime expectare oportet, primam quidem vigesima die, sique hoc tempus superet, quadra-

¹ Conf. quæ de subducendorum dierum ratione ex Hippocrate et Galeno inferius dicentur, ubi de *Hippocr. Pythag. et Lib. II. de Vital. Consuet. in Sanitate et Morbis causa.*

² *Epid. I. sect. ii. stat. iii.*

³ *Ex Prædict. cap. xiii.*

gesima expectanda est; rursusque sexagesima, si in quadragesima in judicatus morbus ⁴ perstiterit. Ægrotantium, quos Cl. Pecq la Cloture contulit, sex intra hanc diem judicati sunt.

1. Heraclides, qui apud Aristocidem decumbebat, vigesima die judicatione est liberatus ⁵.

2 Cratistonaëta, quæ apud Heraclæum decumbebat, hac verosimiliter die mortua est ⁶.

3. Scymni Fullonis Ancilla similiter ⁷.

4. In Thaso Philini Uxor vigesima die obiit ⁸.

5. Phanocritus recidivus in morbo post Septimæ judicium, Vigesima judicatus est ⁹.

6. Is, qui ab Alcibiade venerat, vigesima die judicatus est, post sinistri testis intumescen-
tiam ¹⁰.

7. Cherion, postquam febre liberatus fuisset decima nona die, perfecte judicatus est vigesima, probabiliter ex urinarum ¹¹ multitudine.

⁴ Conf. *Lib. cit. cap. xii.*

⁵ *Epid. I. sect. ii. stat. iii.*

⁶ *Loc. cit.*

⁷ *Loc. cit.*

⁸ *Loc. cit. Ægr. iv. sect. iii.*

⁹ Conf. *Ægr. iv. Diei VII.*

¹⁰ *Epid. II. sect. ii.*

¹¹ Conf. *Ægr. vi. Diei VII.*

8. Abderæ Anaxion Vigesima sudavit : a febre liberatus est : recidit in morbum ¹².

9. Abderitana Virgo vigesima die pauxillum sanguinis ex naribus habuit : sudore a febre liberata est : recidit in morbum ¹³.

10. Mæandri cœci Uxor, circa vigesimam diem mortua est ¹⁴.

11. Therсандri Uxor circa Vigesimam non perfecte judicata est ¹⁵.

12. Post Pleiadum occasus is, qui aure doluit circa vigesimam diem, postea voce destitutus est, et dextra parte impotens : sine febre : sudavit ¹⁶.

13. Cuidam, Filio fortassis Apemanti Sororis, quam in eodem textu Hippocrates nominat, vigesima die ad pedes, et judicatio certe lassis ad articulos ¹⁷.

14. Olympiodori Famula profluente ex sinistra nare sanguine, vigesima die judicata est ¹⁸.

¹² *Epid. III. sect. iii. Ægr. viii.*

¹³ *Conf. Ægr. vii. Diei III.*

¹⁴ *Epid. IV.*

¹⁵ *Loc. cit.*

¹⁶ *Loc. cit.*

¹⁷ *Loc. cit.*

¹⁸ *Loc. cit.*

15. Nicolai Concubina mortua est circa diem vigesimam ¹⁹.

16. Nicoxenus in Olintho septima die videbatur morbo liber cum sudore: Decima septima ingressus est Hippocrates ad ipsum: intra vigesimum diem calor evanuit ²⁰.

17. Euridamus, aliis Pyridamus in Œniadis mortuus est prope vigesimam diem ²¹.

18. Mulieri capite fortiter gravatæ judicatio obtigit circa Vigesimam ²².

19. Clazomenius vigesima die sine febre fuit, et judicatus est: recidit tamen in morbum ²³.

D I E S XXI.

A. Judicat in circuitibus imparibus: criticos item sudores movet: judicatoria dies in febribus: summopere Archigeni, et Diocli commendata, paucissimis cæterum apud Hippocratem judicationum exemplis instructa.

¹⁹ *Epid. VII. sect. ii.*

²⁰ *Loc. cit.*

²¹ *Epid. V.*

²² *Epid. IV.*

²³ *Epid. I. sect. iii. Ægr. x.*

B. Observabilis Hippocratis iudicio in Peripneumonia dies ¹.

C. Cadit in hunc diem una ex crisi- bus, quarum ex Foresto meminimus. Febris Epidemica Petechialis, quæ Anno 1699 Uratislaviæ grassata est, hac frequentius die desinebat: raro exemplo in Quadragesimam usque porrigebatur ². Putrida Febris, quam Anno 1720 intercurrentem descripsit Cl. Wintheringham, ista præcipue vergente diei periodo ³ desinebat. Sæpe etiam cum Vigesima eam amice conjurasse, alteramque alterius vicem implevisse, eadem manente morbi Constitutione observatum est: quod sæpe fit in gastricis, aliisque consimilis census febribus: hæc siquidem si quando Quartæ decimæ periodos effugiant, his, quos diximus, diebus plerumque judicari solent: hosque si effugerint terminos sæpe in Quadragesimam, Octuagesimam, Centesimam, et ultra etiam excurrunt.

1. In Thaso Dealcis Uxor vigesima prima die mortua est ⁴.

2. Leophorbidæ desit febris vigesima prima die ⁵.

¹ *De Dieb. Judic. cap. v. de Peripneum.*

² *Const. Epid. Uratisl. Ann. 1699.*

³ *Conf. Com. Nosol.*

⁴ *Epid. III. sect. iii. Ægr. xv.*

⁵ *Epid. VII. sect. i.*

D I E S XXII.

A. Plures hac die denatos vidit A. Loew in Constitutione Ann. 1705.

1. Policrati desuit morbus vigesima et secunda die ¹.

2. Leophorbidæ morbus in integrum vigesima secunda die sublatus est ².

3. Cidis Fil. febre, ex auris dextræ et capitis dolore vexatus, postquam in Septima fuisset veluti sanus, egressisset in Undecima pituitosa, mucofa, Decima quarta a mane usque ad meridiem sudavisset per totum corpus, Decima septima ei pus erupisset, cum vigesima die ad instar infani jactaretur, Vigesima prima vero sudavisset parum

¹ Policratis loco Cleocidem nominat A. De Haen. Ejus revera in *Epid.* VII. *sect.* i. quo loco Policratis historiam subjungit, similiter Hippocrates meminit, ita tamen, ut omnis historiæ contextus ad Policratem potius quam Cleocidem pertineat. Narrat enim ventris dolores juxta splenis regionem circa Decimam quintam Policrati exortos ex frigidorum potius, quam ex calidorum appositione remisisse, plurimumque ad ægrotantis quietem infusum molle per clysterem contulisse, subjungitque idem remedii genus Cleocidi similiter profuisse: post quæ ad reliquos morbi dies Sextam decimam nimirum transit. Extat etiam hujus historiæ mentio, tametsi manca in *Epid.* V; ob quam causam, puto, Cl. Aymen judicium Policratis in Quinta decima percensuit.

² Conf. *Ægr.* ii. *Diei* XXI.

circa latus dextrum, pectus et caput, tandem vigesima secunda die plurimo circa faciem sudore manavit, et quæ volebat, etsi non absque conatu loquebatur. Incertum ex historiæ contextu, an ex eo tempore adhuc vixerit ³.

4. Lariffæa Puerpera, de qua alibi, Vigesima secunda ab Hemorrhagiæ principio, verosimiliter omni prorsus morbo evasit ⁴.

D I E S XXIII.

A. Extant apud Hippocratem fatales hujus diei exitus.

1. Theodori Fil, morte sublatus est hac die ¹.

2. Similiter et Hermoptolemi Uxor, quantum ex historiæ contextu apparet ².

D I E S XXIV.

A. Hanc diem nonnulli codices addunt circuitibus paribus decretoriis. Nullibi tamen critici sudores hujus diei, quod ego quidem viderim, Hippocrati laudantur, tametsi singularis ejusmodi apud D. Senem historia exstet.

³ *Epid VII. sect v.*

⁴ *Conf. Ægr. iv. Diei II.*

¹ *Epid, VII. sect. i.*

² *Loc. cit.*

B. Non-

B. Nonnullos hac die judicatos vidit Cl. Pecq la Cloture in sæpe citata ægrotantium cohorte : acutos similiter morbos in hunc feliciter diem distractos, aut sub eo febris circuitu pereuntes vidit sæpe, lecta Clinicorum manus.

1. Abderæ Nicodemus vigesima quarta die urinam reddidit copiosam, albam, in qua multa subsidebant : sudore copioso et calido undique toto corpore perfusus a febre liberatus est, et judicatus ¹.

2. Adolescens in Melibœa vigesima quarta die mortuus est ².

3. Apollonius Abderæ circa Vigessimam quartam levius se habuit ³.

4. Circa Vigessimam quartam abscessus ad sanguinis eruptionem facti sunt Antiphonti Critobuli Fil. ⁴.

D I E S XXVII.

A. Decernit in circuitu imparium : criticos sudores portendit : recidivæ nonnullis hac die factæ sunt, veluti Clazomenio.

¹ *Epid.* III. *sect.* iii. *Ægr.* ix.

² *Loc. cit.* *Ægr.* xvi.

³ *Conf.* *Ægr.* v. *Diei* IV.

⁴ *Epid.* I. *sect.* ii. *stat.* iii.

B. Judicatos hac subeunte morbi periodo ægro-
tantes percensuit Cl. Pecq la Cloture : aliis simi-
liter Medicis decretoria memoratur, et præ cæ-
teris God. Klaunick, qui singularis morbi hac
die sanati historiam accurate subjunxit ¹.

1. Epicratis Uxor circa Vigefimam septimam
fine febre fuit : recidit in morbum ².

2. Hermocrates recidivus a judicio Decimæ
quartæ, Vigefima septima mortuus est ³.

3. Mulier in Thaso hac die a febre evasit :
recidit rursus in morbum ⁴.

D I E S XXVIII.

A. Judicat inter pares circuitus ; eam tamen
monuit Foefius in aliquot Hippocratis exemplari-
bus deesse : complementum est quarti septenna-
rii : incertum, quod huc transferas ab Hippocrate
judicium.

1. Amphiphradis Fil. circa Vigefimam octa-
vam mortuus est ¹.

¹ *Nofoc. Hift. Med. Hift. v.*

² *Epid. I. feft. iii. Ægr. v.*

³ *Conf. Ægr. iii. Diei X.*

⁴ *Epid. III. feft. iii. Ægr. ii.*

⁵ *Epid. VII. feft. i.*

DIES XXIX. XXX. XXXI.

A. Vigestimæ nonæ diei recidivæ Hippocrati memorantur¹: nec certe in regendis morborum periodis, hisque denuo restituendis observatione carere dies debuerat, Galeno iudice imprimis, quod ea proxime esset lunaris circuitus complementum: de qua re satis multa secundo libro scripsimus.

B. Trigesima decernit in circuitibus paribus, criticosque sudores affert: Similiter leucophlegmatix terminum intra trigesimum plerumque diem cadere scriptum est²: certe mensis periodus in utriusque sexus vita observabilis est: morbos item constanti satis ordine denuo renovat: de qua re alibi.

C. Trigesima prima dies decretoria in circuitu imparium, et sudores dat criticos.

D. Ex his vero acutis, trigesima die, deinde quadragesima, postea sexagesima judicia obveniunt³.

E. Nonnullis, quorum meminit Cl. Pecq la Cloture, judicatio hac die facta est. Febris his-

¹ Conf. *Epid. I. sect. ii. stat. iii.*

² *Hipp. de Int. Affect.*

³ *De Diebus Judic. cap. v.*

terica nervosa, quam descripsit Manninghamius, trigesima sæpe die, aut in salutem, aut stupiditatem, aut mortem definit. Defunt propria horum dierum apud Hippocratem exempla: convulsiones dumtaxat trigesima verosimiliter die subortas, cum vocis interceptione, memoravit in Cononis Ancilla⁴: item de Cleonactide⁵ scripsit ei circa trigesimam diem sanguinem fluxisse ex utraque nare.

D I E S XXXIV.

A. Hanc diem in Epidemicis plurima Hippocratis exemplaria prætereunt in circuitu parium judicantium: alia addunt⁶: extat inter decretorias in Prognosticis, sudoresque criticos portendere dicitur.

B. Postea vero eadem ratione juxta eandem additionem primus circuitus est quatuor et triginta dierum; secundus quadraginta; tertius sexaginta⁷.

1. Abderæ Anaxion, recidivus a judicio Vigessimæ, simul sumpti morbi trigesima quarta die mortuus est⁸.

⁴ *Epid. VII. sect. ii.*

⁵ *Conf. Ægr. ii. Dicit I.*

⁶ *Conf. Foef. loc. cit.*

⁷ *Progn. sect. iii. cap. xiii.*

⁸ *Conf. Ægr. viii. Dicit XX.*

2. Abderæ Apollonius, pluries recidivus, trigesima quarta die mortuus est [†].

D I E S XL.

A. Hanc similiter diem plura Epidemiwn exemplaria omittunt: alia addunt in circuitibus paribus judicantibus. Decretoria profecto arguitur non ex uno Hippocratis loco, pluraque in eam cadunt sumpta ex Epidemicis morborum judicia. Decretoriam in oculorum morbis, item in acutis, et in disenteriiis, tum vero universim in febrium circuitu, eam ex Hippocrate alibi memoravimus,

B. Judicabantur autem quibus inter has brevissimæ essent febres, quæ juxta tertianæ morem exacerbationes patiebantur, circa vigesimam diem, pluribus circa quadagesimam, multis circa octuagesimam [‡]: ex quo item Hippocratis loco facile conjicitur tertianam periodum ad longiora protrahi posse morborum intervalla: quod nonnulli cum Galeno in universum recusavisse videntur.

C. Si vero aliqui riguissent insuper circa Vigessimam, his judicabatur morbus quadagesima die [‡].

[†] Conf. *Ægr. v. Diei IV.*

[‡] *Epid. I. sect. i.*

[‡] *Lib. cit. sect. ii. stat. iii.*

D. Quod si insuper vigesima nona die rigore corriperentur, iis quadragesima die morbus decrevit³. Vix igitur Galeno dandum est, Hippocratem post Decimam quartam, quod non suis fatis constantes periodis morborum incessus vidisset, proprium judiciorum diem, vaga temporis circumscriptione dumtaxat significavisse.

E. Alia similiter extant judicationum, in quadragesima die, prognostica, inter quæ de Nic-talopia, et coxendicum doloribus sat noti textus: quam ob causam cæteris circuitibus paribus discernentibus, iste similiter non injuria conjungitur. Adduntur etiam in exemplaribus nonnullis circuitus quadragesimæ quartæ diei et quadragesimæ octavæ: cujusmodi tamen exempla propria nulla apud Hippocratem repperi.

F. Hujus diei judicia nuperioris ævi nosologica regeſta facile approbant. Quotidiana continua periodica, barbaris *Latica*, quam Bellinus descripsit, vix desinit ante diem quadragesimam: ad Sexagesimum autem et ulterius aliquando excurrit. Simili quoque periodo lenta febris sæpe solvitur, eaque quam supra ex Manninghamio descripsimus. Abscessus hepatis biliosis febribus aliquando supervenientes, sub isto dierum termino sæpe manifestantur.

³ *Loc. cit.*

1. Epicratis Uxor, recidiva a judicio Vigestimæ septimæ, circa trigesimam quartam diem rursus febre correpta est: quadragesima vomuit pauca biliosa: judicata⁴ est.

2. Qui decumbebat in horto Dealcis, recidivus ab Undecimæ judicio, Decima quarta rursus ægrotavit: Quadragesima egeffit pituitosa: sudavit: judicatus est perfecte⁵.

3. Parius in Thaso, pluries judicatus, quadragesima die sine febre fuit: recidit tamen adhuc in morbum⁶.

4. Metoni, ab initio morbi, quadragesima die, tertia a medicamento dato, pus erupit⁷.

5. Cleonaëtis, quadragesima die minxit subrubra, sedimentum multum subrubrum habentia: sublevatus est⁸.

6. In Larissa, Gorgiæ Uxori, quadragesimæ die superfoetatio excidit⁹.

⁴ Conf. *Ægr.* i. *Diei* XXVII.

⁵ Conf. *Ægr.* v. *Diei* XI.

⁶ *Epid.* III. *sect.* iii. *Ægr.* i.

⁷ *Epid.* VII. *sect.* ii.

⁸ Conf. *Ægr.* ii. *Diei* I.

⁹ *Epid.* V.

7. Cononis Ancilla circa quadragesimam diem mortua est ¹⁰.

8. Antiphonti Critobuli Fil. integre circa quadragesimam diem morbus judicatus est ¹¹.

D I E S LX. LXX. LXXX.

A. Dant quoque criticis circuitibus locum qui medii sunt dies inter quadragesimum et sexagesimum: exemplum est apud Hippocratem in Pithodori febre, quæ crebro judicata, atque iterum apprehendens, eum tenuit in primam et quinquagesimam usque diem: quo die remisit, neque amplius rediit ¹. Frequentiores nihilominus febrium exitus, quæ Quadragesimam jamque excefferunt, in Sexagesima fiunt: quare et hanc diem in circuitibus paribus distincte nominavit Hippocrates, eamque ultimam, saltem quantum ex ejus textu ² apparet, constituit in periodis acutorum. Post ea enim tempora, diuturna eorum constitutio evadit, morbosaque sensim consuetudo constat, de qua satis multa in secundo libro scripsimus. Nec vero qui chronici proprie morbi nominantur, perpetuo, quod dicitur, acritici et injudicati solvuntur, neque

¹⁰ Conf. *Diem XXX. E.*

¹¹ Conf. *Ægr. iv. Diei XXIV.*

¹ *Epid. VII. sect. i.*

² Conf. *Lib. de Dieb. Judic. cap. v.*

eorum subducere periodos, harum propter inconstantiam, impossibile est: eos certe, qui ita judicant, Hippocratis exemplis oppugnare facile possumus, eosque ad quotidianam Clinicorum praxim provocare. Chronicorum quidem morborum tempora non eadem atque acutorum sunt; sunt quoque et paulo obscuriora, ita tamen, ut potius quam in aberrantis Naturæ immethodicos conatus, maxima contra inscientiæ nostræ pars in minus accuratam eorum contemplationem cadat. Quamquam fatendum est diuturnos affectus incerta plerumque esse origine, eorumque plane plurimos fero nimium in medicorum manus venire: insuper, quod et sæpissime a temperamento, et invalente habitu nascantur, valde operosam periodorum subductionem habent. Criticæ nihilominus motiones, per stata eorum tempora fere ex abrupto prodeunt, neque fracta invaletudine Natura, non perpetuo sibimet in his constat, pariter atque in acutis. Sunt etiam et acuti numero majores, quam chronici, ut maxima morborum pars, quantum ex Nosocomiis conjicere licet, vix mensem perduret. Verum ut ad Sexagesimæ judicia redeamus, hanc quam in Nictalopia observabilem periodum Hippocrates nunciaverat, quod sæpe ægrotantes sub ea die nocturnam visionem recuperent, nuper etiam confirmavit, et exempla nobiscum contulit Ill. Chamberü in Nictalopia Epidemica Pagi S. Martini. Contumax ille Gonorrhœæ fluxus, quem proprio nomine *Gleet* Angli nominant, sæpe, quod vidi, sub

sub hac sponte die cessat. Læthalem hac similiter die morbi exitum, post Quadragesimæ iudicium, urinasque optimam coctionem præ se ferentes, exarata diligentur morbi historia, A. Spiegelius memoravit ³.

B. Octuagesima similiter dies, decretoria in parium circuitu, plurimos in Thasi Constitutione ex integro liberavit.

1. Cleomenis Fil. hiemis initio cibum averfabatur: vomebat cibos ac pituitam: duobus autem mensibus cibi fastidium durabat ⁴.

2. Antiphanis Fil. prope Sexagesimam, sinistro oculo excœcatus, non longe post etiam dextro, septem a cœcitate diebus mortuus est ⁵.

3. Cleonactis, cum septuagesima die sine febre fuisset, recidit iterum in morbum; octuagesima denuo riguit et sudavit multum: perfecte iudicatus est ⁶.

4. Meton, cum quadragesima die ei pus erupisset, repurgabatur post, diebus circa quinque et triginta ⁷.

³ *Op. Tom. II.*

⁴ *Epid. VII. sect. ii.*

⁵ *Lib. cit. sect. i.*

⁶ *Conf. Ægr. ii. Diei I.*

⁷ *Conf. Ægr. iv. Diei XL.*

5. Policratis Uxor, septuagesima febris die extrinsecus valde friguit: dies ipsi accesserunt perfrigeratæ plusquam quinque: post primos autem purulentum excreare perseverabat 9.

6. Mulier in Thaso recidiva a Vigestimæ septimæ judicio pluries morbo tentata est: tandem octuagesima die est mortua ¹⁰.

D I E S XC. C. CXX. CC.

A. Præterquam quod trimestrium morborum exempla Hippocratis auctoritate constant, ejusmodi sunt conversiones et exitus morborum, quorum est proxima cum anni tempestate ratio.

B. Extat centesima dies inter circuitus pares judicantes in nonnullis Hippocratis exemplaribus a Foefio conlatis: omittunt alia. Ejusmodi periodi perspicue Hippocrates meminit in Herophito.

C. Addunt et nonnulli codices centesimum, et vigesimum diem, huncque cum centesimo decretorium esse censuit Galenus. Contra quæ, Sthalius eos omnes improbaverat, qui ex Hippocrate *lacernam aliquam* adducentes, morborum judicia in hunc usque diem extendi posse *stupido*

* *Epid. VII. sect. i.*

¹⁰ *Conf. Ægr. iii. Diei XXVII.*

alicui litterato leetori probarent ¹. Quamquam cur non adducerent, modo ea extaret?

D. Ducentessimam similiter diem circuitibus paribus addidit Calvus: desunt tamen, quantum ego saltem vidi, quæ ad eam pertineant singulares morborum judicationes. Ducentessimæ quidem et decimæ diei periodi, quibus menses fere septem absolvuntur, ab Hippocrate laudantur, quod per id frequentissime tempus spectabiles eveniant in infantibus vitæ, morborumque conversiones ²: quibus ea adjicienda sunt, quæ ex libro de Septimestri Partu allegantur. Alii item morbi in annum porriguntur, quales sunt coxendicum dolores, quos metuendum est, Hippocratis sententia, ad annum sæpe duraturos ³: alii præterea longiori annorum periodo conversiones suas subeunt, et annorum, et ætatum conversionibus potiusquam medicamentis sanantur. Quæ ad dictas periodos pertineant, Hippocratis ista sunt.

1. Fullonum nonnulli, decima die judicati, tertio mense colliquefactis ventribus, deorsum maligna egerentibus mortui sunt ⁴: alii vero ex ipsis, quarto mense perierunt.

¹ *Disp. Med. de Acrif. in Febr. Hal. Magd.*

² *Aph. xxviii. sect. iii.*

³ *Conf. Prædiç.*

⁴ *Conf. Ægr. vi. Dici X.*

2. Larissæa Virgo post paucum sanguinem vomitione rejectum purulenta evasit, nec febre liberata est, antequam moreretur: tertio autem mense mortua est ⁵.

3. Herophitus Abderæ pluries judicatus, post furditatem decimæ quartæ diei, narium hæmorrhagiam quadragesima die, fortem dextræ coxæ dolorem circa sexagesimam, tandem circa centesimam diem alvo multis biliosis turbata, centesima die perfecte judicatus est: febris erat ardens ⁶.

4. Parius in Thaso post quadragesimæ diei judicium recidit pluries in morbum: demum die centesima et vigesima mortuus est: huic alvus ab initio ad finem usque lubrica erat, excernebatque biliosa liquida multa, aut si subsisteret, fervida et cruda: urinæ usque ad finem malæ.

C A P. VI.

*Animadversiones in Expositam Vitalium Periodorum
in Morbis ex Hippocrate Tabulam.*

1. **V**IDIMUS primum in morbo mensem eæ periodorum perpetua successione constare, ut judicatorii circuitus vel in cunctos penitus

⁵ *Epid. V.*

⁶ *Epid. III. sect. iii. Ægr ix.*

⁷ *Conf. Ægr. iii. Diti XL.*

dies cadere queant, vel quævis saltem dies quam proxima et pene contigua sit decernenti periodo.

2. Quod equidem judicia unius diei in alteram subsequenter, sive in antecedentem, contrahi possint, ut Quartæ decimæ judicia in Tertia decima aut Quinta decima obveniant, et modo, et antiquitus dictum est: nempe quod morbi violentia ante Quartam decimam, die non suo ægrotantem confoderit, sive quod strenui vitæ conatus ad diem amplius, jamque morte mulctatum protraxerint. Inenarrabilis ubique possibilitium ratio, vix quidquam ad Medici sermonem pertinet: satis sit morborum circuitus et fines proprios singulis fere in mense diebus competere, nullamque acriticam suapte natura diem, universim incurrere: quod Galenus etiam confessus est, postque ipsum ingeniosissimus ætatis suæ Medicus¹ Th. Gianninus.

3. Tametsi namque in singulares quosdam dies, morborum, uti scribitur, *tendentia* cadere videantur, prout tertianas aut quartanas, et quæ earum participes sunt, exacerbationes habent; est tamen verosimile nil quidquam, quod universim stabile sit, et firmum, proferri posse: verum cuncta ex Epidemiarum Constitutione propria et anni tempestate sumi oportere. Hac ratione frequentissima alioquin Septimæ judicia in

¹ *De Subst. Cæl. et Stell.*

Sextam potius aut Octavam aliquando incurrisse Hippocrates monuit, non morbi violentiam, aut egregias vitæ vires universum arguens, sed statum et proprium vigentis Constitutionis ingenium.

4. Vix igitur audiendi Galenistæ, quorum immoderata in morborum periodis, eorumque finibus describendis ratio ea ferme fuit, ut statos quosdam dierum ordines conderent; quorum alii, si quando judicarent in morbis, ineluctabili plecterent morte, cujusmodi sextam diem faciebant; alii vero indulgentissimi natura sua, et perquam clementes auspicata omnia ægrotantibus portenderent, quod de Septima dixerunt. Quæ postquam Galenus scripsisset, tum demum immortales Deos in testimonium vocabat, quod hi novissent, quanta esset eorum, quæ scripserat, veritas: cujusmodi animosi sermones mirum, quanto Medicinam damno infecerint, longe frugiferum in Arte observationum genus in fabulas quasi, et figmenta effingentes.

5. Verum enim eam maxime in scribendo rationem Hippocrates tenuit, ut quæ Naturæ usitata sunt, et in morborum periodis et finibus præcæteris durabilia, supremas ab his Artis leges duceret: quare paulo infrequentiora castigatissimus suis amovit libris, laudis satis, præmii que sibi met propositurus, si quæ fere singulorum morborum essent, is scribendo traderet, non quæ facilem ab admiratione delectationem legentibus parerent, aut ab similium exemplorum caritate

pretium sibiomet omne vindicarent. Quam erudiendi in Medicina normam utinam complures post eum tenuissent: non is infirmi alicujus lecto afflittus, qui rubri serpentis oculis obversi adspectu perterritus, mox copiosam epistalam adventantem ei prænunciaret, ut instantem is crifem prænoscens multam exinde sibi existimationem, cæteris vero Medicis ridentibus de clam surrepto vase, quo effluxurum sanguinem exciperet, obbrobrium, postremum pareret: quod quidem Galenus vidit: Hippocrates vero aut non vidit, aut præterire fatius duxit². Verum namque, si quid umquam ad segnes in Medicina progressus, quod lamentabile est, contulit, ex sæpe prolatis consimilium portentorum historiis, non minimam profecto partem accidit, ut si minus aliquando plura scripta fuissent, plura minus pariter scribenda superfuissent.

6. Quamobrem, si quæ moventur de crifium defectu a nuperis quæstiones, hæ, plusquam ad Hippocratem, pertinent ad ea quæ de crifibus Galenus evulgavit, potissimum in his, quæ ad crifeos signa et apparendi modum spectant; altera vero quæstionis pars, quam in utramque partem agitant, de morborum videlicet periodis, constantique eorum apud nos, similiter atque Hippocratis ætate, incessu, et finibus, plus adhuc

² Similes tamen instantis crifeos apparentiæ aliis plane exemplis confirmantur. Insignis in Medicina Lommius, cum acuto morbo laborans jam mox critice sudaturus esset, se in mari versari somniabat, perque undas natando vagari.

difficultatis in se habet; nec injuriosa profecto sunt dubitationum loca plurima. Neque enim impræsens adversus novissimos quosdam Hippocratici nominis ofores luctandum est, qui contumelias jamdiu ab Asclepiade profectas nuperri-
mis sermonibus denuo adversus eum evulgant. Si quid enim Hippocrates erravit, quod humanissimum est, non, ædepol, sub his judicibus facile quis credat: quos si necesse fuisset inter judicandum in alteram errare partem, iis profecto omnia Hippocratis placere, quam multa displicere satius fuisset.

C A P. VII.

De Hippocratis Pithagoreismo.

1. **G**RAVIORA omnino de Pithagoreorum doctrina, qua scripta sua Hippocrates infecisse dicitur, supersunt, Pythagorici siquidem numeri, Hippocratis ætate celebres, antiquos Celsi judicio sefellerunt¹, Medicis ad numerorum potestatem, judiciorum periodos et dies referentibus. Quam cum Celso sententiam nemo non Medicorum in hunc usque diem tenuit; et nuperrime Ill Cullen. Multa etiam in ejus confirmationem ab aliis conlata sunt, de quorum nonnullis dicere expedit.

¹ *De Med. Lib. III, cap. iv.*

2. Primi in Pithagoreorum instituto tertius, quartus, septimus, et octavus numerus habiti sunt. Ternarius siquidem animam tribus suis partibus absolutam significabat, quaternarius vero absolutissimam animæ perfectionem tribuebat: exinde solemnis in eorum juramentis formula, *Juro tibi per eum, qui dat animæ nostræ quaternarium numerum*: Hac ratione septimum ex ternario et quaternario constantem, plenum numerum perfectumque vocaverunt, eumque rerum omnium fere nodum esse M. T. Cic. ² dixit: neque alterum tam varia majestate secundum se reperire Pithagorei profitebantur. Accedebat siquidem ad ejus præstantiam, ex mare et fœmina componi, pari nempe et impari, quod in numerorum ordine perfectum erat: quare etiam D. Platonis Timæus intertextas mundi partes ex pari et impari, duplari nempe, et triplari numero effecit. Antiquissimum profecto, medicæ religionis ea die argumentum, sacra esse origine multi judicant ³: ex eoque septennarii legem quamdam universim Naturæ impositam, vel etiam morborum judicia ordinare, A. Laurentius, alique ⁴ dixerunt. De qua universim obtinente Septennariorum potestate, plurimi inter antiquos scripsisse per-

² In Somn. Scip.

³ Pythagoram ex Israelitarum dogmatibus et ritibus plurima hausisse, inque sua transtulisse præter Origenem, ex Clem. Alexandr. facile etiam arguitur. *Pythagoras etiam multa ex nostris transtulit, in suorum dogmatum traditionem. Strom. Lib. I. Conf. item Huetium Demonstr. Evang. Prop. iv.*

⁴ Conf. Bordeu *Rech. sur les Crises.*

hibentur,

hibentur, tum præ cæteris Varro, in primo librorum, qui inscribebantur *Hebdomades*, quo nomine septennariorum numerum Græci appellabant^s. Octavus similiter numerus plurimo Pythagoreis in pretio habitus est, eumque *Justitiam* vocaverunt, quia primus omnium ex numeris pariter paribus, hoc est in bina quaterna dividendis coalescit, ita tamen ut in numeros pariter pares divisio isthæc rursus solvi queat.

3. Modo quid his simile Hippocrates dixerit, quærendum est. Is certe Pythagoreas periodos, septennos nempe, quatrinos, trinosque circuitus in morborum accessionibus et finibus diligentissime recensuit, et ex additione quaternarii numeri febrium circuitus descripsit. Plenius vero ad Pythagoreorum Harmonias accessit in eo libro, qui de Septimestri Partu inscriptus est: Medicum namque, qui de ægrotorum salute rite prædicere velit, oportet, ex hujus libri consilio, ut *impares* omnes dies consideret, inter *pares* vero, eos maxime qui septennariis constant, tum præ cæteris, Quartum decimum, Vigefimum octavum, et Quadragesimum secundum: *hic enim terminus pro harmoniæ ratione, et integer perfectusque numerus a quibusdam ponitur*. Ibidem etiam ternarios copulari, quaternarios vero duobus duos connecti, et duobus ad unum conjugari, obscura lectione docetur. Quamquam hujus lectionis nodum omnem solvit

^s Conf. A. Gell. Noct. Att. cap. x. Lib. III.

P. Martianus: eos namque numeros ita copulandos esse monet, ut ultimus dies præcedentis periodi primus sit subsequens, ut v. g. tertia dies, quæ primum ternarium absolvit, si prima rursus secundi ternarii constituatur, inde quinta constabit quæ critica est: rursusque si tertius ternarius eadem ratione iis jungatur, septima fiet: similiter quaternarii duo conjuncti septimum dabunt, hisque si duos rursus quaternarios adnectas, in decimam quartam diem evadent.

4. Reverfuram præterea febrem, si non desisset *impari*⁶ die, morborumque interceptiones vix alio fieri posse tempore judicabat, præterquam *imparibus*⁷ diebus: oportebat etiam morientes, die *impari*, ac mense *impari*, et anno *impari* mori⁸. Ea similiter, quæ morbi solutionem prænuntiarent, diebus maxime *imparibus* cum apparerent, fortunatissima esse; veluti vox, quæ *impari* die soluta in convulsionibus, a magnis morbis liberaret⁹. Alibi etiam sanitatem et mortem ab eadem dierum *imparitate* regi vult, *imparibusque* diebus morborum impetus irruere, Naturæque simul vires incitari, ut propterea in *impares* dies summum morbi judicium cadat: quandoquidem eodem simul foro mors et salus judicant, ægrique aut damnantur aut absolvuntur, quod dixerat in Prognosticis.

⁶ *Aph. LXI. sect. iv.*

⁷ *Epid. II. sect. vi.*

⁸ *Loc. cit.*

⁹ *Loc. cit.*

5. Eorum profecto pleraque, quisquis ad littera sumpserit, insulsa adeo judicet necesse est, ut nedum Hippocrate, aut Pythagoræo universim homine indignissima, sed stupido etiam bardi cujuspiam ingenio ea vix concedenda permittat. Quantum etenim Pythagoreorum instituta alta jamque nocte operiantur, solaque ad nos eorum verba provenerint, vana prorsus, quod res interci-derint, quarum ea fuerant tamquam imagines, et conventionalia spectra; nihilominus vix credibile est ex eorum grege aliquem eo usque infanivisse, ut neminem nisi die, mense, et anno *imparibus* mori posse diceret: sique ejusmodi lymphatæ mentis deliramenta ad aliquos fortassis pertinuerunt, vix certe aut Pythagoræ aut Hippocratis sunt, pro quorum virorum sapientia, invidiosissima stat, et ab omni ævo confessa celebritas. Magis propterea miror Galenum, errantem in numerorum concursuionibus, et potestate Pythagoram, quasi sapientissimi delirii reum excusando, accusavisse: nempe quod satius fuisset Pythagoram frivola ejusmodi accusationis, et defensionis culpa apud eum carere prorsus omni. Quamquam ei quidem consultius de Hippocrate actum est, cum cuncta, quæ de dierum *imparitatibus* et septimana periodo ex Hippocratis sententia circumferuntur, Lunæ motibus et conversionibus tribuisset; quam tamen a se *primum inventam veritatem*, quantum homini licet, Hippocratem ante eum cognovisse, vulgare autem Medicorum genus eam subticuisse, existimavit.

6. Quæ quidem tametsi facile excusabiliorem Hippocratis sententiam faciant, vix quidquam ad vitæ terminum, qui totus *imparitatibus* numerorum constabat, adque febris reditum, si quando *pari* die ejus solutio facta fuisset, pertinent, quod nulla eorum cum Lunæ circuitibus ratio extare in universum queat. Quare aut Secundum Epidemion Librum, in quo eorum pleraque profant, ab Hippocraticis eximere satius fuisset, aut alio quopiam modo, quidquid eo loco Hippocrates dixerit, interpretari. Verum etenim non is *περίσσην*, *imparem* diem, quo maxime febris intercipi posset, et tutissime sanaretur, posuit, sed *γόνιμην*, quam quidem vocem pro *impari* die, universo fere interpretum omnium consensu, Medici vertunt. Proprie vero vox ea non *imparitatem* sed *præstantiam*, et *fecunditatem* significat; quare *γόνιμος Ποιητής*, quod apud Aristophanem legimus, *egregium* et *optimum*, seu, juxta veterem scholiastem, *inventionibus* et *fictionibus* *fecundum* poetam, non certe *imparem* intelligimus. Quam ob causam, quod *imparem* diem omnes vertunt, *legitimum*, *fecundum*, aut *vitalem* diem, juxta Erotianum, interpretari satius est, eaque ratione *γόνιμον Παιδίον*, quod similiter Hippocrates dixerat, *vitalem* *fætum*, *legitimum* exponere, non *imparem* fane, quod sensu caruisset.

7. Apparet igitur Hippocratem ejusmodi vocem, ad terminum vitalem, periodum, circulum vitæ designandum convertisse; ob eamque rationem dies quosdam, et menses et annos, vitæ conversionibus

versionibus maxime accommodatos subintellexisse, item et proprias quasdam febrium periodos, et circuitus, sub quibus soluti morbi ex integro desinere; contra quæ, si ante vel postea, invita quasi Natura, finirentur, plurima erat imperfectæ judicationis, et redituri morbi suspicio. Eos propterea *fecundos* dies, menses, et annos nominavit, in quos ejusmodi circuituum, sive in morbis, sive in sanitate terminus proprie caderet: cujusmodi circuitum confessam apud Clinicos auctoritatem esse credimus.

8. Verum quidem est alibi in Aphorismis ¹⁰, et in libro qui de Judicationibus sive Crisibus inscribitur, *impares* omnino dies, adhibita Περὶ ἀσθενείων ἡμερησίων voce, exprimi, febriumque reversiones, quod non *imparibus* diebus recesserint, expectandas esse ibidem doceri. Sed jamdiu eum Aphorismorum locum castigaverat Galenus, *imparium* lectioni *criticos* dies substituens; quem in modum castigatio, eo antiquiore lectione melior et credibilior est, quod ea proxime cum his consentiat, quæ in Prognosticis et Coacis Hippocrates, de febrium reditu non critico die recedentium, scripserat. Præterea, quod ad universum Aphorismorum opus pertinet, sciendum est ab omni antiquitate de plurimis plane in eo rebus, vix ad Hippocratem pertinentibus dubitatum esse; quod quidem Theffalus Trallianus, et Jul. Alexandri-

¹⁰ Conf. Aph. cit.

nus egerunt, tametsi eos ¹¹ singulari libro Galenus oppugnavisset. Quidquid vero iste in contrarium scripserit, verosimile est Aphorismorum opus posterorum studio maculatum, jamque multum ab autographo deflexisse. Certe eorum in sectiones distinctio non est ex Hippocrate, primusque, uti Oribasius docet, Soranus eos in partes tres distinxit, Rufus in quattuor, Galenus in septem : alii demum octavam addidere. Male nihilominus huc usque partitum opus, interpositis sententiis sæpe non suo loco, quisquis illud considerate legerit, facile inveniet, prætereaque gravissimas res insulsis immixtas sæpe in ipso intercurrere, ut communi prorsus auctore ¹² eas simul omnes natas esse vix possibile sit. Annon etiam Hippocratis Aphorismis adjuncti Democritæorum nonnulli sunt ? fertur enim Democritum consimile opus inchoavisse, neutiquam vero perfecisse ¹³. Alia profecto ex Democritæis, Hippocraticis admixta fuisse vetus est opinio, interque cætera librum inscriptum Περὶ κινήσεων. Non

¹¹ Conf. *Bibl. Græc.* Fabr. loc. cit.

¹² Conf. judicium Halleri in *Cit. Aph. Lib.* Quamquam potuisset vir eruditissimus minus equidem Auctoris negligentiam in edendo libro culpæ, cum non is talem ediderit, qualis hodie prostat : neque etiam, quod Cl. vir scribit, ab omni tempore habitus est pro genuino Hippocratis fœtu, saltem omni in parte.

¹³ Conf. Oribas. *Comment. ad Hipp. Aphor.* ex vers. Jo. Guint. Andernaci. Item Menag. ad Laert. in *Vita Democriti.*

ego tamen, si quæ levitatis in Aphorismis inculantur, ea a Democrito profecta esse judicavero, quem Hippocrates amicum, et præceptorem etiam suspexit.

9. Præterea, quæ de privatissima *Imparitatum* in judicando potestate ab Hippocrate allegantur, denuo refutat opposita plane eodem Auctore sententia, quæ in Epidemicis legitur, nimirum, quod qui morbi *paribus* diebus exacerbantur, *paribus* judicentur, quorum autem exacerbationes in *imparibus* fiunt, eorum judicia pariter in *imparibus* obveniant, addita post clausula, si aliter judicatio eveniat, perniciosum id esse, metumque recidivæ portendere. Fallor an non summo Medico is digna locutus est: nempe quod alibi deflectentem extra proprias consuetudinis periodos, Naturam, et absque evidenti ratione, reformidaret. Non igitur recidivas ex judicationibus parium dierum metuebat, sed judicationes diebus non suis, et extra usitatos grassantis morbi circuitus, infideles existimaverat. Neque dicas Aphorismos in summo Hippocratis senio confectos, novisque ad eam usque ætatem observationibus conditos, fere suprema D. Senis oracula efferre, sub eorumque judicio cætera quæque aliis in libris exarata cadere: non est enim, cur vero propiora, si quando alibi occurrant, illis cæca fide submittas, quæ minus vere dicta in Aphorismis evulgata sunt, inter quos spurios plures et ab Hippocratis sapientia remotissimos irrepsisse vix dubito.

10. Similiter

10. Similiter febrium fines in Quarta, Hippocratis judicio frequentissimi, eum satis ab omni erga *Imparitatem* studio liberant : quod non vidit Celsus, neque post eum multi¹⁴, quos omnes Celsi judicium fefellit, qui plurimus erga Asclepiadem ea saltem in re, aut in mendosum Hippocratis exemplar incidit, aut inconsiderate alieno judicio suum ipse submisit. Quamquam et Celsi accusationem alius auxit¹⁵, creditam Pythagoreismi maculam, nova adjuncta animadversione denuo confirmans : nempe quod Hippocrates in percensendo Larissæ Virginis judicio, quod in Sextam cecidit, singularem de ea non in morbum recidente notam apposuerit ; quasi legitimum istud *pari* die judicium portentosam ille rem existimavisset. At vero utinam, qui sic scribunt, ægrotantes illius sectionis, in qua Larissæ Virginis casus extat, consideravissent, neque temere D. Senem erroris arguere quæxivissent. Ea siquidem fors ægrotantium omnium, quotquot ea sectione nominantur, fuerat, ut quotquot sanabantur, aut quorum morbus paulo longiora tempora habebat, pluries in morbum reciderent, Tertium demas qui decima die ad plures abiit, Quartum et Quintum, qui quarta die in vivis esse desierunt, Sextum qui quarta die a febre liberatus est, et Undecimum qui tertio die in crinem omnibus numeris absolutam incidit. At vero morbum non rediisse adnotaverat etiam in Sexto, quamvis quarta die,

¹⁴ Ric. Mead *de Imp. Sol. et Lun.* cap. ii.

¹⁵ D. Le Clerc *Hist. de la Med.*

is a febre liberatus fuisset; et alibi ¹⁶, quamvis *impari* die morbus cessavisset, nempe quinto, eum tamen non repetiisse similiter monuit, cum ea perstante Constitutione, in aliis pluribus, febris post iterata judicia recruidisset.

11. Neque plus fidei iis similiter locis adhibere præstat, quæ ex libro de Septimestri Partu allegantur. Vigessimum namque octavum diem, et quadragesimum secundum, quorum utrumque maxime spectabilem in morborum finibus is liber facit, quod utrique septennariis ex integro constent, aut alibi nuspiam inter *pares* circuitus judicantes Hippocrates nominavit, aut certe his non plus, quam cæteris diebus tribuit: vidit quidem judicia septimæ et vigesimæ diei, eamque inter *impares* decretoriam, sudoresque criticos aliquando afferentem dixit: de Amphiphradis Fil. dumtaxat circa Vigessimam octavam mortuo locutus est, eamque inter *pares* circuitus judicantes, non unum Hippocratis exemplar ommissit. Quadragesimum vero secundum nullibi nominat, nullaque prorsus, quoad vidi, Hippocratis exemplaria eum circuitibus judicantibus addunt: Quadragesimum contra sæpissime pro critico posuit, hujusque diei auctoritatem allatis exemplis confirmavit. Quam ob causam, aut ejusmodi locum emendari oportet, aut librum illegitimis accensere, quod etiam Hallero visum est.

¹⁶ *Epid. Lib. I. sect. iii. Ægr. viii.*

Revera nec memoratur ab Erotiano, pluraque incomposita dictione exarata, nec facile excusabilia continet, reluctante tamen Foessii judicio, qui eum inter Hippocraticos cooptavit¹⁷. Citaverunt etiam hunc librum, inter antiquos, M. Varro et A. Gellius: eorum vero levius in re non sua, facile excusari judicium potest.

12. At vero postquam Asclepiades inter primos, criticorum dierum vanitatem repudiavisset, ipse, quam D. Seni objecerat culpam, suam similiter effecit. Ecur enim is *triduum* suum relligiose servabat¹⁸, quo ægrum per omnia fatigaret, quartumque diem ei reficiendo destinabat? Annon ante Quartum periculosi etiam morbi

¹⁷ Neque mitius ego quidem de libro judicavero, qui *de Pueri Natura* inscriptus est. Eo quidem Macrobius in *Somn. Scip.* ad Septennariorum doctrinam confirmandam utitur, historiam ex eo citans Mulieris, quæ semine non effuso, nolensque prægnans fieri, iussa est ab ejusdem libri auctore, ut in vehementes sæpe erumperet saltus: eaque cum paruisset, septimo saltus die conceptum ex utero ejecit. Quod quidem adeo absonum a Medica Hippocratis relligione est, ut latæ in eum injuriæ reus, meo quidem judicio sit, quisquis eum librum, vel eam saltem historiam Hippocraticis accensuerit.

¹⁸ *Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat*—A. Corn. Celsus, *Lib. III. cap. v.* Exinde *Diatritarii* dicebantur Medici olim e schola Methodicorum, qui omnes morbos inedia sanari posse autumantes nonnisi tertio quoque die infirmis cibos dabant. Sic longa in quartanis febribus jejunia, et aquam calidam tantummodo primo post febrem die sumere, biduo post quantum fieri posset, ne hanc quidem, Celsus proposuerat. Conf.

morbi solvi poterant, et in periculosis quaque febribus anne quarta dies perpetuo tuta pro administrando cibo? Nihil certe horum ubique perpetuum, nullaque est in tertio aut quarto die absoluta et universim constans adversus morbum potestas. Sed et Celsus, qui jure repudiatos ab Asclepiade criticos dies judicavit, fatetur tamen, recentiorum ætatis suæ consentiente judicio, Hippocratem omnium optime de morborum finibus præfagisse, eamque doctrinæ partem intactam apud sui ævi Medicos extitisse, quamvis in curationibus quædam mutavissent. Peto nunc si delirantem in numerorum potestate virum, morborum exitus prænoscere, et eventura significare posse credibile est. Neque quod Celsus scripsit, Hippocratæi Medici, *sine ulla probabili ratione*, ab undecimo die, non ad tertium decimum, sed ad quartum decimum transibant: ii etenim pro-

Conf. *Lib. cit. cap. xv.* Sed plurima universim *tridui* mentio Celso facta est, ut *tridui* habita ratione victum et medicamenta sæpe mutare in morbis, ejus consilio necesse esset. Sic in regio morbo primum et secundum *triduum* rite distinguit; pariterque *tridui* observationem, antequam ad operandum Chirurgus deveniat, proponit; eaque ratione, ante incisionem testiculorum, per *triduum* hominem aquam bibere, tum pridie a cibo abstinere jubet: Conf. *Lib. VII. cap. xix.* Puto etiam ad antiquissimam hanc *tridui* in Medicina regulam veterem illam Ægyptiorum legem pertinere, qua ex Diod. Siculi narratione, *Lib. II. cap. iii.* cautum fuerat, ne quis Medicinam secus ab Hermeticis libris faceret ante quartum morbi diem; quem in modum Aristoteles laudatam legem interpretatus est. Fuerat quoque ternarius numerus in Chinenfium Philosophia valde celebris: Conf. *Dider. Phil. des. Chin.*

positum suum, seu potius Naturæ, constanter tenuerunt, quod undecimam quartæ loco considerarent, ab eaque ad quartam decimam similiter progredierentur, veluti a quarta ad septimam. Expectabat et Themison tertium diem, quando desisset febris aut certe levata esset, et cibum dabat: quam medendi regulam si tenuerunt hi, quibus commune nihil hac in re cum Pythagoræis fuerat; ecur his serviisse Hippocrates dicendus est, quod tertiam, quartam, et septimam diem in morbis consideravisset.

XIII. Quæret fortassis aliquis, annon Philosophorum aliquem Hippocrates in Sapientiæ studio secutus sit: propterea an Pythagoreus, an Socraticus, aut Heracliteus is fuerit: ad quod respondere solent plane plurimi, Hippocratem ita se juxta Naturam præstitisse, suaque omnia ita ad ejus institutum conformavisse, ut si quis unquam, is certe sectarum cujusvis generis expers, et eo ante alios sapientior, eorum judicio sit existimandus. Quod, qui scribunt, verum an non per omnia viderint, difficile est dicere: multoque etiam difficilius est, sensa hominum ea in re judicia immutare: nempe quod singuli, quæ cogitamus aut facimus ipsi, aliorum similiter esse credamus. At certe docti Medicinæ homines, et fere ii etiam, quorum plus interposita industria Ars increvit, vix si qua est, ea culpa vacant, Sydenhamii, et Baglivii exemplo, quod nempe universalem quandam scribendi formulam sibi sumpserint, cujus adminiculo omnia, quæ in Natura observaverant,

verant, colligarent inter se, cumque a notissimis ad ignotas pergerent res, has illarum exemplo præclare illustrarent. Quo circa eos minime erravisse judico: quantum enim eorum formulas in melius refici possibile sit, eas nihilominus ita accipere oportet, ut sint quasi totidem suapte natura incognitæ quantitates, quas quidem permutare possumus, ita tamen ut earum valores, consensus mutui, et proportionales maneat perpetuo immutabiles. Quare, quotquot se præclare in Arte gesserunt, unam omnes sententiam, et rem dicere mihi videntur, diversissimis tamen litteris, quas incognitas quantitates esse pono, expressas, quarum quidem ea præstantissima judicanda est, quæ cæterarum est magis universalis, utiturque in confociis formulis claritate majore, earumque apud omnes plus etiam confessa veritate: cujusmodi discendi, aliosque in Philosophia erudiendi propositum Hippocratem ante alios tenuisse puto. Eum siquidem Heracliti instituta, quæ multum a Pythagoricis aberant, et medendo & scribendo se juxta gessisse, veri est maxime simile, ignem rerum omnium principium cum Heraclito existimantem. Plurima saltem non sine doctrina et veritatis specie pro iisdem in editos a se libros invexit, cujusmodi nonnulla sunt, quæ in libro De Morbo Sacro leguntur, quo non alter potior Hippocraticæ Philosophiæ et sapientiæ vindex perlegendus est ¹⁹: Hem! quantum librum, veritatis,

¹⁹ Nuperrimas de hujus libri auctoritate excitavit controversias

ritatis, et philosophiæ plenissimum ! quam multum ejus sermo a dierum *imparitate* toties Hippocrati exprobrata, distat. Extat etiam apud ipsum, quod facile Heracliteæ doctrinæ imbuto homini tribuas, quædam nempe non infrequens præterquam in stilo, in interiore similiter sermone obscuritas, quam cum conciso et fracto Senecæ modo aut nuperiore *Lipsiano* jure conferas. Fuit namque et Heraclitus in scribendo paullo obscurior, quod Cicero dixit ²⁰.

14. Heraclitæam similiter philosophiam, in his quæ sub sensum cadunt, D. Plato tenuisse fertur, tametsi in his, quorum scientia unice ad mentem pertinet, Pythagoram, in Politicis vero Socratem ²¹ ante alios sequeretur ; quam ob causam antiquissima observatio est Platonis et Hippocratis dogmata in his, quæ ad Physicam pertinent, tum præcipue ad Anatomen, plurimo intercedente consensu, in unum simul facere. At vero cum Plato Harmonias, concentus, rithmos,

versas Ill. Hallerus, illumque ab Hippocratis ingenio recedere judicavit. Quominus Cl. viri sententiæ subscribam obstat plurimus Antiquitatis consensus in citando et laudando libro, tum et nonnullorum etiam limati judicii criticorum, inter quos Trilleri, qui de eodem nec dubium quidem moveri posse censuit, quod ad Hippocratem pertineat. Certe liber Erotiano memoratur, et a Galeno inter Hippocraticos adscribitur.

²⁰ *De Divinat. Lib. II.*

²¹ Conf. *Diog. Laert. in Vita Plat.* item *Apul. et Fabr. Bibl. Græc.*

calculorumque doctrinas aliaque ad Pythagoræos propius pertinentia frequentissime inter scribendum usurpavisset, venisse is siquidem in Italiam dicitur ut Philolaum, et Euritam magni nominis Pythagoræos audiret, vix eorum memoria in Hippocrate est, tametsi e Pythagoricis multa magnam partem, Medicinam similiter respicerent, exindeque Democritum, Pythagora magistro, plurima, quoad pulsuum differentias, in Arte immiscuisse, Boethius dixit ²²: Democritum enim Pythagoræos auscultavisse fama est, eorumque sectæ pene æmulatorem fuisse. Fertur quoque Heraclitus Hippasum Pythagoræum, vel fortassis Pythagoram ipsum audivisse. Ea tamen is fuisse dicitur ingenii indole, ut non facile suam præceptorum, quos audiverat, sententiam existimaret. Similiter Pythagoræi Musica delectaban-

²² Pythagoræorum doctrinas in Coorum insulam haudquam penetravisse, ibidemque contraria prorsus Thaletis, Anaxagoræ, Leucippi, et Democriti placita, philosophiam nempe quam corpuscularem vocant, quæ materiam et motum tamquam rerum omnia elementa constituit, in honore fuisse, dixerunt aliqui: quæ tamen, meo quidem iudicio, sunt valde dubia. Certe Democriti placita plurimum ad Pythagoræorum sententias accefferant, pluraque de *Musica*, *Harmonia*, *Numeris*, *Poesi*, de *Litteris bene et male sonantibus*, de *Cantu*, *Verbis*, de *Linguis*, et de *Homero sive de Emendata lectione*, eum post se scripta reliquisse Diog. Laertius memoriæ prodidit. Sed neque etiam sola Hippocratis mansio apud Coos fuit. Ea demum Hippocratis ætate, per omnes undique Græciæ urbes Pythagoræorum fama fuerat, ut vix verosimile sit eorum heresim Hippocratem doctissimum et eruditissimum sui temporis hominem latuisse.

tur, eamque in Medicinam invexisse feruntur, egregium Medicamenti genus eam esse judicantes: eos namque de Medica Arte non tantum philosophari consuevisse, sed ægrotantibus quoque opem tulisse, ex Porphyrio discimus; quibus nil simile quidpiam Hippocrates dixit, nullibi-que eorum in harmonia delectum secutus est.

XV. Restat postremo loco Hippocratis monitum, quo Thessalum Fil. ad numerorum scientiam sibi comparandam impulit, quod illiusmodi studia, non plurimi dumtaxat honoris loco in degenda vita ei futura essent, verum addiscendæ Medicinæ plurimum quoque conferrent; dignum certe Pythagoræo homine tyrocinium. At vero, quæ ex Hippocratis epistolis circumferuntur, dubiæ adeo sunt fidei, ut neque ab iis multa, eaque etiam nonnisi prudentissime, usurpanda sint. Eas quidem Max. Tirus, Philo Judæus, Suidas, Stobæus, et nuperiore ævo, Prideaux²³ tamquam ex Hippocrate profectas nominaverunt: omnes tamen, quotquot sub Hippocratis nomine prostant, illius esse, perspecta satis in cæteris D. Senis libris, auctoritas vetat. Non ille certe se cum insomniis jocantem, aut intensiorem et remissionem morbi ex numerorum concursione arguentem se alibi præbet umquam; nec Deorum monita et testimonia, quæ solitus usurpare in morborum curationibus Galenus erat, is ludicra dictione contaminavit: Deos enim veneratus, non

²³ Conf. ejus *Lib. de Connex. Sacræ et Propb. Hist.*
simulata

simulata eorum oracula, sed quæ putabat eorum opera, Naturam nempe, in gravissimum a se scriptarum rerum testimonium adduxit.

XVI. Verum, eo etiam exaratae ad Thessalum epistolæ auctore, sciendum est numerorum et calculi doctrinas tanto tum in honore ad instituendam adolescentiam habitas fuisse, ut nil magis D. Plato²⁴ curavisse videatur, ut quæ egregia essent virtutum omnium primordia in pueros transirent; nempe quod id genus animorum exercitationes acutum celeriter et perspicuum ingenium facerent; quando quidem ex plurimorum simul numerorum concursu, non antea prævisæ quantitates, eorumque distributiones repente, fierent, quibus quasi incitamento et pabulo eorum animi crescerent. Quare in hunc usum varios ordinari puerorum lusus, eosque publica lege constare voluit, scilicet ut coronas aut poma ii modo dividerent, modo copularent, modo super imponderent, aut contra invicem mutato ordine sisterent: inde enim excellentes in Tactica aliquando prodituros heroas augurabatur, eaque egregia castramentandi impofterum rudimenta putabat: quæ cuncta absque ullo Pythagoreismi studio Platonem inculcavisse credibile est. Jam vero si cui unquam arti ex varia concursuum et combinationum doctrina proficiendum est, ejusmodi Medicinam, omnium instar, censeo, quæ

²⁴ *In Lib. de Legib. VII.*

omnis in varia concursuum et circumstantiarum observatione versatur, ut non minimi in illa pretii Platonis consilium similiter effiet, ut inde ordinatum, et ad prævidendum apposite comparatum, ab usque pueritia ingenium constaret: sed jamque ad cætera pergamus.

C A P. VIII.

De sic dicta Hippocraticæ Medicinæ Simplicitate.

1. **P**RÆSTAT modo in maxime familiarem Medicorum sermonem advertere, quem de ea, quam sic nominant, simplicissima Hippocratis Medicina usurpant. Eum namque arbitrantur morborum periodos, eorumque judicia ea propter vidisse, quod summam in medendo simplicitatem tenuisset.

2. Ego vero cum in Hippocraticæ Medicinæ laudes excurrere, parato ubique sim animo, vereor, ne si primas ab ejus simplicitate laudes ducere, neque collaudavisse eam in re sua, neque veritati satis prospexisse viderer. Præterea neque facile est sic dictam simplicissimam medendi rationem circumscribere. An quod solo tenui victu, et aqua, mitique deorsum aut fursum purgante medicamento constaret; quod a Baglivio et Meadio scriptum est; verum parcissima victus norma plurium dierum intervallo præter consuetudinem usurpata, activissimæ jamque medicinæ locò est,
et

et fere etiam usitatiores medicamentorum formulas vigore suo postremum superat: In eo etenim utrumque istud Medicinæ genus dissentit, quod medicamenta citius, si quidem conferunt, ægrotantibus conferant, morbo tamen ut antea sæpissime post renascente: diætæ vero tenuitas tardius plerumque profit, morbum tamen validius mutet, minoremque eapropter secum securitatem afferat, quod Hippocrates dixit, quod fere nimium adversa morbo, et sanitatis consuetudinibus instituta sequatur. Subita etenim cunctarum in vita consuetudinum immutatio tanti in sanitate similiter et morbis est, ut vix plura a medicamentis sperari possint: Morbus enim quod iisdem atque sanitas motuum consensionibus regatur, diversimode tamen contemperatis, cumque sanitas sit fere consensus unus omnium motuum Vitæ, tantum universim morbi ordo ab ægrotantium regimine turbatur, quantum universa turbatur Vita, istaque tantundem turbatur, quo plus multa contra diuturnas consuetudines patrantur, sive quoad diætæ regulas, sive quoad decubitus, et somni tempora, sive quoad reliqua vitæ munera, quibus ægrotans, contra quam sanus fecerat, propter necessitatem abstinet. Quæ pleraque mutationum genera cum ipse sibi morbus postulet, inde Naturas morborum medicatrices constare judico.

3. Quam ob causam, qui de *Agente*, et *Expeſtante* Medicina, quem in modum loquuntur, nuperis etiam annis multa utrinque differuerunt, ii quidem veritatem minime mihi vidisse videntur, quando

quando ab ea, quam sic nominant agente Medicina, victus tenuitatem, solumque aquæ potum exemerunt: quidquid enim in morbo contra consuetudinem, aut propter ipsam morbi necessitatem, aut propter Medici consilium fit, tantum activitatis in se habet, quantum a consuetudine recedit: de qua re rursus satis multa alibi.

4. Verum, vix etiam Hippocratis Medicinam omnem unice in victus tenuitate fundatam fuisse puto. Plurima quidem de ejus præstantia in acutis morbis apud eum extant: monuit tamen non raro periculi plenissimam esse, erroremque omnem majorem in tenui victu fieri, quam in paulo pleniore: ut propterea latas ab eo nutriendorum ægrorum leges, austeritatis reprehendere difficile sit; eumque, contra, indulgentiore non-nihil animo in his, quæ ad victum pertinent, gratificari ægrotantibus consuevisse, rectius a multis dicatur. Is etenim ante Medicos conjicere voluit, num ægro is victus usque ad morbi vigorem satis esset, nec prius æger deficeret neque cum eo victu perdurare posset, quam morbus ante remitteret: quamobrem acriter coævus sibi medicos increpat, quod ægrotantes inedia macerarent, cibosque adulto dumtaxat morbo dare solerent: cujusmodi fermone in iis præprimis libris utitur, quos de Victus Ratione in Acutis exaravit.

5. At enim internis remediis eum locum dedisse, iisque haud prorsus mitissimis, præclare ex ejus libris apparet: tametsi de his omnibus non
nimis

nimis perspicue, et multis verbis is scripsit; idque consulto: scripsit enim ut artifex ad artificum captum, eaque quæ Medicis satis innotescere judicabat, vel leviter attigit, vel prorsus ommisit, veritus, fortassis ne cum plurimi ab ejus librorum lectione repente Medici fierent, Ars omnis in tanto Medicorum numero deficeret. Et utinam ejusmodi Artis sacra diu post etiam Medici custodivissent, neque, quod scribunt, erga societatem humani generis inconsulto studiosi omnes e vulgo homines in Medicinæ studium, evulgatis totidem remediorum formulis cooptavissent: quandoquidem non remedia sanant, sed apposita scientis medici consilia, fatiusque est homines morbi ferocia interire, quam arma iis in perniciem ministrare. Quantum etenim, qui ita Artem evulgaverunt, monita præclare adjunxerint, ista neque vulgo hominum leguntur, neque fortassis etiam¹ intelliguntur; satisque iis est si, cum medicamenta arripuerint, postea cum Medico insuavissima garrulitate disputent, eoque insalutato, vel saltem inobservato, moriantur.

6. Certe contra circumscriptam hanc Hippocratis Medicinæ normam satis obstant, quæ de ægrotantibus medicamenti vi confectis ipse scribit, cum inde triduo purgati fuissent: cujusmodi exempla non ex uno Epidemion loco supra percensuimus. Alibi etiam nullum medicamenti

¹ Oh quoties beatissimi, qui litteras nesciunt!

in morbo locum fuisse, nullumque ex adhibitis profuisse, in Epidemicis et Prognosticis memoriæ prodidit.

7. Rite igitur plurimorum prorsus remediorum silentium consultæ potius breviloquentiæ vertendum est, quam parcissimo reapse eorum usui, cui se, artemque suam addixisset, quandoquidem eorum cum morbo necessitas satis per se Medicis elucesceret. Contra quæ Glassium² specioso argumenti genere utentem breviter refutare præstat, quod nimirum vix verosimile sit, Hippocratem stillam sanguinis e naribus exeuntem vel clysterem, vel fomenta, et levissima alia plurima relligiose ostendentem, ea demum adnotare neglexisse, quæ longe pluris facienda in morbis fuissent. Magna quidem, fateor, veri species pro Glassio est: at vero longe etiam incredibilius in longissimis morbis, qui ad centesimum usque diem excurrerent, veluti Herophito Abderæ, vel ad quattuor proxime menses, quemadmodum Pafio in Thaso accidit, nil quidquam eum auxiliatum esse: nullius namque plane rei in eorum historiis meminit: curavit ne solo tenui victu imperato, et fontis aqua: at ne hoc quidem dixit: eamque medendi regulam, in longis præcipue morbis, Hippocrates recusaverat. Anne inertissimus eventuri iudicii spectator, fuit in eo totus, ut de mortis aut salutis die vaticinium fumeret ali-

² Conf. ejusd. Præf. in *Comment. de Febr.*

quando?

quando? Dixerunt hoc quidem Medici, quorum infanæ erga eum reprehensiones vecordiæ plus quam temeritatis in se habent. Certe nulli miseranda magis, quam Medico, morborum spectacula, ejus fere etiam invitam industriam sollicitam, ut quo quo possit modo, profit: quod nobilissimum Artis nostræ institutum, vix qui eam condidit, præteriisse verosimile est. Quamquam est etiam incredibile, eo usque Medico in diuturnis morbis otiante, non tandem ægrotantem ipsum ad medicamentum aliquod confugere: et confugiunt certe nimium nimiumque, ut vix sit unus, qui longo intereat morbo, antequam sciente, vel inscio plane medico, de multiplici medicina, dubia etiam sæpe pericula fecerit.

8. Similiter raram venæ sectionis memoriam ex ejus libris constare Galenus credidit, quod in multis morbis perspicue id remedii genus per se intelligeretur³. Exemplo est venæ sectio, cujus in Pleuritico, die morbi octava⁴, meminit: vix etenim dubium est, sic ferente morbo, eam non ante jamque instituisse, modo eam morbus postulavisset. Quam ob causam vix etiam Glassio dederim solutas spontanea hemorrhagia febres, sectam perraro ab Hippocrate venam testari. Præter enim quam quod judicatorum in hunc modum febrium, haud plurima extent apud ipsum exempla, non semper etiam

³ *Comm. in III. Epid.*

⁴ *Epid. III. sect. iii. Ægr. viii.*

incisa vena, tametsi iterato, critica hemorrhagia prohibetur. Is certe venæ sectionibus nequam abhorruit, easque contra, ad usque deliquium animi in morbis maxime dolorificis suavit, ut nec venæ vulnus claudi vellet quam sanguinis color mutaretur⁵: quam is aliquando tenuit regulam in Juvene quodam, qui ventre dolebat: eoque enim ei sanguinem misit *εως εξαιμος εφενετο*, donec sine sanguine esset, quem in modum vertit Clericus⁶, proprius donec exanguis aut semianimis fuisset. Similiter utriusque brachii venas aperiri in angina suavit, et sanguinem copiose fundere, secarique morbo proprios persistente dolore iussit⁷: quare ex naribus, et fronte, in capitis dolore, sanguinem duxit: contra, mitigato dolore magis diffitas a morbi sede venas aperit. Cujusmodi singulares in morbis vasorum delectus, mittendique sanguinis consilia, propius ad Herculeam medendi rationem pertinent, plusque etiam quam simplex venæ sectio, in morbis præstant.

9. Nec vero prætereundum est Hippocratem singulare opus de Medicamentis eorumque virtutibus confecisse: quod temporum incuria intercidit. Plurima tamen, quæ sparsim in ejus libris adversæ valetudinis præsidia memorantur

⁵ Conf. *Lib. de Rat. Viæ. in Acutis.*

⁶ *Jusqu'à ce qu'il fut sans sang. Hist. de la Med. Lib. III. cap. xix.*

⁷ Conf. *Epid. vi.*

eum divite consiliorum, remediorumque censu fuisse suadent, in chronicis nedum, sed et acutis morbis : neque eas, quas in eorum administratione consultissimas profert regulas, is profecto tulisset umquam, nisi eorum vires usu et quidem multiplici exploravisset. Præter enim Gymnasticam Medicinam, exercitationes, balnea, unctiones, frictiones, calorem ficcum, quorum non minima est in utraque valetudine potestas, eo imprimis medicamentorum delectu usus est, quæ strenue sudores elicerent, plerosque morbos sudoris via mitescere, et solvi posse judicans⁸. Vestimentis siquidem probe contactum ægrotantem calidissimam farinam edere aliquando suasit, vinumque meracum insuper bibere, donec sudoribus disflueret⁹. Similiter et in libro de Morbis, tertiana febre correptos ad Sylphii usum provocavit, antiquissimum remedii genus, Aristæo Chironis Alumno auctore, incertum tamen jam modo apud nos, et jamque a Galeni ætate rarum¹⁰ : ejus profecto, cyrenaici præsertim, succum incitandis sudoribus plurimum profuisse, apud Dioscoridem legimus. Anne igitur Hippocrates *Alexipharmacorum mysterium* ignoravit, quod argute A. De Haen dixit, rationem daturus¹¹, cur nulla ex mulieribus, quibus aspredines milliaceæ, culicum morsibus similes, in æstivis febribus effloruerant, interiisset?

⁸ Conf. de Rat. Vi& in Acutis.

⁹ Conf. Epid. II.

¹⁰ Conf. Salm. de Hæmon. Hyl. Iatr. apud Seck. de Med. Stat.

¹¹ Conf. Inst. Path. Tom. II. Semejot. 939.

Novisse quidem tale misterium, vix dubito, caute tamen usurpavisse, eamque universim medendi regulam tenuisse, quæ non oppositis rationibus constans, bonum omne subtraheret, sola in ægri perniciem auxiliorum inter se oppositione conversæ. Certe et aromata ad suffitus adhibuit, præcipue in scæminarum morbis, in hisque cinnamono, casia, et mirrha usus est ¹², tum et vaporibus ex sulphure, et bitumine, et natro.

10. Præter quæ, potentiora adhuc remedia in Medicinam invexisse ex interno, quem præscripsit, cantharidum usu apparet. Est etenim in libro de Victu Acutorum inscripto, Hydropicis conducentis potio ex cantharidibus tribus detracto capite, pedibus, et alis. Laudantur etiam alibi ¹³ triæ, vinoque subactæ, subdique ad uteri purgamentum jubentur: memorantur et in libro de Superfœtatione ¹⁴.

11. Multus insuper nonnullis de perspecto Hippocrati Opii usu ¹⁵, sermo utrimque agitur. Doloris quidem pharmaca, eaque innocue somnum procurantia ab eo laudantur ¹⁶, eaque

¹² Conf. Le Clerc, *loc. cit.*

¹³ Lib. I. *De Morb. Mul.* Hunc tamen librum cum secundo ab Hippocraticis doctores critici ablegunt.

¹⁴ Hujus itidem libri suæ dubia est auctoritas. Conf. Gruner *Cens. Script. Hippocr.*

¹⁵ Alston *Ess. d'Edimb. Tom. V.*

¹⁶ *In Libr. de Affect.*

ratione in Hegeſippi odontalgia ¹⁷ υπνικον, ſomni-ferum nempe auri inditum fuiſſe dixit. Plantam inſuper, quam Græce μηκων ſcripſit, *Papaver* noſtri vertunt, perſpicue nominavit: cum vero ei purgandi virtutem tribuiſſet, aliasque ſimiliter plantas, docentibus Galeno, et Plinio, Antiquitas ſic nominaverit, veluti *Titimalum*, et *Papaver ſpumæum* ſeu *Peplion*, parum exinde locus iſte ad propoſitum confert. Propius ad noſtratium Opium in eo libro acceſſiſſe videtur ¹⁸, in quo cum ea, quæ utero medentur, percenſuiſſet, οπὸν μηκωνος, *papaveris ſuccum* accenſuit: neque enim peplii ſuccus ad quem Hippocrates uſum eo in loco laudat, comparatus eſt ¹⁹: eſt vero iſ liber criticis ſuſpectus, nec certe pro Hippocratis ſententia tuto allegandus.

12. Præter quæ, notiſſimum eſt eum utroque Helleboro albo videlicet, et nigro, locum in Medicina dediſſe, præſtantiſſimo inter cætera medicamento, quod a Melampodis ævo, qui Præti regis filias difficili rabie laborantes ejus interventu ſanavit, Medicorum laudes, fiduciamque promeruit. Dolendum hercle pauca adeo de Antiquorum Helleboriſmo nobis ſuperfuiſſe, ut quid in ejus tutiore uſu adminiſtrando maxime conferret, magnam fane partem, nos lateat. Scimus nam-

¹⁷ *Epid. VI. ſect. vi.*

¹⁸ *De Morb. Mul. Lib. II.*

¹⁹ *Conf. Tralles, Uſ. Op. Sal. et Nox, ſect. i.*

que Hippocratem molli aliquando Helleborizatione usum esse, quam per *μαλθακον ελεβορον* expressit: ad quam fractam Hellebori vim, *fluentia* quæ D. Senex dixerat, *corpora* conferebant fortasse plurimum, crebra videlicet ante et post Helleborum potio, item et balneorum usus. Thimelæ quoque feminibus, elaterio, coloquintide et scammonio fortes alvi purgationes mollitus est, easque non raro etiam die critico; quam ob causam in Epidemicis ²⁰ ventres decima quarta die resistentes, et in medicationibus non obediētes, quadam persistente Constitutione, diserte adnotavit. Ea ratione pleuritides biliosas, et choleram morbum Helleboro aggressus est, quamvis emeticis, et drasticeis in acutis morbis, universim abstinuisse videatur: quare in Scompho pleuritico, et Scamandro pravos adhibiti purgantis in acuto morbo effectus memoravit. Alibi etiam adversos eos differuit, qui valida purgatione acutos morbos principio exterminare student: vix enim aliquid ejus consilio ea in re proficiunt, quod quæ sana supersunt, corrumpant, neque corrupta et vitiata corpore detrudant, morbi causa ²¹ adhuc acerbiorē. Purgationes propterea, turgescēte tantummodo materie, quod rarum esse censuit sub morbi initio ²², jubet, tametsi alio in loco, si quando in Acutis movendum sit, initio morbi id tutissime fieri moneat ²³: cujusmodi textus

²⁰ *Epid. IV.*

²¹ *De Rat. Vict. in Acutis.*

²² *Aph. XXII. sect. i.*

²³ *Aph. XXIV. sect. i. et xxix. sect. ii.*

plurimorum Medicorum judicio inter se contradicentes, componere Galenus adlaboraverat et facile composuit, quod raro materies in principio turgeat, raraque exinde sit sub acutorum morborum principiis purgationis necessitas. Juxta quæ vix ac ne vix quidem eorum rationem probavisset, qui, emetico a morbi initio administrato, omnem acutarum febrium curationem inchoant, prosequuntur, et finiunt, tritissima inter nonnullas, quas vidi gentes, medendi semita.

13. Vix igitur mirum, si cum ille purgationis nomine validum ubique medicamenti genus intelligeret, eas solstitialibus æstatis diebus cavendas esse dixit, neque etiam purgari infantes, utero gerentes, et senes voluit. Videant igitur, si qui putant veterum medicinam omnem, solo tenui victu et aqua constitisse, ne in multa activissimorum remediorum frequentia, quorum apud antiquos usus invaluerat, quam nuperis apposuerunt, in veteres plane Medicos retorqueri criminatio queat: "Veterum enim purgantia magnam vim exerebant, et corpus mirifice turbabant: quare olim in morbis exhibitum purgans sæpe crisim pervertebat, quod hodie minus verendum est purgantibus minorativis, quibus apud recentiores increvit Medicina"²⁴.

14. Cæterum non omnia Antiquorum medicamenta ejus generis sunt: exemplo sunt, quæ de

²⁴ Gorter *Comm. in Aph. Hipp.*

eorum *Syrmaismo* five juxta alios *Syrmesmo* profant²⁵. Moderatæ siquidem alvi vacuationes et vomitus] fiebant, seu raphani succo cum marina aqua commixto²⁶, seu ex simplici falis et aquæ potione, quod testatur Hesichius, seu ex edulio quodam, quod adipe, et melle constabat, cujusmodi certaminis cujusdam præmium Lacedæmones olim constituerant²⁷: antiquissima profecto remedii laude, apud Ægyptios imprimis, quibus in more erat singulis mensibus per tri-
duum *Syrmæa* purgari, testante Herodoto in²⁸
Euterpe.

²⁵ Conf. *Lib. de Art.*

²⁶ Erot. *Onom.* voc. ἀπο σπυγμῶν.

²⁷ Foef. *Oecon. Hipp.*

²⁸ Conf. Lang. *Epist. Med. de Ægypt. Syrmaismo.*

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.

SEU
Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. I. PARS II.

VITAE ET MORUM

ET AMICITIAE

ET SOCIETATIS

ET OMNIBUS

LIBRI I. PARS II.

DE PERIODORUM VITALIUM IN MORBIS SUCCESSIONE, CONSENSU MUTUO ET CONSTANTIA.

C A P U T I.

*De supputandis Morbi Diebus, et Morbosi Diei
Duratione.*

1. **D**UO maxime in morborum periodis dinumerandis difficultatis aliquid in se habent: pertinentque ad integram dierum in morbis enumerationem, adque diem, quem proprie *morbosum* aut *medicinalem* Medici vocant. De utrisque singillatim eloquar.

2. Probe quidem cavendum est, ne quæ consulte interciderunt, inficetas Artis asperitates rursus sermone nostro exfuscitare videamur. Plurima namque perpetua obscuritate usque perfunduntur, nec certas Artis regulas interponi sinunt. *Quod Medicorum est*, dare conabimur.

3. Sæpe

3. Sæpe equidem ægritudo, tacite illahens, ante manifestam febrem erumpit, et priusquam decumbant, morbo ægrotantes consternantur. Eorum etiam non minima pars Propheta plusquam Medico eget, si quando de morborum principiis apud eos Medicum conjectari oporteat. Ejusmodi sunt infantes, pueri, iique quibus non constat mens, hebetes, tardi, soporosi, apoplectici: quos circa sæpe Medicorum interest, si non accurate morbi diem, periodum tamen, et stadium, quod tum percurrit, cognoscere. Puerperarum similiter incerta sunt morbi tempora: si namque elapsis aliquot a Partu diebus ægrotent, disputant Medici anne a Partus die, vel ab accessione morbi dies numerent: neque incelebris hinc inde stat Medicorum cohors.

4. Plurimi cum Aetio, a decubitu morborum dies numerant: at eos quidem falli necesse est cum in strenuos quosdam inciderint, de quibus difficile est dictu, an plus mortem metuant, in summa eorum erga morbos despicientia, quam vitam contemnant: hi etenim non ante decumbunt, quam iis ad extrema ventum sit. Neque firmior eorum ratio est, qui a spontanearum lassitudinum primordiis, morbi initia ducunt; hæ namque quam longissime acutos morbos præire solent, earumque universim inordinata ratio est. Accessiones itaque potius in universum intueri præstat, quod Celsus dixerat, ab iisque morbi dies enumerare: ad eas namque potissimum Hippocraticæ prognoses pleræque respiciunt. Quamquam
enim

enim ad pulsum mutationes non omnem converterit Hippocrates industriam, in aliisque præter pulsum, signis judiciorum præfagia locaverit, ingruentium tamen symptomatum feritatem, quæ auctam febris vehementiam monstrant, is diligentissime contulit, et hac potissimum via de morborum conversionibus et exitu ante dixisse videtur,

5. Cæterum decumbente jamque ægro, ordinatæ tum quidem maxime paroxysmorum accessiones fiunt, majorque in morbo universim regularitas, jamque tum incurrit. Sive etenim decubitum ipsum, jacendique modum intueamur, seu loci perpetuitatem, cæterarumque, quæ ad ægrum pertinent, rerum ordinatissimam assiduitatem, tum maxime liber morbi impetus est, contra quam, dum nullis adhuc se legibus ægrotans obligavit, Vitæque vires impeditæ, et interturbato ordine prodeunt: quare nec admodum manifestæ accessiones ingruunt, cunctaque confusim procedunt, ut quasi sine typo morbus esse videatur.

6. Jam vero si quando accessionum tempora inordinate moveantur, aut etiam non fuerint manifesta, neque sibi met ægrotantes consent; tum quidem Medico videndum est, an quidquam ex popularis morbi tum grassantis genio, sive ex proprio morbi, quo laborant, charactere, is in re dubia proficere possit. Sæpe namque in vulgaribus morbis, statis constantissime diebus morborum

rum conversiones eveniunt: quare ex ejusmodi apparentiis facile aliquando subduci dierum, et periodorum ratio poterit. Rursus etiam respiciendum est Medico, an confestim morbus consistendi vigorem habeat, quod ex ejus incremento manifestum fiet; itemque, num maturius aut diutius accessiones ingruant, et quæ maxime earum commissiones intersint; quod Hippocrates in Epidemicis dixerat.

7. Similiter in contagioso morbo, ab infuso contagio sæpe ducendum morbi principium, sæpe etiam non: neque enim tuto aliquid determinari potest in summa contagiorum varietate, quam contagii natura, ægrotantis temperamentum, anni tempus, et aeris constitutio incredibilem fere constituunt: sæpissime tamen, susceptus contagio morbus, criticos circuitus proxime sequitur, in eorumque terminum aut initium adæquate cadit: quod alibi dicendum a nobis est.

8. Puerperarum vero morbos quod attinet, diligenter curandum est, si quidem partus juxta Naturam inciderit vel non. Cum enim partus proprie in se ipso crisis sit, ex qua novem mensium labores ex integro finiuntur, ei neutiquam subsequentes morbos admiscere præstat, si quando omnia in partu juxta Naturam processerunt. Verumtamen meminisse oportet utero gerentem mulierem novum quasi, et præter consuetudinem, vitæ genus degere; quare, cum foetum enixa est, in primumque sensim recidit vitæ tenorem,

tenorem, proprii nonnulli puerperarum affectus incurrunt, non a lacte, quod plurimi scribunt, perpetuo saltem pendentes, qui pristini status renovationem pone sequuntur. Quod si non omnia in partu, et quam proximis partui diebus, ordinate acciderint, dies morbi a partu ducere necesse est. Revera in Muliere, quæ juxta frigidam in Thaso decumbebat, cum non rite purgationes procederent, a partu morbi dies Hippocrates numeravit, tametsi tertia dumtaxat die eam febris acuta, cum horrore, corripuisset. Quod, si puerperas longe a partu ægrotare contigerit, a novi morbi inditiis initium rursus Hippocrates sumpsit; partum tamen antea, aut abortum si interfuit, diserte nominavit. Puerperarum similiter morbi plerique sæpissime in criticorum notabiliorem diem aliquam cadunt, Tertiam, Quartam, Septimam, Decimam quartam, Vigessimam, &c.

9. Quantum porro ad dierum in morbis intervalla pertinet, ad accessiones item respexerunt plurimi; dierum solarium rationem iniverunt alii, morborum dies viginti et quattuor horis circumscribentes; *medicinalem* alii rursus proprium quemdam diem constituerunt. Qua quidem in re antiquissimum Hippocratis dictum exstat, morbi nimirum dies integris exacte diebus neutiquam numerari posse, quasi perpetuum quid his desit, quod eos cum solaribus diebus conferre prohibeat. Quam ob causam medicinalem diem viginti
tribus

tribus circiter horis constantem interponunt alii¹, quorum profecto laudanda industria est: est tamen ab intuta universim regula cavendum.

10. Ea quidem perennis constat vitalium motuum in vita successio, ut eorum plurimi ex perpetua consuetudine in statas incidant diei horas, seque invicem excipiant, quod alibi exemplis factis et ratione demonstrabimus. His propterea constanti quadam periodo intercurrentibus, regularis quædam in usitatos motus Vitæ concursio sumi persæpe potest, quæ non intermissio actionum circuitu usque procedat. Rursus etiam pleraque ex insignioribus, quæ die, nocteque eveniunt in animali phænomena, non minum re-gendæ Vitæ conferunt, ut propterea diurna quædam motuum revolutio, quæ integro naturali die constet, jure in ea adstrui posse videatur. Cujusmodi præter quam plura in sanitate præclara exstent exempla, plurima etiam ex febrium historia, nuper diligentissime Ill. Cullen excitavit.

11. Intermittentium profecto febrium periodi naturalem diem magnam partem sequuntur, earumque pleræque viginti et quattuor horarum intervallo labente, integre circuitus expediunt suos. Difficilior plane est continuarum febrium ratio, quarum accessiones inordinate moventur, et in quibus remissionum tempora liberalia modo sunt, modo vero vix ulla. Sæpe enim illibera-

¹ Conf. Chesneau *Trait. des Fievr.*

liore remissionis intervallo, morbo ad acmen vergente, accessiones ante integræ diei complementum renovantur, ut postremo accessionum numerus dierum numerum non amplius coæquet. In his igitur rursus ad accessiones respicere tutius est, juxtaque eas febrium circuitus supputare.

12. Quamquam hac iterum in re cavendum est ne accessionum numerus nos fallat: fit enim ut plures uno eodemque die febrium insultus moveantur, perque omnia incrementi et status tempora sensim excurrant: unde vera prorsus accessionum tempora confunduntur. Casus extat in Hemitritæo Celsi: aliique, qui in hunc censum veniunt, exercitatissimis Clinicis morbi allegantur. Et eorum quidem alii, quantum observando profui, a morbo sunt, alii non item, pendentque a non naturalibus rebus, tum vero maxime ab incurrentibus aeris et tempestatis vicissitudinibus: quam ob causam in variantibus veris, autumnique diebus eas morborum irregularitates maxime videmus, exque subita insurgente procella, subito etiam quasi breviores incurrentis febris paroxysmi fiunt, iique confestim remittunt, quo primum soluto imbre cœlum pacatur: quod eorum imprimis est, qui imbecilla præ reliquis corpora habent. Propterea expeditissimos morborum circuitus², et crises maxime fideles, fudo exstante cœlo atque sereno fieri, verosimiliter Hoffman-

² *Med. Rat. Sist. Vol. I.*

nus dixit: quod etenim medicamenta nequeunt, subito variata cœli temperies sæpe in morbis efficit, mirum in modum immutato universæ vitæ consensu.

13. Quamobrem caveant, qui plurima in morbis præfagia ex pulsibus sibi sumunt, ne subitæ hæ pulsuum mutationes eos sæpe fallant, quod nobis de Solani pulsibus, experimenta facturis, aliquando accidit, nescio an plane propter incuriam nostram, an propter summam ejusmodi signorum fallaciam. Neque enim aliquid exinde percepimus, cumque ex intermittente, et dicroto pulsu, ut nobis videbatur, alvi evacuationem, aut hæmorrhagias tacite expectaremus, nil quidquam horum plane contigit, sed contra mutato cœlo omnia in pulsibus signa evanuerunt.

14. At in his quidem iteratis intra diem febrium insultibus considerare præstat ex Celsi monito, pares ne sint per omnia, quod vix fieri potest, an impares, nempe quænam sit propria a morbo accessio, primumque in servando morbi ordine locum teneat. Fit tamen aliquando ut duplex quasi natura sua sit morbus, nempe quod duplici regulatim intertexto morbo constet; cujusmodi nonnullorum Semitertiana est: de quibus denuo dicam.

C A P. II.

De Universalibus cujusque Morbi Periodis, earumque inter se Consensu.

1. **M**ORBORUM tempora alia ad integram ægritudinis periodum pertinent, alia vero ad singulares paroxysmorum accessiones, quibus integer morbus constat, tamquam totum sua parte. Utraque in hunc locum cadunt.

2. Et primum quidem quod integri morbi tempora attinet, plerisque de Re Medica scriptoribus quattuor, aliis quinque, nonnullis dumtaxat tria censentur. Illi quidem principium, incrementum, vigorem seu statum, et finem, quibus quattuor accurate periodi constant, considerant: inter vigorem et finem, medium quemdam remissionis terminum posuerunt alii: Rursus principio et fine aliis inconsiderato, quod indivisibili ferme obtingant temporis intervallo, restant incrementum, status, quem etiam appellant *Apogeeum*, et remissio: quarum ultimam unice ad morbos qui in salutem, desinunt pertinere, neque etiam ad eos respicere, qui subita et absolutissima crisi finiuntur, studiosiores hac in re animadvertunt.

3. Præterea, qua ratione dicta hæc tempora sese excipiant, videndum est. Galenus morbos perpetuo crescere censuit, quousque *perfectæ coctionis* signa apparerent, quibus incipientibus morbum

in vigore esse, perque illud maxime tempus converti dixit. Oportet autem intueri, qua celeritate dicta morborum tempora moveantur: cito enim crescente morbo, cito pariter ad acmen pervenit, et consimili celeritate in remissionem declinat.

4. Omnes siquidem morborum periodi uno inter se consensu incedunt, pariterque se habent ac cæteræ in morbis et sanitate circuituum conversiones, de quibus ante et post dicemus: nempe quod in valetudine pariter atque in invaletudine, omnia ex earundem virium summa similiter absolvuntur, earumque actio non intermissa uspiam uniformitate, accelerata modo, seu contrario modo retardata, paribus constanter temporibus pergit.

5. Neque diversa sunt, quæ singulos paroxysmorum circuitus respiciunt, nisi quod accessionum momenta sensibilia sint, auctis perpetuo a primo accessionis insultu, febris symptomatibus. Illis siquidem similiter interdistincta tempora tria competunt, quæ *exhorrescentiæ*, *ebullitionis*, et *despumationis* propria quadam appellatione Sydenhamius nominaverat, felici certe vocabulo, sed neotericorum ingenio vix accommodato. Perstante igitur *exhorrescentiæ* intervallo incompressa vasorum omnium actio subsequitur, manente tamen in ipsis insita quadam in consuetos motus tendentia, quam proprie medicatrices Naturæ vires, vitalem inertiam, repræsentare pono. Novum vero illud actionis Principium, unde omne per *exhorrescen-*

rescentiam percelli corpus videtur, sæpe extrinsecus advenit, sæpe etiam non ; estque internorum motuum, externorumque, propius turbamentum, et inordinata partitio, ut alicunde debilitati, in alteram vehementius exerantur partem. Fit itaque utrimque, ut sublato vitalium actionum et circumstantium imprimis fluidorum æquilibrium, vasorum extrema spasmus, et stricture, quas proprie nominaverunt multi, patiantur, neque ullum amplius permeanti fluido locum dent : dum insolita jamque velocitate per insigniores vasorum truncos sanguis circum it ; nempe quod virium tantundem ei superadditum est, quantum est humoribus ademptum ad vasorum extrema fluentibus. At vero cum primum late in omnia animalis machinæ puncta additum illud novi motus Elementum, sive debite contemperata virium distributio, quorum alterutrum in febris initio posuimus, diffusibili quodam stimulo subiit, febris jamque in statu est, subestque tempus, sic dictum *ebullitionis*. Quæ quidem duo febrium tempora, primum videlicet, et secundum istud, ægrotantium res in angusto ponunt, ut si quibus moriendum est, his maxime temporibus intereant. Postremum *despumationis* periodo subeunte, rursusque prævalente pristina et maxime sanitati consentanea virium, motuumque consuetudine, denuo ægrotantium res in tuto locatur.

6. Ecur vero vasorum extrema tardius, quam eorum trunci aucto alicubi ejusmodi motus Ele-

mento percellantur, neque expedite dicere possumus, vixque hujus loci est quærere. Profecto cum eorum massa, si quidem cum eorum luminibus conferatur, major sit, simul quoque sumptas laterum in iis actiones validiores esse verosimile est, eamque ob causam ægrius illius, quem habent statum, immutationem pati, plusque novis motuum seriebus, quam quæ majora sunt vasa, obsistere. Propterea plus etiam in morbis universim læduntur, fitque frequentissima in his purulentiae sedes. Huc facit observatio diuturnorum morborum, in quibus postrema inter omnes vitalium organorum actiones, cutis actio restituitur.

7. Sciendum est etiam summam inter modo dicta febrium tempora conformitatem interesse. Quo enim *exborrescentiæ* tempus fortius, et vividius ingruit, celerius quoque cætera febris tempora decurrunt. Exemplum prostat in Quartanis, quarum accessiones misere adeo ægros excruciant, ut hi proximo mortis periculo mulctari videantur, eorumque fatales exitus ordiente febre Sydhenamius viderit. At certe inter Periodicarum paroxismos facile hi omnium brevissimi censendi sunt, ut decem aliquando aut octo imo horas etiam vix sex, singuli in integro paroxismi circuitu infumant.

8. Contra vero Tertianæ, quarum simul sumptus accessionum numerus per omne morbi tempus, iis minor esse solet, quibus integer Quartanarum circuitus constat, longiores habent singulorum
rum

rum paroxysmorum durationes, habentque universim accessiones minus vehementes.

9. Cum vero Quotidiana minorem universim, quam Quartana aut Tertianæ, morbi diuturnitatem portendat, ejus propterea insumpta in singulis paroxysmis tempora longiora sunt, parumque notabili accessionum typo prænuntiantur.

10. Febris præterea, et apirexiæ intervalla, propria quæ semel acquisiverunt tempora, regulariter servant, eaque integris aliquando diebus constant. Quam etiam regularitatem non raro intermittentes febres servant, si quando novus cum illis admisceatur morbus, nullusque amplius liberali remissioni sit locus. Statis namque horis, quibus Quartana vel Tertianæ ingruere solebant, earum accessiones non intermisso ordine redeunt, nil quidquam a nova, quam conjunctam habent, ægritudine immutatæ, quod exempli genus Swietenius dedit. Sic, quam in adolescente vidi, methastatica peripneumonia, cujus incrementi ratio pone tertianæ febris accessiones, et accessionum horas sequebatur, eum namque ab initio tertiana febris corripuerat, quinta die, hora consueta accessionis tertianæ febris labente, necem portendit.

11. Plerumque tamen quando intermittens febris vertitur in pejus, regulari quadam progressionem fit ejusmodi transitus; quod nuper diligentissime a Cullenio adnotatum est. Nempe quod

Quartanæ aut Tertianæ in Quotidianas quidem abeunt, remittentes tamen, ex hisque periodica quadam progressionem in Continuas transeunt : quod non ante fit, quam diuturniores, sensimque protractiores facti sint febrium insultus.

12. Ex quibus duo universim colligimus, quæ si non ad universos morbos, ad plurimos saltem porriguntur.

A. Violentiores febrium accessus, cæteris paribus, longioribus absolvi integri morbi periodis, ita tamen, ut accessiones singulæ, quibus tota morbi periodus constat, separatim sumptæ, cæteris paribus, breviores sint.

B. Breviores vero ejusmodi periodos, quibus protractior totus morbi circuitus evadit, longiore distare temporis, et remissionis intervallo, et e contra ; ita ut proximior paroxysmorum reditus, in protractiore eorum duratione omnis esse videatur.

13. Juxta quam regulam Celsus similiter dixisse videtur graviolem accessionem, leviolem postea noctem inferre, et e contra¹. Ex quibus tertia similiter in febrium circuitibus proportionis ratio sequitur, quod nimirum major febris violentia tutiorem remissionem significet. Quamobrem antiquitus jamque in more fuisse scimus, ut in febribus, quarum liberalis nulla remissio fieret, morbo morbus ex arte adderetur, ut magis magisque exagitato corpore, congrua tandem re-

¹ *Lib. III, cap. v.*

missio subsequeretur: Propter quam, ut apposite Celsus appellat, mutandi morbi rationem, fere novi motus accessio morbo fit, ex eoque cum plus febris intendatur, exortus sub ea major calor, simul priora mala tollit, et spem remissionis in eaque curationis ostendit: quod ingeniose Celsus in his monstravit, nempe quod ubi curationem id, quod est, non recipit, potest recipere quod futurum est.

14. Magnam profecto his, quæ scripsimus, veri similitudinem tribuit Podagræ historia. Prima siquidem morbi accessio cæterarum asperrima est, et in quattuor, vel septem, raro quattuordecim diebus, definit: quod eorum est, qui vegetis adhuc valent annis. Contra cum in senio primum invadit, diuturniorem accessionem habet, ejusve propterea vicinior reditus instat, qui seris tantum post annis eos iterum apprehendit, quorum supra meminimus. Quæ vero subinde accessiones in utrisque frequentiores eveniunt, ad longius similiter tempus perdurant, plusque sensim earum singulæ in protractiora temporis intervalla porriguntur, et fere frequenti reditu earum asperitas frangitur². Iis etiam, qui exordiente

² Asthmatis similiter paroxifmos, quorum protractiora essent intervalla, vigesies per æstatem ineurrentes, sedecies vero in hieme, quo persistente illorum tempora confimiliter contractiora essent, citat Floyerus, observator cum paucis comparandus. *Treatise of the Asthma*. Pariter et in asthmaticæ mulieris, quam is profert, historia, cum sub primitiva morbi invasione insultuum tempora brevissima essent, spatio

diente primum morbo, adhuc senio procul, asperius tractantur, longius similiter instat ægritudinis simul omnis sumptæ in vita intervallum: illius tamen subsequentes accessiones primæ diffitioribus inter se temporibus fiunt: de qua iterum re inferius.

15. Quidquid igitur de alterno incrementi in febribus die, deque morborum in imparibus diebus progressionem ab Hippocrate traditum accipimus, ad tertianas ejusmodi Vitæ motiones, quarum multa etiam in sanitate exempla alibi citabimus, referendum est: incrementa siquidem alternorum dierum in morbis proxime cum tertianæ febris, quæ suapte natura, frequentissimus morbus est, periodis, et incrementi modo consentiunt.

16. Sed et quartana Periodus cum multarum sit febrium, prævalet etiam aliquando in continuis morbis, quos propterea oportet paribus

videlicet 36 horarum circumscripta, dissita inter se reversionum intervalla fuisse scribit, ut quater tantum in anno redirent. Cujusmodi in Asthmate periodi cum exposita febrium regula universim consentiunt: nisi quod longiora per æstatem insultuum intervalla, asperiores, et violentiores accessionem simul haberent, quorum aliena est ab his, quæ diximus ratio. At certe extant etiam propriæ aliæ morborum progressionem, quæ acutissimos et breves insultus habent, summa nihilominus commissorum inter se paroxysmorum vicinitate intercedente. Sic cuidam, de quo etiam Floyerus, cum ille ab intermittente sanatus fuisset, quattuordecim post elapsis diebus, febris rediit, quæ horifico cum algore et asthmatis insultu conjuncta, cum postea bis in die jugiter corripuit.

diebus

diebus exacerbari. Quarta etiam dies quod media in septennario sit, propterea morbosæ conversionis, quæ eidem septennario competit, tutissimo plerumque est inditio. Septima vero cum utrisque Tertianæ et Quartanæ periodis facit, eamque ob causam nullis non in morbis observabilem sese præbet, sive in paribus, sive in imparibus crescant.

17. Ergo huc redit vexata satis omnis de paribus et imparibus diebus quæstio, quod nempe continuæ acutæ febres, tertianæ modo, modo et quartanæ incrementa sumerent, earumque, satis constanter progressionem servata, acutorum morborum periodos absolverent; omnino namque Tertianæ tum et Quartanæ, primarii quidem et ordinatissimi, Vitæ motus, et quasi cæterorum morborum elementa considerari merentur, ad quas cæteræ quæcumque febres in earum decursu referantur.

18. Cujusmodi cum multa passim exempla ostendere facile sit, idoneo satis argumento est Puerperarum febris, quæ tertio, aut quarto ab enixo fœtu die magna certe constantia ingruere solet: nempe quod statim quædam motuum Vitæ successio constet, quorum integra periodus, tres quatuorve dies exoptulet. Puto namque eum difficiliorum similium phænomenorum rationem daturum, qui inconsiderata ejusmodi, quam Vitæ consentaneam esse ponimus, vitalium motuum successione, lactis coctionem, genitamque exinde acri-

acrimoniam, utramque simpliciter, tamquam præcipuam ingruentis statim a partu die febris causam sibi fumeret.

19. Rite quidem Sydhenamius *tertianosæ* et *quartanosæ* materie statas quasdam in Natura leges asseruit, quas tamen se frustra, cur fierent, quæsiturum esse aiebat: eas tamen ejusmodi esse arbitrabatur, ut methodo quadam certa atque ordine Natura in iis progrediretur, atque in reliquis vitæ periodis. Uno verbo, ut earum febrium propria utrimque materies non minus statim Naturæ legibus obsecundaret, ab iisque regeretur, *quam cætera alia corpora qualiacumque*³.

20. Juxta quæ illud Hippocratis intelligi oportere judico, quod febres nimirum non judicatorio die, sive ut alibi hunc Hippocratis locum exposuimus *non fecundo*, recedentes, recidivæ metum inferant. Fit enim aliquando, ut inita primum in morbo, Tertianæ aut Quartanæ consuetudo inopinato mutetur, manente tamen tacita quadam, et repressa potius quam sublata in eisdem motus Vitæ tendentia. Quam ob causam eadem denuo motiones exeruntur, quo semel, quæ eas quasi compresserat, vis contraria tollitur, manetque adhuc pristina motuum successio, quorum finis statim quibusdam periodis alligatur. Ejusmodi exemplo sunt crebri Terti-

³ *Febr. Interm. Ann. 1661, &c.*

anarum et Quartanarum reditus, postquam novus morbus, qui ab earum indole alienus iis sese immiscuerat, sanatus est.

21. Est et quotidiana febris primitivum quodam morbi genus, habetque universim singula paroxysmorum tempora protractiora, et insultuum principia, quod diximus, fere quam Tertianæ, aut Quartanæ leviora. In ipsa verosimiliter fundatur id morbi genus quod *acmaesticum* seu *omotonium* Medici appellaverunt, in quo semper idem ad usque morbi solutionem febris vigor adeste dicitur. Ejusmodi Ardens sic dicta febris esse creditur, quam propterea Continentem vocant, quod unica prorsus, plurium licet dierum periodo continueatur: item et *Lenta Febris* Celsi ⁴, quæ sine ulla remissione corpus tenet, ac neque cibo, neque ulli remedio locum dat. Ergo, in hac febre, ea aliquando morbi vis premit, ut remissionum intervalla brevissima sint, ipsaque etiam remissio admodum exigua, unde sine ulla remissione putatur: neque enim, quod verum fatear, morbum adhuc ullum inveni in quo vespertina exacerbatio, et matutina remissio, vel contra, aut meridiei, vel mediæ noctis tempora distincto febris gradu interlabentia non obtinerent: neque inter nuperiores, qui de febribus accurate scripserunt, eas exercitatissimus in Praxi Cullenius, ejusmodi vidit umquam, quarum continua hæc vigoris

⁴ *De Med. Lib. III. cap. ix.*

omotonia effet: quare eas febres quotidianæ continuæ periodis constare verosimilius est, ita tamen inter se copulatis, ut nullibi intermissa earum continuïtas perstet. Quæ de febrium commissione inter se, successione, et periodis universim dicta satis sint: ea namque, quæ ad confimilium periodorum causas, saltem vero propiores, pertinent, in secundum librum rejecimus.

C A P. III.

De Stasis, et propriis quorumcumque Morborum, qui cum Morbifico, sic dicto, Principio, junguntur, Periodis, et perpetua in his Hippocraticorum Circuituum Veritate.

1. **T**AMETSI, quæ superiori capite diximus, cum cunctos universim morbos complectantur, satis quoque statas periodorum in morbis omnibus successiones adserere videantur, præstat tamen iterum argumentum partite prosequi: tum quod diuturnos proprie morbos ab ea periodorum lege, Medicorum multi eximant, tum quod etiam criticos dierum circuitus, et iudicia in iis morbis fere recusant, quos *sine materia* appellant.

2. Censuit etiam Sthalius nullas internorum viscerum *undique conclusorum*¹ inflammationes cri-

¹ Disput. de Acrif. in Febr.

sibus proprie terminari, tametsi non propterea eo iudice, criticorum circuituum ratio in ejus census morbis prætermittenda esset.

3. Quorum nonnulla, ab assumpto dicendi instituto discedunt, cum non proprium et materiale criseos subjectum nostra hæc respiciant, sed vitalium motuum in morbis progressionem et circuitus. Tanta nihilominus utrorumque argumentorum consensio intercedit, ut alterius sermonem, unius ratio expostulet; quamobrem aliqua similiter in alterum præfari vix gravabimur, alibi plura de Principio proprie morbum et sanitatem faciente exposituri.

4. Qui crisem esse putant morbifici principii a corpore subtractionem, illudque proprium criseos subjectum faciunt, his ante alios tria accurate tempora in morbis distinguuntur, *Cruditatis* nimirum, *Coctionis*, et *Evacuationis*. Principium namque morbificum, tametsi minus accurate definiant, materiem tamen esse aiunt a naturali Vitæ temperie recedentem, quæ in corpus vivens intrusa varias hinc inde motuum turbas concitat: quorum a naturali ordine aberrantium actionum interventu, morbus procreatur: cujus item in pristinam sanitatem terminus, in *crudæ* ejusmodi, quam sic nominant, materie, *coctione*, et *vacuatione* consistit. His ferme constant *humoralis*, quem in modum aliqui scribunt, Pathologiæ fundamenta.

5. Contra

5. Contra sic dicti *Solidistæ* ad humorum cruditates, et acrimonias vix quidquam respicientes debilitatum, et immutatum vitalis fibræ tonum universim in morbis considerant: tumque sanitatem redire putant, cum rursus in pristinum redit solidorum vita, singularumque partium actio propria: juxta quos humorum vacuationes, quæ sub morbi termino eveniunt, sunt sæpe vitalium motuum in pristinum redeuntium, signa potius effectusque necessarii, quam propria morbificæ materiei eliminatio.

6. Utrosque similiter verum vidiſſe arbitror: neque enim quod in alterutram ex expositis modo ſententiis, lubenter magis deflexerim, in alteram injurius ero: quod alienarum rerum impatientiffimi nuperiores quidam injuſte fecerunt. Quantum enim, qui earum primam complexi ſunt, de morboſa maxime eliminanda materie ſolliciti, continuas purgationes in morbis inſtituerint, laxantibusque medicinis ampliffimum locum dederint, ſi quid in iſto erraverunt, in Medicum, pluſquam Medici opinionem culpa recidit. Omnina ſane utrimque Medicorum, quibus conſultior mens fuit, praxis ab omni ferme antiquitate ſtetit: pariterque cum ad decumbentem ægrotum utrimque ventum eſt, vox Naturæ intellecta: inſcientium vero turba pariter utrimque per funera et ſtrages periculofiſſima ubique cœpit Artis experimenta.

7. Eſt

7. Est sane in morbis aliquot materies morbi-
fica admodum manifesta: exemplo sunt qui a
contagio morbi nascuntur: cujusmodi contagio-
rum duo quidem universim sunt genera: mate-
riale unum, subque oculos cadens: exemplum est
in variolis, cæterorumque exanthematicorum mor-
borum insitionibus: invisibile alterum spiritale,
principium septicum, putridum, Vitæ inimicum,
quod non uno infectionis modo sanum corpus
contaminat: hujus generis sunt nervosæ, et gas-
tricæ sic dictæ febres: item magna intermit-
tentium cohors, multa saltem ex parte: morbi
item epidemici, tametsi non omnes: latius fal-
tem, quam veritas patitur, principium in aere Epi-
demicum sæpe quæritur. Tandem materialis
alia morborum causa in stomacho, primisque viis
delitescit: acrida ingesta, corrosiva, narcotica,
et consimilia, quæ intolerabilem animali vitæ
principiorum mixtionem in se habent: item im-
modica cibi et potus assumptio. Illorum magna
pars, materiali causa, quæ morbum fecerat, sub-
lata, in salutem confestim terminatur.

8. Vix tamen prætereundum est eam esse ple-
rorumque ex his, quas citavimus, materialibus
morborum causis naturam, ut noxia eorum po-
testas vix propter necessitatem, quod dicitur, in
se lædat, sitque, magnam saltem partem, *relati-
va*. Neque enim eos, quos variolæ jamque cor-
ripuerunt, denuo morbus invadere solet, conta-
gio licet immediate applicato: nec putrefactiva
a tellure, et aere principia pariter omnibus no-
cent:

cent: neque item, qui acribus et narcoticis adfuetus est, a magna licet assumpta consimilium principiorum quantitate facile læditur. Item epulones et bibones rarius aliquam ab ingluvie noxam patiuntur.

9. Certe quæ natura sua juvare videntur, alias nocent, et e contra; ut nihil proprie *morbificum*, nil noxium natura sua, dicere præstet. Omnis ergo a quocumque demum principio proficiscatur morbi causa, eam ad ejus cum Vita consensum referre necesse est: Vita autem omnis universim in motu est: motus autem causa, seu potius propagationis instrumentum, est quidquid in corpore animali congregatur, sive solidum sive fluidum, sive sub sensus cadat, sive non. Externa igitur quæcumque, universim nocent aut prosunt *relative* tantum: nempe externorum corporum vis ubique cum interna Vitæ contemperatur, alterutra sæpe prævalente.

10. Contra: ea est aliquando morborum natura, qui cum a stimulo unice proficiscantur, neque *morbificam*, neque propterea vacuandam materiem ullam in se habent: inter quos multi sunt, nervorum sic dicti, non tamen omnes. Ejusmodi fuerat sævus ille infantis morbus, cujus ex Boerhaavio meminit³ A. de Haen: is etenim acuta febre et convulsionibus laborans, arte

³ *Path. &c. Ætiol.* p. 744.

nulla levare poterat : donec Boerhaavius infantem totum coram se denudari jubens, quo externa omnia illius probe perlustraret, aciculam corpori infixam deprehenderet, quæ sola tanti fuerat mali causa : cujusmodi consimilibus exemplis late referta est medica historia omnis. Neque cum materiali proprio *morbifico* principio ii conjungi solent morbi, qui ab invalente consuetudine, et eximia voluntatis, et imitationis potestate proficiscuntur.

11. Annon igitur constat aliquando morbus solo Fluidorum vitio, aut unica Solidi læsione ? Principio quidem primum in morbis incitamentum fit aliquando ab eorum alterutro separatim : sed jamque sub ipso exorientis ægritudinis limine, Solidum cum Fluido, et vicissim, conjurant, alteriusque ab altero ope impetrata, Fluidorum vitium Solidorum actionem invertit, et lædit, Solidorumque labefactata vis Fluida similiter corrumpit.

12. Proprie igitur nullus sine materia morbus est ; namque perpetuo in non sanitati consentanea Solidorum actione, numquam etiam humores sanorum similes erunt. Ejusmodi tamen, quam propter suam in corpore mobilitatem, *morbificam* materiem recepto nomine dicimus, sive sit prima per se morbi causa, seu consentiens effectus, neque similiter semper in morbi decursu immutatur, neque eodem semper modo, vertente criseos periodo, expellitur.

13. Chronici et periculosi morbi, minimo alibi excitato abscessu, aliquando sanantur. Dolente testiculo, sanatæ repente Intermittentes, nec amplius redierunt: Epilepticorum nonnulli, simili modo pariter sanati: a fluentibus muliebribus sæpe magni foeminarum morbi, quasi subito ablati: stillantes parcissime hemorrhoides, redeunte post intermissam consuetudinem, pristino quodam motuum ordine, jamque desperatum ægrotantem aliquando sanaverunt: quorum exemplorum auctoritas ab Hippocrate in ætatem usque nostram perpetua factorum successione constitit. Nec profecto in his et consimilibus morborum sanationibus, quarum uberior tractatio a nobis in secundo Libro facienda est, quod criticum proprie effluxit, morbo fuit, et lædenti, uti dicitur, causæ proportionale.

14. Alias etiam corrupta universim humorum crassi, aut saltem vitiata, morbique materie late per totum corpus manante, nulla prorsus invaletudo suboritur; sed connutritus in senectutem usque, incolumi vita morbus fertur, cui propterea neque judicatoriæ periodi ullæ competunt, neque ulla similiter crisis. Ætatum nihilominus conversiones, cum vitæ modum, et ex integro temperamentum aliquando immutent, sæpe diuturnas ejusmodi fluidorum labes, morbi causas sine morbo, corrigunt, et penitus etiam auferunt.

15. Post

15. Post quæ, Morbum universim definire lubet “ Motuum, quibus Vita constat, mutationem ab incitante alicubi causa præter consuetudinem, neque æquabiliter per totum corpus agente, nec servata eadem actionum et reactionum in omni corporis puncto, proportione, et summa.”

16. Quare e converso Sanitas erit “ Ordinate succedens et unicuique temperamento proprie accommodata motuum series, et reactionum ab omni corporis puncto proportio, et summa.”

17. Erunt igitur circuitus, et periodi judicatoriæ in morbis, quasi “ Novæ quædam motuum series inter sanitatem, et morbum intermediæ, et duplici quidem actionis principio constantes: quorum unum a manente adhuc alicubi in corpore ad pristinos sanitatis motus, Tendentia, seu a Vitali Inertia fiet: Erit alterum in perpetuo morbificæ causæ, singulariter ali- quorsum in corpore manente Incitamento.”

18. Prout igitur una universim omnium morborum immediata causa est, una etiam sanationis est ratio, “ Restituta nempe pristina, aut equalis altera, in omni corporis puncto, et dato temperamento consentanea, motuum series, proportio, et summa.” Neque enim eadem perpetuo, post morbum, Vitæ consuetudines, et pristina actionum summa recuperatur. Sæpe a longo morbo aut in certam ætatem incidente,

novum vitæ genus degitur, totumque immutatur corpus: inde a variolis, morbum iterum in se recipiendi facultatem universim animal ammittit: nec proprie variolosum miasma ei morbificæ materiei loco amplius est: uberiora suppetunt ejusmodi exempla in ætatum Conversionibus.

19. Ergo a morbo ad salutem, cujuscumque demum census morbus fuerit, intercedit regularis quædam motuum series, quorum incitamento, et vi, aut ægrotantis Vita novam quandam motuum successionem, et proportionem in universum acquirat, aut pristinam inoffensa retineat, superato jamque adverso morbi Principio.

20. Quam ob causam eadem chronicorum atque acutorum morborum ratio universim putanda est, item eadem in morbis qui *cum Materia*, atque in iis, qui fiunt *sine Materia*: Negavit hoc quidem quoad primam partem Galenus, Crisim in Acutis dumtaxat incidere judicans, in mitibus vero et diuturnis solam ægritudinis solutionem. Tametsi vero in diuturno et lente procedente morbo, perturbationum vehementia, minus quam in Acuto urgeat, judicia nihilominus, sive motuum conversiones statim dierum circuitibus alligatæ similiter utrinque præsto sunt; ita tamen, ut duplex illud actionis principium, quo criticas periodos constare diximus, quod minus in chronico morbo incitatum sit, tardius similiter omne incrementi stadium ad acmen usque percurrat, quod

quod ut primum contigit, jamque morbi conversio, et judicatoria dies instat.

21. Neque concedimus criticarum ejusmodi motionum impetum ita perpetuo morbi diuturnitate collabi, ut nulla in longis morbis proprie sit judicationis intensio. Exemplum prostat apud Hippocratem in Cleonactidis morbo: is etenim, postquam aliquot jamque diebus sine febre fuisset, rursus in Octuagesima subito febriit, sudavit multum, et perfecte judicatus est.

22. Verum enim diuturnæ ægritudines, quæ diffitis inter se paroxysmis constant, et in quibus paullo liberaliora intercedunt remissionum et apixiæ intervalla, ita censendæ sunt, quasi contigua febrium accessione constarent, earumque dies juxta febrium numerum, earumque durationem, veluti in continua febre dinumerandi. Quam ob causam Tertianam septennis ea propter circuitibus circumscribi Galenus judicabat ⁴, quod legitima Continua intra dies septem desineret; Quartanarumque circuitus menses iccirco sex, atque annum perdurare Sydhenamius censuit, quod materies morbum faciens, quæ cum integris dierum circuitibus ægritudo constat, intra quattuordecim dies judicari solet, jamque sexaginta, pluresque etiam aliquando brevissimas febres concitet, quarum simul tempora quattuordecim dierum summam efficiant, perindeque quartanas similiter atque continuas febres judicari.

⁴ *In Aph. LIX. Lib. VI.*

23. Neque Sydhenamii animadversionem excludunt diuturniora aliquando Quartanarum tempora: si quidem is similiter grassantis morbi tenor sit, ut ultra Decimam quartam ejus anni febres pleræque porrigantur: quod insuper a pravo regimine fieri posse credibile est. Certe nonnullorum Annorum Quartanæ longissimæ natura sua sunt, veluti pestilentialis ea, quam Annis 1545 et 46 Hispaniam vastantem descripsit Pereira, ægrotantibus, magnam partem, decimo adventante mense, vel jamque vertente anno e vita migrantibus.

24. Quibus similia podagræ insultus ostendunt, quorum periodos supra etiam laudavimus. Sive enim paroxysmorum inter se commissiones, qui pene omnes ea invaletudine correptos pari ordine et incessu affligunt, singillatim spectentur, sive totus morbi per vitam decursus, tanta est undique in toto morbo consensio, ut omnes paroxysmorum per vitam invasiones unicum dumtaxat morbum absolvere videantur, cujus tamen tempora diffitis longe inter se accessionibus consent. Quare et futura recidivarum tempora, earumque exitum, ordinate affligente morbo, neque alia ægritudine interturbato, sæpe prædixisse scientes Medicos vidimus, magna in his periodorum constante fiducia, et confirmatione.

25. Verum ut ad Intermittentes revertar, illud inter cætera sapienter a Celso dictum accepimus, diu ægrotantium interesse ejus diei meminisse,

nisse, quo febris quievit, eoque oportere, eos vitare frigus, calorem, et cruditatem: facile enim revertitur, nisi a sano quoque timeatur. Erant ergo statim dies in longis etiam morbis observabiles³, quos tamen Asclepiadeus Celsus injuria repudiaverat. Communissima namque Medicorum experientia monstrat, longa post intermissione febres, cum denuo invadunt, eo rursus die ingruere, quem occupavissent non profligatæ; quare præclare Werloffius, sanata intermittente febre, octiduum quiescere convalescentes jubebat, rursusque octiduo exacto similia remedia octiduo secundo porrigebat, quibus ante febrim represserat: similemque curationis methodum secuti sunt Vichelmannus, et Maerherus, quibus Hippecacuannhæ usus⁶ China salubrior in Periodicis visus est. Nec certe injudicatæ quoad propriam criseos materiem, Intermittentes evadunt, argumenti genus jamque satis Fr. Albertini⁷ observationibus locupletatum. Neque enim, eo integerrimo in Arte judice, febres intermittentes ullæ, interveniente etiam corticis usu sanantur, antequam insolita alicubi fiat humoris vacuatio. Ejusmodi sunt diarrhææ, urinæ, aut copiosior salivæ fluxus: sæpissime tamen perspiratio foetido nidore distinguenda morbi finem affert: quare diu cum febribus luctantes ægros is descripsit,

³ *De Med. Lib. III. cap. xvi.*

⁶ *Conf. Diff. de Emet. in Tom. II. Inst. Path. A. De Haen. Edit. Coll. Allobr.*

⁷ *Conf. Comm. Inst. Bon. Tom. I. Ann. 1781.*

quousque ejusmodi munere Natura functa fuisset, dubiæque sanationis vicissitudines se perpetuo vidisse affirmavit, quousque instabilis perspirationis modus mansisset.

26. Eam ob causam sæpe intuto, Intermittentium sanatio usu corticis anticipatur. Ab intempestiva Quotidianæ curatione, spasmus in Laringe et Pharinge visus Hoffmanno: vomitus et mortalis lipothimia, Mortono: Parotides cum tertiana febre alternantes Medico: Histeritis atrocissima aliis: sæpe etiam dolores chronici a sanata Intermittente, radices alicubi agunt, inque omne corpus propagantur. Quæ malorum genera ad non expurgatam Intermittentium materiem, communi Clinicorum judicio referuntur²: quod tametsi veritate carere queat, manet tamen apposita curandi tempora tutiorem sanationem efficere.

27. Exanthematici similiter morbi, periodis circumscribi patiuntur, eaque præprimis in his periodorum ratio interest, ut quam proxime cum Pithagoræis, de quibus superius satis multa, consentiant. Extat inter cætera in variolis exemplum. Verum enim discretæ, quas proprio nomine appellamus, tertio die, aut benigniores etiam quarto³ prodeunt, tum proximis duobus

³ Conf. quæ de *Metastasi* infra scripsimus in Secundo Libro.

² Conf. Sydh. in *Const. Ann.* 1667, 68, 69.

aut tribus diebus integram eruptionem absolvunt, quæ sæpius in septimam, aliquando etiam in sextam et octavam diem cadit : tum vero in undecimam usque morbus crescit, eoque maxime tempore in angusto res est : Undecima autem ineunte, secundaria quæ dicitur, febris succedit, ex eaque deciduis decima quarta die pustulis morbus finitur. Quæ in ordinate procedente morbo evenire solent, non absque magna decretoriorum dierum, quos Hippocrates descripsit, confirmatione. Nihil tamen perpetuum hoc etiam in morbo est. Confluentes variolæ secundo aut primo etiam die erumpere aliquando visæ sunt : tardius post Quartam alias prodeunt, morbi materie uti scribitur, quasi ob nimium impetum et copiam sibi met ipsi moras faciente : cujusmodi tardivæ eruptionis fatale exemplum, dum hæc scribo, ante oculos habeo. Nec septima dies perpetuo modum eruptioni ponit ; neque læthalis morbi exitus in eam vel subsequentes dies in undecimam usque perpetuo cadit. Variolas quas Musckembroeck Anno 1729 vidit, quasque proxime cum variolis nigris Sydhenamii comparavit, quinto etiam die læthum portendisse, accuratus idem morbi Historicus testatus est. Mors etiam in Decimam sextam, et in mensem usque est dilata. Neque salivarem fluxum in Adultis, fluentesque in pueris ventres, quorum utrumque auspicato persæpe fit, ex Sydhenamii monitu, aut sub ipso eruptionis die, aut altero aut tertio subsequente, eodem in omnibus beneficio esse eventus probavit. Tandem etiam deciduis, quæ

in prima eruptione factæ sunt, pustulis, nova aliquando eruptio recrudescit, consimili rursus dierum periodo absolvenda : quod vidit, cui vitæ, Artisque debitor sum, carissimus mihi Parens meus.

28. Similiter purpurata febris, et exanthematicæ cæteræ, morbo sibi met permisso, eadem cum variolis die oriuntur : crescunt plerumque in Septimam usque, vigentque ad Undecimam ; tumque morbi conversione suborta, in Decima quarta aut saltem subsequente triduo terminantur.

29. Neque diversa sunt, quæ excitato ab insitione morbo competunt. Septima namque ab insitione die sæpe prodit, minus frequenter in Quarta. Neque tamen ab insitione perpetuo exeritur, contagio etiam instante : sive quod alio morbi genere per id tempus ægrotantes contaminentur, sive quod eorum Vita per eos dies proprie morbum recuset : quod utrumque adjectis exemplis confirmavit Ill. Kruikshank, novo itidem argumento, nil quidquam invita Natura in viventibus mutari posse : quod iterum inferius dicendum est. Similia etiam in exanthematici alterius morbi insitione observata nuperius prostant.

30. Cum his similiter faciunt, quæ a suscepta Celtica lue, prodeunte post virulento fluxu, observantur. Quinquaginta horis ab impudica scortatione, lassitudines, vagi in artubus dolores, levis febris accessio, tum vellicationes in glande, gonor-

gonorrhœici fluxus mox subsecuturi signa. Mane post mucus ex urethra spissus, catarrhus, et quasi limphæ coagulum: vespere, tertio nempe die, pus gonorrhœicum purum. Sæpissime certe, tertio aut quarto aut septimo die, illati virus signa prodeunt: raro exemplo in Decimam quartam protrahuntur: finis quoque morbi plerumque in Quarta decima aut Decima septima incidit ¹⁰. Ardores saltem urethræ, et colli vesicæ inter meendum, post hos dies compesci solent, qui gravissime Septima et Undecima, sub noctem præsertim, ingruunt. Rariora sunt, quæ de protractis ad sex usque hebdomadas, sexque etiam menses recepti virus inditiis prodeuntibus, nuper ab Joh. Huntero, et Kruikshank evulgata sunt.

30. Jam porro, quæ de morbis diximus, quorum manifestior est contagii materies, ad eos pariter pertinent, quorum subtilius miasma, quod dicitur in Epidemicorum plerisque, sensuum acutiem effugit; tametsi non in omnibus idem perpetuo sit periodorum nexus et modus: quod inferius differendum est. Modo ad eos pergamus, qui magnam saltem partem absque ulla proprie sic dicta *morbifica materie* fiunt, penitusque a stimulo, aut læsa alicubi naturali Solidorum vi, et actione procedunt.

¹⁰ Confer. quæ scite de morbi sanatione nuper inter alios scripsit S. F. Simmons.

C A P. IV.

De Stasis, et propriis Morborum a simplici, et sola Solidorum Læsione pendentium, Periodis, similiterque in his, atque in Superioribus, constanti Hippocraticorum Circuituum Veritate.

1. **M**ORBORUM quidem, qui sola constant Solidorum læsione, multiplex ratio est; neque facile queunt omnes in unum conferri. Alii namque ex absoluta fiunt solidi textus immutatione: exemplum est in contusis, luxatis, fractis, vulneratis, exulceratis, &c. quorum pleraque Chirurgorum opera sanantur. Alii autem solam fere ponunt motuum in Solidis aberrationem ab inordinato prætercurrente stimulo; alii denique, utrasque, quas nominavimus, causas conjunctim habent: cujusmodi in utramque partem sæpe sunt nervorum morbi. Circa quos omnes iterum monemus, subsequenter humorum labem pariter omnibus postremo competere, cum primum ad aliquantum temporis intervallum jamque porriguntur: ut propterea isthæc, quam ponimus morborum divisio, potius ad primum ægritudinis incitamentum, quam ad perdurantis morbi causam jure referri queat.

2. Ut igitur quædam dierum motiones in morbis ab origine cum materiali causa conjunctis, maxime Naturæ amicæ sunt, easque non facile Ars removet, eas similiter ad alterum istud,
de

de quo scribimus, morborum genus pertinere verosimile est, easdemque pariter utrimque periodos proxime subsequi. Utrunque etenim similiter idem Solidorum nisus in pristinum, sive ut aliis scribitur, *vitalis inertia* exeritur; eademque motuum conversiones intermedios quosdam transitus postulant, quorum successione critici, sic dicti, circuitus efficiuntur.

3. Insignes profecto in vulneribus, statis diebus permutationes incidere, et pariter atque in reliquis morbis certiora tum ad bonum, cum ad malum inditia, statis præterlabentibus dierum circuitibus, in iis manifestari vix dubium est, magna ubivis congregata observationum ea in re auctoritate: ut neque etiam imperitissimi quique Artis cultores a spectabilium quorundam dierum contemplatione in vulneribus, recedere vetere instituto soleant: quod apposite notavit C. Magatus.

4. Ejusmodi notissima exstant apud Hippocratem¹ loca, quibus critici dierum circuitus eorum similes laudantur, quorum in febrilibus morbis plurima in superiore hujus libri parte mentio a nobis facta est. Pari namque ratione in vulneribus Quartam, Septimam, Undecimam, Decimam quartam, et Vigessimam Medicos considerare jubet, quod his maxime diebus magnæ in his conversiones fierent, per æstatem citius, per hiemem tardius; quorum

¹ Conf. Libr. *Prænot. Epid. De Jūd. De Fract. De Morb.*
nihilō-

nihilominus circuituum eadem in his atque in morbis reliquis ratio putanda est, ut cæteri etiam intermedii dies, sive conversionem, sive ægritudinis exitum afferre queant. Sic Metrophontis Fil. capite vulneratum, Duodecima correptum læthali febre, in Quarta et Vigesima obiisse legimus: item Autonomum Decima sexta e vita migravisse, et Virginem illam pulchram Nerei Fil. ab amica ludente lata manu in sinciput percussam, fatis nona die concessisse, postquam in Septima, circa aurem dextram ei pus processisset graveolens, subrubrum, et copiosum, quo fluente levare videbatur. Similiter abscessuum ruptiones plurimæ quidem vigesima die eveniunt, aliæ trigesima, quadragesima aliæ, seriusque adhuc aliæ, simili interposito dierum ordine, atque in febrium curatione. Ulcerum quoque inflammationes quarta die plerumque incipiunt, septima vero frequenter sedantur; tametsi pro vulnorum differentia, diversa similiter judicantium periodorum sit series: in aliis namque intra primum circuitum, qui ad Undecimam usque porrigitur, vulnera ab inflammatione liberantur, quod serius in aliis succedit. Cavendum propterea, Hippocrate judice, Chirurgis est, ne criticis diebus scalpellum ulceribus admoveant; nimirum ne recrudescentia sub his diebus vulnera, novis adhibitis vulneribus, aut acrium medicamentorum appositione plus adhuc irritent, quod et ulcera, tametsi sanationi sint propiora, his maxime diebus inflammari consueverint. Salutares demum alvi evacuationes, itemque sudores, criticis sæpe diebus,
in

in vulneratis sponte moveri vidit, ulcerumque repurgationes rite cum urinis conferri posse judicavit; ulcera namque si repurgando pus album rejiciant, celerem curationem denunciant; contra vero, si saniosum emittant laticem, maligna evadunt.

5. Rite igitur magnus ille Anatomes et Chirurgiæ restaurator Berengarius in opportuno temporis delectu, quo Chirurgus ad operandum manus conferat, maximam spei partem locatam esse dixit². Ante Septimam propterea æstivo tempore, ante Quartam decimam vero, vergente hieme, quo primum gravia ab impacto capite symptomata apparent, os amoveri necesse est, quod maxime sub his diebus³, juxta tempestatum vicissitudines, læthales morbi conversiones succedant: quæ tamen in longius aliquando tempus distrahuntur, veluti in Quadragessimam,

² *Veni igitur Sancte Spiritus, et illumina non minus nostram mentem quam audientium ad bene et lucide dicendum, &c. Si autem operari ut requiritur, scilicet debito ordine, modo, et tempore contingat, ad Tartara jam destinati revocantur ad Superos, et hic loci non inveniuntur Januensium nugæ, simulque neque aliorum a via Hippocratica deviantium jactantias. Cap. xx. de Fract. Cran.*

³ Similiter etiam calidioris loci incolæ, plus ab impacto capite periclitantur, quam qui temperato, aut frigido sub Jove vivunt: eamque ob causam Italos plus quam Germanos hoc morbi genere interire citatus auctor judicavit . . . Nempe quod in Germania, magis quam in Italia, aer est grossior propter frigiditatem, cujus effectus est ingrossare: hinc ibidem rarius moriuntur qui capite sunt vulnerati, quam in Italia. Verumtamen,

gesimam, Quinquagesimam, et Sexagesimam, cujusmodi periodorum memoria præclare apud Hippocratem extat: quæ cuncta propria observatione confirmavit Berengarius. Sic in Martino *Boletarum Nuntio*, cui circa decimam diem is volebat *os incidere et fissuram ampliare*, quod ægrotans recusavit, rigores, febres, et inquietudines ad usque quinquaginta fere dies perseverabant: similiter circa Sexagesimam, Epilepsiam cum *maximo omnium membrorum tremore et rigore*, supervenisse vidit Paulo Card. Strigoniensis Nepoti, qui tamen in sanitatem rediit, postquam Berengarius ingentem *quantitatem materiæ aquosæ colore lacteo coloratæ, aperto cranio, e cerebro vacuavisset*. At iste quidem intemperanter toto curationis tempore vixit, nec tamen periodum juxta

tamen, præter loci calorem aut frigus, ventos, positumque regionis, Medicis maxime ad prognosim contemplabiles, is rite dixit. Quare Bononiæ, inter cæteras Italiæ urbes, difficilia capitis vulnera censuit, quia *a Boreali vento, per reverberationem montium, quibus propinqua est, aer efficitur frigidus, et subtilis*: contra vero, Ferrariæ, tametsi vix decem Gallicis leucis procul Bononia, loco undique ventis perflato, incredibile est quam summa cum felicitate fracta capita sanentur: quorum complura exempla in M. D. Annæ Nosocomio habui. Tametsi enim numquam nec terebram admovissem, neque vulnera, quod inter Chirurgos multi facere solent, ampliavissem, quotquot huc usque ad manus habui, ad sanitatem, Deo dante, perduxî. Plures profecto etiam sine incisione et terebra similiter sanatos vidit Berengarius, quod de Martino inter cæteros scribit, additque. . . . *Vidi autem hoc etiam in aliis, et res bene successit.*

Hippo-

Hippocratis doctrinam maxime judicatoriam in abscessuum ruptione ⁴ effugiit.

6. Sed et saniei, quam vocat Berengarius, subter cranium generatio, in tertiam, vel quartam, saltem sæpius, fit diem, quod et Arabum, et propria observatione admonitus confirmat: his namque diebus suppuratoriæ febres in vulneribus universim fiunt, Tertianæ aut Quartanæ periodo satis constanter ab inflicto vulnere, servata. Similiter, læthales morbi ab impacto Capite, conversiones, quas in Hepar potissimum fieri, multi scribunt, quasque in Pulmonibus, Renibus, Liene, Mesenterio, inventas similiter fuisse legimus, nullo antea, frequenter, extante in cerebro purulentia inditio; hæ, inquam, critico circuitu aliquo prope ineunte, exeruntur, magnaue tunc inopinato fit rerum angustia.

7. Quamquam, si qui de Hippocraticæ doctrinæ confirmatione hac universim in re dubitant, eos satius est ad communem Chirurgorum praxim provocare, potius quam ad numerosissima, quæ ex Medicæ Historiæ scriptoribus allegari possent singularium factorum ⁵ exempla. Præter enim

⁴ Extant exempla serius longè supervenientis læthalis vertiginis, et apoplexiæ, quorum unum, decimo jam prope labente a læso capite mense, recitat P. Paw, in *Succent. Anat.* non mediocris industriæ, et experientiæ libro. Conf. etiam Skenk. *Obs.* T. I. 34. et Valeriol. *cap.* v.

⁵ Conf. inter antiquiores Paræum, *Lib. IX. cap. ix.* et Hildanum in locis plane plurimis; tum vero recentiorum
N
omnium

enim suppuratorias febres, quarum crebriores dies supra indicavimus, convulsiones etiam, criticos maxime dies sequi, nemini non notum est ut magnam propterea partem in Tertiam, Quartam, Sextam, Septimam, Decimam, Undecimam, Quartam decimam, Decimam septimam, et Vigessimam usque incidant, quod septuagenario cuidam homini inter cæteros evenit, quem tetanus vigesimo a cataractæ operatione die, improvise superveniens, intra viginti horas^o jugulavit. Nonnulli etiam secundo, ab inflicto vulnere, die, item in primo, convulsionibus necantur: quod in binis vidi, quorum vesica Fellea vulnerata est.

8. Præterea vasorum ligaturas septima potissimum aut octava die decidere, exindeque Hæ-

omnium instar conferri ea in re merentur, evulgatæ superioribus annis a Cl. Perciv. Pott, Chirurgo inter Londinenses longe celeberrimo, de Morbis impacti capitis historiæ. Earum siquidem pleræque cum Hippocraticis eisque, quas Berengarius laudat, conveniunt, summa prorsus inter se periodorum similitudine. Nec criticas periodos in capitis vulneribus despexisse prorsus, videtur Celsus, quando fissum, fractumque os, superimposito emplastro curare, tum quotidie deligare, et solvere usque ad diem quintum præcipit: a sexto autem vapore calidæ per spongiam fovere. *De Med. Lib. VIII. cap. iv.* Plurimam etiam dierum rationem in reliquorum vulnerum tractatione subjunxit; postque biduum, tertio die vulnera aperire, faniemque frigida aqua detergere monet, itemque quinto die vulneris colorem considerari vult, quod quanta futura sit inflammatio, jamque eo die sese ostendat. *Lib. V. cap. xxvii.*

^o Tissot, *Sympath. Nerv.*

morrhagiæ

inorrhagiæ novos metus instare, notissimum est : quare duplices in deligatione vincturas, arteriis injici, quarum una laxius primum apposita, circa vas denuo deligari queat, altera jamque post septem plerumque dies decidente, nuper voluit experimentissimus idem et diligentissimus inter Parisienses Chirurgus, Cl. Default.

9. Consimili etiam dierum servata ratione, nempe post Septimam aut Quartam decimam, vel ferius etiam, quod perpetuo melius esse solet, si quidem nec dolor, neque inflammatio, neque puris copia ante cogant, difficilia et maxime periculosa vulnera, detracto primum apparatu solvere præstat, quod his jamque dierum periodis exactis, minor ab inflammatione et a convulsionibus metus sit, faciliusque subinde vulnera sanentur.

10. Neque inconsiderata dierum ratione fractorum ossium vincturæ solvendæ sunt, verum id in statos differre dies præstat juxta ossium qualitatem, tempestatem, modum, locumque fracturæ, ægrotantis denique constitutionem : non enim, anteaquam dati quidam dierum circuitus emensi sint, pro eorum, quæ diximus, omnium ratione, ossa denuo coalescunt.

C A P. V.

De proprio Periodorum, et Criseos in nonnullis Morbis Defectu, ejusque Caussis.

1. **D**IXIMUS in Morbis omnibus, five primitus cum Materiali caussa jungantur, five a solo proficiscantur non naturali Solidorum incitamento, perpetuo aliquid, quod *Crudum* recepta voce nominamus, proprius, non juxta naturalem dati ejus corporis mixtionem temperatum, aut sub ipso Morbi principio in corpus irrepere, aut sensim invalente morbo procreari, ut, propterea quisque Morborum terminus, aut cruditatum vacuationem afferat, aut earum saltem, juxta naturalem dati corporis modum, temperationem postulet, et efficiat: quod utrumque criseos loco sumimus.

2. Alia igitur crisis conspicuo evacuato humore sensibilis: insensibilis alia, et nulla prorsus ratione sub oculos cadens: quorum utrumque frequentissima exemplorum cohorte manifestatur.

3. Et primæ quidem terminationis exempla vix ob frequentiam citamus: alterius tamen sermonem locus postulat: Morborum namque, qui in hunc modum finiuntur, ea quoque ratio esse solet, ut vix juxta communiores cæterorum morborum periodos incedant, eorumque conversi-
ones

ones et termini proprium quemdam circuituum ordinem constituent,

4. In quorum censum, Epidemicorum Morborum exitus plane multi veniunt, summo Medicæ Historiæ, ab Hippocratis ætate in hanc usque, consensu. Judicationum siquidem cessationes, et judicationes etiam prorsus nullæ, aut saltem difficiles, nimiumque diuturnæ, sæpe in Popularibus ab Hippocrate memorantur, earumque consimilia prorsus exempla, qui longa post ætate Hippocratis laudes observationum utilitate et veritate æquavit, Th. Sydhenam vidit in Constitutione Annorum 1673, 74, 75: id enim Febrium genus *Natura, methodo sibi peculiari, sine visibili aliqua evacuatione ablegabat*, æque egregie sanabantur victu tenui, et tenuissimæ cerevisiæ potu, nec semel adhibita purgatione, verum consueta corporis exercitatione, et aura liberiore permissis. Simile quidpiam apud Edimburgenses memoriæ proditum est in Constitutione Morbillorum pessimi moris, et Febre lenta, quæ Annum 1735 occupavit. Alii namque delirio premebantur, et brevi sudoribus frangebantur, ex iisque alii quidam melius se habebant; alii contra; eorum etiam multi, absque ulla manifesta crisi sanabantur¹. Similiter ex Epidemicis Febribus, quas descripsit Bianchus, tam mixtis, quam simplicibus, nulla fere interfuit, quæ crisi perfecta soluta esset². In

¹ Conf. Obs. Soc. Edimb. ejusd. Ann.

² Hist. Hepat. 947.

Febre Epidemica Batavorum, Anni 1742, de protracto ad sex hebdomadas morbo, absque sensibili crisi ulla, gravissimus morbi testis, Cl. Home³ narravit. In Epidemica febre, quæ Galliæ in Delphinatu sæviit Annis 1779 et 80, rarissimas vidit crises accuratus morbi historicus Cl. Villars⁴. Præterea Septicas febres universim absque coctione, et crisi terminari Grantzius pronunciavit, nec nisi raro morbi solutionem, per crisem, expectandam in Continente febre monuit Cl. Ludwig⁵. Vidi, quæ superius scripta confirmarent: sic in populari Autumnali febre, quæ Ferrariæ, Anno 1782, ab Augusti mensis initio ad ver usque subsequenti anni sæviit, cum pluribus in Nosocomio decumbentibus militibus medicinam facerem, morbumque non una methodo aggrederer, eorumque alios Naturæ prorsus sanandos committerem, nullas umquam evacuationes effatu dignas, cumque propria morbi et integra solutione conjunctas, Natura et medicamenta afferebant; exindeque frequentes recidivæ, morborumque conversiones pessimæ.

5. Est et aliud Acrisiæ genus, cujus tum maxime metus instat, cum pluribus simul judiciorum viis intenta Natura, per omnes simul, et eodem tempore excurrit, cujusmodi luculenta exstant apud Hippocratem testimonia: quibus-

³ Conf. *Princ. Med.*

⁴ *Obs. de Med. sur une Fievre Epid.*

⁵ *Inst. Med. Clin. P. I.*

dam namque in populari Morbo, ex naribus sanguis fluebat, aut ex vesica, urina multum sedimentum, et bonum habens procedebat, aut perturbata alvus, biliosa tempestive excernebat, aut dysenteriaë fiebant: multis autem judicatio non ex uno tantum superscriptorum signorum fiebat, sed ex eorum plerisque simul junctis: aliis tamen inter ejusmodi perturbationes, dolores, et colliquationes, subito judicia cessabant, neque ulla morbi remissio fiebat. Neque integra morborum solutio constat, cum præcociter judicantur, nempe quod dicitur, quando cruda sunt omnia. A primis namque morbi diebus, vacationum copia, fractæ ægri vires sibimet ipsis postremo tempore defunt: quare confusim morborum tempora interlabuntur, et diu protracta invaletudine, vix in iis, qui communiter magis cæteros morbos judicant, circuitibus judicia apparent, exindeque vagi et sine typo creduntur, quorum plurima in Popularibus exempla sunt.

6. Huc pertinent, quæ de tardiore universim in Nosocomiis morborum termino, solers ante alios Joh. Pringlius adnotavit: Febres enim, quæ septima plerumque die in urbe judicabantur, serius in Nosocomiis sanabantur⁶, Quarta decima et Vigesima, aliquando etiam et Trigesima: consensit cum ipso Cl. Clephane, post

⁶ *Observ. on the Jail or Hospital Fever, ch. vii.*

Decimam septimam, pleraque in Nosocomiis morborum judicia obvenire scribens.

7. Verum enim, quos supra memoravimus vagi, et errantes in Morbis Naturæ impetus, principia maxime popularium morborum tenent: quare quid sibi morbus velit, quidve recuset, magnam saltem partem nos latet: exindeque perdifficile illud Medicorum judicium de exterminando nuper nascente morbo, fereque tantum finientis, crebrius adinventum remedia. Ob quam similiter causam arbitror morborum judicia in Nosocomiis, iis potissimum, quæ ingenti ægrotantium cohorte frequentantur, et tarde, et cum irregularitate fieri: verosimile est enim fere quid perpetuum Epidemici ea circum ire loca. Quamquam jam modo industriis ea et humanissima optimorum Principum et gentium cura invalet, ut in meliorem longe formam resectæ publicæ ægrorum stationes, inque plurimas mansiones divisæ, tutius decumbentium rebus consulant: qua præstantissima humanitatis laude, nuperioribus annis Austriaci Principes ante omnes certaverunt. Ista tamen invidiosissima humanæ benevolentiae exempla, multum adhuc multiplicari possunt, ut quæ adversa valetudine consternatorum hominum perfugia sunt, sint etiam veluti amplissimi et tutissimi sanitatis portus.

8. Qua ratione intelligi potest, quod olim de Anglis Clermontius ? scripserat, absolutas mor-

? *De Angl. Aer. Aq. et Loc.*

borum

borum crises eorum maxime esse, qui nobiliore sunt censu, minime vero aut rarissimo exemplo miserabilium, et pauperum, nempe verosimiliter, quod iis purior aeris usus tribueretur: similiterque illud Baglivii, quod rusticorum plusquam urbanorum hominum sint criticæ morborum mutationes *: quod alibi differendum est.

9. Oportet enim in ordinata circuituum in morbis successione, ut cuncta congrue fiant, videlicet ne quid aliud sibi morbi natura, aliud intercurrentis anni tempestas, aliud denique sibi met ægrotus ipse postulet. Cum etenim pleraque morborum genera quamdam, sibi propriam, anni stationem adsciscant, tum vero singulariter etiam, datæ constitutionis hominem eorum plane multi afficiant, propriamque insuper evacuationis et iudicii viam, eorum pene singuli sibi met exposcant, jamque multa perpetuo contra usitatiores periodos evenient, si qua supra dictorum incongrua simul fiant. Quam morborum cum ætate, sexu, anni tempestate, vivendique consuetudine, et prægressis affectibus incongruentiam, diligentissimorum Clinicorum monita, et observata confirmant.

10. Alterum denique superest invisibilis crises exemplum, cujus item periodos subducere et prævidere non est facile. Hujus generis sunt convulsivi affectus quidam, quorum opportuna

* Conf. *Prax. Med. Lib. II. cap. xii.*

interpositione homines aliquando ægritudinibus liberantur, si quid, aut in non naturalibus rebus peccaverunt, five noxium aliquid eorum corpora infecerit: hi etenim ominato, convulsione superveniente, proximo morbo evadunt; quæ Camperi observatio est. Quare istud nervosæ passionis genus, sæpe Fœminæ desiderant, quod eo interveniente ab inquiete, et sexcentis ærumnis aliis fanentur: crifem enim cum convulsione habent, eamque propterea, quæ plus sagacitate valent, actutum pro voluntate concitant.

C A P. VI.

*De consimili in Morbis apud quascumque Gentes
Periodorum Eventu.*

1. **Q**UAMQUAM multa, quæ hujus loci sunt, sic instituti nostri partitione ferente, in Secundum Librum a nobis rejecta sint, ubi simul cunctorum hominum vitam consentire, simulque earumdem legum colligatione constare, contra quod Medicorum, et Philosophorum multi existimant, idoneis argumentis probandum a nobis est, nihilo tamen minus nonnulla, in antecessum, hic subjienda curavimus.

2. Latas nempe primum in orientalibus mundi plagis, medendi leges, subductasque ibidem ab Hippocrate morborum periodos vix ad boreales frigidasque regiones pertinere, multi putant:

tant: quod tenuit ante alios nuperiore ævo Rich. Mead: incusant etiam, hominum ab Hippocratis ætate diversitatem, fereque antiquiores cum nostratibus conferre reiciunt ¹.

3. Contra quæ, multa satis ab aliis disputata sunt, aliaque etiam in eorum judiciis nos ipsi alibi

¹ Conf. Mead, *de Imp. Sol. et Lun.* cap. ii. Dixerat etiam Waldfckmidius *Fund. Med.* vix amplius morbos, in eum atque antiquitus, modum terminari, propterea nec prædictiones nostras in Acutis cum Hippocraticis congruere: rara quoque crifium apud Septemtrionales exempla dixit Baglivius, *Prax. Med. Lib. II. ut Germani aliarumque frigidarum regionum Medici abunde testantur.* Similiter et Peclinus, *Obf. Med. II.* Neque ullam crifium, criticorumque dierum mentionem, longa quamvis praxi eruditus Sylv. de Le Boe fecit, cum eoque non infrequens ejus ætatis scriptorum cohors, cæterique plane, quorum cum Chimiatis communis erat sententia. Præterea Hippocraticam omnem periodorum doctrinam vix jamque apud nos spectabilem, penitus evertit, et rejecit magni nominis in Medicina vir Pitcarnius, *Elem. Med. Lib. I.* isque in Erasistrati partem transiit. Inter nuperimos, Septentrionalium medicinam sæpe Hippocraticæ praxi contradicentem sistit Ellerus, proximeque cum Meadio faciunt Macbride, *Introd. Meth. in Tb. et Prax. cap. iv.* et Th. Glassius *Comm. de Febr.* Tandem plerosque neotericorum morbos, erraticos, injudicatos, et sine tipo intercurrere, ut nec *contemplabiles*, nec *medicos*, nec *criticos* dies habeant, cujusmodi multiplicem dierum distinctionem alibi consulto prætermisimus, frequentibus aliorum Medicorum paginis scriptum est. Quam ob causam ab Reg. Lond. Sc. Acad. haud multis ab hinc annis indicto problemate quæsitum est, ecur tanta in Morborum conversionibus differentia antiquos inter et nuperos extaret: cum eoque prope incidens quæsitum aliud, postea a Divionensi Academia excitatum fuisse legimus.

repre-

reprehendemus. Neque dubito, quin multos Galeni sermo de signis criseos nuntiis, in errorem duxerit: quod diximus superiore libro: undecumque enim sumpta morborum exempla, si quando cum Hippocraticis accurate conferantur, tanta simul similitudine junguntur, ut parem utrimque Naturæ incessum quisque facile agnoscat.

4. Cæterum cum non unam omnes Medici medendi regulam servaverint, dissimilem pariter in Morbis Naturæ potestatem tribuerunt: ut propterea cum utrimque ad Clinicam provocatum fuisset, consultis exemplis, quisque pro sua in Medicina voluntate, aut Hippocratis sententias confirmaret, aut rejiceret. Certe cum de ejus doctrinæ perennitate inter cultiores quasvis gentes vexatissima inciderit sæpe quæstio, non alii magis, quam earundem gentium Medici², propria

² Morborum judicationes et periodos cum Hippocraticis accurate incidentes nulla non gens vidit, nullibique earum confirmatio plane defuit. Viderunt inter Gallos, et cum Hippocraticis contulerunt Riverius, Hollerius, Duretus, Ballonius, tum vero inter cæteros A. Laurentius non minimam profecto laudem edito eruditissimo ea de re libro indeptus: viderunt inter nuperiores Quesnæus, Senacius, Lorrijus, alique quorum nomina non sine laude superius in Hippocratica Tabula dedimus. Similia inter Anglos specimina ediderunt Freindius, Mortonus, Wintheringham, Musckembroeck, Martin, Nihel, ut Sydhenamium, Pringlium, aliosque, de quibus alibi dicam, præteream. Nuperrime demum Cullenius, vir de universa Medicina præclare et singulariter meritus, Hippocraticam criseum doctrinam defendit et ornavit. Quid de

pria conterraneorum dubia adversus eam oppugnaverunt: novo itidem argumenti genere, Factorum etiam, quam appellamus, viam, non indubias perpetuo Veritatis notas offerre, verum earum plurimas plus adhuc, a recta ratiocinandi methodo proficisci.

5. At vero, quod magis nostra interest, tamen si crifium doctrinam repudiavissent nonnulli, eorum adhuc multi, statutos dierum in morbis circuitus, et tenuerunt, et cum Hippocraticis contulerunt, valde intutum illud medicinæ genus putantes, quæ despecta prorsus ejusmodi dierum observatione, omne confusim remediorum genus, cunctis similiter diebus, nulla interposita tempo-

de Batavis et Germanis dicam, quos inter, ut in ingenti numero aliquorum recorder, Fr. Hoffmannus, Boerhaavius, Swietenius, Gorterius, De Haen, Hippocraticis vindiciis cumulate, instaro mnium satisfecisse videntur: quibus cumulum adjecit Zimmermannus Hippocraticæ veritatis in Morborum periodis, et crifibus apud Batavos, Anglos, Germanos, et Helveticos, non infrequens testis et Historicus. Neque clarius aliquid Solani historiis inter Hispanos crifes testari poterat, ut Pereiram, aliosque spectatæ auctoritatis viros præteream. Quid demum de Italis commemorabo, quorum studia nulla non ætate cum Hippocraticis incidisse ex præstantissima scriptorum omnis ævi cohorte, nec dubium est. Huc Brasavolæ, Fracastorii, P. Alpini, Baglivii, Bellini, Tortii, Ramazzini, Albertini, Lancisii observationes faciunt, aliorumque plane, quos superioribus annis et præceptores et amicos habuimus. Sed quoque Sthalianorum universa Schola, quæ magnas in crifium negotio partes animæ detulit, Hippocraticos morborum fines attendit; quod inter alios scite, et copiose Sthalius egit.

rum

rum morbi distinctione, ministraret: quod de Pleuritidis curatione scite Pringlius animadvertit.

6. Quam Medendi rationem juxta se gessit Sydenhamius, laudatus tamen ab Harrisio, quod sæpe die critico medicamenta ægrotantibus obtulisset, veluti in variolis, earumque secundaria febre: ob quam causam, dubia de ejus erga Hippocraticam doctrinam fide, non injuriose excitavit, plurimæ eruditionis Vir, Th. Bordeu. At ille quidem, quamvis liberaliter, quotiescumque opus fuisset, critica die vel non, medicamentis uteretur, statâ nihilominus et perpetua febrium intervalla accuratissimus consideravit, eaque proxime cum fermentationis periodis, et incessu contulit: quare et peculiâres morborum affectus, peculiarem criseos modum ³ dixit; cumque summam periodorum in morbis constantiam demiraretur, tantæ constantiæ causam se non reperire professus est: *Libenter enim quæsierim---* is subjungit *---* *cur equus ad acmen suum pertingat septem annorum spatium, homo xxi, cur in Plantarum regno hæc mense Maio, illa Junio, ista alio florere soleat, ut innumera alia nunc fileam* ⁴. Alibi etiam Morborum reditus cum universæ Naturæ periodis colligatos esse censuit, iisque pro occultis et incomptis alterationibus, quæ ⁵ ipsius terræ visceribus acci-

³ *Febr. Intercurr. sect. vi.*

⁴ *Febr. Intermitt. Ann. 1661, 1662, &c.*

⁵ *Var. Anom. Ann. 1674, 75.*

dunt,

dunt, pro varia ejusdem ætate et duratione, statas similiter vicissitudines competere judicavit.

7. Eaque etiam Hippocratis mens fuisse creditur, ut cum in Libia, et Delo, et Scythia, prius scripta a se de Morborum Signis, Incessu, et Finibus vera esse novisset, locorum opposita dissimilitudine vix quidquam in adversum proficiente, ea propterea immutabilibus Naturæ legibus superstructa judicaret, eaque pariter duratas frigore gentes, æstuque perustas afficere. Quare præclare illud Freindii, *Ne quis ea, quæ de Febribus divine scripsit Hippocrates, ad nos minime pertinere arbitretur, veluti alio in cælo, alioque hominum genere conclusos* ⁶.

8. Quam ob causam, si quid a condita Medicina durabile perstitit, neque sæculorum successionem, ulla prorsus parte interiit, illud maxime ad acutorum Morborum periodos pertinet, ut in hunc usque diem ducta ab Hippocrate Semeiotica integra, inque omnem partem vigeat. Maxima certe morborum pars, quæ Acutis constat, Hippocraticos circuitus et fines per totam undique Europam, Zimmermanni ⁷ testimonio, et judicio, commonstrat.

⁶ *Comm. de Febr. I.*

⁷ *Les Maladies aiguës, et conséquemment les deux tiers des Maladies, ont dans presque tous les pays de l'Europe les memes symptomes, les memes signes, et la meme issue, que dans Hippocrate—Des Prejug. contre l'Erud.*

9. Neque credibile est Morborum periodos multum adeo a vario locorum positu mutari, si quando idem et integer morbus, prorsus toto divisos orbe populos peragrat, nil quidquam a regionis loco, aut varia gentium vivendi consuetudine immutatus: cujusmodi non unum extat apud Popularium Morborum Scriptores exemplum. Sic Catharralis Febris Anni 1729, quæ mensibus Novembre et Decembre ejusdem Anni, Hungariam, Poloniam, Moscoviam, Daniam, Sueciam, Saxoniam, Angliam, Galliam, Hispaniam, Italiam, uno verbo, omnem fere Europam tenuit, testibus sæpe nobis laudatis Loewio, et Hoffmanno. Erant apud omnes gentes eadem omnino popularis morbi insignia, spontaneæ lassitudines, insomnia, immodici æstus, debilis pulsus, nausæ, irritæ tusses, pectoris sive capitis gravedines, anxia respiratio, vertigines et deliria*. In eo dumtaxat dissimilis erat morbus, ut mitius altiora loca invaderet, vixque unus Helveticorum eo correptus interiret: plurimi e contra apud Anglos, Hispanos, et Gallos, Parisiis imprimis, ex ejus invasione mortui sunt, nonnullasque etiam Italicarum urbium insigniter depopulatus est, Ferrariam imprimis, et Ravennam, forte ob soli humilitatem. Huic consimilis morbus, Anno 1733⁹, per totam ferme Europam contendit, et ad Americam usque delatus est.

* Conf. Saillant *Tabl. Hist. et Raisonn. des Epid.*

⁹ Conf. *Act. Edimb. Tom. II.* Huxam, *De Aer. et Morb. Epid.* Et Jussieu *Thes. Med. Paris. Prop. Ann. 1733.*

Eum præcefferant insignes, et subitæ vulcanorum explosiones apud Italos, Chinenfes, Indos, interque Americanos conspicuæ: eadem Gallos, et Anglos, Peruanos, et Mexicanos Morbi insignia vexabant; neque in tanta locorum distantia, et regionum varietate quidquam immutabantur. Ad quæ accessit nuperrimum Catarhi Russi exemplum, quo maxima Europæ pars conflictata est: ejus remissiora quidem alicubi simptomata, alibi ingravescebant; verum genere nusquam immutato, pariter apud varias gentes distingui poterat. Ballonius etiam et Sydhenamius easdem apud Parisienses, et Londinenses, Febres vidisse sibi met visi sunt, quas in Thasi Constitutione tot ante sæcula Hippocrates descripserat: easdemque apud Anglos Morborum vicissitudines, quæ magnum olim Græcis portenderant exitium, proxime se vidisse putavit¹⁰ Clift. Wintheringham.

10. Annon igitur rite occultas in Terræ sinibus alterationes in tanta Morborum constantia olim fumpserat Sydhenamius? sed jamque ad reliqua pergamus.

¹⁰ Conf. Comm. Nosol.

C A P. VII.

*De Medicinæ Potestate Vitalibus Morborum Periodis
haud plurimum, universim saltem, officiente.*

1. **E**ST certe gravissima adversus Medicos
criminatio, quod intempestivis reme-
diis Naturam turbent, coctiones differant, Mor-
bumque et Naturam, quasi in obsequium cogere
adnitantur. Quare Hippocraticos circuitus, mor-
borumque terminos vix, ac ne vix quidem
eorum praxis confirmat, tantaque propterea cum
antiquorum morborum solutionibus, hodiernorum
differentia extat: quod in Medicorum libris
nullibi non iteratum, consentientes habuit nobi-
lissimos in Arte viros.

2. Adversus quos, quam sit dictu difficile pla-
ne sentio, cum alterutrum ex his verificari necesse
sit, aut Medicinam aliquid adversus Morbos,
exindeque Naturam valere, eorumque propterea
periodos, et fines immutare, aut Artem non
propter ea, quæ vulgo putantur, homines adju-
vare. Neque enim propterea utilium Artium cen-
su ea movenda esset, quod Litteratorum hominum,
malim Sophistarum, turbulentus grex perpetuo
fermone crepat. Verum istis, quod reliqui ho-
mines agunt, ex instituto displicet: cumque hi a
reliquo hominum consortio, quoad fieri poterat,
et cogitando, et scribendo, et in cæteris humanæ
communitatis officiis perpetuo discesserint, præ-
stat

stat eos quidem plusquam reprehendere, consimili, atque illi alios, pœna mulctare, despicientesque cæteros, despectos et inauditos similiter dimittere: neque enim Ars inimicum habere potest, nisi ignorantem.

3. Jam vero ea aliquando conditione homines sunt, ut vel levissimis etiam rebus toti commoveantur¹, quod mulierum est, cæterorumque laxæ et imbecillæ compagis: quare nulla liberalis Medicamenti exhibitio intercedat necesse est, ut omnis in his periodorum, et judiciorum ordo secus defleat, proptereaque non aliis minus, pharmacopolarum officinas patere prudentissimum sit. Aliqui etiam cum cætera egregie ferant, quidquid Medicamentum sapit, stomachantur: ut Stillatitiæ usque aquæ iis nauseas, et vomitum incitent, in quibus plusquam Medicamenti virtutem, interioris hominis potestatem respicere præstat.

¹ Ab unius fragæ usu, perpetuo incredibiles ventris dolores, nausæ, tormina: in aliis purpureum exanthema cutim undique obsidens: subita et ingens sputio a minima Butiri particula degustata: a levi attactu et percussione ad ter-
gus, continuo incredibilis nausea: quæ quidem ego ipse vidi. Notissima sunt, quæ de subita vertigine, et vomitu nonnullorum circumferuntur, ex celeri ante oculos rotatione virgæ capite uno incensæ. A cremore lactis crudo aut cocto, vehementissimus hemicranii insultus. Tissot. *Sympath. Nerv.* A solo casei odore, constans narium Hæmorrhagia. Kaaw. Boerh. *Impet. faciens* 480. Item a Fele simul in eodem cubiculo stante, nec tamen conspecto nausea, vomitus et sudor. *Idem.* A manna sumpta, item a vino Hispanico, frequens, et immodica sternutatio. Porta. *Diff. de Sternut.*

4. Tametsi his porro, faciles a levi quocunque medicamento mutationes impendant, facile eorum similiter in pristinum redire Naturæ solent, eorumque consuetudines, et periodi illico post etiam recurrunt, nihilum, aut vix nihilum ab assumpto medicamento immutatae. Exinde difficiles Histericarum, et Hypochondriacorum sanationes, et Sisiphius vere Medicorum labor, cum flexuosa ejusmodi Naturas ad stabilitatem, et sanitatem componere adlaborant.

5. Contra: non modicam sanguinis jacturam, et validiora Medicamenta inoffense ferunt alii, neque propterea, subito saltem, eorum morbus mutatur, quod in Acutis potissimum fit. Difficile vero acuti, et magni morbi eos qui debiles et valetudinarii sunt obsident; utriusque siquidem valetudinis, proportionalis quædam mensura plerumque constat.

6. Sed cum morbus in vigore fuerit, haud multus medicamentorum potestati locus est, fatiusque est Medicum quiescere. Quamquam magna rerum premente angustia, oportet eum aliquando Artis auxilia interponere: vix etenim consternatus vitæ inopia æger, aliter resurget, quod de mesenterica * febre dixit Baglivius, multique ante nos exemplis, fat multis, ditaverunt. Inter quæ irruentem mox Naturæ impetum, alieno fundere

* Bagl. *Prax. Med. Lib. II. cap. xii.*

loco non est perdifficile³, estque propterea co-acta mutatio periculi plenissima. Manet tamen vix ac ne vix quidem morborum tempora propter Medicinæ activitatem mutari, aut raro saltem, ut mortis quidem, aut vitæ possibile sit causas in Arte extare; nullas vero. aut fere nullas multo celerioris, aut tardioris sanationis. Constans etenim adeo Naturæ ordo statuta quædam coctionum in morbis, tempora regit, ut nonnullæ febres quantacumque contra adhibueris remedia, prorsus cedere nolint, nisi absoluto antea, quem Natura sibi pro perficienda crise delegit, temporis circuitu. Ecquis enim variolas intra triduum aut quatrimum sanari vidit, Herculeæ tametsi Medicina adnistente: quod idem de Nosocomiorum febre, inter cæteros morbos, monuit Ill. Pringle.

7. Quæ ad Acutos Morbos pertinent: in diuturnis vero, videndum similiter est, ne quid etiam multum præter rationem medicamentis tribuamus, tunc quoque, cum validius ea agere putantur. Cum etenim magna chronicorum morborum pars ab universo corpore in illud ægritudinis genus ita disposito pendeat, vix certe universam hanc in habitu immutationem a dato medicamento sperare possumus, cujus effectus cito post extenuantur, succedente priori in pristinos motus tendentia. Exemplo est Podagra. Alii tamen morbi, quos

³ Conf. quæ ejusmodi exempla attulimus. *Lib. II. P. I. cap. iii. et iv.*

etiam *constitutionales* nuperrimi quidam vocavere, optime medicamentis sanantur, velut Syphilis, quamquam in ejus historia, aphrodisiaco habitu invalente, multa adhuc dubietatum loca sint.

8. Propter quæ puto non dissimiles morborum exitus apud divitis census homines incurrere, ac apud reliquos tenuis conditionis, quorum crumena prolixo apparatui medico ferendo non est, quod Sydhenam dixit. Nec certe subsidiorum ferax ejus medendi methodus ab Hippocraticorum circuituum contemplatione felicissimum amovit Clinicum, tametsi neque venæ sectionibus⁴, neque catharticis, neque emeticis, neque demum anodinis medicamentis, siqua esset opportunitas parceret, paullo fortassis etiam in eorum usu liberalior, quam multorum in eum censuram audivimus. Demum neque Hippocraticorum circuituum defectum accusaverunt Boerhaavius, et Swietenius, quos neque remediorum numero neque præstantia deffuisse scimus: exemplo sunt utriusque Epidemicorum historiæ. Eos nihilominus corticem Peruvianum parce usurpavisse, ingeniosissima est Cullenii observatio, qui alibi in idem atque nos, hac in re judicium⁵ collineaverat.

⁴ Conf. Febr. Cont. Ann. 1661, 62, &c.

⁵ For the exhibition of Medicine has little effect in disturbing the crises, though it be commonly assigned as a cause.—Lecture on the Mat. Med.

9. Vix igitur mirum, si *confitentes reos* Fizi-um et Chiracium, quem in modum eos lepide Th. Bordeu⁶ perstrinxit, in hujus, de qua scribimus, doctrinæ testimonium fidenter adhibeamus, quamquam non aliam hi viam inter medendum tenuissent, quam ut nuspiam intermissis purgantibus, et venæ sectione, communissimas morborum periodos averterent. Purgati etenim alternis saltem diebus ægrotantes, effusoque sanguine perpetim, quousque morbus vigeret, sudabant nihilominus critice septima die, et decima quarta, aut vigesima in integrum sanabantur, neque ante septimam, decimam quartam, aut vigesimam, aut proprias alias tum vigentis morbi periodos, in summa, quam putabant, eorum medicinæ activitate, pravi humores apti vacuando fiebant.

10. Est etenim in sano homine pariter atque ægrotante, magnum quid et durabile, unde Vita omnis, et utraque valetudo pendent, cujus vires mirum quam ingentes, et ex innato quodam impetu renascentes facile quidem ex integro elidere, ægre immutare et convertere, medicamenta queunt, eo citius deffectura persæpe, quo plus subito activa; ut iis lente agentibus fere plus fidei adhibendum sit, quam activioribus momento temporis vim exerentibus, re si non semper, plerumque sal-

⁶ Conf. Bordeu Rech. sur les Cris.

tem vera. Væ certe nimium, si sic facilis dominatio in Vita concederetur, nec quæ omittuntur, aut in lævam partem patrantur, ferre docilis Natura, inscientium culpam sic misere plecteret. Quod exemplis ornare, portentaque medicatricis Naturæ, in magnis et populosis urbibus, ad miraculum frequentissima percensere, neque hujus loci est, neque animo nostro fere consentaneum⁷,
Verum

⁷ Confer quæ de Helmontiana et calefaciente Methodo in Pleuritide imprimis, felici plane eventu nuperrimæ etiam observationes memorantur : *I. Em. Gilliberti Præf. de Nat. Medic. Ext. in Præl. Ant. De Haen, Edit. Coll. Allobr.* Etenim nec semel secta vena, contra bene poti ægrotantes vino, eoque meraco, acutissimis simul aromatibus adjunctis, sanati tamen adhuc plurimi sunt. Similia etiam de confluentibus variolis perpetuos inter ægrotantium æstus, nuperrime observata extant, cujusmodi quidem tot, tantaque in vulgus exempla vidi, barbitonforum, et pharmacopolarum, quorum maxima est apud vulgares homines auctoritas, præeunte consilio, ut coactus crediderim, posse equidem oppositas prorsus methodos iisdem morbis succurrere, modo tamen juxta alterutram constantissime incedamus, neque calefacientes medicinas refrigerantibus admisceamus, et e contra : quamquam utrarumque methodorum limites accurate circumscribere vix possibile sit. Ea tamen ratione cum ad decennem puerum quondam advocatus essem pessimis confluentibus variolis decumbentem, quemque undecim jamque dierum intervallo clauso undique conclavi, et alexipharmacis potionibus chirurgus quidam vexaverat, de eoque sententiam, ut libere dicerem, mater exoraret, essetque jamque res in angusto, timui methodum contraria prorsus ratione immutare, veritus quoque, ne subsecuturæ, quemadmodum videbatur, mortis causa dicerer. Propterea nil quidquam immutare audens ignem igni addidi, nova alexipharmacorum

Verum tanta exemplorum ejusmodi copia ab Hippocrate ad hæc usque tempora suppetit, ut propter istud maxime *difficile judicium* Hippocrates dixisse videatur: nimirum, quod recta sanandi via vix tuto a Morborum sanationibus sumi posset, quandoquidem multa, sæpe nimium, contra Artis regulas in morbis patrata, non adhuc Naturam sanari volentem excludunt.

II. Efficacissimum nihilominus Medicinæ genus extat, et vere Herculeum: cujus exercitio qui vacant, non his certe plurimum Hippocraticis circuitibus proficiendum est. Ejusmodi sunt sanguinis crebra ad usque deliquium animi effusio; item arteriotomia, cujus apud P. Alpinum, Bal-

pharmacorum præscriptione, et infans sanatus est. Postea etiam chirurgus, qui primus morbo præerat, se eadem perpetuo methodo variolas tractare, perconctanti mihi retulit. Consimiles sanationum in variolis eventus jamque memoraverat Sydhenamius, *Sched. Mon. de Nov. Febr. Ingr.*—*Multi ex iis qui diro calidorum et regiminis, et remediorum usu cruciantur, tamen convalescent: ex adverso autem et iis pariter feliciter cedit, quorum curatio methodo plane contraria tentatur.*—An non etiam miliaria exanthemata in acutis morbis studiose movent medici alii, nec nisi piaculi loco eorum introversionem ducunt. Quid denique reliqua commemoravero, quæ sæpius non sine luctu, aliquando tamen impune, circa indebitum calefacientis methodi, et alexipharmacorum usum committuntur: tametsi verendum quoque est ne similiter etiam in contrariam partem a nonnullis erratum sit, quibus contemperando et refrigerando nunquam satis est modus impositus.

lonium,

lonium, et M. Aur. Severinum stupenda prostant exempla morborum subito sanatorum; spirituosorum liquorum nimia ingurgitatio, vel etiam a vino ebrietas^{*}: quod optato post sanationis eventu aliquos fecisse lego, inhonesto certe remedii genere. Sunt quoque hujus generis valentissimæ drasticonum doses, unde totidem extant subita circulatorum miracula, vera certe, tametsi, sæpe post, luctuosissima: quorum, dum hæc scribo, recens domi exemplum habeo, octuagenariæ mulieris, complures jamque annos asthmaticæ, et Hidrothorace, quantum ego quidem judico, laborantis: accessit ad eam Venetus Circulator quidam suaviloquentissimus, eamque valida purgatione, veluti præsentis numine, aliquot postea per noctem accessionibus liberavit: recruduit tamen illico post morbus, eaque fere in mortis agone jactata est. Fames denique et sitis ad triduum, et amplius tollerata, quod medendi genus Asclepiadi et Themisoni placuit; immodica demum corporis exercitia, item ustiones, cauteria aliaque hujus census.

^{*} Consilium potandi vini usque ad ebrietatem ex voce *μερυσθησι*, qua Hippocrates usus est sub fine Lib. III. de Dieta, plerique derivant. Ea tamen vox vertenda potius est quasi suaderet meracum vinum bibere usque ad animi lætiam, quod idem, eadem voce interposita in S. paginis legitur, ex Dacierii animadversione. Felices ex ebrietate successus in morbis nuper exposuit J. Sims. *Observ. sur les Mal. Epidem.*

12. Quod [vere Heroicum Medicinæ genus subitas et magnas in morbis perturbationes inducit, propriasque morborum periodos avertit. Sed ejus quidem cum non omnis obsoleverit in Arte usus, raro tamen ejusmodi medicinæ sævitiam apud cultiores, quas adivimus, Europæ gentes, in usum venire vidimus.

VOL. I. FINIS.

INDEX CAPITUM.

LIB. I. PARS I.

CONSPECTUS ET DEFENSIO HIPPOCRATICÆ DOCTRINÆ DE PERIODIS VITALIBUS ÆGROTANTIUM.

C A P. I.

PROEMIUM.

C A P. II.

*De potissima in Morbis Periodo, quam Crisim
Græce diximus*

9

C A P. III.

*De Hippocratica Periodorum et Crisim in Mor-
bis Doctrina*

12

C A P. IV.

*De Epidemicorum Librorum Hippocratis Aucto-
ritate*

16

C A P. V.

Conspectus Dierum Criticorum ex Hippocrate

33

C A P.

INDEX CAPITUM.

C A P. VI.

Animadversiones in expositam Vitalium Periodorum in Ægrotantibus, ex Hippocrate Tabulam 99

C A P. VII.

De Hippocratis Pithagoreismo 103

C A P. VIII.

De sic dicta Hippocraticæ Medicinæ Simplicitate 122

LIBRI I. PARS II.

DE PERIODORUM VITALIUM IN MORBIS SUCCESSIONE, CONSENSU MUTUO ET CONSTANTIA.

C A P. I.

De supputandis Morbi Diebus, et Morbosi Diei Duratione 137

C A P. II.

De Universalibus cujusque Morbi Periodis, earumque inter se Consensu 145

C A P. III.

De Statis, et propriis quorumcumque Morborum, qui cum Morbifico, sic dicto, Principio, junguntur, Periodis, et perpetua in his Hippocraticorum Circuituum Veritate 156

C A P.

INDEX CAPITUM.

C A P. IV.

De Statis, et propriis Morborum a simplici, et sola Solidorum Læsione pendentium, Periodis, similiterque in his, atque in Superioribus, constanti Hippocraticorum Circuituum Veritate. 172

C A P. V.

De proprio Periodorum, et Criseos in nonnullis Morbis Defectu, ejusque Causis 180

C A P. VI.

De Consimili in Morbis apud quascumque Gentes Periodorum Eventu 186

C A P. VII.

De Medicinæ Potestate, Vitalibus Ægrotantium Periodis haud plurimum, universim saltem, officiente 194

INDEX CAPITULORUM

C. A. P. IV.

De Statu, et Progressu Morbi in Acute
sola Gallicana, et in
his, semel in die, et in
ordina, constanti, et
tunc fortis.

C. A. P. V.

De proprio Periodo, et Crise in nonnullis
Morbis Acute, et in Crise

C. A. P. VI.

De Crise in Morbis, et in Crise
Periodo, et in

C. A. P. VII.

De Morbo Potius, et in
Periodo, et in
Crise

A. JOS. TESTA PHIL. ET M. D.

IN MAGNO FERRARIENSIIUM NOSOCOMIO

MED. ET CHIR. PROF. ORD.

DE

VITALIBUS PERIODIS

Ægrotantium et Sanorum

SEU

E L E M E N T A

DYNAMICÆ ANIMALIS.

V O L. II.

Tantum Series, Juncturaque pollent.

L O N D I N I:

EX TYPOGRAPH. J. DAVIS, CHANCERY-LANE.

PROSTANT APUD J. JOHNSON, ST. PAUL'S CHURCH-YARD;
G. G. J. ET J. ROBINSON, PATERNOSTER-ROW; ET
MOLINI, No. 45, LEICESTER-SQUARE.

M.DCC.LXXXVII.

A JOE TESTA PHIL. ET M.D.

IN MAGNO TERRARIUM MUSEO

AND ET CHIR. PROF. ORD.

DE

VITALIBUS PERIODIS

Agitationum et Gaudiorum

SEC.

E. L. M. N. T. A.

DYNAMICE ANIMALIS.

V. O. L. II.

London: J. Johnson, St. Paul's Church-Yard.

LONDON:

EX TYPOGRAPHIA J. DAVIS, CHANCERY-LANE.

Printed and Published by J. Johnson, St. Paul's Church-Yard, and G. D. I. at J. Robinson's, Pall-mall, London.

MDCCLXXXV.

LECT. SAL.

I. **Q**UOD suam quoque error utilitatem habeat, rerumque scitu perdifficilium investigatio, quamvis successu careat, non omnis tamen infructuosa sit, quidquid poteram, ad contemplationem eorum, quæ Artis difficillima putantur, neque animose, neque submisse contuli. Quæ meæ opiniones sunt, quidque ad aliorum judicia accesserim, interposui, non ut plenius, et melius cæteris dixisse viderer, sed ut ea significarem, quæ perpetua inter se Motuum Vitæ communitas, eorumque in Ægrotante et Sano Homine vicaria consensio, mihi in id scribenti, illosque et singillatim, et simul contemplanti, animo objecit.

II. Sic tamen operosissima in parvo contracta mihi res est, ut omni Motuum Vitæ complexu in duplicem appulsus ordinem resoluta, interni videlicet ad externa Hominis loca, et e contra, compares exinde utrinque effectus ostenderem, consimili in alterna ejusmodi motuum distributione, manente impetus Vitæ summa.

III. Incitamenta utriusque actionis quod attinget, puto ea in tenuissimo fundari, et perquam penetrabili halitu, quem ex omni Motuum Vitæ complexu genitum, cogit extus erumpere propria quædam ejus consensionis vis cum affini externo Principio, debito intercedente Solidorum viventis corporis, in id actionis consensu.

similiter ex compari externi Principii, cujuscumque demum naturæ sit, ab externis in internum Hominem appulsu, alter impetus Vitæ ordo oritur, omnisque Vita, reciproca eorum actionis consensione regitur.

IV. Ad quæ eorum, quæ Vita privantur, cum his quæ vivunt, manifestas actionis similitudines sæpe congregavi. Quantum etenim vivens corpus, automaticum quodam, et sibi proprium actionis genus exerat, quod similiter inanimata reliqua faciunt, in quibus unus est actionis omnis consensus, constans ex indefinita actionum serie, singularum partium, quibus ea componuntur, quarumque non eadem in omnibus natura est, quantum, inquam, propria quædam interfit, et singularis viventis corporis actio, dictat tamen ratio, illud partibus effici, quæ priusquam in vivens corpus ingressæ, Irritabilitatem, Sensibilitatem, aliaque, quæ propius ad Vitam pertinent, cum Vita sumant, instar reliquarum sint, quæ animo carent, easdemque mutabilitatis universæ materie leges, Vitæ etiam inservientes retineant.

V. In his tamen verbis fortassis, plusquam re facile est errare: quod culpæ genus multis vertitur, iisque imprimis, qui superiore sæculo Chemicis Medicas res immiscuerunt. Quamquam cum intermisso istorum studio, non minimæ simul, et scitu dignissimæ res interciderant, quarum scientia, nuperæ nunc demum industriæ accessione, denuo nobilitata est. Sæpius etenim, cum

verba et contextum, plusquam res, qui postea plus viderunt, damnavissent, quæ partim his repudiata fuerant, ea cæterorum Scriptorum vulgus, partem repudiavit in omnem.

VI. Lamentabile profecto est, in tanta linguarum varietate, quibus cum Naturalis Philosophia exculta est, nos persæpe appositorum adhuc verborum egestate, et angustia premi, ut quæ tamen, quoad aliqua, consimilia, aliquid tamen adhuc inter se distare, mente, et experimentis concipimus, vix tamen apto ad id, et tutissimo verborum usu cæteris significare, possibile sit. Cum etenim Scientia Naturæ, non Principiorum ubertate, sed eorum proportionibus, quarum series, minima varietate, sibi perpetuo contigua in indefinitum excurrit, omnis constet, nullum adhuc certum ejusmodi idioma inventum est, neque est sperandum posse nos eo ad id verborum genere uti, quibus incuriosa gens reliqua, incerta significatione, et sæpe juxta ætates, variosque apud varias Gentes locutionis mores, variantibus, laxiore sermone utitur. Sic Agentis, et Actionis nomina sæpe indistinctim feruntur, notissimo in *Calore* aliisque consimilis census vocibus, exemplo. Quare, cum plusquam creditur, maxima Auctorum pars in unum, idemque scribendo collineaverit, earumdem rerum interno eodem in iis sensu extante, dissimiliter tamen adeo singulis scriptum est, ut inde, tot, quot capita, sententiæ, evulgatum fuerit, meo quidem judicio, non satis verum adagium.

VII. Certe cum idioma omne Naturæ, quod nobilissime Galilæus dixerat, exaratum sit angulis, circulis et curvis, forte præstabile esset, nos quoque non aliter, quidquid in Naturalis Philosophiæ studio aut scimus, aut putamus, conscribere: quod effecerat fortassis antiquissima Ægyptiorum gens, quæ signa alia, quam verba, ad disciplinæ traditionem invenit.

VIII. Vale, Lect. Humanissime, et quidquid in proclivi ad errandum via, inque ultimis veritatis, et erroris vicinissimis confiniis incedens erraverim, facilis ignosce.

INDEX CAPITUM.

LIB. II. PARS I.

DE VITALIBUS PERIODIS SANORUM,

C A P. I.

DE diurnis quibusdam Hominum Consuetudinibus 5

C A P. II.

De Statis plerarumque Secretionum Temporibus 15

C A P. III.

De Menstruis Mulierum Consuetudinibus 26

C A P. IV.

De Menstruis Virorum Consuetudinibus 39

C A P. V.

De Annis Vitæ Periodis, et Conversionibus 53

C A P. VI.

*De Diæta Plinio, Scansili Occidua Annorum Lege,
Chaldaeis Climacterica* 63

C A P. VII.

De simul consentiente omnium Hominum Vita 79

LIB.

INDEX CAPITUM.

LIB. II. PARS II.

DE VITALIUM PERIODORUM IN MOR-
BIS ET SANITATE UNIVERSALIBUS
CAUSSIS ET PROPRIIS.

C A P. I.

*De Vitalium Periodorum in Ægrotantibus et Sanis,
cum Solari Luce, ejusque Defectu, Diurno vide-
licet et Nocturno Tempore, Consensu.* 99

C A P. II.

Dubia de Lunæ erga Vitales Periodos Potestate. 136

C A P. III.

*De Statis Universæ Vitæ Mutationum Periodis,
earumque Caussis, sive de Ætatum in Homine
Conversionibus.* 160

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.

SEU
Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. II. PARS I.

Viro Cl. Med. et Anat. Celeberr.

FEL. VICQ. D'AZIR,

*Fac. Med. Paris. Doct. Reg. et Ant. Sch.
Profess. Sereniss. Com. Atreb. Consil. Med.
Reg. Paris. Scient. Acad. Soc. nec non Reg.
Paris. Med. Soc. a Secretis.*

A. J. Testa, S. P. D.

QUOD in ejusmodi elucubrationes
contendenti mihi sæpe animum ad-
dideris, et ut ederem, consilii tui auctori-
tatem interposueris, alteram hanc operis nos-
tri partem tuam esse volui. Neque, spero
equidem, id moleste feres, quandoquidem
prædivites ingenio et scientia viri, quod
tuum in utramque est partem, judicii libe-
ralitate ante alios abundare solent, ut cæ-
teris quidem, his non ita, displicuisse sit
facile. Quamquam præstantem animi tui
erga cæteros voluntatem, tuum illud impri-
mis orationis genus monstrat, quo vita
functos collegas tuos, Reg. Med. Soc. So-

dalitio tibi junctos ornare soles : de his etenim ita scribis, ut ii moriendo, celebritatis metam adtigisse supremam videantur, tanta in posteritatem, te curante, eorum memoria prætenditur. Quare vide, ne qui fodales tuos, qui jamque amplius non sunt, diligentissime curas, me quod etiam sim, absque patrocinio deferas. Vale, et nos ama.

LIBRI II. PARS I.
DE VITALIBUS PERIODIS
SANORUM.

CAPUT I.

De Diurnis quibusdam Hominum Consuetudinibus.

1. **A** Levissimis exordium fumantes, in maxime frequentes hominum consuetudines, animum advertimus : tametsi enim non omnia omnibus pariter hominibus conveniant, plerisque tamen, multa eorum, quæ dicturi erimus, summa vicissitudinum constantia accidunt.

2. Et illarum quidem multæ ad dormiendi tempora pertinent : sunt namque inter homines plane plurimi, qui statas quasdam evigilandi horas neque uno adamussim quadrante prætereant, ut si quando ultra, somno abstinere cogantur, id non sine magno eorum fastidio fiat. Similiter nec præter initam dormiendi habitudinem somno membra laxare patiuntur : verum qua

semel hora expergisci cœperunt, jamque eos vigilia, lectique impatientia tenet. Sunt, qui ad statum matutinæ lucis tempus constantissimi evigilent, aliique, quibus certa somni mensura vigiliam statò post inferat horarum intervallo: ut cum ferius dormitum iverint, plus fero etiam somno consurgant.

3. Judicant tamen multi, nullam consuetudinis vim somno inferri posse, nempe quod excitans a somno causa, aliquid constanter ponat, quod stimuli loco fungatur. Eamque aliam quidem in his, quæ dormienti circumposita sunt, considerant, rursusque alteram in ipso dormientis corpore. Primam efficit diurnum lumen, cæterorumque hominum et animalium operas suas exercentium sonitus et strepitus, item et quidquid durius cutis nervos laceffit, veluti decubitus in dorso, aut super alterutro laterum, ut dorsum etiam, vel quæ subjecta fuerit laterum pars insigniter a somno rubescat, et protractiore morbi decubitu inflammetur. Cum vero multorum prorsus sit, ut antelucanis horis post data somni tempora evigilent, nullamque propterea a luce irritationem patiantur, aliique insuper quietissimo loco degentes, sonitu nullo, nullisque circa ipsos emissis vocibus, non ideo tamen ab adfuerit evigilandi hora recedant: rursusque, cum compactiores cute homines neque hilum propter decubitum patiantur, liquet internas alias ejusmodi consuetudinum causas præsto esse, statas videlicet internorum viscerum modificationes,

nes, imprimisque Pulmonum. Hos siquidem a somno alterari vix dubium est, copiosiore in eos, somni tempore, pituita depluente: ut plurimorum prorsus sit, vix expergefactos extuffire, screatusque emmittere: quod eorum imprimis est, quos Pituita obsidet. Sed et cumulus narium mucus, meiendique et dejiciendi necessitas, excitantem a somno stimulum multis pariunt: de quibus rursus alibi. Univerforum denique humorum restituta, præterlabente somno, fluiditas somnum fugat, inque vitam dormientes denuo revocat.

4. Quæ cuncta, cum proximam vigiliæ causam constituent, rursus quærendum est, cur ejusmodi causæ statis dumtaxat horarum periodis moveantur: in qua profecto re perpetuum circum quemdam sumere necesse est, cujus modum et magnitudinem sola plerumque habitudinis vis præfiniat. Neque enim veterinosi hominis exemplum, qui in obscurum conclave delatus, triduo dormiit, aut cæteræ catalepticorum historiarum, adversus hanc, quam a consuetudine partam somni periodum, innuimus², meo quidem iudicio multum valent.

5. Maxima certe diuturni habitus in infantibus vis est, quibus ut primum dato diei

¹ Conf. Hamberg. *Physiol.* MCCCLXX.

² Conf. *Mem. de l'Acad. Roy. des Sc. de Berl. Ann.* 1746. *Essay sur le Sommeil.*

aut noctis intervallo, ubera admoveere nutrices consueverunt, ii jamque statis evigilant horis, tumque ingemiscientes, matris charitatem emmolli-re student.

6. Sed neque prætereundum est sæpe nos contra consuetudinem statutis, quas ante somnum concupivimus, horis evigilare, et præter morem valde diluculo confurgere: Vidi, qui nec quadrante, quam vellent, prætergraderentur horam, sed ad datum campanæ sonitum, tametsi eam dormiendo horam exigere solerent, confurgerent. Anne ergo inter dormiendum, tempus successiva quadam volitionum serie, perpetuo per omne somni intervallum perdurante, metimur? Adest certe in nobis internus quidam tactus, sextum proprie sensorium, quod supra vulgus homines, in sapiente abundare solet, cujus ductu multa perpetuo exequimur, nulla quantum quidem nobis videtur, extra nos sensibili eorum ratione ex-tante. Ejus etiam interventu futura aliquando divinamus: qua ratione proprii interitus præ-sensionem multos habuisse certum est, ut ii paullo post morbo finiendi, sub ipso morbi limine, vel ante etiam, quando sanorum erant similes, non interitum dumtaxat suum vaticinarentur, sed interitus, usque diem et horam, accuratissime præ-nunciarent: quod vidit Zimmermannus³.

³ *Art de faire les Exper.* tom. II. p. 138.

7. At certe cum eorum plurima, quæ dormientes faciunt, perdifficilem in se rationem habeant, verosimile est ex illis multa plusquam ab operantis voluntate, a consuetudinis vi proficisci, ita tamen, ut consuetudinem, longa consimilium motionum series antea effecerit. Hujus census sunt, quæ de somnabulis narrantur. Notissima est Clerici cujusdam historia, qui sub adulta nocte lecto consurgens, sacras conciones conscribebat, easque clara lectione legebat, numerosæ orationis cultor castigatissimus. Is, cum unius jamque exscriptæ vocis loco, alteram suffecisset, litura accuratissime adhibita, novam priori vocem substituit. Neque ille tamen visus organo quidquam utebatur, cuncta per tactum et consuetudinem ad prodigium usque exequens 4.

8. Neque dubium est consuetudinis in somno vim, animalia similiter afficere. Nobilem adolescentulam novi, quæ ad multam diem in meridiem usque obdormire solita erat: in ejus cubiculum admissio catulo, cujus domina circa nonam expergisci consueverat, is ad nonam, adolescentulæ cubile unguibus scalpere, tum in ejus dormientis faciem molliter occurrere, tum lintea admordere cœpit, donec puella somno excitaretur. Cum vero illa præ morositate, eo a cubiculo fugato, rursus somno indulgeret, tum catulus ejulando magno rumore portæ adlatrabat,

* Conf. Enciclop. Art. *Somnabule*.

donec illa ejus clamorem fastidita lectum deferuisset, quo facto catulus quievit.

9. Neque defuerunt, qui in iis etiam, quæ sensu carent, et prorsus inanimata sunt, multa similiter propter consuetudinem fieri putarent, eaque ratione æstum superi maris, Luna infero impendente explicarent⁵: quæ tamen ingenio plus quam ratione abundare verosimile est.

⁵ Jac. Vernischek, *Tractatus Phis. Astr. Not. ex Princ. Mechan. Proponens* Vienn. 1764. *Quemadmodum enim homo qui si aliquid quotidie iteratis vicibus determinato semper tempore exequatur, si nimirum statuta per aliquot dies hora, cibum sumat, dormiat, aliaque peragat, ducit ejusmodi actionem consuetudinem adeo ut eadem semper hora, per motum corporis automaticum, ad idem perficiendum deinceps admoneatur, sive ut clarior sim; quemadmodum si quis hominum intermittente febre corripiatur, imprimatur sub primo paroxismo in ægroti corpore, seu nervis ipsius quidpiam, quod in medicina characterem febrilem vocamus, qui definita hora resuscitat paroxysmum . . . ita existimo primam globularum effervescentiam, atque aquarum marinarum ebullitionem, quasi febrilem, a quacumque causa suscitatum, quod infixus jam sit telluris corpori, aut, si mavis, aquis marinis parilis character, seu tale aliquid, quod eam consuetudinem maribus intulit, qua ista certis temporibus se solo ebullire, maturasque globulas succendere conantur: verbo, ejusmodi quidpiam, quod unicum absque Lunæ auxilio par est continuandis æstibus. Pag. 130. Singularis certe sententia, quam vix serio multi refutarent: Eo enim usque Auctor, telluris cum humano corpore comparisonem compulit, ut lacrymales glandulas, parotides tonsillarumque folliculos in tellure similiter atque homine monstraret. Cæterum, an non in tanta opinionis singularitate aliquid adhuc vero consentaneum de automaticis telluris moribus extare queat, haud injuria fortassis aliquis dubitaverit,*

10. At

10. At vero incredibile prorsus est, quam multa nonnullos teneat omnium, quæ per vitam aguntur, rerum ordinatissima consuetudo. Sunt qui statò dumtaxat diei intervallo muneribus suis fungi patiantur, quæ tunc iis minimum incommodi afferunt: quod si præter consuetudinem iis destineantur, multam exinde fastidii causam percipiunt. Deambulandi similiter animumque oblectandi tempora, et cætera quorum exercitio vacant, certis diei intervallis metiuntur, eaque non absque animi ægritudine paullulum immutari sinunt. Exinde sopororum recidivæ quædam in morbo, pariter atque in sanitate habitudines, item et eorum, qui jamque senio contabescunt. Vir quidam, litterarum cultor assiduus, cum repente apoplecticus concidisset, ea diei hora qua se ad scribendum conferre consueverat, cum sanus esset, apoplecticus etiam manus efferebat, et scribentis in morem digitos agitabat, et quidem toto eo temporis spatio, quod scribendo sanus impendebat: vidi et senem nonaginta annos emensum, qui statis matutinis et pomeridianis horis assuetas fundebat Deo preces, lithurgicas ceremonias omnes accuratissime servans, quasi sacra ministrantibus adfuisset. Similia alibi exempla complura prostant, inter quæ præclarum illud Idiotæ cujusdam⁶, qui cum statutis pulsantis campanæ horis, canonicas preces jamdiu recitaret, eas eadem adamussim hora, nullo intercedente campanæ sonitu, iterabat.

⁶ *Spectator*, 447.

11. Postremum ea quoque habitudinis vis est, ut stato et æquabili passu hominum plerique incedant, eandemque spatii mensuram eadem accuratissime percurrant temporis periodo: quod consuetudinis genus bruta similiter afficere notissimum est, equorum, quibus veredarii utuntur, frequentissimo exemplo: ut enim primum dati cujusdam itineris intervallo confecto, ii aut moras agere, aut pasci consueverunt, vix ultra pergunt, quantum vis etiam rude vexati. Refertur etiam boves quosdam, ut primum adfuetam 300 girorum periodum exegissent, non uno amplius passu, tametsi stimulo dire sollicitarentur, ultra ivisse⁷.

12. Quæ cuncta, cum eos maxime respiciant, quorum vivendi genus plurimum regulare est, vix certe eorum sunt, qui ad omnia perpetuo animo parati, nil sibi methodice ineundum ducunt, vivendique regulam omnem paullo stabiliorem cane, et angue pejus reformidant. Cujusmodi inconstantissimum vitæ institutum novissimi homines præclara efferunt commendatione: at eos quidem Celsi præceptum, quod non intellexerunt, fefellisse arbitror, vel illud latius fortassis sumpserunt, ob idque in errorem ducti sunt. Quantum etenim ea tutissima sit vivendi regula, quæ facile rerum omnium mutabilitatem, et absque noxa perferre queat, quandoquidem sexcenta

⁷ Conf. Cullen, *Lect. on the Mat. Med.*

quæ nobis perpetuo interlabuntur, plurimam rerum omnium, quæ ad vitæ usus pertinent, mobilitatem efficiant; curandum tamen esse arbitror, ut inconstantes etiam tendere in constantiam videamur, quod hominibus ratio, brutis vero Natura dictat. Certe nullibi utilis, facilis mutabilitas, vix hominum saluti proderit, quorum animos perpetua ægritudine consumit: contra vero, quam præclara est æquabilitas in omni vita, quam laudabilis et decora in singulis actionibus, quæ cum honesto vitæ instituto junguntur. Certe Monachi, cæterique omnes, quorum maxime regularis vitæ ordo est, intermisso quamvis aliquando propter civiles necessitates, proprio exercitationis, et vivendi genere, prospere diu vivunt, firmamque præ cæteris valetudinem universim habent.

13. Sunt vero et alii plane quasi natura sua immethodici, quorum propterea inconstantissimus animus plus adhuc inconstanti corpore includitur: exemplo sunt Hipochondriaci, &c. At hi quidem misere vivunt, et adversa perpetim valetudine consternati, miserabiles levitatis suæ, et mutabilitatis poenas luunt, ut illachrimandi potius quam moribus coæquandi esse videantur. Illis Sol, Luna, nebulae, venti, quidquid denique in mundo est, sævo dominantur imperio, ut reluctantes semper, semperque in obbedientiam coacti, perpetuo sexcentis sub dominis stent. Quam ob causam in perturbationes, exanimationes, et festivitates, vix quidquam ad decoris conservationem attenti ii de repente incidunt, ut
1 etiam

etiam in ipsa deambulatione, et corporis exercitio, in quibus communem quamdam mensuram, qui sapientiores sunt servant, ii e contra, aut tarditatibus utantur, aut absque causa festinantes incedant: *quæ cum fiunt . . . dignissimam, ædepol, exercitatissimo Medico observationem . . . anhelitus movetur, vultus mutantur, ora torquentur: ex quibus magna significatio fit non adesse constantiam**. Eorum vero nonnullos indicta regulatim vivendi norma, eaque diu servata, aliquando in melius vertimus: neque eos certe consilii nostri poenituit. Etsi namque diurnæ habitudines quæque, philosophantium multorum iudicio, sint instar morborum totidem, nullus tamen adhuc pejor inconstantia morbus est.

14. In has profecto regulares vitalium motuum periodos hoc loco animadvertisse juvat, quod eas cum morborum circuitibus conferre facile sit. Si etenim præfinito temporis intervallo Natura, quasi vim in organa, facit, eaque somno conso-pita denuo in vitam concitat, nempe quod post totidem, qui in somno fiunt cordis ictus, quasi vehementior unus incurrat, qui somnum fuget, facile quis similiter exinde concipiet præfinitas statis temporibus morborum reversiones, eorumque transitus et fines: quorum quidem ratio uberius in sequentibus tractanda est.

* *De Offic. Lib. I.*

C A P. II.

De Stasis, plerarumque Secretionum Temporibus.

1. **S**ECRETIONUM et excretionum, quæ in variis humanæ machinæ locis aliter atque aliter fiunt, præfinita sunt tempora: tamdiu etenim a deglutito cibo, digestio absolvitur, chylus efformatur, isque in sanguinem transit, et evadit ipse: tum vero excernendi, secernendique a sanguine humores statim post tempore parantur, reficiturque id, quod est in animali perditum.

2. Jam vero famis sensus in statas sæpissime diei horas ex consuetudine cadit, nec nisi consueto tempore mensæ indulgemus: siquidem extra illud multa plerumque nos premit ciborum intollerantia: quod fit maxime consistente ætate. Sæpissime etiam præterlapsa, qua ex instituto vescimur, hora jamque stomachus, ante quidem famelicus, denuo licet impransus, satietatem induit.

3. Propterea nil mirum, si statim tempore pasti homines, statim similiter proximo tempore cibos digerant: iisque deiciendi conatus, consimili post mensura revertantur. Sunt omnino qui remotissima a nutritione hora ventrem egerant, in eamque ut primum inciderunt, multis post etiam diebus in eandem constanter horam ventrem deiciunt.

4. Certe

4. Certe cum multa sit nonnullorum in hac re constantia, præstat aliquando illud potissimum tempus deligere, si quando constipata alvus medicamento movenda est. Vix enim est dubium eo maxime tempore prædisponentes quasdam in machina motiones excitari, quæ plurimum cum medicamenti vi conjurent. Exemplum habui in sene, qui cum vespere potissimum cum sanus degeret, ventrem egerere consuevisset, obstructa pluribus jamque diebus alvo, dato tribus successive diebus mane medicamento numquam purgari potuit, donec tandem leni altero prope vesperam exhibito alvum deposuisset. Uberius ejusmodi exemplum in Fœminarum mensibus incitandis prostat. Novo itidem argumento, medicamentorum in humano corpore vires, multam saltem partem a temporis, in quod dantur, delectu pendere.

5. Sed multarum prorsus evacuationum impetus fere plus consuetudine quam necessitate movetur : quare si quis ex. gr. urinas demittere proxima prandio vel somno hora solitus sit, ei mingendi necessitas sub iis constantissime horis revertitur, non certe ab urinarum stimulo, aut vesicæ distensione, plerumque modica, verum quod assuetæ quædam circa vesicam motiones quasi vim quamdam in eam faciant, exindeque miçturitio eo temporis momento eum vel invitum teneat. Non igitur perpetuo stimulus proprie fit a materie, siquidem quæ tunc prodit urinarum quantitas, vix per se miçtendi stimulo est reliquis diei horis. Sic etiam
abscissa

abscissa parte aliqua, ejus nihilominus sensus aliquando distincte superfuit : sicque, ut cætera mittam, tanta aliquando fuit nonnullorum odorum acuties, ut post annos etiam, per loca transeuntes, in quibus eos graviter subolfecimus, eos rursus, nullo adhuc, ejusmodi odorante principio exstante, percipiamus. Non igitur materiæ febrilis fomes semper præsto sit oportet, ut febris redeat, quandoquidem consimilium motuum in machina reversio, aliquando nulla materiali intercedente causa, locum habet.

6. Sæpe etiam consuetas alicubi motiones diversissimæ et ferme oppositæ inter se causæ incitant : sic stomachum emetico antea sæpe laceffitum, medicamentum deorsum purgans rursus ad vomitum ciet. Contra : statæ quarundam horarum consuetudines percurantur aliquando, consimilium motuum alio diei tempore adhibito incitamento. Quidam longa matutini vomitus consuetudine tenebatur : nulla huic medicina profuit : donec sub vespere, levi pluma fauces proritaret, et vespertino vomitu matutinum sedaret.

7. Creditum quidem olim est ciborum coctionem, triduo interposito, integram et in omnem effici partem : cujus sententiæ Hippocratem cum quarto de Morbis libro auctorem faciunt. Quæ si Hippocratis sunt, facile intelligitur, cur numerorum validissimum in morbis Tertium* is dixe-

* *Epid. Lib. II. sect. vi.*

rit: quo semel etenim in integra vita trini hujus circuitus regula constat, jamque etiam in morbis, eorumque incrementis, cur tertianæ motiones sæpe incidant, non inverosimilis ratio subest. Antiquissima similiter opinio est, bilis motus triduo perdurare, eamque tertio quoque die moveri: quod quidem an non rite Antiquitas dixerit, observationibus plusquam ratione dijudicare oportet. Certe nonnulli nimia drasticonum vi sublatis tertio die mortui sunt: cujusmodi exempla ex Hippocrate superiore libro attulimus². Legitur etiam de quadam fœmina, cui dato purgante medicamento, alvus numquam nisi triduo post elapso duci poterat. Ad quæ facile pertinent frequentes morborum invasiones triduo post a lautiore mensa: cujusmodi, ob historiæ celebritatem memorabili confectus est, vix quidquam adjuvante magni Boerhaavii opera, B. de Vasse-naer, supremus Navalis Militiæ apud Batavos Dux.

8. Quæ tamen cuncta incertissima ratione constant. Ex ingestis enim nonnulla celerrime nutriunt, perque omnes sanguinis vias actutum permeant: alia, e contra, lenta coctione immutantur, nec nisi sero post nutriendo animali profunt: quorum omnium rationes ex temperamento, ætate, consuetudine, aere, et anni tempestate, muta-

² Ab erronea medicamenti assumptione vomitus 48 horarum. Wil. Kruikshank, *Remarks on the Absorption, &c.*

bilitatem patiuntur. Profecto quod halituosum in cibis est, celeriter Lactea subit, et tenuissimi vaporis, elastici, odorosi, vitæ et nervorum amicissimi, formam indeptum, proprie *gas nutritivum*, paulo post a deglutitione, jamque universum corpus circumeat. Verum enim præter subitam a comissione virium reparationem, reflexa etiam a prandio intra palatum lingua, ascendit dulcis quidam suavissimus sapor, haud facile cum alio quopiam comparabilis.

9. Nec præfiniendæ Digestionis periodis, mac-tata in eum usum animalia proficiunt: vero namque similimum est animalium interiora, quibus liberior externi aeris accessus, et Lux ipsa nova est, sub gravissimis vulneribus, et lamentabili trucidatione plurimum mutari, in his potissimum, quæ ad humorum circuitum, vaporumque actionem pertinent. Neque phtisicorum aut hecticorum febris, quæ tribus aut quatuor a pastu horis recrudesceat solet, tutiori est regula. Procedente enim Digestione magna evolvitur ab ingestis aeris vis, quæ stomachum et tenuiora intestina flatu distendens, diaphragma attollit, pulmonesque comprimit, ut propterea aucta eo tempore tussis, et graviora phtisicorum incommoda, minus tuto ad chilum tum primo sanguinem subeuntem referantur.

10. Neque promiscue Nutritionis, et Digestionis opus sumendum est. Fluidorum enim proprium est absorberi, plusquam digeri, soliusque solidi digestio esse verosimilius creditur:

utraq̃ue tamen nutriendo conferunt, ut etiam tenuissimi circumpositorum corporum halitus in exhaustum animale resorpti nutriendo, vel saltem Vitæ incitandæ, et juvandæ, aliquandiu profint.

11. Præterea distinguendum est inter eam, quam proprie chili confectionem et Nutritionem nominamus, et alteram, quæ cum Digestione similiter conjungitur, intestinalis fistulæ actionem, propriam nempe excrementorum et stercoreis formationem: sub ista enim, quæ postremam Digestionis periodum complectitur, magna inflammabilis et mephitici aeris copia in intestinis densatur, unde tardius a pastu, universum quodam in debilibus et lassitudinosæ machinæ irritamentum, ventris inflationes, et auctus toto corpore calor.

12. Certe vix dubium est stimulantem universim ciborum vim, Vitæ motus intendere, ictusque pulsuum a Digestione numero majores fieri³: quam a Pastu febrim dixit Hecquetus. Et animale quidem cibum fortius quam vegetabilem stimulare, calorisque animalis incremento plus conferre, Nuperiorum plerique putant, contra quam Galenus, qui animale victum levius ab iis, qui debiliores essent, tolerari censuit, huncque minori virium detrimento, ventriculo esse pro absolvenda peristole, eoque dige-

³ Pulsus a digestionem decem fere ictibus in minuto primo auctior. *Haller.*

rendo: nuperorum etiam nonnemo vegetabilem victum minime idoneum iis censuit, quorum infirma esset valetudo. Verum autem in his atque in cæteris, quæ ad Vitam pertinent, omnis perpetuo a regionis loco, et prægressa antea nutritionis consuetudine, ratio ducenda est: juxta enim varios soli positus, varie etiam contemperata sunt vegetabilium et animalium principia, prægressusque antea nutritionis modus, facile tolerabiliorum eum victum reddit, qui tamen minus natura sua conveniens fuisset. Certe verosimile est eandem in utroque victus genere substantiam, glutinosam, elasticam, vegeto-animalem nutriendo prodesse: putavitque ⁴ etiam non nemo eam a plantis, integre in animalia transire, ut quidquid proprie in istis, animalis substantia audit, omne vegetabilibus, quibus antea connutrita ea sunt, referendum sit. Vix tamen est dubium, varium esse in alterutris ejusmodi substantiæ, miscellæ modum: ut propterea ardentem spiritum vegetabilia fermentando emittant: animalio vero, cum putrescunt, sincerum dent alkali volatile.

⁴ Van Bochart. *Mem. sur l'Origine et la Nat. de la Subst. Anim. Journ. de Phis. Fevrier 1786.* Sagacissimum Beccarii inventum ad alia vegetabilia plurima, tum præcipue ad plantas quibus domestico usu vescimur, collatis accurate experimentis, transtulit Cl. Rouelle. Extat et in viridi recentium plantarum succo: verumque exinde percipitur volatile alkali: apparet quoque aliquam hujus substantiæ quantitatem in amilacea parte constanter latere, quæ propterea similiter alkali volatile exhibeat, minus tamen quam sic propriè dicta pars vegeto-animalis.

13. Quamobrem cum a peracta Digestione nova fiat universo corpori virium accessio, aucto exinde circulationis vigore, cæterorum quoque organorum actiones universim cieri, et expeditius suis quæque fungi muneribus, notissimum est. Quare cæteras Vitæ functiones cum stomachi Digestione consentire, plurimamque in animalium vita dignitatem Ventriculo tribui oportere, dixerat jamque ante alios D. Plato in Timæo.

14. Ditissima profecto morbosarum consuetudinum origo statim a Digestione horis invalescit, nullo remediorum genere sæpe sanabilis, nisi cuncta, quoad victus modum, delectum, et tempus, immutemur. Ejusmodi fuerat singularis quædam nobilissimi adolescentis ægritudo, qui paullo post ab assumpto cibo, convulsus, in anxietate jactabatur. Morbo complures jamque annos perdurante, egregie sanatus est, immutata in integrum victus consuetudine.

15. Est etiam Digestionis tempus acutorum morborum invasionibus opportunum. Observatum est enim, graviores ab externo aere injurias vacuo similiter, multumque oppleto stomacho, incidere, tum pomeridianas horas, catharalium affectuum, magnam partem, initio esse, quamquam aliæ simul rationes in idipsum conjurent: de quibus infra.

16. Certe a cibo corpus magis perspirabile fit, ut etiam absorbtionis ratio augeri videatur: quare

quare multis profuit vel mox ante prandium, vel confestim a prandio medicamentorum assumptio, quæ aliter effectum caruerant. Apparet enim Vitam omnem cum cibo simul intendi, vimque irritabilem absorbentium vasorum a pastu cieri.

17. Is propterea constans secretionum, et excretionum ordo, diei labente intervallo, obtinet, ut æquabili quodam circuitu aliæ post alias fiant; utque auctum diurna commotione corpus, immutato postea paulisper pondere, rursus subsequente die, in idem proxime recidat, quod die ante habuerat; quod Sanctoriana experimenta probant. Est namque in ammisso quotidie pondere constantia quædam, quæ constantissimum organorum in excretionibus et secretionibus modum similiter suadet, et ita quidem, ut si qua parte remissius fiant, alibi intenduntur⁵. Multa nihilominus obstant, quo minus accurata perpetuitate ejusmodi regula verificetur: multaque ætatis, tempestatis, et consuetudinis extat in his omnibus ratio.

⁵ Quare etiam, quod Keil in Aphorismis confirmavit—*Si corporis pondus evacuationibus largioribus diminuatur, ad solitum pondus brevi redit, majori pabuli vel copia vel retentione, vel humidi aeris attractione—Sique etiam victus modus sit debito major aut minor, tum ingesta non respondent egestis; sive enim plus sive minus comedimus, certam sibi normam in evacuationibus servat Natura—De quibus multa adhuc, infra scripsimus.*

18. Ex quibus id unum facile arguitur, cuncta admodum numeroſe in animalium corpore fieri, exque mutuo ſingularum Vitæ actionum conſenſu, proprias ſingulis hominibus conſuetudines, et habitus ſtatui, quorum minimæ aliquando mutationes, non ab interpoſito hominis arbitrio pendentes, fere prima ſint magnorum morborum et maxime læthalium exordia. Obſervatum eſt enim ſpontaneas ejuſmodi, inſcia voluntate, conſuetudinum aberrationes, veluti conſueti potus cibique faſtidia, ſive ſoliti operis ceſſationes, inſolitos etiam animi mores, magna ſæpe vitæ pericula quam longe præire; ruruſque plurimam deſperatis perſæpe ægri tudinibus ſpem iterum aſſulgere, ægrotante in priſtinas iterum habitudines comparato. Quod communiffimum, et maxime vulgare obſervationis genus, Medicorum multi, fere propter protritam vulgaritatem rejiciunt: puto tamen injuria: abundat enim vulgus plurimarum proruſ rerum utili ſcientia, videndumque Medico eſt, ſi poſtquam Hippocratem, et Sydhenamium præceptores adhibuerit, aliquid adhuc, neque parum, vulgus admonitione et conſilio proficiat. Omnis proſecto gravis illarum mutatio, morbi eſt exordium; quare in ægri tudine etiam, initas jamdudum conſuetudines, pro morbi ratione vel ſervari, vel ad earum recuperationem ordinatim niti, neceſſe eſſe judicant⁶ multi: redit enim cum antiquis conſuetudinibus ſanitas, quam

⁶ Conf. R. Moſ. Meimon. *Canon. Eth.* Amſtel. 1640.

alibi,

alibi, quasi earum omnium ⁷ ordinatissimum complexum, et dato ei temperamento consentaneam conspirationem esse diximus.

19. Non igitur, quod a plerisque præstitum est, si quando vitalium actionum causas, et periodos rimantur, singularium phaenomenorum singillatim conferenda est ratio, quin cætera omnia pariter conferantur. Quod enim simul in unum omnia, quæ Vitæ sunt, amice conjurent, altera alterius opem poscit rei, neque sejunctam facile est æstimare. Quare olim sapientissime Hippocrates, si quis minimam corporis partem læserit, qualiscunque illa fuerit, totum simul corpus ⁸ lædere dixit, *propterea quod minima pars omnia habet, quæ maxima.* Omnis enim Vita indefinito partium omnis corporis consensu constat, exindeque vix aliquid in ejus studio profici posse, cæterarum virium contemplatione, quibus ea quæ inanimata sunt, in mundo moventur, rite aliquos dixisse arbitror: non quod diversa utrisque constarent motus principia, sed quod in tanta consentientium simul actionum, unde vita intertexta est, abundantia, ea, quæ inanimata sunt, vix ullam cum viventibus comparisonem sustinerent.

20. Similiter etiam, quam Mineralium Vitam nuperi scriptores nominant, tametsi mera *aggregationis vi* ⁹ compositam putent, propriis quibusdam

⁷ Conf. Lib. I. P. II. cap. iii. sect. xvi.

⁸ In Lib. de Loc.

⁹ Ejusmodi sunt, quas diximus in Mineralium compositione, affinitates, et aggregativæ vires, ut cæ perpetuo in proprii

dam affinitatibus, et actionum, motuumque concursionibus efficitur, quæ in statutam formæ speciem elementares eorum particulas summa constantia effingunt; quorum omnium similiter¹⁰ atque in animalium Vita summe perdifficilis est investigatio.

C A P. III.

De Menstruis Mulierum Consuetudinibus.

I. **F**ŒMINARUM corpora, longo adolescentis et consistentis ætatis intervallo, menstruam crism incurrere notissimum est: quam ut primum expediunt, alacriora fiunt, fereque in summo valetudinis apice locantur. Ejusmodi quæ sit prima eruptionis causa, quidque ætas mensium initiis et finibus conferat, altera hujus libri parte quærivimus, multa que dumtaxat de

prii status conservationem nitantur, affinitatesque alias, si quidem hæ minus activæ sint, eludant, aut aliter propter majorem harum activitatem vincantur, earumque propterea in aliam naturam fiat transitus. Ea ratione si aqua debita quantitate metallicæ calci ferri in pulverem contritæ infundatur, dat primo calorem propter transitum aquæ in soliditatem, tum subito metallicum pulverem cogit, et cum eo in solidam massam simul coit. Nec certe aqua in solidum transiret, nisi affinitas mixtorum, unde aquea fluiditas resultat, superata esset ab affinitate, quam habent cum componentibus, quibus metallica calx efficitur.

¹⁰ Conf. Romé de l'Isle *Cristallogr.* opus invidiosissimi laboris observationibus totum constans.

Mensium

Mensium continuatione et modo, hoc summatim loco scripsimus.

2. Et quidem quoad primam, in quam comparent ætatem, dictum est menses præcociter in locis moveri, quæ proximiora Æquatori sunt, feriusque proximior Polo : quod quidem vereor annon satis cum veritate dictum fuerit. Apparet namque quamdam naturarum præcocitatem utrobique similiter instare, similesque utrimque mulierum habitus. Certe Samoiedarum nuptiæ decimo aut nono etiam ætatis anno sat multæ celebrantur, neque rarum est eas undecimo aut duodecimo vertente ¹, filios procreare : similiter atque Malabaricæ et Calecutanæ, quarum rarissimæ nuptias in duodecim usque annos differunt, ut propterea decennes matres illhic frequentissimæ sint ². Sed quibus temperato sub jove vivitur, maturiora sunt eruptionis tempora, scilicet a tertio decimo ad decimum octavum. Non rara tamen præcocium foeminarum in his locis, similiter exempla extant : cujusmodi Hombergii sororem fuisse scimus, quæ nono ætatis anno jamque viro nupta ³ sobolem ediderat. Neque in rarissimis puellæ feruntur, quibus septimo anno, et ante etiam, periodicum aliquid omni mense extillet : quæ ferme rachiticarum, aut earum sunt, quarum improba est parentum valetudo, et qua-

¹ *Mel. Interess. De La Samoied.*

² *Op. cit. Tom. IX.*

³ *Hist. de l'Acad. des Sci. Ann. 1715.*

rum Matres Leucorrhœam patiuntur. Ejusmodi erat puella quædam triennis quam vidi, quæ lactice sanguineo sub mensium reditu perfundebatur ⁴. Ejus fororcula rachitide periit.

3. Jam vero, quibus Mensium profluvia anticipantur, eas quoque observatum est ante similiter deficere. Novi sceminam jamque quinquagenariam, tussiculosam, quæ cum nono ætatis anno absolutissimos menses habuisset, jamque trigesimo et octavo anno non amplius menstruata erat: hæc pluries conceperat, et a primo partu, quo in mortem proxime conjecta est, vix ullos amplius a partu dolores pertulit, semperque postea in puncto parturiit: ejus fratres Phtisis pulmonaris necaverat. Eam saltem periodorum vicem frequens, quoad ego vidi, observatio confirmat: contrarium ⁵ tenuit Hambergerus. Certe etiam Dachinabadum Mulieres ad occidentalem Gangis oram, quod nono aut decimo anno fiant viro maturæ, jamque tricenariæ, non ultra concipiant ⁶.

4. Neque

⁴ Puella trimula, cui menses stuebant perinde quasi jam pubesceret, præpoperæ huic fluxioni superfuit illa, non ultra biennium. Cl. Fordyce, *Fragm. Chirurg. et Med.*

⁵ In iisdem in quibus cito apparet, tarde nempe vix ante 49 ætatis annum cessat, cum reliquæ, quæ nempe vix vicesimo anno primum sustinuerunt fluxum, 38 ætatis anno hoc incommodo fluxu liberentur. Hamberg. MCCCXCII.

⁶ Conf. Zimmerman. *Art des Exp. des Exer.* tom. II. Pleasque, quibus uterina fluxio ultra quinquagesimum annum porrigitur,

4. Neque ab menstruationis lege ullas prorsus fœminas, cujuscumque sint gentis, Natura eximit: neque credibile est Groenlandiæ indigenas, contracta prole gentes⁷, iis universim carere. Sic Laponum fœminas, de quibus consimile memoriæ proditum fuerat, in easdem cum cæteris quibuscumque, periodos consentire Linnæus monuit⁸, et nuperiorum etiam inter Samojedas viatorum excursionem certam ejus loci fœminarum menstruationem ponunt.

5. Fertur tamen propria quædam gentium instituta Menses avertere: qua ratione scimus Brasi-
liensium fœminas⁹, pubertate adventante, per

porrigitur, vix ante decimum octavum, eas primum menses corripuerunt.

⁷ Contractam similiter Laponum prolem ad *muria* inter eas gentes *contemptum*, rarum nempe marini salis usum, proxime retulit Linnæus, *Flor. Lapon.* Certe maritima loca fere iis populosiora esse solent, quæ procul mari absunt. Videntur tamen ne quid aliud præter lautio-rem marini salis usum, in numerosiorem hanc maritimorum locorum prolem conferat. Vero enim simillimum est, ea maxime ratione, hominibus maritima loca abundare, quod ibi etiam homines facile parabiliore censu vivant, et sustententur. Vegetabilium siquidem, et hominum fere consimilis est ratio, quod facile fructum ferente solo, ibi plurimum crescant, et abundant. Lautiorem etiam piscium usum sobolis procreationem intendere, multi cum Montesquivio judicant: quod tamen incerta ratione constat.

⁸ *Naturam æque hic ac alibi sibi similem esse, fœminasque in Laponia ac alibi legibus menstrualibus obedire nullum dubium est, licet hæ cruoris minorem fundant copiam innocentissimi.* Linn. *Flor. Lapon.* p. 324.

⁹ Lery, in *Itin. Brasl.*

femora

femora filias suas lacerare, sicque eas a mensium periculo, ut nullos per totam vitam patiantur, liberare. Nec Scytharum mulieres, quibus bella gerebantur, hoc muliebritatis vectigal pependisse creduntur: exindeque credibile est eas angustis similiter mammis fuisse⁹, quod cum virili exercitatione, omnis fere earum Vitæ habitus virilitatem induret.

6. Præterea communissima rusticarum exempla, cæterarumque quæ durior vita utuntur, consimili ratione feruntur: eæ siquidem et ferius et parcius menses habent; nempe, uti dicitur, quod alibi uterinam plethoram vertant. Adnotatione profecto dignissimum est, plurimum revera fugandis mensibus, vel saltem debilitandis, profici exercitato vitæ genere, adque virile institutum accedente, vixque aliquid medicamentis, aut venæ sectione. Exemplum habui in virgine, cui plurium annorum intervallo, sæpe singulis diebus, numquam non in hebdomada vena pertusa est: donec postremis, quibus viveret mensibus, jugiter lecto decumbens, viribusque exsoluta, tenuem laticem vix quidquam sanguinis in se habentem, secta vena funderet: huic

⁹ Conf. Arrian. *de Exped. Alex. Lib.* An non ex ferreæ Loricæ, quam eæ primum induisse creduntur, perpetua circa pectus compressione, unde mamillæ corpus resorptum fuerit? Eas nihilominus dextram mammam candente ære, aut ferro, in summa pueritia adussisse, Hippocrates et Ptolæmus narrant. Conf. P. Petitum *Trait. Hist. sur les Amaz.*

quoad vixit, menses prodire, five albida potius ex utero purgamenta. Præterea aliæ, quas vidi hæmorrhagico habitu, perque mensium intervalla uterino sanguinis profluvio laborantes, debito tamen tempore menses passæ sunt imminutos sæpe, sæpe etiam non. Vidi et hæmophtoicas sanguinem jugiter excreantes, quibus vena successu nimis vano pertusa est, severiore etiam indicto vitæ regimine, utero tamen regulatim purgatas : item et tabescentes, et serofa colluvie marcescentes. Scio equidem non aliud magis sæpe renascenti plethoræ conferre, quam crebras venæ sectiones, ut non alii potiore jure plethorici dicendi sint, atque ii, quibus inauspicato sæpe vena pertunditur. Quod similiter ad hæmorrhagias pertinet : five quod crebra sanguinis intercedente evacuatione, jamque vasorum extrema elanguescant, proptereaque immixta vasorum ad fluida proportionem, innumerabilibus eorum ostiolis obcæcatis, quod maxime in senectute fit, jamque majores trunci perpetuo turgeant : five quod atmospherica absorptio pro vasorum vacuitate increseat : quod alibi dicendum est. Vehementer tamen dubitavero subitam ejusmodi sanguinis reparationem, fere scænerato iis similiter supervenire, quas longus morbi marcor jamque enervavit. Præterea larga venæ sectio, adfueti mensium modo copiosior, postridie reddituris catameniis nonnumquam, nullo prorsus est impedimento : eorum tamen tempora aliquando mutat, eaque vel retardat vel accelerat.

7. Quamobrem intuta eorum judicia puto, qui mensium cessationem in gravidis, a connutrito fœtu derivant: multum enim contra, respiciendum est ad novum illud universæ Vitæ genus, novasque ex integro motuum proportionales, quæ utero gerentibus accidunt; propter quæ, cum ingentes fiant in earum corpore diversitates, in menstruatione etiam a naturali cæterarum mulierum statu deflectunt. Neque prodest gravidas, succulentiores mensibus aliquando affici, quasi reliquum aliquid a fœtus nutritione, adsueta uteri via, sese fundat. Intueri namque oportet, an non plusquam plethora, plurimum ad id valeat in-ita jamque diu, mensium¹¹ consuetudo: sive etiam earum degeneratio aliqua a sano, utero gerentium, statu: quorum postremum Hippocratica maxime observatione nititur¹². Certe lactantes, tametsi plus universim quam gravidæ, in recens natorum nutritionem conferant, sæpissime adhuc repurgantur: est tamen in lactantium opere aliquid aliud, præter meram lactis ammissionem, considerandum.

8. Plurimum profecto, quod aiebam, ista universim in re consuetudini dandum est. Ut enim jam primum menstruæ ejusmodi commotioni uterus adsuevit, eosdem perpetim motus statis

¹¹ Conf. *Amæn. Acad. Tom. IX. Hæmorrh. Uter. sub Statu Gravid.*

¹² *Si mulieri utero gerenti purgationes prodeant, impossibile est fœtum recte valere. Aph. LX. sect. v.*

periodis exequitur, five sanguis abundaverit five non, ut propterea non raro exemplo, sanguineorum loco, albi menses in tabidis et cachecticis fluant. Sic nuper de histerica puella accepimus, quæ cum in quindecim et amplius dies aliquando dormiret, revertente mense adhuc dormiens utero¹³ purgabatur, tametsi tolerato tot antea diebus jejuno vix credibile esset aliquid adhuc in ejus corpore abundavisse: cujus fere similia sunt, quæ supra memoravimus.

9. Neque dubium est complura in menstruationis negotio a matribus in filias transire, pariter atque consuetudines aliæ in Familiis per traducem recta feruntur. Certe præcocitatis aut tarditatis, modum filiæ universim a matre sumunt. Extantque exempla Familiarum, quarum foeminæ, longa neptium successione mensibus ex integro caruerunt: quarum ex Wedelio meminit Hambergerus.

10. Quæ fere eorum fundamenta sunt, qui foeminarum menses adscitam consuetudinem putant, eamque a muliebri vitæ instituto incitari, potius quam propria Naturæ lege fieri, judicant. At certe, cum non unum vitiositatis genus majores nostri nepotibus tradiderint, pravæque nonnullarum gentium corporis conformationes, hu-

¹³ Beauchene, *Observ. sur une Mal. Nerv.*

manæ institutionis, potius quam Naturæ¹⁴ sint, vix tamen est verosimile ejusmodi similiter esse catamenia. Quantum enim propria scēminarum in vitæ delectu instituta, iis tribuant, vix adhuc credibile est eas scēminea, quam vivunt, vita Naturæ adversari : quandoquidem ad illam eas Natura effecisse adque illam conformavisse videatur. Cæterum vix dubium est iis minimum menses fluere, quæ virilem activitatem pone sequuntur, ut possibile sit vix ista muliebritatis nota Hesperias Æthiopes, tum præ cæteris regni Congou scēminas affici, quas referunt cuncta, quæ alibi viro- rum curæ sunt, exequi, tellurem effodere, occare, arare, aliaque, quæ propius familiarum et domi officia respiciunt¹⁵ : inter quæ mulierosi homines in summa desidia beatissimi, ea, quæ scēminarum sunt, molliter domi cubantes curant.

II. Sed præpedita menstruatione, sive ab idiopatico uteri, et conterminarum partium affectu,

¹⁴ Ea ratione Macrocephali, quædam Scytharum natio, quod puerorum capita fasciis torquentes in oblongam effingerent figuram, tandem pueros Macrocephalos ab ortu generabant : similiter Caraibæ, *tetes plates*, fronte complanata nascuntur, quod antiquissimi eorum parentes eo vitiositatis genere pueros afficere solerent. Dictum etiam est Macasseros, quorum in deliciis est complanata nasi forma, sæpissime in die cum nascentibus locum, manibus adprimere, tametsi jamque ab ortu propriam hanc ejus gentis notam præseferant. Conf. Hipp. de Aere, A. et Loc. Raul. Obs. de Med. et Mem. du Compté de Forbin, Tom. I.

¹⁵ Labat. et Mel. Intereff. &c. Tom. X.

five a sympathico ejusdem consensu, cum non naturali, nec dato ei temperamento consentanea alterius cujuspiam partis affectione, ingens adeo sæpe suboritur motuum in universo corpore conversio, ut nulla sit pars, in quam impetum facere, magno undique minante periculo, Natura recuset. Cujusmodi incredibilia pene exempla frequens auctorum cohors collegit: quamquam cæteris duo illa facile præstitisse videantur, quorum unum edidit Ruischius ¹⁶, alterum in Boerhaavianis scriniis repertum, Swietenius memoriæ prodidit. Primus de puella casus extat, quæ ceu per totidem nova ostia, vivum simul sanguinem emmisit per capitis cutem, aures, os, oculos, umbilicum, et mammas, *et quidem ex his tantum exiliebat sanguinis, ut necesse foret vitris supra papillam impositis, profluentem cruorem excipere . . .* Pertinet alter ad decennem puellam quamdam, cujus

* Omnia membra

Emisere simul rutilatum sanguine virus.
Sanguis erant lacrimæ: quæcumque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant
Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus.

Atqui insolitas ejusmodi menstruationis vias præpedire, quaqua parte fiant, periculi res est plenissima: quod Leonidæ Fil. accidit: ea siquidem na-

¹⁶ Adv. Anat. Decad. in Obs. iii.

* Luc. Pharf. Lib. IX.

rium hæmorrhagia, mensium loco correpta, ante diem flebilis occidit, cum in imperiti cujusdam Medici manus incidisset: neque enim epistases, neque cruenti vomitus, neque etiam horrida hæmophtisis, quæ mensium loco fiant, multum universim Vitæ nocent: contra, sæpe facile feruntur, earumque sedato impetu, Natura duce, sanantur.

12. Ergo neque sola, neque multa ducenda est Plethoræ ratio: cum etenim vix duarum librarum pondus, stillans eo tempore, muliebrium sanguis proxime estimetur, jamque consimili sanguinis mensura¹⁷ alibi elabente, aut secta vena, Medici arbitrio, omnis propulsari debuisset morbus, quod vix evenit. Quare præter humorum sub mensium reditu, redundantiam, si quidem perpetuo obtinet, aliquid aliud etiam in menstruationis successum, symbolam confert, quod vix ac ne vix quidem in Plethora includitur. Non enim antea periculosis ejusmodi consuetudinibus puellas liberamus, quam uteri actione denuo excitata, hancque similiter frustra quærimus, nisi, conferente Natura, motuum omnis Vitæ integritas in earum corpore restituatur. In quod, ante alia remedium genera, Chalibeatis auspicio adniti-mur, novimusque Ferrum pariter iis succurrere, quibus indebite et præter modum uterina fluxio perstat, atque iis, quas aut idiopathica, aut sympathica ejus loci vasorum obstructio obsidet.

¹⁷ Conf. Freind. *Emmenol. cap. i.*

Nempe

Nempe quod Ferrum similem utrimque debilitatem curat, proptereaque easdem ut antea motuum proportionem in corpore universo restituit, quod vix fieri posse credibile esset, solo Plethoræ defectu aut excessu morbum faciente. Quare, quæ fluidorum copiam ante alia respiciunt, veluti venæ sectiones, solæ quidem et simpliciter in se spectatæ, raro juvant¹⁸, sæpius utrimque nocent, et periculosiores undique in Vita motuum conversiones sollicitant.

13. Præterea, quæ primitus a reflexa, et alibi præterquam ad uterum, vim faciente Natura, nata mala sunt, si quando nonnullorum mensium intervallo jamque iterum atque iterum obveniant, in morbosam sæpe consuetudinem degenerant, referatisque adhuc muliebrium viis, perstant: seque jugiter comites fluentibus mensibus adjungunt. Exemplum nuper habui in nobilissima puella, quæ difficili menstruatione laborans, inde tussi et asthmate conflictabatur. Huic tandem, interveniente Artis auxilio, menses rite procedebant, neque tamen periculosa consuetudine sana-

¹⁸ Juvant tamen aliquando, sicque prodesse videntur, ut imminuta sanguinis copia, liberiore propterea circuitu, debita Solidorum actio exeratur. Sic multis incisio Saphenæ, actutum menstruationem parit. Fonticulos etiam, quibus menstruatio suppressa est, unica aliquando fuisse sanationis via, vidimus, magna tamen quoad copiam fluentis utrimque humoris, secta videlicet vena, exque fonticulis, interposita differentia. Conf. quæ inferius in *cap. de Ætat. Convers.* scripsimus.

batur. Hanc cum præscripta medicamenta neque hilum sublevassent, jussimus, ut adpropinquante menstruationis intervallo, omne ex integro, quod antecedentibus diebus fervare solita erat, Vitæ institutum immutaret, alioque sub cœlo viveret. Cujusmodi consilium unica fere eorum medicina est, quos morbosæ consuetudines, statis temporibus vexant: quibus certe nulla cœli mutatio prodesset, nisi cum cœli mutatione plurima etiam propter necessitatem in Vita mutarentur. Qua ratione iis similiter Opium subvenire judico, nisi quod minus tuta medicina, quod fracta consuetudine ejus actio, perpetuo nova additione roborari postulet, sæpe postremo, quidquid juvat, tantumdem fero noceat.

14. At etiam plurimi per mensium vias morbi fugantur¹⁹; neque hi solum, qui ab eorum suppressione nascuntur, sed et quorum a mensibus aliena est causa. Ea ratione Cleomenis uxori, prodeuntibus sub quartæ diei nocte, mensibus, morbus cessavit²⁰, aliisque etiam, quarum apud Hippocratem memoria, nupera factorum accessione, facile ornari potest. Ejusmodi vero morborum judicationis via, longe ab uterino profluvio abest, neque præeuntes morbum, quem in modum scribitur a multis, et in morbo natæ acrimoniæ, et morbificæ totidem humorum depravationes, ea expe-

¹⁹ *Hæmorrhoidum et Mensium evacuatio febrim sæpe curat ardentem.* A. Kaav. *Persp.* 1087.

²⁰ *Epid.* VII. *sect.* ii.

dite porta ruere posse omnes videntur. Quamobrem recurrentem in morbo menstruationem sumi ea ratione posse concipio, quasi sit redeuntis sanitatis signum, cujusmodi sermo ad plurima longe crifum exempla, meo quidem judicio, convertendus est. Neque enim in ardentibus Febribus, aut pleuritide catamenia redirent, nisi in cæteris pariter Vitæ functionibus ad adfuenta integræ valetudinis officia denuo Natura rediſſet, aut jamque proxime reditura eſſet.

C A P. IV.

De Menſtruis Virorum Conſuetudinibus.

1. **I**N fœmineam laxitatem ſuamet aliquando natura comparati homines, mollique et deſidiore vivendi genere connutriti, fere cum muliebri vitæ inſtituto, corporis muliebritatē induunt. Quibus porro id accidit, præterquam a minima sæpe cauſſa lædantur, ii crebra ſpirituum *ataxia* laborant, tum laſſitudinoſi, enervati animo, interiore flatu pene conſecti, ſibi finendam eſſe vitam miſere clamant, niſi coactō propter importunam querimoniam Medici aſſenſu, aut venam incidant, aut leniore ſaltem medicamento aliquo ventrem emolliant. Cujusmodi ſemivirorum pericula, pariter atque ea fœminarum perſæpe in ſingulos revertuntur menſes, nec ante plerumque deſinunt, quam ii firmiore jamque ingenio, quod virorum eſt, cognoscant : quod

tamen eorum multi in extremam usque senectutem ignorant.

2. At vero præter mulierosos ejusmodi homines, frequens apud rerum Medicarum scriptores memoria extat, intercurrentium constantissime in hominum corpore mutationum, quarum periodi eædem, atque foëminarum sunt. Alii namque sanguinem singulis mensibus vomuerunt, aliis ex vesica et urethra prodiit, quorum alibi exempla dedimus ¹; alii alvo fuderunt, aliis denique ex manuum digitis, exque universa cute menstruum profluvium rediit. Famofus in Medicina Schulzius singulis mensibus, ab anno ætatis decimo nono, epistasi regulatim afficiebatur, eaque si tardavisset, jamque morbi metus instabat. Alterius meminit A. de Haen, cui tantum sanguinis omni mense prodibat, ut soleret caligas suas *mappis densis complere, ne per eas efflueret sanguis* ². Iste cum in Galliam venisset, fluxuque solito caruisset, fere apoplecticus decubuit, morbi que causam ignorantibus Medicis, vix non cum summo vitæ periculo morbo liberatus est. Similes virorum affectus memoravit Plinius, quem Schneiderus citat ³: quibusdam siquidem, is scribit, profluvium sanguinis in naribus fit, *quibusdam per inferna, multis per ora stato tempore, ut*

¹ Conf. *Epist. de Re Med. et Chiurg. Epist. V. Ferrariæ*, 1781.

² *Inst. Path. Morb. org.* 707.

³ *De Off. Cribr.* mihi 420.

nuper Maerino Visco viro Prætorio, et omnibus annis Volusio Saturnino urbis præfecto, qui nonagesimum excessit annum.

3. Frequentiora omnino sunt mensualium hæmorrhoidum exempla, quarum inauspicatam universim curationem, improbi totidem in Medicina successus testantur. Neque enim qui sic ægrotant, plerumque saltem, eo sanguinis profluvio imbecilliores fiunt: habent enim, quod Celsus dixit, purgationem hanc, non morbum, adeoque curati quidam, conversa alibi Natura, subitis confecti sunt morbis. Cujusmodi lamentabiles Artis laqueos vix magni etiam viri, sive nimia ægrotantis prece exorati, sive, fero obsequenti Naturæ confisi, devitare potuerunt, neque devitavit Boerhaavius, qui cum incommodam hæmorrhoidum turgescentiam in nobili quodam viro percuravisset, morbi tamen feritatem leniturus potius, quam sanaturus, cum iste præter Artis fiduciam ex integro convalesceret, paucis post mensibus ignotissimo morbo decubuit, qui miserandam sanationem non fera morte mulctavit. Sed consimili etiam fato denati Patens ceciderat, dissimili quamvis modo curatus: is etenim causticis, et topicis medicamentis morbum averterat; post quæ anxius fiebat, paucisque post interjectis mensibus animam cum sanguine vomitu eiecit. Aliter res cessit Hæmorrhoidario ei, cujus historiam Sthaalius memoriæ prodidit⁴: is etenim

⁴ *Diff. inaug. Med. de Motus Sanguinis a cras. et visc. non pend. Vit.*

sanguine rite, et debitis periodis fluente optime valebat: accidit vero ut vernali tempore stomacho laborans vomitorio uteretur, et quidem instante fluxu hæmorrhoidali. Vomuit igitur ab illo, *et quidem per tres dies continuos*, sanguinem nigerrimum. Sub autumno redibant hæmorrhoides furentes, anxiiis præcordis, cum singultu et suffocationis periculo. Neque erat Medicinæ locus, donec vomitorium iterum daretur: quo assumpto, denuo craffi et nigri sanguinis vomitus apparuit, morbusque procul omnis abiit: exindeque sub autumno et vere, dorso, et lumbis dolentibus, solo sanguinis vomitu, sanabatur.

4. Quorum porro, quæ scribimus, occasione haud grave sit animadvertisse.

A. Dicta ejusmodi sanguinis profluvia sæpe tridui periodo circumscribi, quod Sthaliano homini contigit, item et aliis de quibus Salmuthus⁵: ut etiam præpedita mulierum menstruatione, sæpe morbi succedunt triduana periodo finiendi: quod de Virgine quadam scripsit Zimmermannus, quæ cum non adhuc utero purgaretur, triduana Epistasi singulis⁶ mensibus afficiebatur. Extat etiam exemplum fœminæ, quam menstruis carentem triduana sternutatio tenebat⁷;

⁵ Conf. Schneid. Loc. cit.

⁶ *Des Excret. Op. cit. Tome III.*

⁷ *Eph. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 8. Obs. 152.*

ob quam neque comedere, neque bibere, neque dormire poterat. Ejusmodi nihilominus periodus, recta valente menstruatione, vix multarum est: plurimis enim in quartum, aliosque post dies, frequenti exemplo porrigitur.

B. Eam revera esse aliquando medicamentorum potestatem, quæ mitissima etiam, secus tamen impetum Naturæ deflectant: quæ eorum maxime argumenta sunt, qui Medicinæ activitatem plurimo, in morborum periodis, et crisibus, impedimento esse putant: quos superiore libro oppugnavimus. Neque enim exhibita Boerhaavii consultu, vexato homini remedia, magnam adeo motuum conversionem effecissent, nisi nativa quædam organorum mobilitas, facile in eas motuum aberrationes disposita, eorum vim ipsa roboravisset. Neque ea propterea congruas eidem temperamento motuum consuetudines ex integro immutaverunt: nempe quod alicubi vetitæ, alibi ingeminato prodire conatu: quæ ferme cæterarum morbosarum consuetudinum indebite sanatarum ratio est, nisi reliqua similiter, quæ ad solita Vitæ instituta pertinent, compari ratione immutentur³.

C. Præterea, quid quantumque temporis opportunitas remediorum activitati conferat, amplissimo isto patet loco: instante enim Naturæ impetu, nil nisi considerate movendum est;

³ Conf. *Cap. viii. P. I. Lib. I. et Cap. vii. P. II.*

ruit enim qua porta datur, tantaque universim est in reliquo corpore Vitæ debilitas, quantum veluti in puncto, in quo impetum factura est, omnis ejus enormitas locatur.

5. Propter quæ, similiter atque in Fœminarum mensibus, non adhuc sat est vitando morbo, si suppressa alicubi sanguinis fluxio, alibi consimili quantitate, et ultra etiam effluat. Sic hominem ex consuetudine singulis mensibus hæmorrhoidarium, cum mense uno consueta evacuatio defecisset, ingens subito corripuit Epistasis nulla superabilis arte; donec Am. Lusitani consilio⁹ denuo concitato hæmorroidum fluxu, illa repente sanaretur. Sic juveni infelici hæreditate ad Tabem et Hæmoptysim disposito, critica Epistasis a decimo sexto ad vigesimum quintum annum revertebatur: sub quorum postremo cum solita caruisset crise, Hæmophtoe correptus est, et secta in vanum vena Tabes adproperabat: accessit medicamentum Naturæ: Epistasis rediit¹⁰, et sanatus est.

6. Neque rarum est in summe periculosis morbis, ne dum parce stillantibus hæmorrhoidibus, sed quoque solum dolentibus, propter consentaneam ægrotanti habitudinem, plurimam sanationis significationem afferri: qua ratione Apoplectico homini nos olim salutem nunciavisse, valdopere

⁹ Curat. 4. Cent. III.

¹⁰ Conf. *Theatr. Tabid.*

nobismet gratulati sumus. Nempe non ex quantitate materie, verum ex maxime conveniente loco, quod Hippocrates dixerat, ejusmodi fluxiones æstimare necesse est: conveniens vero locus singularem quamdam et propriam certi cujuspiam organi actionem ponit, quæ iterum alias in consensum vocat, quæ si maxime dato temperamento sint congruæ, minimum quod effluat, aut quod abscessum faciat, jamque a morbo liberabit.

7. Quamquam evacuationum, quæ sic fiunt, tempora attendere præstat: neque enim defluxiones ex solitis locis, sublevando satis fiunt, nisi etiam propria temporum conformitas accedat. Eæ namque statis, et certis temporibus universim revertuntur, et quidem exquisitè adeo, ut *ad diem respondeant*, quæ Sthaalii observatio est¹¹: intermediis autem temporibus, etiam inter occasionales causas satis impetuosas silent tamen: quod, qua constet ratione, inferius dicendum est.

8. Et ejusmodi quidem sanguinearum fluxionum tempora, earumque imprimis juxta varias ætates primordia, sæpe a Parentibus per traducem in Filios non intermissa successione porriguntur: cujusmodi in Hæmorrhoidario morbo communissima prostant exempla. Præterea Epi-

¹¹ Conf. *Path. Nov. Podagræ.*

stases ¹², et fluxiones sanguineæ in pulmones, exindeque Hæmophtises certam persæpe in Familiis Vitæ periodum attingunt, item quæ ad cerebrum fiunt, unde Hæmorrhagia cerebri, et læthalis Apoplexia. Quorum tractationem, quod proprius ad Ætatum conversiones pertineat, in alium commodius locum rejecimus.

9. Inter quæ, menstruas hominum mutationes multa posuisse in luce Sanctorius creditur, cum observavisset virorum corpora, sano et moderato victu utentia, fieri singulis mensibus unius aut alterius libræ pondere graviora, adjunctoque pondere circa finem mensis sublevari, copiosioris ¹³ aut turbidioris urinæ interventu. Quæ tamen, si quid recte judico, plurimum inconstantiae in se habent ¹⁴: quantum etenim verosimile sit, singulis

¹² Cuidam . . . Sanguis fere quotidie per nares erupit. Eo nati omnes similiter dolebant; filiaque ejus a majore proxima eodem affectu extenuata diem suum obiit. W. Fordyce, *Frag. Chir. et Med.* Hæmorrhoidarium fluxum persæpe adolescentes ea ætate adoriri, qua primum puellis menstrua prodeunt, plurimis exemplis confirmat Ill. De Haen, *Pathol. Hum. Morb.* Alios etiam sexto, septimo, aut octavo anno corripit: quinquennem jamque Hæmorrhoidarium vidi.

¹³ Aph. LXVI.

¹⁴ Duriter quidem, nimium erga Sanctorium actum est a Seckero, *De Med. Stat.* Postquam enim eum plagii nota, quod meras Galenicæ observationes in suas transtulerit, suppresso Galeni nomine, immodeste affecisset, hunc præcipue, quem citavimus Sanctorii locum, falsitatis arguit, seque vix intelligere profitetur, cur ex *finalibus causis* virorum corpora sic fabricari debuissent. At cum plurima Sanctorius in

lis mensibus spiritalis cujuspiam principii, lautiore intra corpus refumptione, in statas quasdam motuum conversiones viventium solida ordinate comparari, vix tamen ejus in corpore aditamentum æstimabilis ponderis loco esse posse credibile est: de quibus infra copiose egimus. Certe unius aut alterius libræ in pondere augmentum facile pluries in mense recurrit, ut vix menstruam hanc ponderis additionem ordinatissimam, ad singulorum mensium periodos multum valere credibile sit. Præter quæ, cum nulla inita sit a Sanctorio absorbtionis atmosphericæ ratio, plura jamque in ejus Aphorismis desiderantur, quæ tutissimam ea in re, Veri normam ostendant.

10. An quidem periodicæ intra mensem, morborum reversiones, quidquam ab aucto sub invasionis tempore, corporis pondere mutuentur,

in Medicinæ utilitatem optimorum quorumcumque judicio contulerit, five sua, five quæ Galeni erant, exque hominum memoria interciderant, usurpaverit (cætera namque Grammaticorum potius sunt, quam Philosophorum, quos jure Sapientiæ decentissimum est, undique veritates, quarum nulli privatus usus conceditur, colligere, et congregare) cum inquam præclara extent Sanctorii in Re Medica merita, vix quidquam Seckero in ejus rei examine debemus. Cæterum præter Seckerum alii etiam, tametsi erga Sanctorium mitiores, inter quos Ill. Simson, meram potius Auctoris opinionem, quam stabilem Naturæ legem, menstruum istud ponderis augmentum æstimaverunt. Contra, suum Sanctorio adjungere judicium præclari in Arte viri Mead, Freind, et nuperius etiam Ill. De Haen.

aptus

aptus est dubitando locus: neque minima sunt, quæ ponderis incrementum per id tempus excludant, ejusque, contra, imminutionem sua-deant. Quod egregio observationum specimine olim testatus est Floyerus²⁵: is enim incur-rentes Asthmatici cujusdam paroxysmos, levi-ore pridie perstante ejus corpore, sedula rei observatione percepit. Sic quoque observa-tum est, sub proximo podagræ insultu urinas copiosiori phosphorico acido munitas, in ante-cessum prodire: cujus e corpore egressu ali-quantam ponderis ammissionem fieri verosimile est. Ipse etiam cum periodica sanguinis fluxi-one, æstivis potissimum mensibus, diuturna jam-que consuetudine afficerer, perpetuo proximis profluvio diebus, insolita corporis alacritate, et levitate ferebar, ut in saltus et cursiones paratif-simus, nullo umquam percepto defatigationis sensu fierem: exindeque non semel instantis fluxionis certissima sumpsi inditia.

II. Nihilo tamen minus videndum est, an non a proxime antecedente corporis levitate, propter id maxime, in ipsa insultus accessione, insolitum corpori pondus adjectum fuerit. Verum enim vacuato corpore, proptereaque levio-re, ab-sorbitionis vis universim intenditur, extantque indubiæ ponderosioris a purgante medicamento,

²⁵ *Treatise of the Asthma. Conf. an Appendix.*

corporis,

corporis ¹⁶ observationes: inde sæpe celerrimæ ab evacuato ascite, Hidropicorum aquæ, et prodigiosæ diabetici profluvii historiæ. Quam ob causam similiter puto non ultimam Gracilium, et fere Extenuatorum medicinam, purgantibus aliquando medicamentis et leni emetico, parari; quod consilii genus cuidam Scribæ superiori anno profuit: inde enim, cum fere corpore arefceret, nutritior, et succulentus factus est. Neque rarum est, purgationibus deditos, nimium nimiumque oppleri, exindeque perpetua purgationis necessitate vexari: quamquam alias adhuc in istud rationes conjurare credibile sit.

12. Diximus Mensium in foeminis eruptiones, si quæ in acutis morbis fierent, ominato plerumque incidere: at quoque sciendum est Morborum fines, sæpe natura sua taliter ordinari, ut adæquate in uterini fluxus die terminentur. Cujusmodi præclarum extat in Hippocrate ¹⁷ testimonium: quodam etenim populari morbo perstante, mensibus septima decima mensis die erumpentibus, ita perpetuo morborum judicationes fiebant: seu quod ejus popularis morbi causa constantem mensium eruptionibus terminum tribuisset, sive quod talem invadendi ordinem mor-

¹⁶ *An eminent philosopher, who weighs himself several times a day, in a very accurate balance, informs me, that soon after an evacuation from a purgative, he has weighed some ounces heavier, than just before—Kruikshank, Remarks on the Absorbs.*

¹⁷ *Menses apparuerunt decima septima die; judicatio fiebat ita perpetuo. Hipp. Epid. IV.*

bus tenuisset, ut septemdecim ante eruptionem diebus singulas, quas invasit, fœminas corripere-
ret. Neque enim dubito in summa menstruæ
eruptionis, inconstantia, propter subitas aliquan-
do aeris alterationes, vel alterius cujuscipiam prin-
cipii, quod popularem morbum faciat, inter-
ventu, multis repente fœminis simul menses inci-
tari, iis antea nil quidquam commune inter se
habentibus. Quod aliquando in magna simul
contubernalium fœminarum frequentia percepi.
A subita enim et sæva aeris procella, plurimis
eadem simul nocte menses prodibant, et in mul-
tis quidem eorum tempora accelerata sunt.

13. Sunt et Mensium fines morborum princi-
piis maxime opportuni, quæ industriis est Sthaalii
observatio. An quod a menstrua evacuatione
iterum cutis absorptio augeatur? Certe fœminæ
facilius etiam per ea tempora concipiunt, nol-
lentesque prægnantes fieri, concubitus sub men-
struationis fine recusant.

14. Annon igitur menstruo ejusmodi motio-
num in vita circuitu extante, cujus exordiis et
finibus sæpe morborum periodos interstrui vero-
simile est, insigniores similiter in judicando dies
cæteris universim præstant, quod communes
quosdam cum eodem circuitu nexus, et propin-
quitates habeant? Quod virorum similiter atque
fœminarum esse suspicor: puto enim in easdem
proxime leges utriusque sexus vitam cadere, et
menstruæ alterationis modum parem extare, nisi

quod manifestissima ejus sint in fœminis tempora, paullo obscuriora in viris, iis exceptis quos vel sanguinea fluxio vel alterius generis mutatio regulatim omni mense corripit. Certe decima quarta dies, quæ media ferme menstruationis tempora complectitur, recurrentes, per mensium intervalla morbos et denuo affert, et sanat ¹⁸ plurimos: similiter atque multarum plane fœminarum est sub mensium medietatibus denuo utero purgari; neque rarissima sunt Ephemeræ febris, quæ bis in mense, quattuordecim diebus interpositis, redeat, Dichomenen dixere, exempla. Aliis etiam septimo quovis die, singulis nempe Hebdomadis, menstrua moventur, et quidem ordinate, ut credibile sit viventium solida septenis etiam dierum intervallis, regulari quadam motuum progressionem, in datum illud usque acmen ferri, quod ut primum attingunt, jamque novus motuum ordo fiat, exindeque menstruationis exemplo,

¹⁸ Periodici capillorum niictus singulis quattuordecim diebus recurrentis observationem, ejusque se testem citat Tulpius, *Obs. Med. Lib. II.* Asthmatis paroxysmos et anxietates, quattuordecim dierum interlabente intervallo, sæpe reverti monuit præclarus morbi Historicus Ill. Floyerus—*The fits usually returning once in a fortnight—chap. i. op. cit.* cujusmodi periodicam morbi reversionem, iterata mensium successione, verificavi in vetula asthmatica, cujus, alibi morbum percensui. Hemicranie similiter, tertia decima, aut decima quarta quavis mensis die constantissime, a tribus jamque annis recurrentis exemplum habui in uxore Veneti cujusdam Parisiis commorantis: cætera, quæ ad acutorum morborum in eum diem fines pertinent, vide in *Consp. Dier. Critic. Part. I. Lib. I.*

Fluxiones alicubi subnascentur: quod fluxionis genus in morbis crifim dicimus.

15. Neque obſtat, nullos proprie conſtantes, et univerſales eſſe judiciorum dies, nempe quod juxta popularis morbi diverſitatem, diverſæ ſint ſimiliter judicationis periodi: quod ſat multis ſuperiori libro egimus, quandoquidem illa ipſa, quæ cibos, aut potus, aut aerem, aut immediate etiam homines in Epidemicis morbis mutant, Vitæ ſimiliter converſiones, earumque regularitatem afficiunt, exindeque eorum tempora mutantur. Annon igitur prædiſponentes ad morbum cauſſæ, ſine quarum interventu vix etiam peſte corripimur, in opportuna ejusmodi menſtruæ mutationis concuſſione, magnam ſaltem ſunt partem? et annon etiam plurima in morborum periodis regularitas ad menſtruas ejusmodi Vitæ conſuetudines, et motuum progreſſiones omnis pertinet?

16. At hæc quidem dubitationum genera ſi quid habeant in ſe utilitatis, vix noſtrum eſt dicere: neque certe ea quæ Artis ſunt quæſiviſſe nos pœnitet, multaque quæ in Vita ſiunt, primo quidem intuitu remotiſſima ſimul contuliſſe, putantes eandem ſanitatis et morborum undique rationem conſtare. Nos quidem effuſa hinc inde, quaſi lucis, ſimulacra ſic in punctum conlegimus, ut eminus, quæ verò propiora eſſent, cerneremus, ſive ut alii ea, in quibus nos ipſi erravimus, cominus cernerent.

C A P.

C A P. V.

De Annuis Vitæ Periodis, et Conversionibus.

I. **C**UM multa superioribus capitibus de diurnis, et mensuris hominum mutationibus dicta sint, eaque quantum ad periodorum in morbis regularitatem conferant, aut sit pro virili parte a nobis ostensum, aut saltem ab aliis, ostendi posse veri sit simile, persequi argumentum in Medicina nobilissimum proderit et longiora tempora, annuas videlicet Vitæ mutationes considerare. Quantum enim eæ, de quibus supra diximus, acutorum morborum circuitus et fines moderantur, tantum similiter istæ chronicorum morborum progressionem et exitum juvant, nempe quod eadem utrimque præsentem motuum Elementa: quod in altera hujus libri parte differendum a nobis est.

2. Verum enim, cum consentaneæ Tempestatum conversionibus, aeris et telluris vicissitudines certa afferant vegetabilibus, viriditatis, fructificationis, maturationis, et arescentiæ tempora, expressique etiam eorum succi, et diligentissime custoditi, statas adhuc alterationes definitis temporibus multi diu subeant, vini exemplo, cæterorumque, quibus id genus fermentationis competit, cum ista inquam, isochrono ordine simul perpetuo consentiant, jamque alterutrum judicio nostro permittunt, aut causis quæque suis separatim moveri, nullo prorsus interposito actionum et

reactionum communi vinculo, aut ea, quæ universaliora et majora sunt, cætera, quæ minora sunt disponere et efficere; quorum ultimum juxta sapientis opinionem esse plurimum judicamus.

3. Cujusmodi consimiles in brutis rationes extant, quorum corpora cum Anno variari vix dubium est: sua enim quamplurimis saltem, tempora Natura præfecit, per quæ in copulam exardescerent, et conciperent; rursus alia quibus parerent, foetusque suos enutrent, alia itidem, quibus antiquum Vitæ genus fere cum pelle aut pennis exuerent, rursusque et iterum nascerentur. Quamquam in amplissimo ad dicendum loco, exemplorum nimietate abstinendum mihi est, potissimum ne, quæ hominum sunt pertractaturus, alienis ad id exemplis, aliquam etiam partem, indiguissè videar.

4. Et re quidem vera, propius de Homine dicturo summa adeo ejus generis periodorum consensio occurrit, ut mutabilis cum Anni tempestate, sanitatis, morborumque conditio, pleraque tum ad prænosendum, cum ad sanandum, Medicinæ fundamenta, dudum sola præbuerit. Tantum etenim verni, et autumnales accessus, recessusque dierum homines mutant, ut vix iidem utrimque esse videantur, sive animorum et corporum mutationes, quæ in sanitate per ea fiunt tempora, intueamur, sive ad nova morborum genera dispositiones, quas in illis temporum Anni conversiones efformant.

5. Quarum

5. Quarum cum multa passim et notissima, exempla in sanitate circumstent, ut nedum stomachi¹, cæterorumque vitalium instrumentorum vires, sed et animi usque mores mentisque adfectiones certam a tempestatibus normam facile recipere videantur, jamque contractione dicendi genere utentes, omnium instar ea nominabimus, quæ propriam morborum genesim juxta Anni circuitus respiciunt: Neque profecto in diversos morbos natura sua, proclivia essent hominum corpora, nisi consimiliter naturales eorum facultates ejusmodi cum tempestate congruentiæ fierent participes.

6. Ante tamen videndum est, ne absolutum quemdam in Anno morborum ordinem, et perpetuam quamdam successionem ponamus, in quam antiquiores Medici, ipseque Artis conditor Hippocrates², proxime contendisse videntur. Quantum etenim una, eademque perpetuo constet Naturæ collineatio, tot tamen tantæque undique extant externi internique hominis consensiones, ut vix aliquid stabile et perpetuum humanæ naturæ esse queat: tametsi rursus inter summam ejusmodi instabilitatem, stabiles quædam directiones, et nifus maneant, quorum consideratione multum Philosopho pariter, atque Medico proficiendum est.

¹ Conf. Hippocr. in Lib. de Humor.

² Aph. sect. 2.

7. Cavere infuper necesse est, ne vegetabilium, brutorumque Vitis eam, quæ hominum est, confociantes, huic quæ cæterarum est præstantissima, importuna comparatione multum ademisse videamur. Omnino etenim quidquid tempestatum mutationibus confert, longe plus plantarum, et animalium corpora mutat, quam hominis³; nec fere, sola externa tempestatis vicissitudine tantum adhuc, homo afficeretur, nisi cæterarum mutationum, quæ in vegetabili et animali regno, jamque simul cum novæ tempestatis incessu obtinuerunt, is in nutritione, cæterisque Vitæ officiis particeps fieret, ut quasi illarum omnium, quæ in reliquis corporibus fiunt, unus in homine extare consensus videatur,

8. Præterquam quod multum in ista tempestatum morborumque consensione, regionis loco, in quo vivimus, dandum est. Neque enim Anni temporum conversiones pariter ubique eveniunt, neque eadem propterea morborum reversiones in easdem ubique tempestates quadrant. Quare quæ de Autumnî erga tabescentes pernicie olim inter Græcos Hippocrates monuerat, ea alibi potius veris esse legimus. Similiter tempestatum accessionibus ordinate obtinentibus, peculiare aliquando locorum circumstantiæ, nova et tempestati incongrua morborum genera pro-

³ Conf. Præfat. in Vol. I.

ferunt. Quam ob caussam, Januario mense sæpissime ingens malignantium febrium cohors Korkii incolas, in Hiberniæ Insula obsidet, nempe quod magnus circa hæc tempora animalium numerus in lanienis maëtetur: quæ industris Rogerii observatio est. Quæ in caussa sunt, ut Epidemici aliquando morbi uno aut altero sæviant singulariter pago, finitimis, et conterminis vix quidquam immitis vicinitate morbi correptis.

9. Attamen vix, non sapienter, qui de popularibus morbis anteaëta ætate, nostraque hac scripserunt, egregiam in id maxime operam contulerunt, ut morborum circuitus, quibus Anni periodis includerentur, laudabili industria describerent: utinam tamen, quod jamque Sydhenamius, eique studiis, et meritis compar Ramazzinius noster infructuose tentaverant, non ii rursus supervacuo labore quæsisissent, nempe ut ex illo, quem videbant, aeris et cœli statu, sævientis morbi naturam investigarent, summe proximam effectui caussam inquirentes. Quantum etenim in Epidemiorum originem Meteorologiæ studia conferre queant, quod vix dubitandum est, prædisponentes nihilominus caussæ, quæ jamque ante eam popularis morbi invasionem, in antecessum fluxerunt, incolarumque ejusdem loci mores, vivendique consuetudines, tantum ei nascituro conferunt, quantum vix conferre potest per id tempus perstans aeris constitutio. Quare in consimili tempestatis et aeris statu, saltem quoad sensibus profici poterat, humiditatis nempe, siccitatis, caloris, et frigoris, &c.

&c. sæpe diffimiles, et opposita ratione morbi invadunt, et consimiles contra, eorum omnium conditione conversa. Quæ in causa fuisse judico cur *Divinum* aliquid popularibus morbis præesse, Hippocrates scriberet, nilque etiam mirabilius reperiri posse Plinius fateretur, quam aliqua gigni* repente vitia, terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus aut etiam fortunis, tamquam malo eligente; hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc proceres sentire, illa pauperes.

10. Quamquam multa etiam similiter in contrariam stant partem, nempe quod vigentis Anni tempora, aerisque sensibiles affectus, alias plurimum ad popularium morborum normam contulisse vix dubium sit. Qua ratione sumptas Higrometro observationes, proxime cum ægrotantium numero, stata proportionem consentire, Graingerus vidit, cœloque repente mutato, subitas similiter morborum conversiones fieri, industres monstrant undique Medicæ historiæ scriptores. Observatum est etiam, sub data cœli temperie, omnes cujuscumque generis morbi sint, multa simul symptomatum communitate consociari, quam proinde eos ab aere recipere verosimile est. Quapropter, siqua tempestas aliqua in Anno prædominaverit, ver sit, æstas, &c. cunctæ quæ per illud tempus incidunt ægritudines, magna simul in incessu pro-

* *Nat. Hist. Lib. XXVI. in Proem.*

pinquitate junctæ, eos maxime morbos imitantur, qui ejus tempestatis esse solent.

II. Creditum quidem olim est, ex quattuor humoribus, quibus animalium vita, Antiquorum judicio constabat, eorum unumquemque suæ singulatim tempestati congruere: quod arbitantes in eo peccavisse videntur, quod nimium quam opportuisset, accurate rem circumscribere curaverint. Quod subtilitatis in judicando genus, utilibus animadversionibus Medicinam sæpe privavisse existimo. Certe suos quodvis Anni tempus morbos videt; ver alios, aliosque æstas, aliosque deinceps autumnus, et hiems. Sic Hemophitises, Phitises, et primæ Podagræ accessiones conterminos hiemi, veris dies plerumque tenent, item, et Exanthemata, et cutis Aspredines, nempe, ut ait Celsus, qui in re ista merum Hippocratem transcripsit, quæcunque humoris motu novantur,

Simul ac species patefacta est verna diei,

in metu esse solent: Schrophulæ item, et pessima earum ulcera sub vere sæpe incipiunt, et succedente æstate sanantur, eademque fere ratione, subsequente Anno, denuo apparent, et sanantur: Febres etiam, quas depuratorias multi nominant, quod facile in sanitatem natura sua transeunt, per vernos maxime dies vagantur. Contra, per æstatem ardentes Febres, Cholera morbus, Dysenteria, Fluxus ventris, magnaue morborum cohors,

hors, quorum in septico principio ratio universim putatur, multos gravi infirmitate, et morte nonnumquam mulctant: quæ ratio siuuliter malignantium, petechiantium, et nervosarum febrium, universim esse creditur. Contra, Tertianæ et Quartanæ per extremam æstatem, autumnumque fere totum invadunt, plurimosque id tempus Asciticorum, Asthmaticorum, et chronicorum universim morborum fines affert, quorum alii aut morte finiuntur, alii vero in mortem properanti incessu contendunt; ut vegetabilium et animalium Vitæ iidem proxime termini a Natura constituti appareant. At hiemis maxime sunt Inflammatorii morbi, et sinceræ viscerum Phlogoses, quæ per id tempus feliciter sanari solent, contra quam medio vere aut æstate, quasi quod congrui quique cum suo Anni tempore morbi, sanabiliore etiam sint; quod ab eruditis longa praxi Viris non semel audivimus.

12. Alii rursus morbi propius solstitia aut æquinoctia sequuntur, cujusmodi plerumque Comitiales affectus, et Apoplexiæ esse feruntur, unde natas fortassis majales curas nuper censuit Ill. Guarin⁵. At quidem, cum solstitiis aut æquinoctiis vertentibus, fere tempestatum conversiones notabiliores accidant, plurimi similiter sub his diebus morbi curantur, quorum origo in antecedenti solstitio aut æquinoctio fuit, alique etiam de

⁵ *Animad. Pract. in div. Morb. de Apoplex. cap. i.*

novi prodeunt: si qui autem intra hæc tempora neutiquam curationem recipiunt, vel etiam exasperantur, ii fere ad annum perdurant. Et ejusmodi quidem tempestatum transitus, quo majore regularitate fiunt, major similiter morborum regularitas accidit, et e contra

13. Cujusmodi periodorum reversionibus statuta Anni tempestate obtinentibus, consimiles pariter, post annum adæquate revertentes, morborum species alligari verosimile est, cujus census sat multi laudantur, Epilepsia imprimis⁶, Apoplexia, et consocii cerebri affectus: Podagra etiam, et congenere ei morbo ærurnæ, Arthritis, dolor Ischiades, et Rheumatismus ea sæpe ratione denuo ingruunt: eademque ferme ratio cutaneorum morborum est, quos inter, propter adfectus singularitatem, ejusque circuituum constantiam, eminet rubra illa macula, utriusque manus dorso insidens, quæ sævum illud ægritudinis genus paucis post annis portendit, quod Alpinum Scorbutum Cl. Pujattus, et Odoardius nominaverunt. Eo siquidem vestigio se primum dira ejusmodi lues⁷ ostendit, mensibus Martio aut

⁶ Novi ostiarius, jamque ultra xxx ætatis annum emensum, qui fere a pubertate, singulis annis, die festo Nat. S. J. Baptistæ, epilepticus fiebat, cujusmodi miseranda morbi consuetudine ejus, pater jamque laboraverat: qui cum plura incassum contra, medicamenta sumpisset, vix annum ætatis vigesimum tertium attigerat.

⁷ Vulgo *Pellarina*, propter deciduas a fusco rubente macula, subsequenter annis, squammas. Conf. *Dissert. del Sig. D. Jacopo Odoardi di una Specie particolare di Scorbuto. Venezia.*

Aprile, et mensibus post Augusto aut Septembre evanescit, tum regulatim subsequente vere sese iterum prodit. Inflammatorii similiter pectoris morbi hanc aliquando ordinatissimam successionem habent, et extant hominum historiae, quibus sub data constantissime Anni periodo, quotannis Pleuritis ingruerat; similiter de sanguinis Sputo, et Asthmate exempla satis communia prostant. Postremum pertinet in hunc locum nonnullorum Febris Natalitia, cujusmodi fuit illa Antipatri Sidonii Poetae²: is etenim omnibus Vitæ suæ annis, die natali febre correptus est, et in ipsa etiam natali die est extinctus, cum admodum fenex effet.

14. At istæ morborum cum Anni tempore consensiones, in suo cujusque tempestatis proprio perspirationis modo, fundari usitato Medicorum judicio feruntur. Quorum fidem Sanctorii experimenta augent, quæ vere aliter, aliterque æstate, rursusque autumnno et hieme dissimiliter, corpora perspirare monstrant. Fertur etiam ab autumnali æquinoctio ad solstitium hyemale

² *At Poeta Antipater Sidonius, omnibus annis, uno tantummodo die quo genitus erat, febre implicabatur: cumque ad ultimam ætatem pervenisset, natali suo, certo illo circuitu morbi consumptus est. . . . Val. Max. Lib. I. cap. viii. Fuit Catonis Uticensis magister, eumque impense laudat Cicero de Orat. Plato etiam ipso suo natali die obiisse fertur: cujusmodi circuitus exempla alia vix, ac ne vix quidem in raris habenda sunt. Similes febrium typos, quæ die natali inciderent refert Skenk. Obs. Med.*

singulis diebus libram circiter minus vaporis corpore fundi, et ex illo ad vernale æquinoctium expeditiorem jamque evaporationem moveri. Eos tamen, qui sola perspirationis ratione ducti sic judicant, tametsi multa, non omnia tamen consulto vidisse existimo. Præter enim quam quod ipsum perspirationis opus indefinitam causarum et effectuum consensionem arguat, ut perdifficile sit multa in universum de ejus erga Vitam potestate eloqui, multa quoque ad eam, quasi in communem locum rejecta sunt a Medicis, quæ castigatione aliorum industria, merito repudiata ceciderunt. Verum enim ii fere omnes perpetuo erraverunt, qui in ditissima effectuum, et consensionum Vitæ investigatione earum aliquam singulariter amplexi sunt, posthabita propterea cæterarum consideratione.

C A P. VI.

*De dicta Plinio Scansili Occidua Annorum Lege,
Chaldaeis Climacterica.*

1. **A**T alios quidem interposito certo annorum intervallo consimilis rursus morbus corripit, eorumque tempora non eadem pariter omnium hominum sunt. Hujus loci est, quam alibi memoravimus, Climactericorum, sive schalarium annorum doctrina, quam ex Chaldæorum institutis Pythagoras hausisse dicitur, et ex ejus ætate in Medicorum scholis antiquitus in honore fuisse.

Eam

Eam Plinius Scanfilem occiduam annorum legem proprie¹ dixit.

2. Eam in Vita per septennia plerique subducunt: quamobrem qui ex septennariorum copulatione anni in vita constant, tamquam periculi plenissimi æstimantur, veluti quartus Decimus, primus et Vigessimus, &c. eosque inter periculosissimi, tertius et Sexagesimus², et Octuagesi-

¹ *Nat. Hist. Lib. VII. cap. xii.* Dicti etiam sunt anni Hebdomadici, Schalares, Genethliaci, Gradarii, Natalitii, Fatales, Criciti, et Decretorii: communius autem Climacterici appellantur a κλιμα, ut videtur, quæ vox Græcis *inclinationem* significat, ut inde a varia, quam veteres Geographi, et Mathematici nominaverunt, cæli inclinatione Climata nomen suum habuisse videantur. Alii a κλιμα, Clemacteres sumpserunt, eosque quasi vitæ terminos putaverunt. Eos Henr. Ranzovius definivit, quasi articulos quosdam, seu flexus ætatis, in quibus ad sequentis temporis constitutionem Vita sese vertat et inflectat, atque aliud temperamentum acquirat.

² Extat ejusmodi D. Augusti epistolæ fragmentum ad Caium nepotem suum: *Avè, mi Cai, meus ocellus jucundissimus, quem semper medius fidius desidero, cum a me abes, sed præcipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem, ubicunque hoc die fuisti, spero lætum et bene valentem celebrasse quartum et Sexagesimum natalem meum, nam ut vides κλημακλῆρα communem seniorum omnium, tertium et sexagesimum annum evasimus . . .* Conf. Aul. Gell. *Noct. Att. Lib. III. cap. x.* Ejusmodi annum pro legitimo climacterico a Romanis habitum fuisse apparet etiam ex Manil. *Lib. V.*

Quod fuerit lævum, prælataque signa sequetur,
Tricennos annos duplicat, tres insuper addit.

mus quartus habiti sunt : eos namque observatum est senioribus plerisque non sine periculo et clade venire. Fuerunt etiam, qui climactericos annos ex Novenniis fumerent, eaque ratione tertium et Sexagesimum, quem *Androclam* appellaverunt, cæterorum periculosissimum æstimabant, quod septenæ, et novenæ periodi summam pariter exciperet. Alii triennalem quemdam circuitum³, utiliter in Vita subduci posse censuerunt : multi tamen obsoleta ista Veterum, quæ vocaverunt, deliramenta, omnem in partem repudiaverunt, siue infandam Medico rem vix etiam nominaverunt⁴.

3. Certe Novennia quod attinet, verosimile est eorum duo simul copulata, recurrentia nempe octodecim annorum intervalla, consimiles periodorum in humana vita renovationes afferre posse, si quando consimiles iterum tempestatum vicissitudines, eundemque proxime aeris tenorem afferant.

³ Claud. Salmasius litteratus imprimis vir, ab anno vitæ trigésimo octavo, quo primum febriit, semper postea per triennia febribus laboravit, eisque periculosissimis, ut septies de ejus Vita Medici desperaverint. *Semper tamen ab eorum judicio, subjungit ipse, provocavi, et adhuc, Dei munere spiro, scriboque . . .* Quam ob causam arbitror, durum is et acre erga sui temporis Medicos judicium exacuit. Conf. ejus Diatr. *De Annis Climacter.*

⁴ Conf. Steph. Blanc. *Lex. Med. Ed. Lips.* Voc. *Ann. Climact.* Cujusmodi judicium Nuperiorum omnium hujus ævi Medicorum fuisse videtur.

Huc spectant, quæ de Saro⁵ Chaldæorum, quos Hebdomadicos, seu septenos annorum circuitus, pariter atque Enneadicos, seu novenos, in Climactericos cooptasse Vet. Valens scribit, quæ, aiebam, de famosa eorum periodo ducentarum et viginti trium Lunarum, nuperioribus annis Toaldus accuratissime investigavit, Cicli constantiam castigatissimo observationum genere arguens.

4. Ejusmodi tamen interpositum Annorum circulum, novemdecim alii annis numerant, insignesque per id tempus tempestatum reditus exemplis confirmant⁶. Neque mirum: subsequenter enim anni normam is, qui ante fluxit, plerumque efficit: Lunæ tamen positus, eorumque constantissimæ reversiones Novenniis includuntur, eademque interlabente Novennio temporum, iteratæ vicissitudines constant. Eas Parisiis superiore anno proxime confirmavit, Astronomorum hujus ævi facile princeps⁷, Cl. La Lande.

5. Neque

⁵ Constat diebus 6585, et unius triente, sive annis octodecim Jul. Periodi diebus undecim, horis septem, fereque horæ triente.

⁶ Extant exempla Annorum 6, 25, 44, 63, 82 hujus sæculi, quorum simillima constitutio ex regestis Reg. Paris. Sc. Acad. arguitur. Conf. P. Cotte. *Obs. et Reft. sur la Period. Lun. de 19 Ans et Tab. Meteorolog.*

⁷ Conf. Epist. in Diar. Paris. Anni 1785, editam Mense Maio, xiv. Kal. Jun. . . . *Tout le Monde, Messieurs, demande aux Astronomes, quand finira donc la Secheresse, &c. Nous ne pouvons*

5. Neque mirum, si non omnia ad unguem iterata Novenniorum periodo respondeant; quandoquidem intercedente Novennio, multa sæpe, quæ fit terrarum mutabilitas, reversuras similiter cum lunari ciclo Aeris vicissitudines prohibet. Vix enim dubium est, siue quæ in camporum cultu, aut ædificiorum positu, aut variata populi multitudine, propriæ locorum mutationes incidunt, siue quæ in finitimis et diffitis usque silvis, montibusque, Arte atque Natura patrantur, eas variato ventorum, pluviarumque modo, certis tempestatum reversionibus obesse: cujusmodi in Septemtrionali America nuperrimæ observationes extant⁸: multaque in id ipsum de antiqua Italici, et Romani imprimis Aeris temperie feruntur⁹.

6. Jam

pouvons rien dire sans doute de positif, mais nous pouvons rassurer le public par des conjectures vraisemblables: on sait, que la periode de 18 annees ramene a peu pres les saisons dans un ordre semblable, comme elles ramene les eclipses, et les principales circonstances des mouvements de la lune, et par consequent, de son attraction sur l'atmosphere: on peut donc remonter a l'annee 1767, pour avoir des inductions probables sur l'annee 1785, &c. Quam Vir Cl. apposite comparaverat antea acti circuitus vicissitudinem, proximo eventu, elapsi anni tempestas probavit, quod idem humanissima ad nos epistola rescripsit. . . . Le recit que je faisois ensuite, de la saison de 1767, s'est passablement verifie par celle de 1785.

⁸ *An attempt to account for the change of climate, which has been observed in the middle colonies in North America. Transact. of the Amer. Philos. Soc. Vol. I.*

⁹ *Conf. Phil. Trans. LVIII. An Investigat. of the Difference between the present Temper of the Air in Italy.* Eruditus qui-

6. Jam vero cum soli mutabilitas, certos tempestatum reditus avertere, rite credatur, plus adhuc cavendum est, ne consimiles in hominibus internorum affectuum reversiones, intuta plus prædictione sumamus, ob majorem universim interni hominis, quam soli instabilitatem, et mobilitatem. Ea nihilominus Aeris inter vicissitudines, hominumque Vitam propinquitas intercedit, tantaque, ea simul cuncta proximitas colligat, ut sub similibus in atmosphæra circumstantiarum reditu, fere similes in hominibus juxta conversiones moveantur, ex iisque consimilia affectuum genera. Huc faciunt, quæ de periodico Epidemiarum recurso accuratissime a nonnullis observata sunt: cujusmodi etiam de pestis reditu, non obscura extat gravissimi Medici dubitatio: quorum tamen omnium, non adhuc quæ

dem, vereor tamen, an non satis verax Auctoris sermo, plurima de acutiore olim Romæ frigore profert: interque cætera, consistentem glacie Tiberim memorat, juxta illud Juvenalis:

Hibernum, fracta glacie, descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur. —

Quod in rarissimis nunc putat. Sed talia scribentem certe fugiit, quod de Italici Aeris temperie Juvenali, ætate proximus Plinius, *Hist. Lib. II.* scribit: *Vere autem et autumnis crebriora fulmina corruptis in utroque tempore æstatis hiemisque causis: quæ ratione crebra in Italia, quia mobilior Aer, mitiore hieme, et æstate nimbofa, semper quodammodo vernat vel autumnat.* Quod Romani Aeris Experientia et observatione cum imprimis scripsisse verosimile est. At multi certe, latius quam rei veritas patitur, hac Italici Soli mutabilitate usi sunt, tum is ante alios, qui superioribus annis de Poesi, et Pictura peringeniose scripsit Cl. Du Bos:

quæ certa fit, inter Medicos ratio constat. Quamobrem similibus periodorum congruentiam de-
nuo, quasi excitavisse, vix culpabimur: quantum
etenim non easdem perpetuo ægritudines, rediens
temporum concordia afferat, exeritur tamen per
ea tempora, quasi in consimiles affectiones taci-
tus quidam Naturæ impetus; neque repudiandam
Medico considerationem præbet. Similiter at-
que historiarum exacti temporis lectio compen-
diosa sapientiæ via judicatur: tametsi etenim non
eosdem perpetim humanarum rerum eventus, con-
similibus circumstantiarum reditus afferant, quasi
tamen afferre videntur, multumque eorum sci-
entia ad prænosendum, et contra occurrendum,
si fieri potest, valet.

7. Propterea tametsi vix excusanda antiqua
Romanorum gens esse videatur, quos Horosco-
porum imposturis ¹⁰ deditos, et sæpe disputantes
qua

Du Bos: contra quos nuper elegantissime Marcellus in *Epist.
de Ing. et Litt. Italorum*.

————— Namque loco jam
Emotam Italiam, nec sole calefcere eodem
Diçtitat infans: mirum nil: inde Sophorum
Copia quod nobis nulla est: Felicior astris
Omnia succedens habuit plaga: protinus atque
Bæotum nobis crassus super ingruit aer.

¹⁰ Ægyptii Astrologi ex variorum Horoscoporum colla-
tione CCC et XLIV annos climactericos ad omnes genituras
invenerunt. Horoscoporum quidem condendorum rationem
quod attinet, ea varia erat juxta Zodiaci Signa. Ex. gr. cum

qua die, quave hora cibum ægrotantibus darent¹¹, Celsus merito irridet, extant nihilo tamen

tres in Ariete *decani* essent, seu Horoscopi, primus Decanus qui *Chontare* dicebatur, habebat climacteres octo, quartum videlicet annum, nonum, duodecimum, vigesimum primum, trigessimum tertium, quadragesimum nonum, quinquagesimum secundum, sexagesimum quartum, et septuagesimum quartum. Alii rursus in Decano secundo, alique erant in ejusdem signi tertio. Ex quibus liquet plures in climactericorum censum, annorum circuitus cooptatos fuisse, in quibus nec novennarius ullus, nec septennarius esset. Quamobrem Varro, qui de his scripsisse fertur, censuit eos climacterum periculosissimos in vita esse, qui septennarii rationem aliquam includerent. Ejusmodi doctrinam Censorinus improbavit, isque cum septenos febrium dies cum annis simul copulavisset, censuit septimum quempiam in vita annum *crisimon* et *climactericon* esse: quæ similiter Solonis sententia fuisse apparet, de qua alibi. Contrarium tenuit Salmasius, omnemque climactericos inter annos, et criticos dies comparisonem damnavit. Alii rursus climactericos annos per quaterniones progredi, fere atque Decretorii dies in morbis, putarunt.

¹¹ Petosiridem Ægyptium Medicum auctoritate apud Romanos floruisse scimus, eosque false perstringit Juvenalis:

Si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genæ celliria poscit:
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.

Extat etiam in *Epist.* Plin. Lib. II, locus quidam de Regulo Medico, qui cum ad Varaniam matronam accessisset graviter decumbentem, qua die, quave hora nata esset interrogavit; ubi audivit, *componit vultum, intendit oculos, movet labra, agit digitos, computat nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat: habes, inquit, climactericum annum, sed evades;* quo

men minus in Vitæ circuitu certa quædam et ordinata tempora, quorum cognitione et prudentissima applicatione, aliqua exinde in Medicinæ bonum conferantur. De quorum plerisque, quod propius ætatum conversiones respicerent, alio egimus loco: quæ tamen ex Necrologiis desumpta, ejusmodi periodorum in Vita subductionem monstrarent, hic fere in antecessum adjunximus.

8. At enim, quamvis vix ultra moriendi necessitatem Plebeius pariter et Sapiens agnoscant, solaque, quæ coagmentandi tempus novit, eadem opus suos dissolvendi horam et terminum Natura cognoscat, est tamen in inconstantissima hac hominum moriendi regula stabile aliquid, quo probe consulto, Vitæ termini in magno hominum numero præfagiri queant, frequenti ædepol in universum prædictionis eventu. Cujusmodi, quæ Nuperi vocaverunt, Politices Arithmeticæ fundamenta Romanis jamque comperta fuisse inter eruditos constat: quandoquidem ex Digestis¹² discimus, annuos datæ pecuniæ redditus, qui ad solam datoris vitam perdurarent, ea ratione distributos fuisse, ut juxta dantis ætatem, receptæ

quo in loco, illud, quod scribit Plinius, *Digitos agitare*, itemque quod apud Juvenalem alibi legitur *numeris revocata Thrafilli*, calculum horis, diebus, mensibus, et annis subductum verosimiliter significat. Huc etiam fortasse spectat illud *Babilonios tentari numeros*.

¹² *Leg. VIII. cap. x. De Transact.* item in *Leg. LXVIII. ad Leg. Falcid.*

pecuniæ fructus sanciretur : qua in re eximiam ante alios operam, locavit Ulpianus, Alexandro Severo imperante. Dandæ nihilominus pecuniæ modus integritate deerat, quod ignara Mathematicæ disciplinæ gens, facile in calculorum subductione lapsa esset ¹³. Iis nihilominus consultissime de mortuariis regeſtis actum est : cautum namque Servi Tullii lege fuerat, ut nummus in templum Veneris cognomento Libitinæ ferretur, quoties quis naturæ concederet : nempe ut numerus quotannis obeuntium constaret ¹⁴. Cujusmodi legem sub Nerone etiamnum viguisse, ex Suetonio in ejus vita arguitur.

9. Sed jam tandem eo Nuperiorum industria devenit, ut ex conditis Mortalitatis tabulis novus flueret Prognosticorum in Medicina fons, inque magna hominum communitate, cujuscunque fere ætatis, eorum vitæ terminus verosimiliter ante videretur. Præterea sua quæque, plerarumque Artium Professoribus, societatisque humanæ institutis, congrua vivendi intervalla cum successu quæſita sunt : iis etenim pariter atque propria quædam morborum genera competunt, sic plus, minusque etiam longævitatatis, quam sperare possint, habent. Sed et datæ etiam regionis incolæ communi quadam vitæ mensura

¹³ Conf. quæ ad versionem Italicam Lib. Cl. Moivre, adjecit Vir Litteratissimus, et in Mathematica Disciplina Nobilissimus Greg. Fontana.

¹⁴ Conf. *Dion. Halicarn.* Lib. IV.

proxime omnes utuntur, quæ non eadem ¹⁵ ad conterminas gentes extenditur.

10. Juxta quæ, propria quædam, et absoluta ætatum pericula omnes prorsus homines afficere videntur, certaque vitæ tempora eos in magna vivendi spe collocare, aliaque contra, quasi totidem veracissima climacterum signa, in angusto eorum vitæ spem ponere. At in his quidem vix ulla Septenniorum aut Novenniorum ratio est, potissimum cum maximus mortalitatis numerus in primum vitæ annum cadat. Dato namque viventium numero mille, et quadringentorum, ducenti et septuaginta quinque ante primum exactum ætatis annum intereunt; quod editæ a Kerseboomio mortalitatis tabulæ ¹⁶ ostendunt.

11. At reliqua vitæ pericula, in decrepitam usque ætatem, si, quæ singulorum annorum sunt

¹⁵ In Hollandia, et Suecia, ex gr. protractior universim vita creditur, quam in Gallia et Anglia. Conf. Wargen. *Memoir. de l'Acad. de Stokolm.*

¹⁶ In iis etiam, quas Simsonius confecit, dimidia Natorum pars antè tertium ætatis annum exstinguitur. Quartam similiter humani generis partem, pene prius quam vitam ingrediatur, occumbere, tertiamque adhuc, antequam secundum ætatis annum attingat, quas supputavit Buffonius, mortalitatis progressionem monent. Cujusmodi ingens vix natorum mortalitas, Nigritarum consimiliter est, quorum magnum numerum sub primo vitæ limine Trismus *Mal. de Malchoire* Gallorum, jugulat. Conf. *Bajon Mem. pour servir à l'Hist. de Cayenne.* Rationibus etiam diligenter subductis plures foetus deperdi quam ad partum legitimum reservari, dixerat Mercatus. *De Mul. Affect. Lib. IV.*

vivendi probabilitates, interposita Septenniorum ratione, juxta exposita a Kerseboomio Necrologia¹⁷, subducantur, fere ejusmodi sunt. Anno nempe a nativitate primo, Natorum mortalitas est, uti 1 : 5, anno septimo 1 : 54, decimo quarto 1 : 123, anno primo et vigesimo 1 : 101, octavo et vigesimo 1 : 65, trigesimo quinto 1 : 65, quadragesimo secundo 1 : 66, quadragesimo nono 1 : 47, quinquagesimo sexto 1 : 33, sexagesimo tertio 1 : 24, septuagesimo 1 : 17, septuagesimo septimo 1 : 9, anno tandem octuagesimo quarto 1 : 5; et hic quidem vitæ annus cæteris post primum, præstat mortalitatis numero, qui reapse a quadragesimo octavo, perpetua progressionem crescit.

12. Quæ profecto vix ulla Septenniorum inter se ratione constant: fatendum tamen est ea aliquando proportionem mortalitatem progredi, ut nonnullæ ejus variationes ad Septenniorum complementa, aut principia pertineant. Revera cum a quinto in septimum usque, singu-

¹⁷ Cum his proxime faciunt, quæ Wargentinus apud Suecos, et De Parcieux apud Gallos, Parisienses præsertim, in mediæ vitæ tabulis designaverunt. At vero cum selectos infantes, quique tertium ætatis annum jamque exegerant, postremus ille delegisset, Kerseboomius vero, iis ex omnibus civitatis ordinibus simul sumptis, eorum periodos ab ortu numeravisset, liquet postremi hujus tabulas plus adhuc universos homines afficere, quam reliquæ, quæ in datis quibusdam hominum singularitatibus fundantur.

lis annis septendecim pueri moriantur, manente eo, quem supra citavimus, viventium numero, subsequente anno octavo, novem tantum satis concedunt. Est vero in secundo Septennio felicissima mortalium conditio, quæ maximam præ cæteris quibuscunque vitæ periodis, vivendi probabilitatem afferat. Rursus vero sub tertio et quarto Septennio mortuorum numerus increfcit, ita tamen ut omnium maxime periculofus annus sextus et vigefimus cenfeatur, qui proxime tertii Novennii summam conficit, propter numeroſiorem ejus anni mortalitatem, quam in ſubſeſquente octavo et vigefimo, et trigefimo quinto. Quam ob cauſſam, cum manente eodem Septennio non eadem perpetua daret mortalitatis ratio, rectius pro varia annorum vitæ ſpe, Quinquenniorum intervalla a nonnullis ſumuntur, quod Kerſeboomius, et Wargentinus aliique egerunt: cujuſmodi regula Novenniorum medietates prope complectitur.

13. Verum autem, cum a quadrageſimo ad quinquageſimum annum, magnæ in Fœminis Naturarum converſiones fiant, quod his maxime annis eas menſtruationis periodi deſſicere ſoleant, inde multi judicant majorem fœminarum numerum eo annorum intervallo interire, quam virorum: quod tamen non facile, collata invicem Kerſeboomii et Parcieux Necrologia ſiunt. Eſt enim perpetuo virorum mortalitas major, quam fœminarum, quarum diuturnior univerſim vita eſt: quamquam intueri oportet, annon contrac-

tior

tior comparative ad fœminas, virorum ætas, difficili eorum vitæ instituto, quod illæ devitant, rectius vertenda fit, quam proprio et absoluto virorum fato¹⁸. Certe Fœminarum corpora debiliora universim, quam virorum sunt, ut nupiam in omni fere vita pueritiam quamdam earum pleræque exuant. Cum vero a vigesimo ad trigessimum sextum annum, eas graviditatis pericula magno numero teneant, ea propterea annorum vertente periodo, earum deterior conditio est, earumque mortalitas virili fit major: quod edita Stokolmii Necrologia fuadent.

14. Sed præter communes istas mortalitatis progressionem, quæ pariter omnium hominum sunt, sæpe etiam proprii quidam climacterici circuitus integras Familiarum cognationes obsident, quos ultra, nec diem fere integræ natorum familiæ videant. Quo semel enim ad eum circuitum ventum est, omnibus pariter, et propter eundem sæpe morbum fatalis summa conficitur. Cujusmodi exempla, quod satis in Clinica explorata sint, vix ditari amplius, neque aliorum adjunctione roborari postulant. Arbitror namque singulares quosdam vivendi terminos singulis pene Familiis Natura constitutos per traducem in posteritatem prætendi, pariter atque Familiarum plerarumque corporis lineamenta, animique mores ferros ad usque Nepotes transeunt. At ista qui-

¹⁸ Conf. Alamb, *Hist. de l'Acad. des Sci. de l'Ann. 1371*,

dem ingenij, animique successio sæpe nimium perrumpitur, ut quod proprie corporeum est, plus posterorum esse videatur, quam quod est animatum et spiritale. Familiarum nempe ægritudines propriæ et cognatæ vultus similitudines sæcularis non intermissæ perennantur: nobilissima tamen, et pene divina Proavorum, si quæ fuerunt, ingenia per traducem, contra sæpius debilitantur, et fere succrescente ævo extenuantur, ut nulla propterea paternæ virtutis hæreditaria possessionis jura sint. At verosimiliter cum eo quod corporeum est, definitæ etiam solidorum modificationes, Nepotibus inferuntur, simulque cum iis certa morborum semina, vivendique, moriendique consuetudines certæ: quare datus similiter staturæ et adolescendi modus, singularum fere Familiarum propriusjugi successione fervatur. Quorum profecto omnium ea perpetuo, ac in reliquis, ratio usurpanda est, ut non eam prætereas, antequam ad curandum accedas, ita tamen ut longam senectutem in brevi morientibus Familiis sæpe attendere, et ipse etiam aliquando provocare possis, et contra, longa Majorum successione promissum senium, ne qua demum iniqua fors Nepotibus auferat, quod prudentem decet virum, extimescas.

15. Pertinet in hunc locum edita superioribus annis observatio.¹⁹ Familiæ cujusdam, qua geniti omnes, miseranda Procerum consuetudine

¹⁹ Aubry *Les Oracles de Cos.*

sub quinto et quadragésimo ætatis anno moriebantur. Natorum tamen unus, cum cæterorum infortuniis monitus, omnem prudentissime vitam ad usque fatalis circuitus complementum exegisset, exindeque incolumis superfuisset, diutissime postea vixit, donec fere ætate confectus, senilem mortem obiisset: vixit enim ad usque nonaginta annos. Propter quod, non in raris, exempli genus, censuit nonnemo diuturniores hominum vitas duabus fere periodis circumscribi, iisque isochronis, quarum qui medii anni interfuerunt gravissimo plerumque morbo locum dederint: ex eoque sanatos, veteri vita fere exuta, eos novum vitæ stadium, simile priori inivisse.

14. Certe cum a trigésimo quinto ad quadragésimum octavum annum ²⁰ magna hominum pars difficile genus aliquod morbi incurrat, eorumque multi ad septuaginta et amplius annos postea porrigantur, haud prorsus incredibile est, modo dicta, aliquam saltem partem, in vero fundari. Nec rara profecto eorum, qui multum consenuerunt, testimonia expositam sententiam confirmant: quamquam imprompta sæpe ea in re, fide medicos esse decet, nec quæ a triginta, aut quadraginta retro annis, ætate provecti narrant, omnibus omnia fa-

²⁰ Ex dimidia, quæ superest Natorum parte, post octavum annum, ante nonum et trigésimum Trientes fere duo intereunt, itemque superstitum post eam ætatem, quadrantes proxime tres moriuntur ante annum primum et quinquagesimum: heu, quam paucis fenescendum!

cile credere. Sed de universæ vitæ intervallis, qua ratione inter se consent, eaque sumere necesse sit, alibi dicendum a nobis est.

C A P. VII.

De simul consentiente omnium Hominum Vita.

1. **I**NTER ingentem dicendi locum, omnem in duo hæc sermonem contraham: 1. Homines Hippocratis ætate, nostræ similes fuisse, cur judicem, subjungam. 2. De nativa hominum varietate, paucis præloquar.

2. Quod equidem Titanides, excelsissima statura homines, quorum levis humero sarcina montes essent, remotissimis ante sæculis vixerint, famosissimus et communis jamdiu extitit Poetarum locus, eosque verum, aliquam partem dixisse, quamvis ornaverint, et antiquitus et nuper etiam est creditum. Ii propterea tantum vitæ nostræ annos vicisse creduntur, quantum corporis vastitate vincebant, pariter atque Elephantis vita, quæ sæculum videt, vix die durabilem Ephemeris vitam superat. Sed a multis jamque sæculis, si umquam, talia in vivis esse desierunt, suffecta que Gigantibus est Pygmeorum, quod dicimur, natio, cujus fere gentis Hippocrates fuit, et ipse etiam Medicinæ conditor Æsculapius. Jamque etenim

—Adco facta est ætas, affectaque tellus
 Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
 Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu ¹.

Quare vix credibilia sunt, quæ de Orestis corpore cubita septem longitudinis habente, quæ faciunt pedes XII cum quadrante, narravit Herodotus ², aut quæ de Nestore jamque tertiam hominum ætatem vivente, cum bello interesset Trojano, scripsit Homerus.

3. Quamquam ex antiquissima vulneratorum Diætetica, cujus Homerus meminit, reor equidem præclarum id genus hominum, stomacho ante nos multo præstitisse, quibus propterea ea victus et medicamentorum norma, quam nostrum nemo facile perferret, sanando proderet. Sic Machaoni, cum faucibus e pugna rediisset, oblatum est vas vino plenum, in quo tritum caseum caprinum, plurimasque farinas Mulier similis deabus miscuerat: cujusmodi quidem remedii delectus, adversus sanguinis in faucibus homine profluvium, vix adhuc nobis improbandus esset, mitiore tamen consilio usurpatus. Sed ea antiquitus medendi ratio invaluerat, ut pharmacis et incisionibus, magno in utramque partem ægroantis et Medici animo, suum fieret confestim morbo judicium, consueto tamen victu servato, ne obeundis civitatis negotiis impedimento Me-

¹ Lucret. *de Nat. Rer.*

² Conf. *Aul. Gell. Noct. Att. Lib. III. cap. x.*

dicina esset : cautum etenim erat, ne quis Medicorum infirma et malis corrupta corpora, victus tenuitate aggrediretur, ne imbecilli homines, quorum nulla extaret erga civitatem utilitas, vanam producerent vitam, et valetudinarios, quod inde sequitur, filios ³ generarent.

4. Sed dura hæc Artis sævities, Hippocratis jamque ætate obsoleverat, isque contra, ob nimiam victus in morbis tenuitatem, coævus sibi Medicos scribendo castigavit. Cur vero ciborum detractio maxima jamque, per id tempus sanationis pars haberetur, neque etiam debitus in hoc ipso modus servaretur, docet Plato ⁴, postquam ex prisca ea, quam supra laudavimus, Diæteticæ norma demonstravisset, Græci exercitus commilitones pituita seu stomachi repletionem numquam laboravisse, quibus peræque ac Machaoni exhibita me-

³ Ista fere Platonis sunt in *Dial. III. de Republ.* Ob eam similiter rationem Hippocrates in *Lib. I. De Vict. Rat. in Morb. Acutis* neglectam ab antiquioribus Medicis, qui Gnidias appellatas sententias conscripserunt, victus rationem fuisse, neque de ea aliquid effatu dignum tradidisse, perspicue admonet. Legimus nihilominus in *Lib. de Vet. Med.* quem Hippocrati a multis tributum, spuris accensuit H. Mercurialis, ciborum in morbis detractioem Medicinæ origini coævam fuisse; nemo siquidem artem eam quæsiisset, si idem victus ægrotis et sanis profuisset. Quare ii, qui Artem initio condiderunt ex usitatis maxime cibis copiam primum detraxerunt, et pro multis paucos statuerunt: sorbitiones item invenerunt, quibus valentes cibos diluerent, easque imbecillioribus dederunt: confer etiam Pluth. *Simpof. V. Quæst. iv.*

⁴ *De Rep. Dial. III.*

dicamenta auxilio essent. Vix etenim, Platonis judicio, excusari poterat, quod compares ei ætate homines Medicorum opera indigeret, non ad sananda solum vulnera, morbosque ab aeris intemperie annique tempestate incidentes, sed plurimum ad *destillationes, et spiritus interioris intumescentis impetum* ob mollem desidemque, vitam, et luxuriosissimas sui temporis Græcorum consuetudines : ex quibus factum fuisse ait ut *homines lacunarum instar flatu, et aqua exuberantes coegerint peritos Æsculapii successores, morbos quosdam novo nomine destillationes et inflationes appellare.*

5. Non igitur effœta splendidioris vitæ molli-
ties, quasi novissima quædam morborum causâ
Hippocrati incognita, quod multi judicant, rur-
sus proferatur. Dulcia siquidem ejusmodi vitia,
quæ nativum gentis robur, crebra morborum suc-
cessione emolliunt, fere adeo cum politiore ho-
minum communitate conjuncta sunt, ut antiqua-
rum non minus quam nuperarum sint gentium,
cunctasque similiter afficiant, quarum civitates
proxime in summa imperii et gloriæ potestate lo-
cantur : unde tamen iis non plurimo post tem-
pore discedendum sit, pariter atque in atletico
hominum habitu, effera status conversiones sunt
expectandæ. Cujusmodi res apud Græcos Hip-
pocratis et Platonis ævo agebatur, eaque etiam
Celsi tempore proxime fuerat Romanorum con-
ditio. Desidia namque et luxuria, hujus similiter
ætate, jamque bonos Reipublicæ mores vitiave-
rant :

rant ⁵: cumque in secunda valetudine, adversæ præsidia consumerentur, exinde multiplici medicinæ locus esse primum cœpit, quam antea Romani nec nomine noverant. Credibile sane est, magnos singularum gentium Medicos fere ejusmodi necessitati coævos fuisse omnes, videlicet propter magnum eorum qui ægrotabant numerum, desidiosæ vitæ causâ, eosque propterea cunctos, consimile genus hominum, eademque prorsus morborum genera vidisse, et percuravisse.

6. Quam ob causam puto, qui nuper sapientiores videri curant, quique ex nuperis antiquissimos homines efficere conantur, antiquissimos in nuperos, si possent, conversuri, ad agrestes mores, sylvarumque denuo incolatum, eorum animos studiosa oratione movent, vitæ inimicam humani generis communitatem existimantes. Quæ quidem in re litteratores id genus, pessimi ubique Medici, valde errant. Quidquid etenim urbanorum vitæ, vel corporis, vel loci, vel studiorum ratio detrahit, quod Celsus dixerat, instituta cordate valetudinis cura restituere potest, ad quod urbanorum Artes plurimum valent. Quare etsi ruricularum in urbes conventu, urbanorum successiones perpetuæ fiant, sintque universim urbes quasi communia quædam integræ Nationis sepulchra, multa nihilominus in subducendo ejusmodi urbanorum et ruricularum mortalitatis calculo, ante conferre, et

⁵ Cont. Cels. in Præf.

distinguere oportet, ne quæ nonnullorum potius hominum sunt, ea universim mala propriis urbium institutis vertantur: videndumque potius est, ne quæ vitia totidem et culpas in urbanas societates plurimi conferunt, satius sit multorum insipientiæ vertere; qui certe non haberent quod Societatem incusarent, si quæ urbano dignissimæ sunt homine, vitæ consuetudines sequerentur, nec propriam morum vitiositatem, in aliena quasi et communi abscondere iis opus esset. Multos profecto pro ætate sua beatos senes, in populosissimis Europæ urbibus vidimus, eosque nec minimum quidem urbanam vitam increpantes, cujus contra moderatis, et liberali viro dignis oblectamentis felicissimum, quoad hominis esse potest, ævum exegerant. Adde et dirissima inter Silvestres Epidemiarum genera, maximam eorum partem uno fere ictu confodere, quod flagitium exculti artibus et scientiis a civitatibus summovent; ut præteream in crebriore quidem Urbanorum invaletudine, eos tamen periculosis minus morbis universim implicari, contra quam Agrestes, qui, eo ipso quod rarius ægrotent, difficilius similiter ægrotant. Certe quidquid roboris Urbanorum corporibus demitur, tantumdem plus virtute eorum animi vigorantur; ut propterea, scientibus, suaque scientia utentibus, urbium et cæterorum hominum communitas, nil nisi securiorem, amplioremque cum politiore vita, tribuat vivendi jucunditatem. Insipientum vero luctuosus pariter ubique finis, eadem ubique tristis vitæ mobilitas; eademque

que perpetuo in agris et urbibus pro hominum numero, bonorum, malorumque consensione ex-tante, commodorum, incommodorumque vitæ eadem perpetuo summa universim constat: restat-que utrobique internus homo, nec rure nec urbe beatior aut miserabilior, nisi ipse se beatum, aut miserabilem efficiat.

7. Verum ut ad propositum redeamus, neque enim divertissemus, nisi a multis Artis auctoritas interposita fuisset pro ea, quam repudiavimus, sententia, conlatæ diligenter veteris, et hodiernæ vitæ periodi, similia fere adolescentiæ, juventutis, virilitatis, et senectutis tempora ostendunt, et comparem prorsus longævitatē. Huc facit antiquissima, Solone auctore⁶, periodorum inter vivendum descriptio, quam ille in septennia ordinavit. Primi namque esse censuit dentium generatio; secundi, initia aptitudinis ad generationem: tertii, lanugo: quarti, virile robur: quinti, maturitas ad nuptias: sexti, animus facile ad omnia paratus: septimi et octavi, gravitas in intelligentia et lingua: noni denique jamque in omnibus remissio; et decimi, in finem sola mortis meditatio et expectatio. Fallor, annon in magna ista, quæ circumfertur humani generis defectione, similis etiam vivendi ordo obtinet, nisi quod fortassis iis, quorum vita superstes est, vix certe septuagesimus annus in tanta mortis expectatione

⁶ Conf. *Phil. Jud.* in *Lib. de Mund. Opific.* item *Clem. Alex. Strom. Lib. VI.*

degitur. At illa quidem humanæ ætatis descriptio diu ante Hippocratem obtinuit, et plusquam bis milleni et tercenti jam fluxere anni, ex quo eam primum Solon effecit. Propterea fere Hippocrati coævus Plato, quod octoginta et unum annum natus quasi in sapientiæ campo luctans, scribendo mortuus esset, auspiciatissimæ senectutis exemplum a Græcis laudatus est, Sophoclesque, quod Œdipum colonæum prope octogenarius conscripisset, est prodigii loco citatus. Similiter apud Romanos Catonem majorem, quod octoginta sex annos vix aliquid vitæ nimietatem incusans, sustinuisset, tamquam egregium invidiosæ senectutis exemplum elegit M. Tullius; qui cum mitissimum, sapientemque Lælium de Africani morte colloquentem induxisset, qui mortuus est anno ætatis quinquagesimo sexto, quid hunc, inquit, paucorum annorum accessio juvare potuisset, quasi ea ætate, qua fere neminem hodie senescere putamus, parum jamque Africano in communi hominum vita obeunda deesset. Ennius etiam, qui septuaginta annos vixerat, inscriptione elatus est,

Sicut fortis equus spatio, qui sæpe supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectu quiescit.

Certe rarissima sunt, quæ de Leontino Gorgia, qui centum et septem complevit annos, itemque de Gorgiæ discipulo Isocrate, qui cum annos quattuor et nonaginta natus esset, Panathænaicum scripsit, et quinquennium etiam postea supervixit,
exempla

exempla narrantur. Petinent tamen ista ad maxime cupidos litterarum Viros, quos certe verosimile est corporum suorum robora, quod ait Celsus, inquieta cogitatione, nocturnaue vigilia minuisse: ut præteream, quæ de Hippocratis senio, qui ad centum et quinque annos superfuisse creditur, auctorum testimonia circumferuntur. Vix cæterum credibilia sunt, quæ de inaudita Italorum inter Appeninum, Padumque, simul uno ævo viventium longævitate narrat Plinius⁷: apparet tamen pleraque ex rarissimis apud Romanos, protractioris vitæ exemplis, fere fœminarum fuisse, quarum majorem universim, quam in viris⁸ longævitatem supra memoravimus.

⁷ In censu, quem intra quadriennium imperatores Cæsares Vespasiani Pater Filiusque censores egerunt, in regione Italiæ octava centum annorum censi sunt LIV, centum denum homines XIV, centum vicenum quinum homines duo, centum tricenum homines quattuor, centum tricenum quinum, aut septenum totidem, centum quadragenum homines tres, *Hist. Nat. Lib. VII.* At multos quidem, quod sæpe etiam fit inter nos, captandæ existimationis causa vitæ annos multiplicavisse facile est, aliosque etiam propter propriam annorum ignorantiam. Certe ingens adeo senum uno eodemque tempore in eadem regione collegium, vix consimile alibi exemplum habet.

⁸ Quæ longioris vitæ exempla apud Romanos in viris Plinio citantur, fere sunt illa Val. Corvini, et Metelli Pontificis, qui centum annos impleverunt: plura sunt illa, quæ fœminarum laudat, veluti Terentiæ Ciceronis, quæ vixit annos CIII, Lucejæ mimæ, quæ cum C haberet annos in scæna pronunciavit, item et Galeriæ Copiolæ Emboliariæ, quæ reducta in scænam est ludis pro salute D. Aug. votivis, annos CIV agens.

8. Qua profecto consensus ratione Antiquos inter Nuperosque extante, non minor illa est, quæ simul, cujuscunque sint gentis, homines colligat. Quare et eadem ubique animalis caloris lex obtinet⁹, compares ubicunque menstruæ mutationes fiunt, iidemque fere periodorum in vita incessus constant.

9. Quod equidem meridionalium et septentrionalium populorum diversissima fere a primordiis textura esset, ut vix, quæ unius sunt gentis, alterius essent, censuerunt multi, isque præprimis, qui de Legum Fundamentis, industrie inter cæteros scripsit. Putant nempe rigentes bruma populos, quod contractiore sint fibra, pariter atque ferrum frigoris vi contrahitur, valido ea propter esse corde: quodque callosa gelu cute fere extus lapidescant, nullo propterea voluptatum lænocinio emmolitos, ingentibus esse animis, tantumque ingenuis moribus, et fide cæteras gentes præcellere, quantum se cæteros corpore præcellere norunt. Neque enim iis dolosos esse necesse est, ut quod vi nequeunt, arte capiant: quod Meridionalium est. Hos namque regionis æstu lassatos, excordes, caducos præclarum nihil ab ea, in qua locantur, Naturæ vitiositate erigit: solus

⁹ Lapones quidem intensiore, quam cæteri homines caloris gradu ditari feruntur, quod fere crebræ apud ipsos oleorum potationi et propriæ perspirabilis humoris qualitati tribuendum est. At certe homines cujuscunque sint loci, et ætatis seu exiles aut obesi, parvi aut proceri, vix uno aut altero ad summum caloris gradu inter se differunt.

amor immites concitat animos ; zelotypi, insidiosi, perpetuo exterriti metu , tantumque criminibus sordidi, quantum opposita cœli parte homines, præclara virtutum omnium imagine colucent.

10. Sumus tamen pariter ubique homines, paritur ubique nascimur, vivimus, et morimur, tantaque nos simul in animis affectuum similitudo compellit, ut iisdem omnes virtutum, vitiorumque rudimentis compacti homines, perpetuo cum hominibus collineent. Neque, quæ in barbaras gentes excursions citantur, remotissimam hanc, quam sibi multi sumunt, populorum diversitatem, tuto satis argumenti genere demonstrant. Plus etenim eorum terras, quam animos adivimus, et quæ virtutum vitiorumque mensura nostra est, eam ad reliquas pariter nationes extendere, non dii, non homines jus nobis tribuerunt. Ferrum quidem, quod ferrum sit, non homo, plurimum juxta regionis varietatem compatitur, et mutatur : sed mirum quantum a ferro homo distet, ut plantas et bruta etiam cum hominibus conferentes difficile sit errore carere. Hoc etenim ad miraculum homini Natura tribuit, ut cum voluntate et animo is mutabilissimus futurus esset, cæterorum tamen omnium, quibus vita vivitur, minimum fieret corpore mutabilis, ut vegetabilium quidem et animalium magnitudines et formas a regionis, quam occupant loco, sumpsisse Natura videatur, eaque non item, quæ ad externam internamque hominis fabricam pertinerent. Quantum
etenim

etenim propriæ quædam gentium corporis conformationes data terrarum loca respiciant, cujusmodi præter notissimas in Æthiopibus, &c. nuperimæ extant Hunteri de craniis diversarum gentium observationes: minima tamen ista fere sunt, si quando cum animalium, canum, equorum, pecudum, &c. differentiis, quas finitimæ regiones etiam efferunt, comparentur

II. Sive etenim propria quædam humanæ vitæ virtus climati consentaneas corporis mutationes excludat, sive quod vero esse similis judico, quod statæ perpetuo motuum proportionibus, defectum unius alterius additamento supplente, maneant, stat idem perpetuo ubicumque homo, et quod dixi, consimili ubique caloris gradu temperatus, in eandem perpetuo internorum externorumque motuum summam ejus vitam cadere, facile monstrat. Quare, si quid propter frigoris vim compactiora Septentrionalium solida, plusquam in Meridionalibus pollere creduntur, videndum est, annon opposita ratione densiora similiter, minusque propterea ad circuendum comparata eorum sint fluida, ut inde, quæ istorum putatur expeditior circuitus via, vix quidquam in vero fundetur. Consimili ratione, quod laxius in Meridionalibus cohæreant solida fibrarum elementa, actuosum quid et vegetum magis eorum vasa permeat, et mobiliiores universim humores habent: conferente in id eorum nutrimenti natura: nempe quod torrentes sole plagæ aromaticas undique et spirituosas plantas ferant: cujusmodi
principiis

principiis eorum corpora permeantibus, animum perinde et vires, pariter atque eorum cordi irri-
tamentum addi verosimile est. Quod contraria
ratione in Borealibus fit, qui pinguiores cibos,
pisciumque olea affatim ingurgitant.

12. Propter quæ puto flagitiosa similiter utro-
bique morborum genera eadem incurrere, opposita
licet ratione. Sic variolæ plurimos utrobique lætho
dant, in arcticis quidem terris, quod propter ni-
miam fluidorum crassitiem fere erumpere neque-
ant, et erumpentes etiam pessimi sint et conflu-
entes, adjuvante calidissimo ejus gentis in subter-
raneis cellis regimine: quod singulariter La-
ponum esse fertur: in ardentibus autem sole
locis, ob eruptionis vehementiam. Scimus eti-
am utrimque similiter vinosa quæque¹⁰ et for-
titer inebriantia, maxime in deliciis esse, vix-
que in eorum usu, pariter atque Tabacci fu-
mo, eos modum fervare, quod Groenlandi similiter
et

¹⁰ Magnum profecto sub ardente sole ab incitata copiosiore
perspiratione beneficium, ut non aliter immanes morbos et
subitam aliquando mortem ii effugiant, qui torrentes æstu
campos colunt, et qui venationibus sub sole intemperanter
indulgent: ad quod spirituosiores liquores profunt. Quod
observationis genus inter cæteros iteravit Francklinus in cam-
porum apud Americanos, et servitia præsertim, cultu. Huc
pertinent similiter, quæ, de opii usu apud Ægyptios, Persas,
et Arabes nullo non die intermisso, Prosper Alpinus et
Christ. Acoſta testantur. Propterea opii defectum, si quando
habent, vino suppleant, quod ideo Mahomæ lege iis vetitum
fuisse credibile est, ut iis perditæ natura sua in id genus li-
quores raptis, frequentissima propterea eorum ebrietatis
caussa

et Æthiopes faciunt, utque arbitror, eapropter utrique, quod copiosiore exinde impetrata perspiratione nimium, quo torrentur, fervorem compefcant. Neque enim interiore æstu calidissimarum regionum incolæ soli vexantur, sed et hi plurimum, quos adurit penetrabile frigus : quæ ratio est, cur facile concitatis animis isti sæpissime ebriorum sint similes, mutabiles, iracundi, audaces, nempe quod durata frigore eorum cute, difficilis sit, interni caloris, cum humido perspirabili vaporatio : exindeque in spirituosâ et aromatica, ad eam incitandam, proprio Naturæ consilio feruntur.

13. Cujusmodi populorum utrinque rationibus, quasi ex adverso in unum conjurantibus, consimilis motuum proportio, in idemque vita resultat : quod utrobique captæ de diurnis corporis evacuationibus, observationes fere etiam similiter arguunt. Tametsi etenim, quæ de insen-

caussa indicta lege summo veretur. Eadem fere, et intensissima ejus generis sunt Borealiû desideria. Quantum vero isti oleis intus utuntur, tantum perustæ sole gentes ea extus adhibent, hisque sibi corpus perfundunt, et undique impingunt, ut a longe etiam Hottentoti graveolentia nares feriat : quod eapropter verosimiliter fit, ut quam summam fortassis habent cutis raritatem minuant, fibrarumque propterea robur adaugeant : ob quam similiter causam peruncti Athletæ in scenam prodibant. Fertur etiam Macasserqs, vix natos infantes quotidie oleo aqua commixto oblinire. Quamquam credibile etiam est, ejusmodi consuetudinem eapropter apud eas gentes invaluisse, ut venenatis, quibus abundant, insectorum morfibz compactiore ejusmodi cutis glutine validius obsisterent.

sibili Italorum perspiratione monuit Sanctorius, non pari successu in Gallia, Hollandia, aut Anglia, Hibernia, et Carolina obtineant, quod Dodardi, et Morin, Gorteri, Keilii, et Homii, Robinsonii, et Liningii ea in re suscepta tentamina subjungunt : est namque, ubi sensibiles evacuationes insensibilem cutis evaporationem superent, veluti in Anglia, estque ubi res opposita ratione constent, veluti in Italia : consimilis tamen utrobique intra diem jactura fit, eademque motuum in vita perennitas manet.

14. Ab ista tamen, diversimode contemperata, in remotis regione gentibus, ejusmodi motuum intus et extus in Vita serie, inde proprii quidam locales Morbi nascuntur, in quibus non medicamentorum genus idem, ubique compare est successu tentandum. Quare sapienter in Medicina dictum illud Baglivii laudatur, se Romæ scribentem neque pro omnibus pariter gentibus scribere, neque eandem omnibus medendi rationem imperare¹¹ : tametsi eum, talia scribentem, se juveniliter nimis gessisse, sunt qui judicent ; sed injuria : multo enim ille æstimabilior fuit, qui neminem inconsulto loco, in quo medicinam faceret, ex sua medendi ratione proficere vellet, quam reliqui, qui singulis morbis sua fere remedia subjungentes, medicinam uni-

¹¹ *Il nous paroît cependant se sentir encore trop du jeune homme lorsque il nous donne les détails des Methodes, qui peuvent être utiles, ou nuisibles au climat de Rome. Zimmerm. Des Prej. contre l'Erudition.*

verso orbi, ut putant, profuturam evulgant. Quare nec lautior opiatorum usus, qui Sydhenamio complacuit, neque largiores Emeticorum doses, quibus Boerhaavius utebatur, nec cætera denique quæ nonnullarum Nationum sunt propria, utiliter ubique renovantur, multosque sui plane consilii poenituisse vidimus, quod advenam Medicinam, indigenæ substituissent. Quamquam sunt et medicamenta alia, quorum compar ubique locorum effectus est, notissimo Peruviani corticis exemplo: videndumque est insuper fortasse, ne in summa ubique extremorum affinitate, quam alibi de Mulierum mensibus, Naturæ congruentiam memoravimus, multa similiter ejus generis ad medendi rationem pertineant. Certe, quod hujus fere loci est, oppositæ etiam hominum ætates infantia videlicet et senectus plurimo morborum inter se analogismo junguntur, multaque consimilia in medendi ratione postulant: quod alibi a nobis dicendum est.

15. Post quæ vix certe ii audiendi sunt, qui quod præstantissimum in Septentrionalibus Naturam esse putent, eam propterea in Meridialibus mundi plagis elanguescere existimant. Ergo quod Elephas et Rhinoceros, immensa illa animatæ materie prodigia, item, et vastissimis circumfulta ramis, ingentissimæ molis adansonia Arbos fere calidissimarum regionum sint, mirari profecto subest, cur quæ in brutorum et vegetabilium ortu ditissima, et fere luxuriosa rerum Parens, ea imprimis

imprimis loca ornaverit, omnem in parvo operam in procreando homine contraxerit, nempe quod noverca, Catones alibi, ibi servum hominum pecus in lucem emmiserit. At vero, cum ante omnia mundi loca, quæ calidiora sunt, adque orientem vergunt, vitam sumpsisse videantur, hisque maxime regionibus invidiosissima virtute homines vixerint, ea etiam post longam et splendidissimam diem, qualem vix ultra, ullam Septentrionales videre posse credibile est, tandem occasus operuit. Flagitiosi etenim Homines quibus profecto non debile cor pulsavit, sed contra pulsavit fortasse nimium, reliquorum ibidem degentium, et jure civitatis confociatorum, animam dirissimo legum imperio evellerunt: hi-que in lapidea simulacra conversi jus hominum omne amiserunt. Nec profecto, quam in calidarum regionum incolis Naturæ vitiositatem, et zelotypiam plurimi damnant, eæ adeo calidioris sunt climatis, ut non etiam apud arcticas gentes consimili fere ¹² obtineant exemplo. Nempe quod omnes homines similiter ad omnia nati, plantarum instar, cultori pareant suo, ut propterea barbarorum more institutum aliquem, sub temperato quantum vis cœlo, venatuque et bello vitam traducere solitum, eum barbarorum quemvis æquaturum vix dubium sit; et contra, si Sep-

¹² Confer quæ de incredibili Laponum zelotypia nuperæ extant historiæ, ut meræ sint fabulæ, quæ de spontanea fœminarum suarum oblatione advenas erga, olim prodita sunt. *Mel. Interess. Tom. II.*

temtrionalem artibus erudiveris, cultarumque gentium exempla eum pone sequi jufferis, jamque amœnos is induet mores, et cum cultissimo quovis homine animi lenitate certabit. Quantum etenim cætera, quæ in mundo sunt, necessitas cogat, sola tamen voluntas, tametsi sæpe nimium aliena, homines, quidquid sunt, efformat.

16. Quam bene Lycurgus, qui eodem partu genitos canes, cum diversimode educavisset, eos populo exhibuit, eorumque alter escam, alter eam indignatus leporem insectabatur. Quæ fere sunt causæ, cur in imbelles olim impavidi degeneraverint, et infandi jamdiu homines nupera nunc tandem ætate heroes facti sunt: quod eorum animis calcar, necessitas quidem primum, et sanctissimus suæ gentis et Patriæ amor, moxque condignæ laudes et præmia addidissent. Cujusmodi a præclaris ingeniis exagitata ante nos argumenta non est, cur nostra denuo opera invenustius prodeant: neque de ægrotantium et sanorum Vitæ periodis scribenti mihi necesse puto in fere consimiles earum, de quibus scribimus, periodorum in Gentibus, et Imperiis, statos et ineluctabiles circuitus animo advertere.

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.
SEU
Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. II. PARS II.

VOL. II.

H

DE
VITALIBUS PERIODIS
AEROT ET SAN
S E U

Non Dynastiae Animalis

LIB. II. P. A. 1. H.

1844

LIB. II. PARS II.

DE VITALIUM PERIODORUM IN MOR-
BIS ET SANITATE UNIVERSALIBUS
CAUSSIS ET PROPRIIS.

C A P. I.

*De Vitalium Periodorum in Ægrotantibus et Sanis,
cum Solari Luce, ejusque Defectu, Diurno vide-
licet et Nocturno Tempore, Consensu.*

I. **V**IDIMUS eam esse Vitæ Periodorum
in homine constantiam, ut eæ perpetuis
circuitibus sese invicem exciperent, magnaque
motuum, qui ad Vitam pertinent pars, certa ha-
beret initia, durationum intervalla, interitus item,
et reditus. Tametsi porro eorum aliqui non ali-
unde magis, quam a voluntate proficiscantur,
quæ postquam diu perseveraverit, consuetudinis
vim postremum affert; alii tamen omnino alie-

nam a voluntate caussam habent, tantaque simul cum cæteris, unde reliqua in Mundo reguntur, caussis, periodorum communitate junguntur, ut quærenda in his maxime illorum origo esse videatur. Rursus etiam in iis vitalium motuum conversionibus, quæ a libero hominum delectu pendent, videndum est, an non similiter earum aliquæ propter mechanicæ cujuscpiam causssæ concursionem fiant, sive quod ista hominum voluntatem post se trahat, sive quod ea potius amice cum hominum voluntate conjuret.

2. Præterea cum plurimi Morborum circuitus, certa habeant intra diem, et fere sibi propria, accessionum, et reversionum tempora, cujusmodi exemplo sunt intermittentes febres, podagricorum item, et asthmaticorum insultus, aliorumque insuper morborum, qui diuturnis, et repetitis paroxysmis constant, sequitur ut in magna ejusmodi periodorum universitate, universalem similiter causssam, si quidem possibile est, inveniamus, quæ et singulis pariter hominibus competat, neque ab intercedenti diversissimo ægritudinum principio, et a vario decumbentium regimine mutetur.

3. Antiquissimum profecto in Medicina observationum genus, quodque, seu ab Hippocrate profectum, sive, quod verosimile est, jamque ante Hippocratem in Medicina usurpatum, nulla umquam ætate interiit. Quamvis etenim multi, et plane plurimi inter Medicos, qui multis retro sæculis

saeculis vixerunt, turpiter in Artis dedecus luserint, et in nugacitatem omnino, eorum sermone degeneraverint, quippe qui ea quæ ad rem minime pertinebant, commemoraverint, septemque Pleiades, et utrimque Urfam septistellam, Thebarumque insuper septiportarum, septemque Nili ostiorum meminerint, ut ea cum septimæ diei circuitibus, et judiciis conferrent; quos omnes false perstringit Galenus iis libris, quos de Diebus Decretoriis confecit, quantum, inquam, ii et rebus, et iudicio erraverint: tanto nihilominus hominis cum circumposito cæterarum rerum ordine consensu extante, non in inani verum quæsisisse videntur alii, vitalium motuum in utraque valetudine regularitates, cum statis illarum extra hominem periodis conferentes.

4. Quare cum ditissimum effectuum Principium, inter omnia quibuscum vivimus, et connutrimur, ii Solis lucem, et ignem universim putavissent, inde gentium sapientissima olim habita suos sibi ab Igne et Sole Deos sumpsit, eosque imprimis, quorum inventum Medicinam existimabat, veluti Orum et Apollinem, tenuitque ab iis vitalem quemdam Spiritum late in omnem mundum manare, et cuncta complecti: unde notissimum illud:

Principio cœlum et terram, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.

Huc verosimiliter facit quidquid per το ενορμουν, *impetum faciens*, expressit Hippocrates, in Heracliteam sententiam propensus, cunctarum cum Heraclito, rerum originem ad ignem referens : quod alibi diximus.

5. Neque deffuerunt, qui propius ad diurnas Vitæ mutationes respicientes, matutinum, meridianum, vespertinum, nocturnumque tempus, veri, æstati, autumnno, et hiemi compararent, variumque exinde vitalis facultatis tenorem, et modum, cum morborum accessionibus, et exacerbationibus conferrent : quæ fuisse Hippocratis¹, Antilli, et Celsi sententia creditur.

6. Quæ mox pertractaturos ante monuisse prodest, universale istud, quod quærimus, morborum cum diei intervallis, conspirationis principium, ita quidem sumi oportere, ut nec statas accuratissime diei horas diurnis morborum conversionibus præponere possibile sit, neque etiam sit credibile mathematico quodam, quod dicitur, consensu, ista sese invicem complecti. Consimiles namque Mathematicorum rationes perpetuo in Medicina amputare necesse est : quantum etenim five ea quæ remotissima, et fere a Sole sunt, five quæ propius nobis circumponuntur, vim erga nos exerant, plus adhuc potestatis in nobis, et imperii, ea quibus undique comprehendimur,

¹ Conf. Trill. *De Vesp. Morb. Exacerb.*

habent,

habent, plulque adhuc externus in internum hominem, internusque in externum, quam diei, noctisque, et tempestatum anni conversiones valent.

7. Verum enim vero, cum stella diei nuntia, cœlo nedum illustrato, late diffusibilem stimulum, terræque, aerisque campos replere, complura monstrant, idque imprimis, quod magna animalium pars multa undique nocte consopita, et pene exanimata, fere animam iterum cum veniente die recipiat. Sive etenim puriori ob Solis a longe adventum facto aere, sive ex oxigino aeris elemento undique in Solis occursum conspirante, sive quod a lucis adventu, suam dephlogisticus aer elasticitatem recuperet, vix dubitabilia certe antelucani stimuli argumenta undique extant. Sic plantarum folia, noctu non contracta solum, sed in propriam dormientium formam disposita in summa aurora rursus aperiuntur², lucisque amicissimæ fere in Solis occursum ante rapiuntur, sive calidarii, in quo prostant, fenestræ patuerint, sive non; observatumque est etiam diluculi tempus earum fœcundationi, et germinationi præ cæteris opportunum esse, et per eas horas spermatica illarum organa, vere maxime, incallescere: nempe, quod animato versu dixerat Lucretius, quod nunc re-ferata vigeat *genitabilis aura Favoni*: exindeque,

² Conf. Linne. *Aman. Acad. Somnus Plantarum.*

—Per maria ac montes, fluviosque rapaces,
Frondiferasque domos avium, camposque virentes,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Efficit, ut cupide generatim sæcla propagent.

Ad quas genitabiles matutinas auras pertinent etiam verosimiliter veneri in homine stimuli, sub matutina luce frequentissimi: certe ea plerumque hora a lascivienti fomno³ pollutiones incidunt: cujusmodi manifesta magis exempla in iis sunt, quos gonorrhœa vexat: iis etenim antelucanæ horæ acerbissimæ esse solent.

8. Sed morborum, quasi proprio quodam jure, summo mane invadentium exempla vix multa desiderantur. Sic primi podagræ insultus, media elapsa nocte, hora ut plurimum secunda aut tertia, verno tempore, quæ prope diluculum respicit, primum corripere solent⁴: asthmatis etiam paroxysmi idem fere ac podagra tempus habent, et per æstatem, secunda post mediam noctem hora gravissimi memorantur⁵: arthritici similiter

³ *Vix enim alio tempore quam matutino, et sub alio corporis decubitu quam supino, pollutiones occurrunt.* Hamberg. Phis. Med. cap. xiv. Eas tamen ab urinariæ vesicæ lotio turgentis, distensione, et vesicularum feminalium compressione, vir ingeniosissimus repetit: quod quidem causæ loco esse aliquando vix dubium est: sed et absque ejus interventu fieri similiter suadent, quæ supra nominavimus, plantarum fere confimilia phænomena.

⁴ Conf. Sydh. *De Podagr.*

⁵ Conf. Floyer. *Treat. of the Asthma.*

primo mane evigilantes, veluti saltu articulorum toti incitantur, quod scripsit Cæl. Aurelianus. Præterea phthisicorum sudores circa pectus præprimis, et caput, adventum diei proxime respiciunt: iis-que acerbior sub diem tussis incurrit, hisque sæpe horis sputa sanguineis striis immixta reddunt. Hæmorrhagiæ etiam, eam sæpe diei partem occupant; eorum imprimis, quorum exquisitus est sensus, quosque morbi acerbitas, et diuturnitas, aptiores ad irritandum effecit.

9. Quorum quidem magnam partem, absque lucis illustratione, quam ea antevertere solent, evenire intelligo, utque apparet, a stimulo tenuioris, et purioris aeris matutini. Certe cum dephlogisticus aer, ante alias aeris species, potentissimum musculis irritamentum inferat, immisumque in eo cor rursus, et diu, ad pulsandum concitetur, cumque dephlogistici aeris, et lucis tanta simul affinitas interfit, ut nulla luminis illustratio absque ejus concursu eveniat, credibile est ab ejus abundantiore sub diem, in communi atmospherico, copia, universum Vitæ excitamentum inferri. Quæ similiter cum *acidificante*, seu oxigina ejus, quam nuperiores Phisici appellant, qualitate faciunt: tametsi enim proprie et in seipso, id genus aeris, acidum dici nequeat, acidum tamen efformat, quo semel idoneæ basi consociatur. Annon huc similiter gallicinia, et garulas avium pene universarum voces longas, quasi Auroræ moras incusantes, transferas?

10. Profecto

10. Profecto verosimile est communem aerem multa procedente nocte, et sub diem, potissimum defæcari. Ejus nimirum pars, quam fixam Chimi- ci vocant, cæteris aeris portionibus gravior, per noctem in terram aqueis vaporibus commixta depluit, iis potissimum in locis, quorum uberior et ditior est vegetatio: iterumque aquæ conjuncta et debite extenuata in alibilem fortassis plantarum succum transit: exindeque nocturnus decubitus iis in locis, sub dio malus. Contra vero phlogistici, et inflammabiles halitus utpote levissimi fursus, in supernam aeris regionem feruntur, pluvias deinceps et meteoras dephlogistici aeris, et electricitatis interventu effecturi: quare qui medios atmosphæræ tractus, sub multa jam- que nocte, aer occupat, modo peculiare circum- stantes causæ haudquaquam officiant, purior ef- ficitur et deffæcatur. Quantum etenim nocturna vegetabilium perspiratio, mephiticum, et læthi- ferum, uti creditur, aerem⁶ proferat, multa ta- men undique depluens humida nox, corruptos halitus rursus in terram regerit, iique ne superi- orem aerem inficiant, impedimento est. Quam- quam credibile est etiam vegetabilium perspira- tionem per noctem, similiter atque animalium, minui, cujusmodi ab utrorumque somno causam, paucis post interjectis tractabimus. Præterea ani- malium quoque halitus, unde plurima in aere

⁶ *L'Evaporation nocturne des Plantes est le poison plus ac- tive, qui existe.* Inghen. Hou. *Lettre a Mr. Molitor.*

diurno tempore mephitis, magnam partem cavernis aut nidis per noctem confepultorum, hominumque, quos nox in cubilibus premit, halituosa principia, minus quam die, in communem atmospheræ aerem, nocte universim permeant. Post quæ, facile dabimus levissimum natura sua matutinum tempus esse, quod Celsus ⁷ dixerat.

II. Matutini, etiam quod vocant, frigoris tempus, parumper ante Solis exortum, consideravisse interest, quod ex commota per id tempus animalium, et vegetabilium, nocturno somno, et torpore excusso, perspiratione, propter matutini aeris excitamentum, aliasque quas uberius causas infra significabimus, item et ex vento in Solis occursum incitato, effici verosimile est. Profecto ad auctam vegetabilium eo tempore perspirationem matutinus ros pertinet, quo sæpe in animalium corpus inter vescendum resumpto, acerbissimi ventris dolores, et spasmi iis fiunt: apparet namque ros vapor aqueus tenuissimus, plurimo spiritali principio, et forte oxigino aere imbutus. Corpora vero, quo plus perspiraverint, simulque ventilationem sustinuerint, plus etiam caloricæ materiei ammittunt, et perfrigerationem patiuntur: quæ frigoris ratio eadem in montium summitatibus constare creditur. Puriore namque montano aere, cujus generis matutinum esse suspicamur, copiosiore perspiratio-

⁷ *De Med. Lib. III. cap. v.*

nem incitante, in plurima circum undique ventorum libertate, magna frigoris vis exoritur, tametsi altius thermometri liquor conscenderit, cujus in ditiorum eorum locorum electricitate causam fundari multi judicant. Matutinum propterea tempus, per hiemem summam frigoris vim sæpe conjunctam habet.

12. Sed cum aucta matutino tempore perspiratione, absorptio similiter intenditur, propter auctam universim Lymphaticorum irritabilitatem. Quare de ponderosiore aliquando, summo mane hominum corpore, præclara extant testimonia, exindeque antiquissima in Medicina consuetudo fortassis constitit, ut herbarum fucci, cæteraque, uti nominantur, sanguinem depurantia decocta, valde diluculo ægrotantibus darentur, quod celerius per id tempus in sanguinem transire, plusque prodesse observata fuissent. Scimus etiam mercuriales inunctiones mane institutas, multorum luen sanavisse, quos vespertinæ aut nocturnæ^s vix aliquid adjuverant. An non ergo ab aucta absorptione Humorales Morbi multi, Arthritis, &c. matutinum sæpe tempus infestant, similiter atque vespertinum, opposita quamvis ratione: quod infra dicendum est.

13 At vero exoriente Sole lucidus jamque aer novas exstimulandi vires acquirit, et sive ignea,

^s Cruikshank, *Rem. on the Absorp.*

quam

quam complectebatur, materies, in parallelismum, et sui generis motum concitata, five manantia Sole effluvia, animalium undique, et vegetabilium texturam permeant. Quare suos jamque dephlogisticos halitus Plantæ emmittunt, quamquam non omnes simul ejusmodi perfungi officio incipiant, cum neque omnes simul lux occupet, neque omnes eodem simul tempore nocturno sopore excutiantur: tum vero animalia vitales copiosius auras ex aere atrahunt, calorisque materie, in puriore, quem hauriunt aere, uberius extante, pulmonis exinde actio intenditur, fitque concitatiores respiratio. Quod excitamenti genus ad cætera similiter Vitæ organa transit, eaque, seu luce exstimulata, five commoto interno Vitæ igne incitata, in diurnam motuum activitatem cientur, fibrarumque pro interni externique stimuli augmento, crescente tono, ad sua quæque munera, debito impetu sollicitantur. Expedite propterea vitales motus a centro ad periphæriam, et ordinate exeruntur, Vitæque æquilibrium internas, externasque inter corporis partes restituitur. Propter quæ alacris ille vigoris sensus, quo late perfundimur, exorto Sole, ut mens etiam felicissimarum cogitationum dives fiat, plurimumque ad Sapientiam proficiat. Quare rite Therapeutes, Philonis testimonio, studia sua maxime per diem excolentes, omnem vescendo animo impendebant, sola lucis claritate dignum Sapientiæ studium existimantes.

14. Vix igitur mirum, si concitata sub id tempus solidorum vi, stimuloque in universam Vitam penetrabili, morbi similiter fere cuncti, in quibus exquisita Vitæ actio, aut alicubi, aut universim prævalet, inflammatorii videlicet proprie sic dicti, plerumque ad lucis exortum acceleratas perpetuo paroxysmorum accessiones patiantur, et maxima ægrotantium pars, quos acutus inflammationis terminus jugulat, matutino sæpissime tempore intereat.

15. Quorum consimilis sæpe eorum Periodus est, qui tabescentes, et diuturna invaletudine fracti, ad externa quæque promptissimo abundant sensu; quod supra diximus: istis namque exorients solis lux, accessionum tempora celerius movet. Exinde Purulentorum, Tabidorum, Asthmaticorum, Hidropicorum, quod jamque diximus, matutina tempora sæpe mala. Exemplum etiam aliquando habui in quartana febre laborantibus: eos siquidem primæ febrium accessiones vespere corripiebant: postremis vero temporibus, postquam eos pluries morbus deseruisset, et denuo recruidisset, tandem tenacissima morbi sævitie extenuati, matutino tempore accessiones patiebantur.

16. Hujus similiter loci est, quam non semel verificavi observatio, carcinomata videlicet, et cancos, et mala ulcera, claro perstante die, eo intensius rubere et exasperari, et sanguinolenta fieri: contra quam ea, quæ mitioris naturæ sunt,
nec

nec pravi aliquid in se habent : ista siquidem plurimum sub dierum serenitate proficere solent, Phlegmones similiter, et prima gangrænæ tempora, a luce contrarietatem patiuntur.

17. Diurnam quoque Solis illustrationem sæpe adæquate adeo Hemicrania comitatur, ut eo exoriente invadat, et occiduo evanescat : contra quam nocturna, quæ consimili circuitu noctem totam perseverat. Eaque morbi constantia memoratur, ut sub pulsante hora certissimos aliquando habuisse reditus visus sit. Quod genus ægrotantes, diuturna consuetudine consternatos, pulvis Valerianæ sæpe sanavit.

18. His vero acerbissimum meridianum tempus esse solet, transitque dolor per id tempus ad *ακμην*. Quare medius diei terminus diligenter medicis considerandus est, quod notabiles sæpe morborum periodos et conversiones includat. Sub meridie siquidem vel una, aut altera a meridie hora solaris potestas in vigore est, proxime consentientibus desumptis a meteorologia observationibus. Sub his namque horis, si quidem peculiare non obstant caussæ, aut minimus frigoris, aut summus caloris gradus, thermometro iudice nuntiatur. Magneticarum quoque, quæ nominantur agitationum, *maximum*, meridianum tempus vel prorsus respicit, vel ⁹ proxime con-

⁹ Conf. Van Swind. *Dissert. sur les Mouvv. irregul. de l'Aiguille Aimantee.*

sequitur, nimboſique aeris procellæ ſub his ſæpiſſime horis invadunt, ut ſumma propterea electricitatis poteſtas, ejus proxime temporis eſſe videatur. Sed et ædificia, licet ſolidiſſimis cæmentis extructa abſque ullo ſæpe vento, cœlo ſudo et fervidiore, plerumque per meridiei horas repente corruunt: quæ ingenioſiſſima Boerhaavii obſervatio eſt ¹⁰.

19. Vix igitur mirum, ſi poſtremas morientium lamentationes ſæpe id tempus excipiat, vel ſi deterrimæ eo proxime vergente morborum conversiones accidant. Ejus certe vis in morbis proxime cum mediæ noctis tempore conferri meretur: de qua inferius.

20. Neque ommittenda quotidiana, meridianæ conſuetudinis vis eſt, prandii videlicet ſumendi hora: ab iſto namque, quod ſuperiore libro diximus, novus circuituum et ſecretionum ordo ſubſequentibus horis perpetuo movetur. Cujusmodi conſuetudo longo annorum intervallo in ſingulos dies ſervata, jamque poſtremum vitalia organa ita diſponit, ut deficiente etiam ejus conſuetudinis cauſſa, vitalium nihilominus motuum accelerationes, et ſtimuli ad excretiones et ſecretiones, perpetim ſimiliter fiant, in morbis etiam, intermiſſo licet conſueto vitæ regimine, et inſtituto.

¹⁰ *Art. Theor. Parſ. Alt. de Igne.*

21. Præterea meridianum tempus, frequentiores qualubet alia diei particula, Tertianarum accessiones inferre, diligentissima est Cullenii observatio ¹¹, eamque successu verificari arbitrator. Quamquam videndum est, quid insuper ad id, plusquam meridiei tempus, conferat proximus digestionis impetus. Maxima etiam acutorum morborum pars, pomeridianis horis invadit, expletosque alimentis præ cæteris corripit. Quare et aquilonis flatus eo maxime tempore nocent, lateris dolores, et pessimas distillationes movent, iis imprimis, qui gulæ intemperanter serviunt: eaque rarius jejunis accidunt ¹².

22. Jam vero advesperascente cælo, quanta simul cum nocte vitæ tædia, morbisque, et curis extenuatos mortales invadant, vix dicere opus est; ut credibile sit, quod de antiquissima ejus nominis significatione scribitur, a nocendo videlicet; noctem dictam fuisse. Præter enim mephiticos corruptosque halitus, quos undique vegetabilia eo tempore emmittunt, quosque universa telluris superficies, nocte circumfusa, similiter for-

¹¹ *And that these paroxysms are connected with that diurnal revolution, appears further from this, that though the intervals of paroxysms are different in different cases, yet the times of the accession of paroxysms are generally fixed to one time of the day: so that Quotidians come on in the morning, Tertians at noon, and Quartans in the afternoon. Pract. of Phys. LVI.*

¹² *Conf. quæ superius diximus, Lib. II. cap. ii.*

tassis dat, deest amicus ille Vitæ, quem supra nominavimus, lucis stimulus, qui in externas undique partes, animalium liquores concitans, progressum eorum motum adjuvat, eoque plus obstat, ne ii cellulari textu intercepti, et propterea lentescentes, vitalem, quam proprie habent, componentium mixturam, aliquam saltem partem, amittant: nempe quod intestinus motus, mixti dissolutionem provocans, in progressivi, quem noctu debilitatum ponimus, locum succedat.

23. Ex quibus rite intelligitur, quid sibi velit venosa plethora, quam universim in animalibus, noctis tempore, Medicorum nonnulli incusant. Cujusmodi plethoræ non incuriosa similiter extat in vegetabilibus observatio: comperit namque est adulta nocte potissimum, maturos fructus pediculis suis excidere: nempe quod eorum canaliculi fructum inter et plantam positi, humore nimis oppleantur, ii que, cum vitalem quamdam tenacitatem, simul cum maturefcente fructu, quod animalium similiter est, amiserint, propterea amplius distendi indociles postremum abrumpantur. Communissima etiam observatio est elanguescere sub nocte flores, foliaque sese contrahere et complicare: ut propterea sub nocte, et per somnum, faciem, formamque magnopere a diurna diversam induant: quæ mutationum per nocte in genera, pleræque plantarum constantissime fervare feruntur, pariter atque animalia, quorum pleraque somno sese

fese datura, particularem, fibique proprium modum, et situm observant.

24. Uberiora nocturnæ plethoræ exempla in homine extant. Succulentior per noctem corporis habitus, rotundiorque visus forma in iis potissimum, quorum lauta cellularis est, qualis adolescentularum esse solet: quare iis nox venustati opportuna est, quod formæ asperitatem, si quam habent, ea minuat plurimum, iisque regularem vultus rotunditatem tribuat: quare, ne quid visæ noctu formæ illudant, cavendum est.

25. Ob quam similiter confertiores cellulosi textus, nocte quam die oppletionem, sæpius per noctem Hæmorrhagias redire, easque potissimum in prima somni tempora cadere, judico. Iis siquidem prima blandiusculi somni intervalla locum dare, sæpe propria, et aliena etiam observatione monitus didici. Novi mulierem, quæ diuturno uteri profluvio, per somni tempora recrudescente, laborans, cum ad multam noctem vigilasset, eam præter morem longe distulit, in eamque recidit, ut primum eam somnus occupavit. Ipse etiam cum periodica Hæmorrhagia tentarer, nocte præprimis revertente, vix unquam antequam somno corriperer, eam passus sum, nempe cum placida cuncta circa me essent, nullaque in cubiculo, luminis illustratio extaret: cumque aliquando totam noctem ad mane usque, legendo aut scribendo vigilassem, nullam per id tempus sanguinis jacturam sustinui. Vix etenim dubium

est arte comparatam nocte lucem, tametsi debilitate, aliquam tamen partem diurnæ defectum supplere, stimulumque universo humorum circuitui inferre, ut ea propter minus in laxiore alicubi, aut debilitato celluloso textu, congerantur. Huc faciunt etiam, quæ non raro exemplo vidi, copiosa per noctem, scorbuticorum ore profluvia, item Hæmorrhoidum fluxus copiosissime per noctem irrumpentes. Annon etiam frequentiores per noctem, quam in die, cerebri Hæmorrhagiæ, unde subito læthales Apoplexiæ? At quidem cum a novo lucis matutinæ stimulo, hujus generis morbos exasperari supra dictum sit, istud maxime eorum esse judico, quorum fere extrema aut in toto corpore, aut alicubi, debilitas est, ut propterea vix progressivus sanguinis motus alicubi intendi queat, quin simul inordinatæ in maxime debilem partem fluxiones fiant. Quid porro somni tempora ad ea, quæ diximus, facile conferant, paucis post differam.

26. Quibus etiam serosa colluvies morbo est, ii pessime nocte mulctantur. Propterea, qui thoracis hidrope laborant, suffocationem et lamentabiles maxime paroxysmos per id tempus patiuntur; neque decubitus in lecto ferunt, et erecta cervice spirare coguntur. Sæpe etiam ad fenestras advolare jubentur, ut anhelitum liberiore aeris inspiratione compescant: nempe, ut videtur, quod perdifficilis ab arteriis in venas, oppleta undique cellulari compressas, fiat sanguinis transitus: et quod minore sanguinis unda in cor veniente,

niente, minus propterea exstimulatum elanguescat, et moribundam vitam efficiat.

27. Quæ fere ratio cæterorum chronicorum morborum est, qui nocte, similiter atque autumnò, quocum eam Veteres comparaverant, gravius se habent: quam ob causam articulorum dolores, scorbutica et venerea lues immiserrime per noctem ægrotantes confodiunt ¹³.

28. Morbi similiter, qui a septico principio pendent, et in quibus, putrescenti proxima, vitalis mixti dissolutio interest, gastricæ febres, suppuratoriæ, contagiosæ, &c. quod iis nocturnum tempus damno sit, advesperascente die exacerbantur. Maxima propterea ejusmodi ægrotantium pars, et gravius nocte periclitatur, adque superos sub multam avolat noctem. Sudores etiam, et diarrhœæ colliquativæ tabidorum, et purulentorum postremo morbi tempore, sæpe per totam noctem recursant. Quibus omnibus,

¹³ In hac communissima vespertina morborum exacerbatione rationem olim quæsierat Trillerus, cur sanati, plerumque vespere, a Christo ægrotantes fuerint. Qua occasione refutat Hammondum, qui propter saniozem vespertinum aerem id factum fuisse judicavit; aliosque, qui putaverunt hoc ideo factum fuisse, quod cautum lege esset, ne quis Judeorum ante sabathi finem ægrotantibus medicinam faceret: morborum namque periculosoꝝ cura diebus etiam Sabbaticis suscipi poterat: quod præclare ex *Tract. Talmud. Avoda Sara, cap. ii.* arguitur. Conf. *Triller. De Vespert. Morb. Curat. divino Christi Mirac. peracta.*

humidi similiter dies, tenebricosi, vixque Sole colustrati, inauspicata, et sunt periculi plenissima tempora.

29. Præterea magna nervosarum, et malignantium febrium pars, propter quas carceribus compressi anticipatas sæpe dant mortis pœnas, fere ad lucis, et dephlogistici aeris, qui luci perpetuo jungitur, privationem pertinent. Luridi etiam eorum vultus, tristesque corporis habitus proxime cum plantarum leucophlegmatia, *etiolement*, comparabiles, perpetuam noctem, seu lucis inopiam sequuntur.

30. Est et quodam pustulæ mali moris genus, Epinictidem dixere, quæ oris labium potissimum occupans, sub nocte acerbissime sævit: eoque tempore, non raro exemplo, ægrotantes interficit. Cachecticos corripit, et quorum prava humorum conditio est, quique corrupto aere utuntur. Nocte etiam plerumque oritur, quod scripsit Celsus.

31. Consimilem nocturnæ acerbitatis modum Exanthemata habent, Erisipelata, aliaque ejus census cutis vitia. Iis propterea diurnum tempus maximo solet esse beneficio: fortassis quod attenuata propter lucis vim perspirabilis mephitis, liberiore cutis porta ruit.

32. Acrior certe universim, et urens sub noctem calor, corporis exteriora tenet; quod nedum
ad

ad ægrotantium plerosque porrigitur, sed ad multos etiam, cum in sanitate versantur. Annon igitur a nocte perspirationis defectus? nempe quod perspirante et madida cute, facile caloris materies trans corpore ducitur, nullusque propterea in cute manet aucti caloris sensus: quod maxime diurno fit tempore: nocte non item.

33. Verum namque perspirationis modus, plurimum a superincumbentis Atmosphæræ densitate, aut levitate majori ducendus est, ut rariore et leviori circumstante aere, similiter plus corpora perspirent: sic in Pneumatica campana, quo rarescit aer, quidquid perspirabile in ea immissum est, plus vaporatur, plusque aeriformis fluidi emmittit. Jam vero diurnum aerem cæteris paribus vespertino, et magna etiam nocturni parte rariorem esse, vero est simillimum, ut odorantia etiam plerarumque plantarum principia cum die auferantur, consimili utrimque, propter graviores aerem, ratione.

34. Nocturnam consimiliter corporis amissionem diurna minorem, illud inter cætera ostendit, quod sit noctu universim, quam die, inediã tollerabilior. Quare a prandio etiam copiosiore, non multis post horis, stomachus rursus in cœnam comparatus est, contra vero, a cœna ad meridiem usque, omnis commode perfertur ciborum abstinencia, pluribus certe a leviori cœna ad prandium, quam a prandio ad cœnam horis interpositis. Quamquam istorum pleraque sola con-

fuetudine præfiniuntur. Verumtamen longissimi omnino somni, quales Laponum esse feruntur, nulla prorsus refectione adhibita, tollerantur. Nupera etiam extat Puellæ historia, quam alibi nominavimus, quæ cum in septemdecim dormiret aliquando dies, vix aliquid tanto jejunio extenuata erat: neque enim ullas per id tempus evacuationes patiebatur, catamenia excipias, quæ per somnum, currente mense, fluebant.

35. Nihilo tamen minus, a somno perspirationem incitari, multi cum Sanctorio judicant, cæterisque paribus dormientes ¹⁴ vigilantibus duplo magis perspirare: ut infantes etiam, qui maximam diei partem dormiant, adultos perspiratione vincant. His, cum contrarias rationes invenissent Gorterus, Keilius, et Dodartus, et insigni quidem varietate, nempe quod dormientes vix dimidium, atque vigilantes, perspirarent, tantam observationum differentiam componere fategit Formeijus, in lautiore Italorum cœna rationem investigans, cur Itali, Sanctorio iudice, copiosissima per somnum perspiratione distineantur.

36. Quod tametsi vero proximum esse queat, puto tamen, quidquid universim de auctiore per

¹⁴ Similia apud Hippocratem extant in *Epid. Vigilans calidior externis partibus: dormiens vice versa. Lib. VI. sect. iv. Labor articulis et carnibus, cibus, somnus, visceribus. Ibid. sect. v.* Consensit cum Hippocrate Galenus, Conf. Seker. *Med. Stat.* et cum utrisque Boerhaavius.

omnium perspiratione, multis scribitur, non minima observationum contrarietate premi. Certe paullo plenior somnus cutim densat, et corpus implet: quam ob causam, qui multum dormiunt, in obesitatem postremum vergunt, et sesquipedem propenso aqualiculo, quod festivissime Persius dixerat, tument; ii etiam artubus tardi, et impotentes sæpe fiunt. Præterea sola Solis, et lucis privatione, pinguiora corpora redduntur, quo communissimo artificio animalia, nonnulla faginantur: contra quam Soli, et luci exposita tenuantur. Cæterum observatum est etiam, protractiore somno, corpora extenuari: quod Celsus¹⁵ dixerat.

37. Consimilis de somniculosis, quod captones fiant, observatio extat: ut a somno caput compati, comprimique cerebrum, veramque exinde mortis imaginem somnum esse, non nemo rite dixerit. Cujusmodi malorum cohibita sub primo somni tempore perspiratio, et perspirabilis materie cerebrum versus fluxio, multis incusatur, neque admodum, quantum existimo, injuria. Certe subita, et læthalis apoplexia, a suppressa, propter ingens frigus, perspiratione, non raro constat exemplo: propiusque compressum, mox ante somnum, cerebrum, seu potius cerebralium vaporum, et sinuum turgescientiam, monstrat involuntaria palpebrarum per id tempus depressio,

¹⁵ *De Med. Lib. I. cap. iii.*

ponderisque incommodi sensus, ut eas fere resolutas, adque motum impotentes, necquidquam adhibito contra conatu possibile sit ab invicem diducere et elevare: inde a somno, crassioris lymphæ, et quasi gummi ea in parte concretio, multisque etiam lacrimatio involuntaria. Quorum tamen non omnia perpetuo ante somnum fiunt. Sæpe etenim absque ulla prævia somni significatione fere ad voluntatem obdormimus, adpressis antea invicem diligentissime palpebris, ne quæ exterius circumposita, animum distrahant: quod commodissime facimus somni hora consueta, plurimumque fortassis, consuetudine somnum juvante, ut fere certa etiam, in cubili positio, illico post somnum accersat. Alii tamen perpetuo, in omni diei particula ad somnum paratissimi, volentes confestim dormiunt, neque aliquid propterea solito dormiendi tempore ad somnum proficiunt. Quos ipsos puto ita suum universum corpus componere, ut modum quidem nescientes, ea tamen, quæ somnum in animali faciunt, procurent, comprimiturque fortassis etiam eorum cerebrum, brevioris sensum, et cohibita ad voluntatem, pulmonari actione. Hac siquidem contractione reddita, mephiticum animale principium, quod exire debuisset, jamque sensum in interioribus turgēt¹⁶, ex eoque oritur indebita humorum

¹⁶ In somno puellæ histericæ, quem descripsimus, insolita capitis gravitas, diuturnum mox postea subsequens somnum nuntiabat, ventriculo, et abdomine sensum contractionis facto: tum vero a longissimo somno excitata, multum lacrimabat.

plenitudo.

plenitudo. Quæ similiter Narcoticorum, et inebriantium ratio creditur, nempe quod rarefactus ab inde sanguis, molle præprimis cerebrum distendat, ejusque propterea et nervorum actionem, ea intemperanter usurpata destruunt: quamquam credibile est etiam, sua, qua abundant, inflammabilitate, ea cordis irritabilitatem primo quidem nimium provocare, tum mox postea fere stimuli nimietate lassatam, sedare. Sic verosimile est, succedaneam a compresso cerebro optitorum nervorum paralytim, eos omni visionis sensu privare, qui luce circumfusi, apertis palpebris dormiunt: quod leporum inter animalia præcipue esse ferunt.

38. Nec minimam fortassis partem in compresso cerebro, meridianus nonnullorum a prandio somnus fundatur: quo tempore fortes apoplexiæ, et quod vidi, aliquando ictu mortales, fiunt. His quidem stomachi sub digestionem distensionem, subtercurrenti ad inferiora sanguini, impedimento esse, nonnulli inter Medicos existimant, exindeque plus sanguinis in superiorem capitis partem contendere: quæ tamen non omni carent dubietate. Fortem quidem abdominis compressionem sæpe somnum juvare, pervulgata in morbis monent exempla. At vix certe, mox a prandio, defectus spirituum animalium in massa sanguinis, aut integra externarum sensationum privatio, quod utrumque præcipuam somni causam multi volunt, facile allegari potest: quamquam compresso cerebro necesse simul sit, nervorum potestatem omnem debilitari.

39. Vero

39. Vero tamen proximum est perspirationem, mox a prandio, pariter atque sub noctis incessu, minui; quare ab assumpto cibo universim extus intusque calescimus, et fere Naturæ ductu optimo, loquaciores efficimur: loquacitate etenim crebrior fit pulmone expiratio, plusque inflammabilis, et mephitici aeris emmittimus, sive respirando, sive concitato universim inter loquendum corpore: proptereaque a prandio somniculosi, commode somnum loquacitate devitant: quod nonnullis manifesto profuisse vidimus. A retenta enim post cibum paullo uberiore caloris materie, irrequies oritur, ab eaque, quod diximus, loquacitatis desiderium plane multos tenet. Nec certe imminuta mox a paullo pleniore cibo perspiratio, quod Sanctorii experimenta innuunt, irrequiem aut somnum arcesceret, nisi sub minore humidi perspirabilis copia, minor quoque materie caloris vaporatio interesset: quod cutaneam dephlogisticationem, pulmonari similimam, nominamus.

40. Sub provectiore nihilominus nocte, et in fine somni perspiratio intenditur, et lenis mador totum plerumque corpus occupat: consimiliter atque aliquot ab assumpto cibo horis, ventriculi digestionem proxime peracta. Præter enim levissimum natura sua matutinum tempus, perspirationi incitandæ peropportunum, credibile est quoque, cohibitam in corpore per noctem, aliquam saltem partem, caloris materiem, alia quidem per corpus condensare, nempe quæ glutinis

tenacitatem habent, et igne concrefcibilia funt, alia vero, aquea nempe, et ferofa, fluidiora efficeret, ut propterea diluculo vergente, tenuiffima, et facile perfpirabilia liquida, lymphaticorum circuitu vehantur. Cujusmodi a nocte, et fomno coctio, quem in modum eam Veteres dixerant, brevi poft ab eo fugato, sæpe alvum, mictumque follicitat; optimæque coctionis fignum habetur, fi quidem utrimque, quæ cocta fint, rite primo mane fundantur. Sæpe etiam a primo fomni excitamento, urinæ moventur, ab impreffione frigidioris externi aeris: cujusmodi fimiliter eft, frequens per id tempus pandiculatio, et ofcitatio. Neque poftremam dormientium perfpirationi fimbolam confert fuper incumbentium ftragulorum preffio, jugifque linteorum circa corpus affrictus: prætereaque aer, ftragulis interjectus, affiduo dormientis calore rarefactus, plus adhuc animale vaporem follicitat.

41. Neque prætermittenda pulfum in nocte, inque dormientibus conditio eft: ii namque quarta fere ictuum parte lentefcere multorum¹⁷ obfervatione, et judicio feruntur: tametfi fub noctis initio multis accelerentur, vel a cibi irritamento

¹⁷ *In puero octo annorum 100, in dormiente tantum 89 numeravi pulfus: in puero undecim annorum dormiente 80, in vigilante vero 90: et in adolescente quattuordecim annorum dormiente 62, in vigilante 82 uno minuto temporis primo obfervavi pulfus. Hamberg. Phifol. MCCCLXVII. Intuta tamen omnino regula, quod a fomniis intercurrentibus plures in dormiente, etiam quam in vigilante, pulfus aliquando incurrant.*

proxime sub his horis coctionem fubeunte, vel a primo illo, quem diximus, cohibitæ propter noctem, cum perspirabili vapore, materie caloris in cor, et vasa impetu. Certe nocturna V omnis, diurna languidior est, exindeque, quam supra memoravimus, asperior per id tempus septicorum morborum exacerbatio, intestino humorum motu tantum aucto, quantum in progressivo jactura iis facta est.

42. Similiter dormientium plerorumque respiratio minor est, et rarior, tametsi altius attolli costæ videantur, ob difficiliorem et impeditum, propter corporis in dormiendo positum, diaphragmatis descensum. Propterea interdiu plus, quam nocte pulmo laborat, quæ fortassis ratio est, cur nonnulli pulmone læsi, levius per noctem sese habeant: quod in quadam scæmina vidi. Quare similiter, quidquid nocte perspiratur, plusquam die, vitiatum et mephiticum est. Est et enim, quod mox antea diximus, cutis actio, ejus quæ pulmone exeritur, vicaria, et vicissim: ut propterea obstructa senum cute, fœtor oris succedat, in adolescentibus e contra, ea perpetim madida, oris gratia et suavitas. Inde etiam matutino tempore, pulmo pituita infarctus, frequentes excreandi ictus concitat: ob eamque verosimiliter causam stertorosa, et quasi ronchizans dormientium nonnullorum respiratio ¹⁸ a muco circa laringem hærente.

43. Cæ-

¹⁸ Insensibilis pene respiratio in dormiente puella, de qua supra:

43. Cæterum quidquid de diei, noctisque ad Vitam præstantia, aut contrarietate diximus, quamvis plurimorum esse hominum judicem, vix tamen in singulis verificatur. Alii namque, tametsi numero pauci, expeditius nocte, quam die vivunt, leviusque nocturno se habent tempore, quam diurno, in quod multum dormiunt. In hac etenim, atque in rebus reliquis ad Vitam pertinentibus, omnis in consuetudine potestas locatur.

44. Nihilo tamen minus eadem in omnibus ejusmodi vicissitudinum periodo extante, eademque fere constante horarum successione, liquet, quantam uniformis actionum totidem in homine circuitus, Vitæ motuum regularitatem simul afferat. Sed omnium instar, id maxime in sanis, et ægrotantibus consideravisse interest, perpetuam videlicet, quæ bis omni evenit die, vitalium motuum conversionem, ut nempe interdiu a centro ad periphæriam, a corde videlicet ad extrema corporis, luce maxime juvante, expeditissima eorum concursio fiat: contra vero nocte, a periphæria ad centrum fiat, quasi retrograda motuum conversio: plurimumque propterea diurno tempore, progressivo motui dandum sit, et contra sub noctem, intestino. In ægrotantibus vero, quod et irregulari somno corripiantur, iique

supra: sed respiratio fortis, amplior costarum elevatio, sonitus a thorace profundus, et quasi singultientis, mox postea excutiendum somnum præbant.

multis

multis Vitæ suæ consuetudinibus defint, periorum, quas nominavimus, regularitas aliquid intercipitur: multam tamen superest adhuc partem: multaque in iis ad perpetuas diei noctisque vicissitudines referre necesse est, quæ minimum a proprio morbi principio pendent.

45. Rite igitur, cum magna adeo erga animalium Vitam, luci potestas concessa sit, eos optimos Hippocrates locos dixit, quos late Sol colustrat; sanumque est Celsi consilium lucido habitare ædificio. Sic quoque deambulatio sub divo, plusque etiam in Sole, si caput patitur, quam in umbra, antiquissimo Medicinæ præcepto sanitati utilis est: unctio itidem vel in sole vel ad ignem, balneumque in conclavi et alto, et lucido, et spatioso.

46. Neque minora, quam in integra, constant in valetudine adversa, lucis beneficia, quæ remotissima jamdiu Antiquitas vidit. Præter enim usurpatum olim Methodicis consilium, ut ii luce, et jejuniò utiliter ægros fatigantes, morbum ea simul ratione extenuarent, nil etiam peræque, atque lux invalidos aliquando reficit: ut ea latis et amplis fenestris in cubile admissa, quasi sumpto cardiaco, actutum resurgant, fereque cum ea universo corpore Vitam haurire videantur. Quorum in lucis stimulo, causam includi verosimile est.

47. Frictiones

47. Frictiones etiam ad Solem, interpositis oleis, non mediocrem resolvendo et discutiendo, quem in modum scribitur, utilitatem præstant. Oleorum siquidem, amicissima lux creditur, proptereaque unctuosa, et sulphurea, duplo vel triplo magis eam refringere, quam reliqua corpora *terrestria et macilenta*¹⁹ consimilis densitatis. Quare ab unguine cutaneo, solari luce interposita, verum oleum, plurima quasi carbonosa parte, quæ mephiticos perspirationis halitus sequitur, commixtum, Nigritarum cute exsudare multi judicant²⁰. Salutarem similiter Solis in inveterata ulcera, circum glabra, actionem, repetita multorum tentamina monstrant: iis etiam valide, admotum domestici ignis calorem succurrere, superioribus annis scriptum est. Extat et quædam hominum conditio, quibus Solis lux proprio quodam Naturæ ductu, vehementer placeat, quod eorum esse solet, qui frequenti exanthemate maculantur: hisque eapropter Solem adjumento esse putandum est, quod lucis impetu

¹⁹ Newton. *Opt. Lib. II. Prop. x.*

²⁰ Lucem certe ad salino-reginosa plantarum principia conferre, vix dubitabile est, ut propterea quæ sub lucis deffectu plantæ educantur, resinosi minus in se habeant: contra quam in plagis, quas perpetuus Solis æstus ardet, in quibus refinæ et vegetabilium olea abundantissime proveniunt. An non ergo depluens copiosa arboribus nonnullis refina, ex oxigino principio, seu dephlogistico aere, quem splendente Sole plantæ emittunt? Illius certe accessione, olea ceræ densitatem, et naturam induunt: cujus generis multa egregie a Bertholetto primum excogitata laudantur.

in eorum cutem facto, unguen acre, copiosiore perspiratione impetrata diluatur: multaque exinde pruritus et molestiæ caussa cute auferatur.

48. Sed amplior longe supereft in vigoranda Vita lucis virtus, quæ maxime vegetabilium exemplo significatur. Verum etenim, quæ procul a luce plantæ educantur, præterquam elanguescant, Hidropicorum instar celeriter extumescen-tes, vix ullos etiam colores ferunt: præterea non deplogistico solum carent halitu, quem luce collustratæ cæteræ proferunt, sed halitus etiam vix ullos efferunt, minimumque dant inflammabilis aeris, destillatione tentatæ. Neque in his lucis defectum calor supplet: dictum est etiam eas cum difficultate comburi, minusque universim caloris in se habere.

49. Quorum pleraque an non ex absoluto deplogistici aeris deffectu, in quo luce carentes locantur, eveniant, nempe quod aquosa earum humiditas non aliter, quam lucis contactu decomposita, partem, qua constat, deplogistici halitus emmittere prohibeatur: sive quod metallicæ partes Magnesi, et Ferri, unde suos recipere plantæ colores creduntur, aliter in plantis luce destitutis, et quantitate, et modo sese habeant, atque in iis quæ lucidis degunt locis? An non, inquam, omnis inde pendeat plantarum, quas Sol ambit, earumque, quæ luce orbantur, differentia, vix nostrum est expedite præfari. Sunt certe, qui judicent deplogisticum aerem solum, plantarum
vege-

vegetationi, et incremento, et plurimæ etiam vivacitati satis esse, absque ullo lucis adminiculo. Umbrato namque aut lucido loco similiter florent, modo debita dephlogistici aeris quantitate perflectuntur²¹; earumque semina, quæ dephlogistici aeris accessu germinant, non minimum contra claro Sole lædi, monstrat usitata ruricularum industria, qui semina solo diligenter condunt, fere ne lucis nimietas ea destruat. Vegetatio etiam ditissima fit matutino tempore, tametsi minima tunc sit solaris luminis actio. Manet tamen vegetationem lucis interventu universim vigorari, ut propterea, quæ illustria, et montana loca plantæ occupant, eas longe celsitudine, et robore præcellant, quæ convallibus, et humilibus locis dominantur. Jamque etenim tanta dephlogistici aeris cum luce vicinia intercedit, ut nil aliud, quam peculiaris illius modificatio, lux esse multis credatur: quod amplissimum quæstionis genus vix hujus est loci.

50. Quibus similia lucem in hominibus efficere credibile est, ut propterea montani quoque homines, nescio quid magis corpore, et sæpe etiam animo abundant. Similiter, quæ de plantarum in obscuris profundisque terræ locis albedine, fereque ferosa colluvie diximus, cum his faciunt, quæ de albis Æthiopibus, sive Albinis narrantur, qui die cæcutientes, tenebricosis oculis-

²¹ Ingen. Houfe *Lettre a M. Molitor.*

tisque cavernis perpetuo per diem vivunt, quosque per noctem exeuntes, circumstantes Nigritæ incredibili odio prosequi feruntur. Eos medio humanæ vitæ curriculo senescere²² dictum est, niveis esse capillis, rubrisque oculis, ad instar cuniculorum.

51. Cæterarum vero omnium maxima in animalibus, lucis affinitas cum nervis est, sive cum eorum, quodcumque vehant, principio: ut propterea morbi quorum plurimus cum nervis consensus interest, extremos a luce labores incurrant, quorum potissima in Maniacis, et Hydrophobis exempla vigent: eos siquidem immane adeo lux aliquando exagitat, ut cum die intollerabilia morbi fastidia perpetuo augeantur. Quare solstitialibus maxime æstatis diebus, furibundi in iram præcipites concitantur, eosque summus insaniam vigor occupat.

52. Est et quodam Phosphobiæ genus proprium eorum, quos Optalmia vexat. Hi siquidem præter quam mitissimo etiam candelæ lumine, miserrime toti convellantur, ea quoque sensus in oculo acutie fuisse feruntur, ut tametsi tenebris circumfusi, nihilo tamen minus cuncta circum luminosissima, atque in meridie²³, viderent. Quare id genus ægrotantes, luce diligen-

²² Paw. *Rech. sur les Amer.* et Blumen Bach *De Gen. Hum. var. Nat.*

²³ Cummius *Eph. Nat. Cur. Dec. i. Ann. i.*

tiffime cavere neceffe est : quantum etenim alter-
utro tantum oculo doleant, admiffa etiam in sano
tantum, luce torquentur.

53. Sed præter opticos, alios fimiliter nervos
lucis irritamento vexari, monftrat nonnullorum
fternutatio a luce in narium cavum illapfa.

54. Post quæ totidem, luminofi Principii erga
Vitam, activitatis exempla liquet non inutiliter
de Medico usu Phosphori multos cogitaviffe,
neque injuria, eum, quod mera quafi, lucis et
igneæ materie denfatio fit, lucis infar agere
poffe, non neminem tenuiffe. Cujusmodi etfi
numero contractæ, induftribus tamen in Arte
viris fpectatæ obfervationes, eum in morbis cum
nervofa debilitate, et afthænia conjunctis, impri-
misque²⁴ a pravo regimine, et infano veneris
abufu pendentibus, non poftremam miferis opem
tuliffe fignificant. Vitalem namque tonum in-
ftaurare dicitur, criticos fudores movere, mag-
namque partem cum opii prudenter affumpti vir-
tutibus confentire, ut refeftus, et compofita
mente æger novam quamdam vitæ voluptatem,
quod de opio fertur, fumpto phosphoro induere
videatur. Præterea Hypochondriacis auxilio eft,
flatus fiquidem potenter expellit, quod in fe ip-

²⁴ Conf. A. Vateri, et J. G. Mentz *De Phosph. loc. Med.*
affumpt. Virt. Med. Item Vogel *Bibl. Med.* et Crantz *Mat.*
Med. Nuperius induftres in ejus ufum obfervationes contulit
A. le Roy, Parif. M. D.

fo Mentzius confirmavisse ait, cum insolita viri-
um infirmitate correptus, medicamenti pericu-
lum, in semet ipso fecisset. Talem autem ab
ejus usu, corporis universi agilitatem exper-
tus est, ut quasi *de novo natus* sibimet vide-
retur. Cum saccharo, et camphora, et aroma-
tico quovis vehiculo, commode, et utiliter con-
jungitur: alkali etiam volatile cum eo admif-
cent aliqui: alii in pillulas efformatum solum
exhibent. Dubiam, nihilominus, ejus in Medi-
cina fidem plures adhuc judicant, eumque, qui
Vitæ Phosphorus nonnullorum judicio ²⁵ nomina-
tur, mortis facem, inverso nomine, dicere malunt.

55. Consentit cum Lucis et Phosphori usu
Electricitas, cujus exagitatam diu in utramque
partem, medicam potestatem, plurima experi-
mentorum sagacitate, et ubertate nuper inter
cæteros restituit Tib. Cavallo, qui eam suis quo-
que industrie limitibus coercuit. Sic imbecillæ
cutis incommoda, exanthemata, herpes, ma-
culæ, quibus similiter lucem beneficio esse dixi-
mus, plurimum interposita electricitate proficiunt.
Fluentes similiter cum difficultate menses oppor-
tune movet: tam vero adversus utriusque sexus
sterilitatem, a spasmo, et strictiore corporis ha-
bitu prodest: profuisse etiam dicitur in viro,

²⁵ Inter cæteros, dubia contra Phosphori usum in Epilepsia
(a gran. i ad iii) in convenienti vehiculo solutum, nuperrime
excitavit Ill. Quarin. *Anim. Pratt.*

alias ad copulam impotente. Eam propterea in foeminis uteri vasorum laxitate praeditis, vel utero gerentibus saepe malo fuisse, jamdiu monuerunt Haenius, et Jallabertus: quibus consimilia damni exempla ab ejus usu in Phtificis memorantur. Nollem etiam eos saepe electricitate commoveri, quos natalis quaedam ad Apoplexiam dispositio vexat. Tametsi porro inveteratis, et chronicis nervorum morbis, iisque qui ab intercepta eorum actione pendent, dictum saepe fuerit, Electricitatem egregie ad sanationem praestitisse, vereor prudentiorum judicio, ne quid uberius quam par fuisset, remedio fiducia adhibita multis sit: sed ejus generis morbos tametsi non sanet, tollerabiliores tamen ad tempus reddit. In hoc sane Solaris lux, Phosphorus, et Electricitas inter se consentiunt, quod late diffusibilem stimulum nervorum, et Vitae amicissimum universo inferant sanorum, et aegrotantium corpori, unde vitalis Solidorum actio, superaddito quasi novo motus elemento, sua expedite magis munera exequatur.

56. An non igitur idcirco, fere sub omnimodo Lucis, et Electricitatis in aere defectu, noctu praesertim, pluvio, et nubiloso undique extante caelo, propria veluti quaedam mortis intervalla incurrunt, quae frequentissima aegrotantium sub his horis clade nuntiantur: quod genus, exempla in Nosocomiis, in quae multa convenit aegrotantium cohors, aliquando sumimus. Eadem nempe vergente nocte, iisdemque fere sub horis, plus

quam quinquaginta aliquando ægrotantes diffimilibus ceciderunt morbis. Alii etiam per urbem sub his, repente, diebus interierunt, ut non absque ratione funestos quosdam, et inauspicatos dies Antiquitas plane omnis, institutis sacris coluisse videatur. Cujus generis fere etiam sunt, quæ de ægrorum calamitatibus, dum Sol defectum pateretur ab aliis, et a se ipso, Londini observata Ricc. Mead memoriæ prodidit,

C A P. II.

Dubia de Lunæ erga Vitales Periodos Potestate.

1. **A**T his quidem, quæ mox ante diximus, similia ad Lunæ deliquium pertinent, de quo cæterarum instar memorabilis historia de F. Bacone extat, qui perpetuo animo linquisse dicitur, quotiescunque Luna deficeret. Præterea sub lunari ecclipsi per noctem, magnam ægrotantium partem, eadem ipsa hora, qua Luna laborabat, obisse, nonnullosque etiam repentina morte occubuisse, præclarus Mutinensis Constitutionis historicus Ramazzinius testatus est. Hic etiam epidemicum morbum *silente Luna multo magis sæviisse*, rursusque ad novum ejus lumen mitescere consuevisse, scripsit. Consimile extat Diemberbroeckii testimonium de peste, quæ plus immane sub nova plenaque Luna recrudesceret.

2. Quorum

2. Quorum profecto causam in sola lunaris luminis accessione aut defectu ponere, nec verosimilis ratio patitur, neque satis diu refutata de lunaribus effluviis ab ipsa sideris atmosphæra manantibus, quæ somnambulos usque in recta traherent, festivissima commenta. Nihilo tamen minus, quamvis jure ac merito obsoletos ejus census Astrologorum errores ¹ rursus interponere pudor sit, an quidquam lunare lumen, lunarisque circuitus illustratio in viventibus virtutis exerat, inquisivisse, ipse fere postulat ante expositus morborum cum Solis cursu, et luce consensus.

3. Quod multi ante nos egerunt, isque ante alios, qui de Solis, et Lunæ imperio non incuriosus certe auctor scripsit. Qui cum effusum antea observationum genus in unum diligenter colligavisset, in mense reversuras, aut anno certas animalium mutationes a sola mutabili

¹ Inde præcipua Horoscoporum fundamenta, Genethliacos sumpsisse Dioclis, aliorumque constat testimonio; unde illud;

Si bene constiterit primo sub cardine Luna

————— Octonos decies ducetur in annos,

Si duo discedant, —————

Id est annos lxxviii.

————— At cum sub culmine summo

Consistit, tribus hic numerus fraudabitur annis.

juxta

juxta varios Solis, et Lunæ positus incumben-
tis atmosphæræ pondere incitari, eandemque
propterea in maris æstu, elevatis propter Solis,
et Lunæ actionem, aquis, inque mensualibus Vi-
tæ periodis, causam extare censuit. Qua in re
fere Boerhaavium secutus est, qui “gravitatis vim
per varios siderum aspectus mutabilem esse, in-
deque respectu variatæ attractionis, et repulsæ,
multiplicia mutari posse in ipsis corporibus” pe-
ritum neminem facile negare posse scripsit². Pu-
tavit enim sensibile nihil in igne nostro, quoad
calorem, et frigus, immutari ab astris, Sole uno
excepto: quandoquidem integra Lunæ imago,
plenilunii tempore, serena hyemis nocte, Villeti-
ano speculo excepta, expositam in lucidissimo
foco, quam nemo ferre posset, mobilissimam
thermometri bullam, vix ac ne vix quidem mutat:
quare nec minimum ad calorem, aut frigus in
animalibus, Lunæ lumen conferre dijudicavit.

4. Similiter vero, atque thermometro judice,
nullus a Lunæ lumine calor manat, nullum quo-
que mutatæ in aere pressionis inditium, barome-
tro proditur. Immota namque perpetuo, quoad
Lunæ actionem, hydrargiri columna manet, nil-
que prorsus, quod in aere, propter Lunæ conver-
siones, multum saltem variabile sit, ostendit.
Quod viderat ante Rammazzinius in populari

² *Chem. Pars Alt. de Art. Theor. Cor. ii.*

morbo,

morbo, isochrono pergente, cum Lunæ fasibus incremento.

5. Eos tamen, qui immotum propterea aerem, neque a vario Lunæ positu mutabilem judicant, errare verosimile est. Quandoquidem succedente etiam aeris æstu, qui marino respondeat, et sub majori quoque aeris, quam aquarum maris elevatione, nihilo tamen minus, vix aliquid ea in re possibile est barometri mensura proficere. Revera si demus aerem marini æstus tempore, sexaginta pedibus altius, propter Lunæ attractionem, elevari, diurna variatio omnis in altitudine columnæ aeræ, quæ sit undique massæ homogeneæ, ejusdemque cum respirabili aere densitatis, erit pedum centenum, et vicenum, sexaginta videlicet ascensionis, totidemque descensionis. Cum vero Mercurius fere undecies millies aere pendorosior sit, data ista pedum centenum, et vicenum in altitudine columnæ aeræ, variatio, vix duarum circiter linearum variationem barometro inferet. Sed cum consimilem in barometri altitudine variationem, sæpe intra diem³ anomalæ causæ aliæ portendant, vix propterea mirum, si minimum a Solis, et Lunæ actione, aeris pressiones mutari capta barometris experimenta suadeant. Jamque etenim magna perpetuo inter cæteras, illorum fallaciæ causa subest, ut non aeris

³ Conf. *Refl. sur la Caus. gen. de Vents.* Par M. D. Alembert.

gravitate regantur tantum, sed et plurimum circumfusa caloris materie: qua hydrargirum subeunte, ejusque exinde aucto volumine, altior iste provehitur: ut propterea insensibiles aeræ pressions mutationes, intuito plerumque signo, illius judicio prodantur. Diurnæ, nihilominus, barometricæ variationis signa nuper accuratissimo observationum genere prosecutus est Ill. Wans Winden⁴.

6. Quamaxime vero cavendum est, ne quod minima a Lunæ conversionibus, barometri variatio constet, consimilem ea propter immutabilitatem animalium fluidis tribuamus, quorum densitates quam longissime ab hydrargiri densitate absunt. Humanum profecto corpus, potissimum, si qua imbecillæ valetudinis causa corrumpitur, cæteris quibuscunque præcellit aerometris, quorum ductu, aut frigoris calorisque rationes in atmosphæra subducimus, aut de udo, sudoque cœlo, serenitate aut procella mox erupturis, augurium sumimus. Quare cum secuturæ tempestatis judicium irritò sæpe successu barometris, eisque æstimatissimi artificii commissem, sæpe captæ in morbis observationes tutissimo mihi inditio fuere, apud illiusmodi ægrotantes imprimis, quorum tenuatum Vitæ robur, adjunctæque pravæ cutis ulcerationes, cachoetico similem corporis habitum effecerant. Cujusmodi, cum

⁴ *Mem. de l'Acad. de Bruxelles. Tom. III.*

multa passim, tum præclarum nobis, superiori anno Parisiis, exemplum constitit: cum enim magna ventorum vi ingruente, multoque, complures dies, imbre manante sub Februarii initio, nullum in barometris vigentis procellæ signum extaret, iis in constantem cœli serenitatem versis, cumque per eos dies nobilissimo Viro strumoso ulcere laboranti, medicinam facerem, tanta repente in exulcerato loco recrudit doloris et fastidii causa, ut ad caustica et ignem, qui ejus saluti præerat Chirurgus, rei plane rationem non intelligens, jamque mox properaret, canceris aliquid aut scirrhi sub ulcere delitescere putans. Ego vero, cum vix aliquid in contrariam partem, ratione profecturus essem, perpetuo ut in posterum diem, non necessariam doloris et acerbitatis causam ille differret, artificioso sermone rogabam: donec procrastinato remedio, aeris procella placata subito post inflammatio, et dolor remiserunt, mitissimo et salutari simul morbo innocue diu post superstitite.

7. Jam vero cum sæpissime in id genus observationes animo adverterim, quod et ad prænosendum et ad apposite curandum, eas aliquid valere cognoverim, miratus certe sum, eccur in magno illustrium Virorum, qui de Arte et faciendo, et docendo egregie sunt meriti, numero, aut ii neque rem nominaverint, aut si quid, minimum ei dedisse plerique videantur. Quod fere fatis fuisset ad præconceptam animo opinionem prorsus, inque partem omnem repudiandam, nisi

rurfus fedula et frequentiffima exemplorum undique confenfio, affenfum fere nolenti extorfiffet. Tanta fiquidem morborum cum circumpofiti aeris viciffitudinibus conformitas extat, tantumque eorum converfionibus prænoscendis tempeftatum prænotiones valent, et viciffim, quamvis non eadem ægrotantibus omnibus, nec menfura nec tempore eveniant (alii enim triduo ante, alii pridie, multique etiam fub ipfa impendente aeris mutatione gravius plectuntur) ut morbi, morborumque eventus, aut eafdem cum tempeftatum mutabilitate cauffas habere, aut ifocrona utrobique mobilitate eorum utraque incedere, nec dubitem: in quod, fere cuncta hæc, quæ his libris fcripfimus, et fparfim alibi, tendunt.

8. Cujusmodi quod fere perpetuo contraria plerorumque Clinicorum ratio fit, inde fi quæ in diuturnis potiffime morbis repentinæ mutationes fiunt, aut delinquentes in victu ægrotantes, aut ante habitum medicamentorum delectum, fiducia pleniffimi incufant. Quare cuncta sæpe mutant, ægrotantes inedia conficiunt, novaque Artis ope iterum iterumque impetrata, illorum Vitam, phificis, quibus conftat, et fufinetur cauffis, eximere adlaborant. Quæ sæpe quidem confulto, fed in lævam aliquando etiam partem patrantur. Crescunt etenim cum novis medicamentis Vitæ faftidia, Vitaque omnis cum tenui victu confimiliter extenuata, jamque tandem inanimatas res, caducitate et mobilitate fua fere exæquat.

9. Verum

9. Verum autem, tametsi non multi, quod diximus, fuerunt tamen, qui sua in id præclare studia contulerint, inter quos, ut Veteres fileam, quos nihil istorum præteriisse puto, non plurimis ab hinc annis Floyerus inclaruit, omnium, quos legi, diligentissimus ejusmodi observationum auctor et testis. Is etenim perspicue animalium motuum conversiones, sæpe eas, quæ cœli tempestatem mutarent^s, præcedere dixit, sumptaque ex illis indicia tutius, et celerius, quam ærometra quælibet ad id valere. Ad quæ, sua neque numero contracta, neque infructuosa curationum exempla, nuperiore ætate adjecit A. Nannonius ingenuus imprimis vir, deque consultissima vulnerum tractatione, quæ sola in medendi simplicitate fundatur, optime meritis. Post quem alii, sua in istud observata, industrie congregaverunt. Qui tamen in eo fere omnes fuerunt, ut quod Sydhenamius et Ramazzinius, irritò successu in popularibus morbis quæsiuerant, ii quoque singulas externorum morborum apparentias ad præsentem, quem videbant, aeris statum traducerent, multorumque plane malorum aeris humiditatem incusarent, quæ sola per se, vix multum vulneratis et ulcerosis officit.

^s *But I have observed the animal spirits to be more nice, and predict the alteration before the weather-glass. Treatise of the Asthma, cap. iii. 85.* Is etiam pluvio instante cœlo, triduo ante Asthmaticos sæpe vexari testatus est, ut propterea insultus acerbitas potius ante, quam sub ipsa pluvia ingrueret.

10. Quare cum Lunam tempestates custodire, ventorumque ortus, et tempora ordinare, multorum judicio verosimillimum sit, multaque plane aereum æstus marino conformem, istoque etiam validiorem ⁶ suadeant, aere plusquam octingenties mobiliore et leviori, quam aqua, ut non usque incredibile sit, aquarum in marino æstu elevationes, insuper impositi aeris raritate majori, propter Lunæ Solisque attractionem, incitari: quandoquidem circumposita fluidorum pressione adempta, aut aliquam partem sublata, subita eorum quaquaversus expansio oritur, eaque in aeriformem substantiam fere tota transeunt, quod in excalefacto fit aere, inque pneumatica campana: post hæc, inquam, vix mirum, si lunares periodos plurimi plane morbi ostendant, cujusmodi multa ex Helmontio, Horstio, Bartholino, Tulpio, et Ramazzinio collegit. Ricc. Mead. Narravit et Zimmermannus de scœmina quadam, quæ tænia laborans a tribus jamque annis, certam ejus portionem, singulis mensibus, sub certo Lunæ positu emmittere solita erat: cui aliam similiter historiam Religiosi Viri Auctor adnectit, quam jocosè dictam, sæpeque in Medici libro stomachosam, melius suppressisset.

11. Propius de ulcerum cum Luna consensu, Neque Intermittentium reditu juxta certas Lunæ

⁶ Frisi *De Gravit.* et Mann. *Memoire sur les Marces Aerienn.*

conversiones præfagiendo, exempla allegavit L. Gillespie ⁷.

12. Certe cum tertia et quartana periodus, conspicua fatis ratione, in plerisque morbis spectabiles sese præbeant, possibile est utrarumque rationem aliquam in quartis quibusque Lunæ diebus, ante et post Novilunium, similiter atque Plenilunium includi: observatum namque est, per ea Lunæ quartalia, quæ cum veterum Astrologorum sextilibus et trinis fere congruunt, insignes sæpe sæpius tempestatis mutationes fieri: quod sedula rei observatione doctus Toaldus affirmat. Quamquam in his omnibus ad locales circumstantias respicere necesse est: de quibus mox infra.

13. Cadit in hunc apposite locum, quidquid argutissime Galenus, acutorum morborum periodos cum Lunæ cursu colligaturus, excogitavit, ut omnem ille, ante alios, criticorum circuituum nodum solvisse videatur. Cum etenim dierum supputationes in morbis, per integros dies neutiquam subduci posse, Hippocratis iudicio, monuisset, verum trinos, quatrinos, septimanosque circuitus ita sumi oportere, et ad invicem copulari, quasi aliquid perpetuo in eorum intervallis accurate finiendis deesset, ejusmodi dierum in-

⁷ *Observ. on the Putr. Ulcer.* Conf. Simmons *Lond. Med. Journ.* 1785. P. iv.

tegritatis defectum, cum Solis et Lunæ circuitibus contulit, quippe neque annus etiam, neque menses, integris queant diebus numerari. Cum etenim annus in tercentos et sexaginta dies porrigatur, particulam insuper, quartam fere diei partem exæquantem adjectam habet, neque integris propterea diebus circumscribitur: similiter atque menses, qui partem adhuc aliquam diei desiderant, ut eodem omnes dierum numero componantur. Quamobrem cum Lunam menses regere, Solem autem annos, Galenus existimaret, ad hunc chronicos morbos, quorum diuturna est insultuum ratio, traducit: cum Lunæ vero circuitu Acutorum similiter circuitus, septimæ diei, quartæ decimæ, vigesimæ, et vigesimæ septimæ comparat. Post quæ lunarem cursum trifariam considerat: alter enim Lunæ circulus *sinodicus* ei dicitur, constatque ex integro intervallo, quod ab uno ad alterum Novilunium excurrit, complectiturque dies viginti novem, horasque tredecim: secundus *apparitionis* aut circulus *illustrationis* nominatur, ejusque intervalla a primo novæ Lunæ adspectu ad integram Lunæ cessationem, seu lunaris luminis, quantum ad nos attinet, plenariam privationem, excurrunt, habetque iste dies viginti sex, et horas duodecim: tertius denique lunaris circulus *periodicus*, aut *peragrations*, vocatur, constatque eo tempore, quod Luna infumit, ut in illud, a quo discesserat, Zodiaci signum revertatur: huncque Galenus facit dierum viginti septem, et horarum octo. Quamobrem *illustrationis* et *peragrations* circulis simul compositis, exindeque

.II. summa

summa dierum quadraginta trium, et horarum viginti subducta, hanc iterum bifariam ille dividit, et alterutra sumpta, medicinalem proprium quemdam mensem constituit, habentem dies viginti sex, et horas viginti duo. Quo sic composito mense, eoque iterum in quattuor sibi similes periodos resoluta, inde natus quotiens dabit dies sex, horasque septemdecim cum semisse; cujusmodi prima Hippocratis septimana esse creditur, non integris certe diebus numeranda. Jam vero quo simul earum duas copulaveris, fient dies terdecim, et horæ undecim, periodus nempe proxime in Decimam quartam, secundam videlicet Hippocratis septimanam, contendens: tertiam denique si addideris, subducti inde dies in viginti evadent, quattuor insuper cum semisse horis additis: eritque vigesimus dies, plus quam primus et vigesimus in morborum judiciis contemplabilis. Postremum, si quattuor simul medicinalis mensis particulas sumpseris, quattuor septimanarum, quas Hippocrates designavisse videtur, intervalla constabunt, quarum summa dies viginti sex, et horas viginti duo coæquat: exindeque ⁸ Vigesima et septima integram quartæ septimanæ periodum, judiciorum feracissimam efficiet.

⁸ Conf. Gal. *De Dieb. Decret. Lib. III.* item quæ supra scripsimus, *Vol. I. P. i. cap. v. et cap. i. P. ii.*

14. Quæ, quid habeant, cujus divitem, si quis alter, ingenio virum reprehendas, facile vides. Morborum namque tempora non diebus tantum, sed horis quoque circumscribere, et prænoscere, raram ubique in terris avem, cordatus in Arte quisquis judicet necesse est, neque siqua ejusmodi nobilissima Artis miracula extant, quæ certe interfunt, puto, qui sic antea judicaverunt, ex periodico aut synodico Lunæ circulo multum ad id profecisse. Nulli profecto stabiles et certi dies constant, quibus indubitata morborum omnium judicia eveniant: quorum incompósitos sæpe ordo, tot tantaque in interno, externoque homine respicit, ut quisquis in tanta causarum communitate, magnam judicii sui partem in unius singularitate fundaverit, obliquam inveniendi veri semitam incedat, necesse sit. Quantum etenim Luna tempestates efficiat, tempestates vero, morbos, nihilo tamen minus, in tempestate, in morbo, inque homine, nullam ex solo lunari circulo stabilem mensuram sumere possibile est.

15. Propterea cum intra recti fines, admissum partim in veritates vulgus vix amplius consistat, inde amplissimus fabulatoribus locus patuit, ut hominum vitam non intermissa consensione cum Lunæ cursu consociantes, perpetuas sibi in morbis phlebotomicas a Lunari ciclo tabulas concederent, cautumque lege esset, ne quis secus ab iis venam, in periculosissimis etiam morbis, secaret. Quales Swietenii auctoritate, superioribus annis, in Germania abrogatas fuisse, legimus.

16. Quod

16. Quod consulto actum est : sed modum non tenuerunt alii, inter quos A. De Haen, qui credita Solis et Lunæ erga Vitam potestate omni, hominum mentes, quasi infestissimo errore, liberaturus, inanitatis et falsitatis, cuncta, quæ in id⁹ feruntur, accusavit : merosque casus eos omnes nominavit, qui certas affectuum vicissitudines Lunæ phasibus conformes ostenderent. Sed non satis umquam sapienti viro displiciturum casus nomen, ille incuriosius, quam par fuisset, complexus est.

17. Rectius dubitant alii, an non Lunæ virtus, quæ regularitate et vi potentissima inter Tropico- rum loca creditur, similiter ad cæteras quoque terræ regiones extendatur. Certe, qui frequentissimi Phreniticorum et Maniacorum insultus certos ibidem a Luna circuitus sibi sumere, iterata Auctorum testimonia perhibent¹⁰, vix in Anglia verificari, aut rarissimo saltem exemplo monstrari, nuper censuit Th. Arnold¹¹.

18. Confimiliter, quæ ventorum et tempestatum regularitates propiora Æquatori loca tenent, quorum non minima causæ pars, Lunæ conversionibus tribuitur, vix eadem circuituum constantia alibi, et prope Polos eveniunt.

⁹ Conf. ejus *Proleg. ad Præl. Pathol.*

¹⁰ Conf. Wilson *Some Observ. relat. to the Infl. of Clim.*

¹¹ *Observ. on the Nat. of Insan. Lunacy, &c. Vol. I.* 324.

19. In quibus tacitam eorum animadversionem forte fundatam fuisse judico, qui morborum regularitates, quarum Hippocrates meminit, vix aliquid ad boreales aut septentrionales Mundi plagas, pertinere putant: quos tamen, proprio ubique contra extante Medicorum judicio, superiore libro refutavimus. Quantum etenim non suis sæpe mensibus tempestates, extra Tropicos incidant, nihilo tamen minus consimilia ubique tempora morbi plerique percurrunt: plurimique eorum fines accuratissimam cum Hippocraticis comparationem ubique sustinent.

20. Cujusmodi longe amplissima in camporum cultu exempla supersunt. Quidquid etenim ad agrariam rem pertinet, ita sedulo cum nova, plenaque Luna, quibus id genus observatio prodest, conferunt, ut nemo non agricolarum ubicumque fidem suam omnem, et observantiam Lunæ conversionibus obstrinxerit, quod nemo in utili et maxima necessaria re, puto, egisset, nisi plurima succedente eventus constantia, certa viriditatis, fructificationis, et maturationis tempora, Luna custodiri vidissent.

21. Sed cum pleraque, quorum in lunari circuitu, universo fere hominum consensu, ratio extare creditur, singulariter genus plenitudinis aliquod respiciant, quod cum crescente Luna vegetabilia et animalia induant, quid sola Lunæ erga aerem attractio ad eam conferat, paucis, quod existimo, dicam. Jamque enim nulla
in

in corporum densitate mutatio accidit, in densiorem, sive in rariorem compagem transeant, quin simul caloricæ materiei, aut latentis ignis, pars aliqua, in ea partium disgregatione exsolvatur, et libera extus erumpat: quare in ejusmodi corporum transitu sensibilis calor, et flamma aliquando oritur; quod genus experimenta multa satis, et notissima in Chimica, inque historia fermentationis præ primis, extant. Propterea mutata corporum compage, certus eorum caloris modus, eumque recipiendi potestas, similiter mutantur. Ergo ex verisimillimo aeris æstu propter Lunæ attractionem, aere exinde rarefcente, multa undique caloris materies ab ipso excludantur necesse est, quæ propterea non minimum ad eam, quam quærimus, effectus causam, conferat.

22. Neque prodest, nullum a coacta in villertianum speculum splendidissimæ Lunæ luce, caloris indicium thermometro prodi: quandoquidem minima similiter in barometro Lunæ actio constat, tametsi Atmosphæram ab ea non minimum commoveri, quam proximum vero credatur. At ea quidem lunaris luminis raritas est, ut vix cum solari comparabilis sit, tametsi ingentissime ardentibus vitris densetur ¹².

¹² Speculum ardens maximum, quo Cl. De la Hire usus est, radios solis 306ies, tantum densiores facit: quamobrem Lunare lumen in eo similiter collectum quam longissime adhuc a solaris luminis densitate distat.

Illam Bougueris comparative ad solarem, æstima-
vit, uti $1 : : 3000000$.

23. Præterea quidquid caloris in aere a Luna excluditur, non proprie ad ejus lumen, omne pertinet, sed ad majorem aeris Lunam versus compulsi-
raritatem, ut propterea quoad Solem etiam, alius aeris æstus ab illius erga aerem attractione inci-
tari credatur, alterque ab admiffa in aerem Solis luce, et aere exinde excalefacto¹³. Quare ii cæ-
terorum validissimi aeris æstus fiunt, qui ex utra-
que, quam significavimus æstus caussa, simul pro-
ficiscuntur.

24. Quare cum cæteris validiores æstus in Ple-
niluniis et Noviluniis fiant, observatum quoque
est mitissima plerumque in Pleniluniis frigora
incurrere: quod vix in nova fit Luna: ut inde
credibile sit in splendentissima, plenaque Luna,
ditissimum ejus lumen ad aeris æstum, calorem-
que augendum, suam pariter symbolam con-
ferre.

25. Nec certe, quæ propria lunaris luminis
sint, activitatis exempla alia desiderantur. Ejus-
modi sunt adulterati a splendente Luna vestium

¹³ An non solaris et lunaris lux a sola caloris materie propter alterutrius erga aerem, et totum terræ corpus, attractionem, quam celerrime et magna copia ex omnibus undique terrestribus corporibus, exclusa? Certe in tanto dubitationum, quæ in id elatæ sunt numero, vix postrema isthæc in omnem prorsus partem repudianda est.

colores, quod tinctoriæ artis, et pannorum opifices longa noverunt rei observatione : nonnullæ etiam tincturarum species propter ejus vim elanguescunt, et fere intercidunt, quod de *chamois* imprimis Sedanenses artifices affirmant. Lunam quoque splendide ferientem, multo erga calcarios ædificiorum lapides detrimento esse, Lapidicæ, et Architecti perhibent : quamquam ista quidem parum ad medicum sermonem pertinent : fere tamen majora supersunt. Hujus generis sunt, quæ de Nautarum Nictalopia nuperrimæ observationes, apud nauticæ rei curatores prostant : observatum namque est Nautas super magnum navis pontem noctu dormientes, potissimum si obversa cælo facie constiterint, eosque Luna feriat, nictalopes fieri : tum vero in Plenilunio potissimum id mali genus acerbius incurrere.

26. Præterea communissimo exemplo, quod Galenus allegavit, notum est, sub ardente Luna sopitos capitis gravitate laborare : quam ob causam frigidum Lunæ lumen putaverunt Paracelsus, et Helmontius, plurimumque ea propter iis nocere, quos destillatio et abundans pituita tenent. Humores namque solvere Luna creditur, non auferre, quod Sol facit, exindeque ipse quidem arefacit, Luna vero humectat. Quare antiquissimo consilio, cujus Macrobius ¹⁴ inter Romanos meminit, nutrices pueros alentes, eorum capita, cum

¹⁴ *Saturn. Lib. VII. cap. xvi.*

sub Luna prætereunt, diligenter obtegunt, “ ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet.”

27. Mortua etiam corpora ejus similiter vim sentire, eaque celeriter in tabem visu suo Lunam resolvere, antiqua Galeni observatio est ¹⁵, quæ nuperis etiam tentaminibus vera esse dicitur.

28. Quorum magna pars id fere subjungit, videlicet, quod aliquanta materiei caloris, in aere, accessio fiat lunaris luminis interventu, sive, quod splendens Luna cæterorum corporum latentem ignem, aliquam saltem partem, concitet et mutet. Quare internæ humorum raritates, cerebro præprimis adversæ, somnum sub Luna incitant, ipsaque etiam mortua corpora celeriter contabescunt propter celeriore mixti, unde constant, solutionem, quæ aptissime ex latentis eorum ignis incitamento primum, tum demum effusione, idque ex rariore aere, exque externi caloris accessione fovetur.

29. Magnum illud interea inter diurnam Solis nocturnamque Lunæ lucem discrimen interest, quod densior plusque actiuosa solaris, quo plus caloris animalibus tribuit, tantum eorum humores tenuando, perspirationem consimiliter sollicitet. Ad quam præter propriam solaris lucis

¹⁵ *De Dieb. Decret. Lib. III. cap. ii.* Conf. etiam *Plin. Hist. Nat. cap. xi.*

vim, conditio quoque diurni aeris purioris, diurnarumque consuetudinum plurimum concurrit. Cum vero per noctem crassior universim aer sit, Lunæque lumen ignea virtute sua, quam maxime a solari distet, jamque cohibita ad multam noctem perspiratione, simulque aliquanto igneo aeris et lunaris lucis principio in corpus resumpto, fere ratio constat, cur internæ vasorum compressiones nascantur, plurimumque exinde ii, quorum laxior et imbecilla est corporis compages, Luna lædantur.

30. Annon igitur simili quoque ratione intelligenda sunt, quæ de Luna terras saturante, frondesque ac pabula maturante, animalium item corpora implente, quod præcipue de conchiliis dicitur, eaque hominum quoque sanguinem augente, magno Antiquitatis omnis consensu narrantur, multaque etiamnum inter omnes plane agrorum cultores constant. Nempe quod sensim intensius per mensem splendens Luna, eam, quam diximus plenitudinem, invalente humorum raritate, disponat: quæ paulatim vasa distendens, his demum actionis suæ aliquid auferat. Quare progressivo eorum motu debilitato, quod intervassulare et cellulosum est, sensim redundat, et repletur: quibus similia de nocturna plethora supra attulimus. Quamobrem, si quæ propriæ alicubi in animalibus relativæ aut absolutæ debilitatis causæ existunt, jamque similiter cum crescente Luna, plus quoque sunt damno.

31. At

31. At ista quidem plusquam ad menstruam humorum congeriem et abundantiam, ad eorum raritatem pertinent, proptereaque non humoralem et absolutam plethoram includunt, sed ejus generis tantum, quam *Notham* Medici vocant. Nempe quod eadem manente fluidorum quantitate, ea tamen rarefciendo, indebitam plenitudinem efficiat, ut proprie nil, nisi igneum principium abundet, cujus nulla adhuc ponderositas accuratissimis in eam tentaminibus reperta est. Neque enim menstruum illud ponderis incrementum, quod Sanctorius voluit, perpetuum fortassis est, nec menstruis foeminarum, virorumque etiam nonnullorum eruptionibus, ipsum per se satis comparatum est: quod satis prima hujus libri parte egimus.

32. Ergo a lautius resumpto in hominum corpora lucis, sive ignis principio, menstruus quidam inflammabilitatis excessus, ex eoque mensium profluvia, multorumque etiam morborum principia et fines: Lunaque propterea ejusmodi periodos significat, quod lunare istud ignis in aere additamentum certa lunaris circuli mensura constet. Certe sub prodituris mox postea mensibus, plus foeminæ incalescunt, quod multiplex observationis genus ostendit. Quæ tamen meræ dubitationis loco interposuisse satis sit: neque est propterea prætereundum, quid demum consuetudini dare oporteat, postquam iteratis jamque mensium periodis, catamenia fluxerint.

33. Nec

33. Nec certe obstat, quod non ab uno eodemque Lunæ positu Mulieres omnes regantur, earumque sua quæque tempora speciatim habeant. Cum etenim integro lunaris mensis intervallo labente, eadem perpetuo constet ignis, et lunaris luminis in Atmosphæra proportio, jamque undecumque menses exordia fumant, consimili iterum confecto mensium intervallo, eademque consimiliter calorifica materiæ quantitate in corpus resumpta, idem constantissime redibit sensim, calor in corpore, et inflammabilitatis excessus. Cæterum mensium intervalla, aliis quidem fœminis longiora sunt, aliisque breviora, ut non eandem ignei principii accessionem, stas vitalium motuum conversiones, omnibus concitare credibile sit.

34. Profecto, si quantum maris aquas lunaris sideris attractione commoveri idoneo argumentorum genere ostenditur, tantundem menstruas Vitæ consuetudines consimili caussarum interventu moveri, ostendi posset, vix multi inter Medicos vanam quasi et superstitiosam, id genus, considerationem amplius repudiarent. Sed pariter atque plurima in fœminis, mensium inconstantia iis incusatur, multa quoque, quæ de æstuum in maribus irregularitate, contra spectatissimam Phisicorum opinionem arguant, habent. Alicubi etenim æstus vix notabiles sunt, veluti in Mediterraneo mari, planeque fere in iis defunt, quæ terra lacuum instar clauduntur. Alibi trihorio fluunt aquæ, et novem refluunt, fluuntque septem alibi, et quinque refluunt horis. Æstus alibi bihorio perdurat

perdurat, veluti ad ripas Campayæ, contra quam in quodam Indico mari, ubi quindecim fluit horis, totidemque refluit. Fertur etiam alicubi diurnum extare fluxum, et totam deesse noctem, et opposita alibi vice concitari. Præterea alia marium loca alternis annis diurnos et nocturnos fluxus habent, aliaque bis in mense dumtaxat æstum patiuntur. Quare si in tanta æstuum maris irregularitate, quæ in marium positu, et localibus caussis aliis fundatur, iis nihilo tamen minus, Luna imprimis præesse creditur, vix certe ab ejusmodi lunaris circuitus potestate, aut imbecilla hominum corpora, aut ea foëminarum, quarum laxior, quam virorum, perpetuo compages est, quisquis jure eximet, quod vix definita et communia in singulis menstruæ mutationis tempora accidant.

35. Neque enim simpliciter propria in unumquodque eorum corpus, ignei, quod diximus, principii, sive per pulmones, sive per universam eorum cutem, absorptio consideranda est: sed cum, ejusmodi causa aliquid in hominibus valente, consimilia fieri necesse sit in cæteris animalibus, inque omni vegetabilis telluris adspectu, in eorumque singulis, quibus vescimur et nutrimur, jamque ab his quoque in humanum corpus, ditius, certis temporum intervallis, ejusmodi ignis principium manare posse, verosimile est.

36. Quamobrem vix in omnem fortassis partem rejicienda eorum observatio est, qui æstu
I
potif-

potissimum recedente, homines interire affirmant, quod in Gallico oceano observatum fuisse Plinius scribit, inque Atlantico juxta Gades Philostratus ¹⁶. Ferunt etiam deprehensum usu in maritimo Belgii tractu ¹⁷, paullo corpore obefiores, æstu accedente periclitari, eosque, qui graciliores et sicci essent, eodem recedente. In quibus tametsi imperitorum hominum fides nimium facile abundaverit, cum certe, fluens aut refluens maris aqua, vix aliquid ad Vitæ circuitus proficiat, ducta prima tamen ab observatione ejus rei fundamenta fuisse, veri est simile, neque incredibile est, mutatas cum accedente aut recedente maris æstu, nempe cum Lunæ positu, aeris attractiones, calorisque in eo latentis modum, sæpe insignes in mox perituris ægrotantibus mutationes effecisse.

37. Sed pleraque istorum, quorum certus in Vita ordo, et tempora obtinent, unde tandem propriam, et fere immediatam impetus causam suscipiant, monstrabit ea, in quam modo descendimus, conversionum et mutationum Vitæ, juxta hominum ætates descriptio.

¹⁶ *Vit. Apol. Thian. Lib. V.*

¹⁷ *Harduin in Plin. Loc. cit.*

C A P. III.

*De Stasis Universæ Vitæ Mutationum Periodis,
earumque Causis, sive de Ætatum in Homine
Conversionibus.*

1. **D**IXI de causis, quæ ad externum hominem pertinent, et regularem quamdam cum Vitæ periodis consensionem habere creduntur: nunc ad eas transeundum est, quæ proprius interni sunt hominis, quæque cum externis, quas nominavimus, vicissim colligantur. His multum antiqui Medici tribuerunt, et Hippocrates, et ii, qui rationalem Medicinam laudabiliter coluerunt, inter quos Ern. Sthaalius, vir divite ingenio et scientia: ut facile propterea omnis de morborum regularitate sermo, in hanc periodorum Vitæ contemplationem, eorum judicio cadat.

2. Nil certe adhuc mirabilius sub Medicorum oculos cadere potest, quam ut non solum pestifer calor aut rigor et certis remeet horis, et diebus et noctibus, mensibus et annis, trino aut quadrino circuitu interposito, de quibus supra scripsimus, sed “quod aliqua repente morborum genera in membris hominum certis et ætatibus, tamquam malo eligente, fiant: hæc Puerorum esse, illa Adultorum.” Præterea, quod a Plinio diligentissime

gentissime adnotatum legimus, “ hæc * Proceres sentire, illa Pauperes, universisque gentibus quasi per gradus, ægritudinum genera propria ingruere.” Cujusmodi, impositarum morbis a Natura legum contemplatio, quamvis non ideo utilium medicamentorum scientiam nobis largiatur, aptiores tamen sanando Medicos efficit: ut non aliter Hippocratem et Erasistratum, cæterorum ad Artem aptissimos Celsus judicaverit, nisi quod in ejusmodi Naturæ rerum studio, eximiam ante alios operam locaverint.

3. Ergo, quæ per ætates fiant hominum mutationes, quid eorum Vitæ certis accedat temporibus, quidve fere eximatur, dicendum est. Ut enim hominum animi magnam ab ætatibus discrepantiam accipiunt, quod notissimo testimonio inter omnes constat, sic eorum morbi, interposita ætatum ratione, dissimiliter incedunt; quod tamen, ut intelligatur, attentiore animo opus est; non enim manifestissima ejusmodi dissimilitudinis exempla perpetuis notis affulgent. Propter quæ neque etiam cujusvis ætatis homines consimiliter, quoad Artis auxilia, curantur.

* Ejusmodi fuit Mentagra, quam Lichenas Græci dixerunt, quæ primum Tib. Cl. Cæs. principatu medio, in Italiam irrepsit, quodam Perusino equite Romano ex Asia contagionem ejus importante. *Nec sensere id malum Fæminæ, aut servitia, plebesque humilis aut media, sed Proceres, veloci osculi transitu.* Plin. Nat. Hist. Lib. XXVI. in Proem.

4. Quorum investigatione ut ordine fungar, præstat materno adhuc inclusum carcere Fœtum considerare. Ea namque uteri, placentæ, et Fœtus, statis mensium intervallis, proportio interest, ut eorum incrementa, alia post alia, successive fiant, certis dierum periodis inclusa. Quare tribus primis mensibus maxima ad matricem incrementi pars pertinet; tribus vero post mensibus ad placentam transit, exindeque tertio jamque exacto, aut quarti initio², spurii conceptus, quos molas nominamus, sæpius excluduntur, ex defectu proportionis inter uteri vires, qui maximus est respectu contentorum, et vires contra nitentes placentæ, et Fœtus. Septimo autem, et octavo, et nono, nil amplius fere, præterquam Fœtus augeatur: donec, quod maturos caule fructus abrumperere diximus, vasis in utramque partem, Fœtus videlicet, et placentæ, non ultra in uteri cavo, quantum certæ uteri, placentæ, et Fœtus actionum proportionem patiuntur, dilatabilibus, sed loci angustia jamque compressis, ovi cum matrice nexus, in ipso Fœtus et placentæ augmento sensim ante tenuati, solvantur, ovumque paulisper matrice exsolutum, extranei instar cor-

² *Inde tertio sæpius mense avulsa a quacumque causa placenta ab utero interno, vel tota vel pro parte, oritur fluxus sanguineus, et si bene cedit, sequitur tota massa imprægnata: vocant abortum: hic raro secundo sæpe tamen primo fit mense, tumque eodem illo tempore, cum cæterum fœminæ ante impregnationem menses fluunt. Kaav. Persp. 1044. Ad ejusmodi gravidarum, quarto jam prope mense, pericula Hippocrates fortasse respexit, quando purgari quadrimestres voluit.*

poris, oppositam matricis actionem concitet. Quare uteri conatus, partusque dolores moventur : donec, etsi Vitæ maturus, hanc tamen vix non sine lacrimis, Foetus a Natura impetraverit.

5. Qui sic natus septimo aut octavo a Nativitate mense, partim jamque pedum, et manuum compos, proxime dentire ², nec multo post blandulè garrire incipit, inque verba jam fere articulati niti. Summa porro in primo hoc Vitæ exordio, cunctos simul conformitas colligat, sive Vitæ genus, sive quibus subjacent, morbos respicias, ut si umquam, eo maxime tempore homunciones hi omnes perpetua inter se similitudine constant : nempe quod nil nisi Natura eos regat.

6. Cum vero septimum prope annum ingreditur, non raro difficili morbo ægrotant, iique extunc ingenio aliquid valentes, et institutionibus apti, humanitatem jamque proxime induunt. Perspirant namque exinde virtutes et scelera, quod energica dictione scripsit A. Kaavius : quod nonnullis citius, aliis tardius fit, nulla certi norma facile extante. Certe domestica Familiæ exempla, regionis positus, et nutritionis delectus, prima foecundioris intelligentiæ semina varie pueris tribuunt. Neque tuta semper regula, quibus celeriter ingenium acuitur, adque præcocem sapien-

² Sex menses natis incisores duo inferiores, paullo post superiores duo, tum reliqui incisores prodeunt, his citius, aliis tardius. Ungebaver De Dent. Sec. Jun.

tiam fere comparantur, ii jamque ævo grandiores, animo enervati, et Bæotum e grege aliqui fiunt. Neque, quæ ejus ætatis consentanea sunt prima sapientiæ exordia, eorum sanitati quidquam detrahunt, eosque in posteram stupiditatem compellunt, quod superioribus annis Famofus ille, qui suos abjecit, alienos liberos eloquentissimo sermone instituturus, scripsit: contra iis, apta ætati disciplina exercitatis, ingenium usu firmatur. Ea namque conditione infantes sunt, ut interiore quadam mentis activitate incredibili fruuntur, eoque plus, quo minus artubus, et corpore pollent: quod jamdiu sapienter a Platone * dictum accepimus: quare videndum est, ne cum eorum animi mobilitatem comprimere vix possibile sit, in lævam quid partem vertantur: sed contra, quasi ad prima sapientiæ exordia conversi, feris perpetuo plus profutura annis veritatis simulacra complectatur. Quamquam plurima sunt, quæ institutionis modum et tempus variari postulant, neque eadem puerorum in Italia, Gallia, et Anglia, habenda cura est; quod utinam aliquando communiore hominum judicio feratur. At certe, si quod novissimus ille hominum reductor voluit, ad rus infantem ablegemus, solo præceptore assidente, eoque raro, nec nimis etiam sapienter loquente, eum credibile est, nisi quid multum adversa Natura vicerit, neque indepta pubertate, neque in ætatis vigore constitutum, divitem rerum scientia futurum unquam.

* *De Leg. Lib. VII.*

Annon ille tacitus et solus, inter rusticandum, Naturam meditabitur? Facile quidem nascentem fluentemque calamo hominem, et pro scribentis arbitrio cogitantem et respondentem, simili arte efformaveris: sed qui proprie carneus est, et vivit, sic me Deus amet, si quid unquam, ita institutus, ultra Pædagogi sophismata, et vix etiam norit.

7. A septimo autem ad quartum decimum annum conspicuo adolescere Puer cernitur, qua perstante periodo, *tum maximi, tum cæteri, omnes dentes producuntur, postquam exciderint, qui ab alimento ex utero orti sunt*⁵. Tum Pubertate subveniente, Vitæque impetu in generationis organa concitato, suum maribus, fœminisque jus Natura tribuitur, et quidquid homo est, jamque proxime utrimque sentitur.

8. Increscunt autem et ad tertium septennium, tum quarto subeunte, duo utrimque dentes enasci solent, qui moderatores nominatur, utque dicitur, sapientiæ indices: cujusmodi observationem rite antiquissimus Auctor, in ætatum conversionibus⁶ per-

⁵ Conf. Lib. *De Carn.* de quo dubitatur, utrum ad Hippocratem, an ad Democritum pertineat.

⁶ In *Lib. de Carn.* Vigessimum annum tanquam absolutæ dentitionis finem, comprehensis simul sapientiæ dentibus, judicat Cl. Unguebauer. Multis tamen frequenter, quarta heptade prætercurrente, feri dentes proveniunt. Vesalio, vigesimum septimum annum agenti, trigessimus secundus dens prodiit. Vidi et quibus, trigesimo ineunte, erumperent.

percenfendis memoraverat. Tum et in quinto etiam crefcere pergunt, ut fi non altitudine proceriores, firmiorem faltem corporis habitum induant, hunc tamdiu fervaturi, donec annis maturo ævo, quo adoleverant ordine, corpore deficiant, eoque fenfim tenuato, ipfa, quæ conglutinavit, illud ætas deftruat, fubque finem, terræ pauxillo fuperfite, fola, quod hi vixerint, iudex, et vindex ? vox aliena fuperfit.

Quo Pater Æneas, quo dives Tullus et Ancus ?
Pulvis, et umbra fumus.

At omnium quidem ætatum, cum certus fere terminus fit, certus nullus proprie fenilis mortis extat : ex quo animofiores, et fortiores etiam adolefcentibus fenes, non raro exemplo, fuiſſe ſcimus : cujuſmodi Solonis reſponſum ad Piſiſ-

Seros dentes anno jamque quinquageſimo exacto natos memoravit Palfinus, *Nouv. Oſteog.* De feris nimium Sapientiæ dentibus in octogenaria ſcripſerunt olim Ariſtoteles et Plinius, narravitque mihi quid fimile Aurelianenſis vir quidam, quod tamen credere nolui, vetulo adhuc lepidiſſime amore infanienti. Vidit et Helmontius ſenem et vetulam, quibus ſecunda dentitio adhuc fiebat.

? Apparet mortuorum corpora, longa poſt ætate, fere adeo tenuari, ut in principia proxime cum lucis et ignis penetrabilitate, aut cum terra, quam *mercurialem* dixerat Bekerus, comparabilia reſolvantur, ut propterea mortuariis arcis effoſſis, quarum latera aut marmore ſtructa, aut metallicis obducta laminis fuerant, nil de univerſo corpore, præter pulveris pauxillum ſuperſit. Neſcio an ejuſmodi animalis corporis poſt mortem deſtructibilitas, multa aliorum corporum, quæ non vixerunt, et conſimilia habeat exempla.

tratum

tratum Tirannum rite a M. T. laudatur in Catone.

9. Cum vero non omnia, quæ ad ejusmodi ætatum transitus pertinent, in certas accuratissime annorum periodos cadant, cumque vitalium circuituum complementa a regionis positu, victus ratione, vivendi genere, et sæpe ab avita quoque Familiarum consuetudine, mutationem recipiant, illos sic tractabimus, ut ejusmodi Vitæ intervalla haudquaquam deffinito annorum intervallo circumscribere videamur, sed quibus ante signis ostendantur, et quas Vitæ mutationes secum ferant, intelligatur. Quamquam etiam de ratione, qua commode Vita omnis dividi possit, haud plane inter omnes constat. Multi enim totum id tempus bifariam partiuntur, et unumquodque eorum trifariam: nempe quod putant Vitam in communi senescentium hominum ætate fere duplicari, eorumque alterutram triplici stadio constare, incrementi videlicet, status, et decrementi: cujusmodi de ætatibus judicium superiore libro attigimus. Alii trifariam absolute dividunt, et ita quidem, ut cum ternorum ejusmodi temporum isochrona sit ratio, æquabiliter acceleratæ Vitæ vires in primo sint, æquabiles in altero, et in postremo æquabiliter retardatæ.

10. Alii contra intervallum illud omne, quo animal adolevit, suumque ad acmen pervenit, quartam naturalis Vitæ partem esse arbitrantur, ut propterea ad quartum et octogesimum annum,

Vita hominum natura sua durabilis, eorum iudicio sit, nempe quod vigesimus primus annus humano incremento modum universim imponat. At ista quidem plurimum mutabilitatis in se habent, nec quæ de ejusmodi temporum isochronismo a multis citantur, facile demonstrabilia, aut non saltem univerforum sunt. Quamquam vix effugienda nonnullorum consideratio est, quod quæ celerrime crescunt, celerius quoque moriantur, tum vero animalia, quæ diutius materno utero includuntur, ad longius tempus vivere, et e contra, ut fere jamque ante ortum, vivendi tempus Natura significet.

11. At nos quidem earum, quæ magis in corpore conspicuæ sunt, mutationum successiones secuti, Infantiam, Adolescentiam, Virilitatem et Senectutem considerabimus. Magna profecto in periculosis, diuturnisque morbis, remotarum causarum pars ad ejusmodi mutationum periodos pertinet, nempe quod, iis tacite illabentibus, vetera plura pereant, novaque rursus succedant; exindeque ingentes, post graves sæpissime morbos, universi corporis mutationes, novusque quasi fanitatis habitus induitur.

12. Et Infantia quidem duas divisim periodos, diligentiores considerant, Infantiam nempe, quæ primos septem annos habet, et Pueritiam, quæ ad Pubertatem porrigitur. Ejusmodi periodorum hæc fere sunt. Maximum in Infante pro ætate cerebrum, ut omnem fere Naturæ impetum ab
ortu

ortu sustineat, exindeque in embrione, cerebri, et spinalis medullæ, plusquam cæterarum partium, facile conspicua vestigia. Cor etiam, habita corporis reliqui ratione, maximum. Huc facit dudum anatomicis in utramque partem agitata quæstio, de varia ejus ventriculorum capacitate. Omnino etenim in Fœtu, et adhuc, quod vidi in Infante, dexter ventriculus contractior est sinistro, ob minorem sanguinis massam, quæ hiantē adhuc ovali foramine in sinistrum, dextro insalutato penetrat. Quare in summa Infantia, qui anterior est, sive sinister, fere in cordis apicem protenditur, contra quam homine jamque adolescente, ovali foramine prorsus, et omnino obcæcato. Numerosissima etiam pro ætate vasa, arteriosa imprimis, confertaque lymphaticorum copia, exindeque ditissima absorbtio.

13. Quare cerebro et corde, insignius quam ulla postea ætate, præstantibus, Vitæ vis in universum egregia, ut revera dirissimis aliquando morbis Infantes supersint, quos certa Mors, alio Vitæ stadio prætercurrente, finivisset. Ea nihilominus infantilis ætatis conditio est, ut inter exquisitum ejusmodi Vitæ sensum, minimam tamen habeant Vitæ tenacitatem: quare motuum, suæque contrarietatem actionis facile patiuntur, proindeque tertia mortalium pars, vix adhuc incunabulis egressa perit.

14. Patet igitur, quo sensu Infantium corpora debilitatis incusanda sunt. Omnis siquidem eorum

rum Vitæ impetus in interiora reflectitur, utpote quod eorum viscera, cæterorum Solidorum et artuum rationem vincant. Sublato propterea externas inter, et internas motuum proportionibus æquilibrium, facili inquiete laborant, undantesque cunas et blandulas Nutricum nœnias fere ad dormiendum postuant, cujusmodi motus interventu, eorum Vitæ impetus plus ad exteriora concitatur. Quam ante alios rationem D. Plato dederat in eo, quem supra citavimus, libro, quo utero gerentium et Infantium regimen, sapientissimo sermone complectitur.

15. Ergo Vitæ impetu in caput præprimis concitato, plurimi quoque Infantiae morbi ea versus contendunt. Hydrocephalus, lactea crusta, ulcerationes leves cutis, capitis, faciei, tum potissimum circa aures, et in interna oris parte: capitis dolores, oculorum item, et aurium convulsiones tandem, et Epilepsia. Sed præcipua Vitæ pericula dentitionis sunt: plerumque etenim spinalis morbus tunc primum erumpit, sexcentaque post Vitæ fastidia parit. Abdominis præterea cum capite consensu incitato, exinde imi ventris meteorismi, vomitus, pertinacissimæ tussēs, dolores, diarrhœæ, et læthalis sæpe spasmus: quorum pleraque sæpius ex consensu fiunt, morbi origine, et caussa in capite delitescente. Quare propius juxta morbose excitamenti sedem adlaborandum Medico est: raro etenim, sola abdominis curatione, aliquid ad integram sanationem proderis: inde vulgatissima remedii fama, Epispasticorum,

ticorum, et Hirudinum pone aures, quibus periculossimæ ejus ætatis ægritudines, extemplo levare feruntur. Ejus etiam ætatis sunt cutis maculæ, parvique in cute tumores: de quibus alibi. Strumosi præterea habitus inditia, unde palpebrarum in tarso erosiones, et superioris oris labium prominulum, et facies omnis fere succosior: exindeque prima fero post prodituræ Phthysicos vestigia. Quorum omnium magna pars ab Hippocrate¹ adnotata est.

15. Ii etiam, quod multum ex cute attrahant, facile alterius animalis vapore contaminantur, inque summa Vitæ mobilitate constituti, usque etiam paullo vividiores, aut iracundam obversam oculorum aciem, quasi dolendo reformidant, et sive obtutu immobiles hærent, seu aliorum formidolosi, seque, oculosque subtegere suos student: quod de Hectoris adversus Achillem mox pugnatu filio, nobilissimus olim Poeta cecinit: ut propterea vix incredibilia sint, quæ de facili Puerorum fascino, passim inter Antiquos leguntur.

16. Neque minus, quam corporis ambitu, animo fere ebibunt, et absorbent, ut eadem

¹ In ætatibus autem talia eveniunt: parvis quidem, et recens natis pueris, Aphthæ, vomitus, tussis, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates. Rursus. Ad dentitionem vero accedentibus, gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia, et maxime, ubi caninos dentes producant, et iis qui inter pueros sunt crassissimi, et qui alvos duras habent. Aph. xxiv. et xxv, sect. iii.

fere in utraque absorbtione, constare tempora videantur: cujusmodi in summo mane consimiliter exemplum extat, quod corporis absorbtioni aptissimum, ediscendo etiam, edictumque mente figendo, maxime opportunum est. Sic diutissime per omnem vitam Infantiae simulacra mente recurrant, et modo, ne quid adversantes cogantur, quod difficile ferunt, nolunt enim servire, maluntque Pueri ferre omnes imperare, quidquid audiunt, aut vident, diligenter mente custodiunt. Quam ob causam apta Puerorum in his quoque, quae mentem ornant, studiis disciplina, praestabilis est. Neque obstat, quod quidquid ediscunt, quid quantumque sit, saepius ignorant; quam magnam etenim consimiliter humanae scientiae partem amputare necesse esset, quod pleraque eorum, quae adulti Vitae usu didicimus, incerta perpetuo iudicii nostri ratione ferantur.

17. Certè cum felicissima a septimo ad quartum decimum proxime annum sint Vitae tempora, nempe quod fere minima illorum annorum mortalitas interfit, egregia, ut videtur, motuum intus, et extus in corpore distributione extante, vix certe ab idonea studiorum institutione, Pueritia excludenda est, optimo Vitae habitu ad eam conferente. Contra vero sub Pubertatis adventu, oportet remissius eos animo exercitari, multum vero corporis exercitio tribuere: nempe quod proxime eventurae Vitae mutationes animum ad studia imparatiorem efficiant, cunctasque ejus vires,

res, ad optimam valetudinis rationem ducendam, postulent.

28. Jamque enim, quem in Infantia caput versus Vitæ impetum significavimus, Pubertate adventante aliorsum Natura vertit, et novus ab inde morborum ordo nascitur. Pubescentium namque sunt, tonsillarum inflammationes, coryzæ, capitis gravedines, acutissimi dentium dolores, palpitationes cordis, tussis, hæmoptisis, peripneumonia: nonnullos etiam id convulsionis genus tenet, quod choream S. Viti nominamus, a matribus non raro per traducem in filias traductum, cujus exempla, pubertati proxima citat Th. Sydhenam. Cujusmodi ante habitis Pubertatis præludiis, menstruæ succedunt Fœminarum purgationes. Masculis vero pariter atque Femellis, quibus non adhuc menses procedunt, copiosæ et sæpe certo temporis intervallo revertentes Epistases,

19. Quæ morborum, et sanguinearum fluxionum in utroque sexu genera ex incrementi modo, qui capiti jamque impositus est, propterea ex abundantiore, quam oportuisset, sanguinis unda in supremam corporis partem contendente, post Sthaalium, nuperorum multi repetunt. Ego tamen, tametsi successiva hæc viscerum juxta ætates complementa, quorum alia aliis ordinantur, plurimum ad regulares morborum in ætatibus ingressus valere judicem, refluam nihilominus, quam sibi Sthaalius sumpsit, et a capite supervacuam sanguinis copiam, neque multum in vero fundari,

tlari, neque satis sanguineis in Pubertate eruptionibus adhuc esse, dubito. Præter enim quam, quod vix absoluta adeo Pubescentium capitis conformatio sit, ut non in illo aliquid adhuc, vel circa illud succrescere queat, capillorum exemplo, grandiorisque, et rotundioris formæ, quam sæpe Pubertate exacta caput induit, vix profecto etiam illiusmodi malorum sanguinis copiam incusare, observatio finit; nempe quod, crebra usque, per id tempus venæ sectio, vix tamen epistafem sanat, contra, eam aliquando exasperat: cujusmodi dubios curationis eventus alio nominavimus loco. Quare quid propius ejusmodi ad ea loca Vitæ impetus concitet, paucis quod existimo, differam.

20. Duo maxime ejus ætatis sunt, Pulmonum, et thoracis ampliatio, et integra feminalis principii in utroque sexu confectio, debita partium ad id pertinentium, conformatione eveniente. Dixi integram: puto enim aliquid perpetuo in summa usque infantia, sexui utrimque promi, ut propterea feminale incitamentum, nec ipsos plane pueros deficiat. Quare eos vix septimum annum ingressos, proxime hircuitallire, quod veteres signata voce dixerant, notum est: quod Rachitici præmatura sæpe vitiositate faciunt. Quamquam possibile est, eos veneri inhiare, nulla ex testiculis secretionē ad id conferente: quod in castratis fit, intemperanti, et lascivissimo hominum genere. Sive etenim a castratione etiam, superstitē certā vasorum circum virilitatem dispositione, et loco,
sive

sive sanguinis illuc circumeuntis natura id ferente, non adhuc, tametsi ad generandum impotentes, principio Venerem faciente carent, habentque se instar foeminarum, quarum consimiliter emmissi inter concubitum humores, et quorum stimulo in copulam exardent, infœcundi, Physiologorum plerorumque judicio, creduntur.

21. At quidem latiore pulmonis ambitu sensim factò, plus quoque dephlogistici aeris, simulque caloricæ materiei resumì in corpus necesse est, Vitæque propterea calorem intendi. Quare iterato examine inventum est, animalium species eo intensiore caloris gradu frui, quo latiore pulmonis amplitudine constant. Similiter et seminali principio debite confecto, totius corporis animatio intenditur, sub eaque consimiliter, animalis vigor, et calor⁹. Quantum etenim confectum jamque

⁹ Caloris Vitæ nomine intelligo "Principium illud, sive simplex sit, sive mixtum, a Vita inseparabile, quod vicissim et Vitam dat, et a motibus, quibus Vita constat, aut generatur, aut exercitur. Cujus certus est quidam in sanitate modus, qui simul ac minimum aut in parte aut in toto corpore extra debitas, et cum omni simul corpore consentaneas Vitæ proportionales, et habitudines, mutatur: oppositus sanitati modus sive morbus, aut in parte aut in toto nascitur corpore." Multi quidem pro eo Vitale principium universim nominant: sed plane plurimi appellationem hanc Metaphysicis, plus quam Naturæ Rerum eruditis placituram damnant, vagum significationis, quam complectitur, genus incusantes. Phlogiston scribunt alii: sed multiplex similiter ejus nominis interpretatio, et quidem diversissima, vix non obscuritatem facit:

jamque sperma iterum absorberi, multi dubitent, quod fere cæteri secreti humores, bilis et urinæ exemplo, vix certas in integra valetudine absorptionis notas exhibeant, neque in alios profecto Vitæ usus distrahi queant, nihilo tamen minus vix dubium est, confecti seminis virtute, five ex propria ejus actionis singularitate, five ex subsequente universi corporis mutatione, hominem vigorari. Quam ob causam non in sanitate tantum, cujusmodi notissima exempla sunt, sed multum quoque in morbis, cæteris hominibus evirati absunt, eoque fere ægritudinum genere privantur, quæ maxime virorum, et fortium esse

facit: quare illud nuperrima Chemicorum secta, ab universa Phisica fere amputavit. Principium, Gas inflammabile, quod proprie Phlogisticum Sthaalii multi arguunt, usurpant alii: sed non adhuc propria definitione circumscribunt, cum eoque effectum, plusquam causam significant. Quare ne quid aut claritati aut veritati deessem, calorem simpliciter nominavi, five propius Principium Calorem faciens. Videntum vero est, ne cum universa Caloris notio fere sensus nostros respiciat, plusque caloricæ materiæ modum complectatur, quam propriam caloris substantiam, ne, inquam, modus pro re sumatur. Aliquando etiam auctam corporis inflammabilitatem dixi, five auctam Principiorum inflammabilium, et veram flammam, simul cum dephlogistico aere concipere valentium, copiam. Præterea aliquot in locis ignitionem quoque subjunxi, quæ tamen conspicua in vasis, et interno universim corpore, non circumfuso externo aere, numquam obtinet: nihilo tamen minus carbonosum Principium, Fuliginosum, de quo infra, unde basis Acidi cretacei, seu mephitici, constare creditur, universo corpore, aque pulmone imprimis exhalat, qualiter ab accensione, et conspicua cæterorum corporum ignitione proditur.

putantur,

putantur, veluti Podagra, quam in Eunuchis et castratis rarissimam, post Celsum ¹⁰ nuper quoque judicavit Wilh. Cullen ¹¹. Creditum est etiam, id genus, femiviros electrici fluidi transmissioni obesse, eamque perrumpere: quod tamen contrariis experimentis nuper refutaverunt J. A. Wanfwinden, et Sigaud de la Fond ¹².

22. An quidem resumpta amplior, latiore pulmone dephlogistici Aeris quantitas, exindeque fere vitalis ignitio intensior facta, quidquid conficiendo spermati necesse est, acceleret; sive spermaticæ virtutis diffusæ in omne corpus incitamento, et vigore, fluidisque universis plus concalescentibus, cum pulmone thorax dilatetur, cujusmodi mox postea rationes dabimus, et quodnam illorum alteri causæ sit, nemo facile dixerit. Certe simul eorum tempora colligantur, et sub integra seminis confectione, novus jamque vocis sonus editur, multusque universim generationis inter, et respirationis organa, consensus in sanitate, et morbis interest, ut iis seu Venere, seu aphrodisiaco etiam viru exagitatis, fere aphonia, et laringis spasmus multis succedant, plurimique acerbæ faucibus doleant in gonorrhœici fluxus initio. Ii etiam, quibus nefanda arte excisa a Pueritia virilitas fuit, præterquam exiliori sint

¹⁰ *Cap. xxiv. Lib. IV. Ex Hippocrate, ut puto, Eunuchi non laborant Podagra, neque calvi fiunt. Aph. xxviii. sect. vi.*

¹¹ *Pract. of Phys. cccxcv.*

¹² *Mem. de l'Acad. de l'Electr. sur les Corps Anim. P. II.*

voce, prava quoque thoracis forma sæpius notantur.

23. Jam vero sub increfcente, quem diximus Vitæ calore, five sub ditiori Principii calorem facientis in corpus refumptione, duo fieri neceffe judico. 1. Ut corporis habitus univerfum Hæmorrhagicus fiat, five plethoricus, non quidem propter auctam fluidorum copiam, fed propter illorum rarefcentiam, ex *spiritus interioris impetum facientis* commota vi. 2. Quod, cum Vitæ calorem sub ftata lege custodiri oporteat, quod aliter vix graves morbi effugiantur, jamque uberioris dephlogifticationis neceffitas inftare incipiat: proptereaue quidquid mephitici aut phlogiftici in corpore abundat, jamque in ea maxime loca tendat, quæ facilius externo aere compenetrantur. Ejusmodi præter univerfum corporis ambitum, quod nonnullis creditur, quorumque fidem nuperrima aliqua augent, pulmones imprimis funt, quorum interposita actione auctam corporis phlogifticationem, et mephitim, major fequens dephlogifticatio coæquat. Et huic quidem in integra valetudine fatis eft, debita per id tempus eveniens pulmonis expansio, quam ipfa fere illuc concitata major mephitidis, five fuliginosæ, et calorificæ materie, proindeque activiffimi fanguinis copia mollitur.

24. Sed, cum, non quantum oportuiffet, expando pulmone, aut aliquo locali ejus actionis impedimento extante, multum adhuc inflammabilitatis

bilitatis in corpore superest, aut sanguis impari ad loca quæ præterfluit, impetu in eo movetur, jamque quidquid cellulofum in pulmone est, sanguine redundabit, istoque in illud, quasi diverticulum, vim faciente, inde Hæmophtisis, et Peripneumonia ejus plurimum ætatis erunt, quod verissimum est. Pituitaria autem membrana circumfuso sanguine obstrueta, ejusque cellulis mephitico, et inflammabili flatu turgentibus, inde naso facile sanguinis profluvium incitabitur, ita tamen, ut plethora ad pulmonem potius, quam ad caput pertineat: quare, præter sanguinis halitum, quem id genus Ægrotantes sæpe in ore incusant, quidquid etiam per ea loca cruoris funditur, nigrescit, inque coagula mox coit. Præterea pituitariæ membranæ infarctus, ea vertente periodo, suadent coryzæ, raucedines, capitis gravedines, intensus genarum rubor, copiosior, quam antea, narium humiditas, cujusmodi affectus ad eam maxime ætatem pertinent. An non ergo Epistaxis, quæ similiter in nonnullis Hepatitis morbis, in thoracis Hidrope, et tumore aliquo aneurismatico, fitque aliquando in Pleuritide, a compressione venæ subclaviæ propter pectoris angustiam, et pulmonum, superiora versus elevatione, quod multi scribunt? Mihi quidem vero similis est, non debite evenientem in ejus census morbis, pulmone dephlogisticationem, et auctam universim corporis inflammabilitatem, sanguineas alicubi fluxiones perpetuo procreare: quamquam locales quædam circumstantiæ, et

debilitates, cur hac potius, quam alia exerantur parte, sua conlata fimbola sæpe efficiant.

25. Fœminarum vero, quod pulmone et thorace, minus quam Viri polleant, earumque minor universim Solidorum activitas, et vigor, ampliore rarefcentibus Fluidis locum tribuat, novæ adhuc dephlogisticationis viæ quærendæ sunt, potissimum, si pulmone rite conformato, nullus Hæmophtisi aut Epistasi locus sit. Anne igitur ejusmodi sunt menses, qui in eam primum comparent ætatem; videlicet quod uterus, et vagina, unde sanguis funditur, fere pulmonaris actionis adjumento, et dephlogisticationis complemento sint? Jam enim Pudenda¹³ aerem attingunt, vel attingere possunt, exalantque et inalant ab externo aere, unde notissimum illud Hippocratis de sterilitate judicium¹⁴. Certe nullus est cor-

¹³ Conf. Kaav. *Perf. cap. x.* Menstruorum nihilominus vias a penitiore uteri parte, aliquam saltem partem, proficisci egregia Morgagni observatio arguit. *Adv. Anat. Lib. I.* Interna etiam vesicæ urinariæ superficies proxime cum aere communicat, vel saltem communicare potest, illiusque similiter sunt vesicales Hæmorrhoides, menstrua aliquando periodo in Viris redeuntes, et vesicæ Catarrhus, asperum, profecto et difficile utrumque morborum genus.

¹⁴ *Mulier si utero non concipiat, si scire velis, an conceptura sit, vestibis circum obvolutam subter suffito, et si quidem transire tibi videatur odor per corpus ad nares et os, scito quod illa non per se sterilis sit. Aph. lix. sect. v.* Extat quoque inter cutaneam actionem et uterum consensus, unde a suppressa perspiratione palpitatio, et suffocatio uteri. Mulieres quoque assiduo labore exercitatæ, pauciores habent menses: quod supra diximus.

poris locus, five extus, five intus, in quem paullo liberior externo aeri aditus pateat, unde non aliquando ea ætate sanguis exstillaverit, ut propterea ex pulmone, faucibus, naribus, vesica, intestino recto, cute denique universa profluere visus sit, cujusmodi supra exempla dedimus. Eorum vero nulla fieri censeo, nisi locali Solidorum alicubi interposita debilitate, five quod propius, verum significare judico, ex proportionis inter motus Vitæ deffectu, ut alicubi reactiones actionibus impares sint. Quare rite constituta universi corporis Solida, hanc, quam diximus, fluidorum expansibilitatem debite coercent, ut revera, quæ sanæ sunt mulieres, nulla ex iis patiantur. Quam ob causam arbitror pertusam per id tempus venam sæpe morbum provocavisse, ab eaque infido nimium ejus mali subsidio, inque ipsa eruptione, plusquam si ante id tempus ad præcavendum fiat, melius esse cavere, nisi metus inflammationis adsit. Fuso namque sanguine, plus, quod rarecant, fluida habent, proptereaque nisi quid Naturæ impetus aliorum venæ sectione incitatus, aut debite succedens vasorum collapsus adjuverit, sæpius sanguinis detractio morbus exasperatur. Quibus addenda sunt, quæ de aucta¹⁵ vacuati corporis absorbtione supra scripsimus.

26. Sed cur singulariter muliebrium loca, præter pulmonem, foeminei sanguinis dephlogisticatio, Pubertatis principio teneat, adque dilata-

¹⁵ Conf. *Lib. II Part. I. cap. iv. sect. ii.*

bilia uteri, et vaginæ vasa, animalis mephitis, externi aeris ad ea loca vicinia, compellatur, exindeque hiantibus vasorum extremis¹⁶, sanguis etiam quasi data porta exsudet, causæ esse puto proprium quemdam et certum in pubescentibus Naturæ muliebria versus impetum, propriamque istorum fabricam. Neque, si quis dictum modo ejus ætatis ea versus Naturæ impetum, ad eam quam supra nominavimus, auctam pubentium inflammabilitatis vim, referret, adque ampliorē dephlogisticationis necessitatem, is multum meo quidem judicio erraret. Juxta quæ, mephitici halitus, carbonosi videlicet, et dephlogistici aeris¹⁷ ex universo fortassis corpore, exque datis singulariter locis spirantis, certa cum atmosphæ-

¹⁶ Huc pertinet diu in utramque partem agitata quæstio, de menstrui sanguinis natura. Certe incredibilia sunt, quæ multi de ejus venenata, et corrosiva qualitate scripserunt: neque interea facile est omnia rejicere, unde solidata in vulgus opinio increbuit, quæ de infalubri mulierum, cum menses patiuntur, usu narrantur, hominibus inde pertinacia glandis exanthemata, et spurias etiam gonorrhæas, quod multi affirmant, importantibus. Sed cum multa perpetuo, id genus observationes, infidelitatis suspicio infestet, vix etiam una eademque, fœminarum omnium, cunctarumque regionum, ratio ducenda est.

¹⁷ Mephiticus aer pulmone spirans, præter carbonosum principium, partem quoque dephlogistici aeris continet, cujus cum specificus calor plurimus sit, jamque vero simile est, superstitem a data Vitæ mensura calorem, similiter exspiratione excludi. Confer, quæ de calorificæ materiei, et dephlogistici aeris amicissima conjunctione nuperrima exegit tentamina Ill. Crawford.

rico aere affinitas, præter quam primum et perpetuum in omni Vita respirationis incitamentum sit, certis quoque viscerum nonnullorum, statuto tempore incrementis præerit, proque ejus aucto aut imminuto in pulmones appulsu, statam quoque vitalium motuum in omni corpore summam custodiet. Quamquam puto equidem multis, nostra hæc quæ ex Chinica in hunc locum transfulimus, vix ac ne vix quidem probabuntur, nempe quod judicent, fere nova quædam motuum, et actionum principia Vitam omnem regere, quæ unico, et privatissimo jure viventibus tributa, nil habeant, quod cum cæteris inorganicorum motuum legibus conferri possit. Quorum judicia dum finimus, non interim iis usque adeo acquiescere nobis necesse esse duximus, ut eas, quas elementares novimus, subtilissimorum, et activissimorum principiorum affinitates, non etiam ad viventium corpora, quasi experimentum facturi traduceremus, et si quidquam ex iis in Vitæ contemplatione proficere possibile esset, monstraremus.

27. Quamquam pubescentium puellarum sanguineas eruptiones, quæ minime pueris integre valentibus eveniunt, in primordiali quadam scæminei corporis laxitate, seu majori, quam virorum mollitie, fundari possibile est: sive contra: nempe, quod taliter ordinata mulierum fabrica, animali halitu, et sanguine facile trans eam penetrabili, sanguineis ejusmodi profluviis initio a Pubertate facto pateat, inde virilis Solidorum fir-

mitas, et vigor, fœminarum corporibus præcaveatur, igneo principio minus quam in viris, in earum Solida reducto, et fere conglutinato ¹⁸. Revera exanthemata, et cæteræ in cute fluxiones, sanguineæ, aut alterius generis, vix alios, præterquam infirmos, et laxos corripunt. Exinde etiam, quod uteri via, pulmonaris actionis adjumentum jamque puellis constet, angustior propterea fœminarum pulmo, perpetuo vix virilem coæquat.

28. Quæ cum perpetuum quemdam caussarum et affectuum circulum efficiant, difficile est istosque, et illas apposite significare: multaque eorum datæ cuidam, et ordinatissimæ primordiali utriusque sexus compagi vertere necesse est. At certe fœminis, quibus serius et parcius menses prodeunt, non propter invaletudinem aliquam, iis etiam corporis forma virili proxima est, et matronali quodam decore, et latiore plerumque thoracis ambitu præstant. Eæ etiam sæpe barbatae fiunt, aut saltem villosa facie, et cute: cujusmodi apparentias ad divitem magis hujus census fœminarum animationem, vulgus non inepte retulit, nempe quod in idem recidit, in uberiores earum inflammabilitatem, valentibus Solidis, quasi vi compressam, et debite intra vasa coercitam. Similia in fœminis a mensium sup-

¹⁸ Confer quæ de Lucis, et ignei principii in vigoranda Vita activitate supra scripsimus. *cap. i. P. II. Lib. II.*

pressione orta, apud Hippocratem leguntur, quibus tamen, qui castissimi sunt iudicii, Medici nolunt credere.

29. Cujusmodi affectuum, morborumque, quos supra nominavimus, vicissitudinibus omne fere Adolescentiæ tempus infestatur. Neque incipientium mensium periodi, quam habituræ sunt, regularitate subito constant: et modo bis, quaterque in mense fluunt, modo cessant: donec annis firmata ætate, halitusorum Vitæ Principiorum appulsu rite ordinato, Solidorum vis, et tenacitas, quod debent, polleant. Tum corpore jamque in stata altitudine consistente, quidquid cellulosum est, latius explicatur; exindeque conspicua juventutis forma, et roscidus, et rotundior adspectus. Præterea animali glutine debitam jamque viscositatem, inter puerilem molliem, et senilem siccitatem indepto, exquisito ad omnia sensu animus comparatur, plusque quam in Pueritia sibi constans, ad maturam jam proxime accedit propositi tenacitatem, quæ maxime hominis est, cum primum ei ad Virilitatem ventum est.

30. Jam enim virilem, sic dictam, ætatem ingresso homine, venarum lumina ampliari, et arteriosa angustari sensim pergunt, incipiuntque tunc primum vera senilis mortis elementa. Latereum similiter in eorum alterutris densitates ab eo intercurrente ætatis stadio mutantur: fere enim ad Virilitatis exordia, densiora venarum latera

tera superfunct : fiunt contra, post id tempus, ea arteriarum : ut propterea sanguinis transitus ab arteriis in venas, plus fere difficultatis in prima Vitæ ætate, quam medio ejus vergente termino, et postea, habere videatur. Quare sanguinis profluvia in adolescentia, arteriarum, plus quam venarum creduntur, contra venarum plus, quam arteriarum, vergente Vita ¹⁹. Sed multi quidem, præterquam veritas patiebatur, in ejusmodi vasorum rupturis nominandis, fortassis abundaverunt : sæpius enim sanguinem ex solo cellulari textu profluere, vero esse proximius puto, in eumque congregari propter minimorum vasorum, vel absolutam debilitatem, proprio, qui dicitur, vitali tono in iis amisso, vel propter nimiam incurrentis sanguinis tenuissimi, et rarioris activitatem : utrobique enim minima eorum ostiola laxantur, eaque data porta in cellularis intercapedines sanguis recipitur. Certe multis, qui diu pulmone sanguinem ejecerunt, vix ulla in vasis præhabiti vulneris, aut cicatricis vestigia reperta sunt : cujusmodi extispicia non infrequenter Clinicorum libris allegantur.

31. Vix tamen vanitatis inculanda eorum industria est, qui Vitæ temporum conversiones ex varia vasorum dimensione metiri curant, quod istorum reapse alia, atque alia sit, procedente

¹⁹ Conf. Clift. Wintringh. *Exper. Inquir.*

ætate, ratio. Certe, quæ maxime venosa sunt viscera, plus sero incrementi complementa fui iis recipiunt, quæ frequentiore arteriarum incessu alluuntur. Quare hepar, labente Virilitate succrescit: tum vero intestinalis tubus, et vesica, venis sensim latioribus, plus adhuc contentis distendantur; exindeque prædisponentes ad plurimas ingravescentis ætatis ærumnas, causæ. Cor interea habito vasorum respectu, mole minus, motusque idcirco circulatorius sanguinis debilior, quam in Juventute: multaque undique interposita cellulari, uberior adipis secretio, inque obesitatem proclive corpus. Irritabilis, et nervosa potestas, ut jamque vigoris acmen tetigere, paulatim debilitantur; musculorumque compages, quæ in Adolescente, meris quasi, carneis fibris constabat, in tendineam sensim substantiam abit, fitque musculus longioribus hinc inde tendinibus. Corpore demum universo, sub postrema Virilitate, jamque fere nimium solidescente, novus ingruit vitalium motuum ordo, novaque morborum cohors mortalibus superincumbit. Ejusmodi ætatis sunt Hæmorrhoides, Fluxus varicosus, Dilatationes vasorum, et præcipue venæ cavæ, Polypi, Febres ardentes, Hepatitis, Icterus, Cholici dolores, Asthmata, Hidrops, Arthritis, Calculus, Podagra, Resolutiones membrorum, et Abscessus ²⁰. Tristior fere scæminarum fors est; de qua mox dicam.

32. At

²⁰ *Ultra hanc ætatem provec̃tis Asthmata, Pleuritides, Peripneumonia, Læthargi, Phrenitides, Febres ardentes, Alvi profluvia*

32. At enim qui fiat, ut septimo jam prope labente Septennio, quod frequentissimum est, magnæ adeo Naturarum conversiones in fœminis fiant, et ablegata menstrua consuetudine, tristissima simul ægritudinum genera multæ incurrant, mihi ex proposita sententia dicendum est: primum itaque de mensium cessatione eloquar: subsequentes exinde ejus ætatis morbos examinabo.

33. Verum etenim plurima inflammabilitatis in animali, causâ aut a Seminali Impetu prorsus pendente, aut cum isto saltem amicissima conjunctione sese simul exerente, unde ingens animalis mephitidis copia oritur, nataque subinde major dephlogisticationis necessitas menses incitat, his, inquam, per omnem ætatis vigorem constantibus, vix mirum est, in id omne tempus menstruationem incurrere. Contra vero arteriosa vasorum potestate, Vitaque fere omni, succrescente ævo, debilitata, seminalis quoque principii impetus, remissione sensim incitamento labitur, proptereaque generandi, et concipiendi potestas, eo proxime tempore fœminas deserit. At quidem ditissimo isto Impetus Vitæ, et inflammabilitatis ²¹ principio jamque enervato, animale
simul

fluvia diuturna, Cholera, Dysenteria, Licentia, Hæmorrhoides.
Aphor. xxx. sect. iii.

²¹ Incitatum per omnem ætatis vigorem seminali impetu vitam, et latiore pulmone haustum dephlogisticum aerem,
cum

simul mephitidem enervari, cum eaque minorem dephlogisticationis et mensium necessitatem incurere, veri est simillimum.

34. Præter quæ, in alia etiam, quæ uteri sunt, quoad mensium cessationem, animo advertere necesse est. Uteri siquidem substantia, labente Vita, sensim compactior, confertis cellulosæ telæ stratis, quibus uteri fibræ undique implicantur, cum ætate solidescentibus, perpetuo minus animali halitu, et præterfluente cum eo sanguine penetrabilis evadit. Ad quæ mensium impedimenta, accedit amplior abdominalium viscerum distensio. Quamquam etenim eam maxime sedem uterus teneat, quæ commode ejusmodi pressionem eludat, universa tamen illorum moles auctior, et præ cæteris intestinorum, vix non aliquid uterinæ ejus ætatis dilatationi obstabit. Primum igitur irregulariter menses fluere oportet, ex celluloso uteri textu, non universim similiter densato : cujusmodi notissima apud omnes extat observatio : ex eaque impetus irregularitate nova motuum Vitæ series incipiet : de qua mox infra.

35. Ea namque animalis mephitidis via, plus sensim sensimque præpedita, eaque intus in cor-

cum eoque caloris materiem, ita vitales motus concitare, et vigorare concipio, ut oleosa, et inflammabilia principia inde uberius in omni proveniant corpore. Sic diximus odorifera, oleosa, et resinosa Plantarum principia iis uberius locis provenire, quæ late splendente sole illustrantur, seu quæ dephlogistico aere, et caloris materie abundant.

pus

pus compressa, illius aliorum appulsus incitari oportet, in eamque maxime partem ejus impetum irruere, quam suscepta fortassis ab origine Solidorum debilitas, eam novis motibus, et extra certam ejus corporis universæ Vitæ normam recipiendis, idoneam facit. Hac propterea ratione, si quid in foeminis ab antecedentibus morbis debilitatum est, in eo maxime ætatis circuitu plus læditur, fera fortassis morte pendendum. Quæ cum perpetim plurium jamque mensium intervallis fiant, uteri impedimento sensim auctiore, novæ tandem ex integro, illius, quod diximus, principii tendentiæ constabunt, novaque Vitæ mensura prodibit, diuturna demum consuetudine servanda, uterinis viis jamque penitus et omnino obcæcatis.

36. Quorum tamen postremum ea aliquando ratione fieri intelligendum est, ut perpetuo, quoad foemina vixerit, primitiva in uterum tendentia perduret, potissimum, si quando ea valde animata, et inflammabili principio dives fuerit, ut et consuetudinis vim in hac pariter re plurimum valere censeam, tum fortassis etiam perpetuam, quam supra nominavimus, mephitici principii, cum externo aere per vicina maxime loca affinitatem. Nobilissima Matrona, cujus olim saluti præeram, jamque ultra septuagesimum annum emensa, sæpe per æstatem, menses patiebatur, quod et in aliis vidi. Menses, qui jamque longo intermiserant annorum spatio, denuo in senectute prodeuntes, proximos mortis nuntios in binis aliis foeminis

observavi: quæ tamen rite ante Menses valebant. At earum quidem una, alieno fortassis docta exemplo, eventuram sibi cladem mihi significabat, quod credere nollebam: altero post mense febre correpta, præfagii veritatem, cito moriens misere confirmavit. Aliis autem sceminis, uterino fluxu suppresso, hæmorrhoides tum primum apparent, quarum periodi aliquando menses accuratissime coæquant. Tandem et aliis alba purgamenta per totam vitam omni mense ex utero decidunt. Menstruas quoque sanguinis evacuationes, arte comparatas, egregie vetulis succurrere ²² meminit Reildinus.

37. At vero plurimi, qui tunc primum sceminis contingunt morbi, maxime in cutis ambitu fiunt, et ad cellulosum subcutaneum textum imprimis pertinent, folliculati sic dicti tumores, intuitæ universim sanationis, nempe quod avulso uno, novi sæpe progerminent ²³. Sæpe etiam diuturnæ

²² *Lin. Med.*

²³ Observatum est externum aerem, cum in cellulosum textum per vulnus aut ulcus libere admittitur, universim damno esse. Quare recentia vulnera, id eorum natura ferente, Chirurghi, quibus prudentissime Ars tractatur, aut consuunt, aut, quod melius est, ita molli emplastro glutinant, et circumducta fascia conjungunt, ut nullus in ea pateat externi aeris aditus. Diuturnorum vero abscessuum incisionem, maxime in articulis ii, quo plus possunt, vitant, sique scalpello excidunt, id etiam multi agunt, ut et quam minima, et paucissima fit plaga: quamvis necessitati, ut scribit Celsus, ita succurrendum est, ut neque vulnera necesse sit postea ingeminare,

diuturnæ suppurationes tabis nuntiæ, eorum evulsionem sequuntur. Quæ morborum genera crebro etiam

minare, neque in lenta nimis curatione ægrum consumere: potissimum, cum, quantum propria experientia profeci, parvæ magnorum abscessuum incisiones, quod crebram medicationem postulent, plus ea propter in se periculi habeant. Quare abscessum ex integro vacuare, modo non nimia sit copia, præstabilius judico, tum probe mundato ulcere diligentissime deligare, et quam fero possibile est, illud denuo movere. Quæ ratione id genus ægrotantes, qui copiosa alicubi purulentia contabuerant, ancipitem experiri curationem volentes, neque enim eorum aliquem umquam arbitrio meo curavi, aut curaturus sum, ad sanitatem aliquando perduxi, inter quos eum qui in Ferrariense Nosocomium a *Belriguardo*, Ferrariensi oppido, superioribus annis venit. At certe five vulnere five ulcerum ora, modo non debite committantur, fit purulentia locus, neque offensæ partes, et quæ his proximæ sunt, inflammatione et dolore vacant. Quorum omnium causa dicenda mihi est. Puto enim ejusmodi cutis ulcerationes fere novas dephlogisticationis vias esse, unde magna animalis mephitidis calorisque Vitæ pars excluditur. Quod ubi aliquanto fit tempore, jamque fere quædam irritationis aut excitamenti centra in iis constant locis, in eaque superexposita principia, plus continuo urgente stimulo concitantur: exindeque inflammatio oritur, sola visibili flammæ illustratione, ab ignitione distincta. Certe præter intensissimum affectæ partis calorem, ruboremque ignescenti ferro proxime comparabilem, inflammatio, si non cessat, dat quoque veræ ignitionis residuum, veram carbonificationem, gangrænam, similiter atque in oleorum combustionem, fuliginosum principium superest, eoque plus, quo prompta minus, et difficilior ignitio successit. Sic etiam cachectica corpora, quorum minus sincera inflammatio est, plus similiter pessimo tabo, et gangræna vitiantur. At vero tanto caloris Vitæ impetu in eam se partem fundente, necesse est, *unctuosam* illam et *balsamicam*, quam rite Veteres nominaverunt, animalis mixti compositionem corrumpi, Vitæque

etiam ii sustinent, quibus tametsi viriliter animatis, rara tamen Venus interfuit. Quare cælibes et castimonia devinctos, multum, quoad vidi, tentant: quod cur fiat, et cur in unius excisi loco, novi alia in parte pullulent, neque perpetuo impune ejusmodi transitus fiant, nempe quod con-

tæque actuosissimo elemento, igne abeunte, simul disgregari: quodque in emortuo animali evenit, tandem solam *terram ignis*, quam proprie *Phlogiston* dixisse videtur acutissimus ille, et doctissimus Chemicorum Beckerus, carbonosum principium supereffe: cujusmodi sunt ulcerum mali moris, postremo Vitæ tempore apparentiæ. Necesse est etiam, ut animali mephitide, cujus plurimus est in sanitate ad pulmones impetus, jam modo in ulceris locum propter liberam externi aeris vicinitatem, maximam partem rapta, minima tum demum copia in bronchiales vias contendat. Quare pulmonis vasa, præter consuetudinem distensa minus, sensim collabuntur, eorumque virtute fatiscente, sanguis plus adhuc depravatur, et corrumpitur, cujusmodi ulcerosi jamdiu homines habent. Tandem reliquis Vitæ motibus perturbatis, et pulmone nimium nimiumque collapsio, tum demum spiritus gravitas supervenit, mortis nuntia. Quæ postrema Vitæ mala ex puris ad pulmones resorptione evenire creduntur, cum revera externum ulcus per ea tempora arescat. Sed quam sæpe desunt suppurationis in pulmone vestigia, quam sæpe post mortem contractior ejus moles, nil nisi aliquid livescens, vix in vero fundatam ejusmodi creditam metastasim arguit. Nihilo tamen minus facile est multa in contrarium eorum omnium, quæ attulimus, regerere; quibus quid contra respondere possimus, neque hujus loci est efferre, neque etiam id loco ferente fecissemus. Non etenim *Hipotesim* fundare animus est, solaque, quæ inter universam scriptorum nostrorum rationem sensimus, ipsi scripsimus: quæ si alii confirmiter senserint, jamque quid regerant, ipsi videbunt: sed non ita sentientes, nec cuncta, quæ simul nos contemplavimus, contemplantes impossibile est, eos aliquid nobiscum facere.

simili cellulosa telae vitiositate intus in viscere aliquo exordiente, periculosi exinde morbi eveniant, ea, quae supra diximus, facile, rationem complectuntur.

38. Certe si quid veritatis ea, quae supra a nobis exposita sunt, habent, sique non nimis vero abest, tubercula quae in cute oriuntur, Ganglia Melicerides, Atheromata, Steatomata, quorum fere substantia aliquam ab igne alterationem, et fere incoctae limphae coagulum, prodit, esse veluti quaedam mephitidis animalis, et caloris fluxionum centra²⁴ in locis, quae proxime cum externo

²⁴ Inter caetera, quae ejusmodi appulsuum seu fluxionum centra, sensibili observatione ostendunt, non postremum illud Epilepsiae genus judico, in quo ab una corporis parte, tum potissimum a manibus pedibusque venientis accessionis sensus incipit, cujus egregie meminit Celsus, *Lib. II cap. viii.* Eam comitialis morbi speciem universim etiam sanabiliorem ferunt; namque aut tortili fascia ligata parte, unde illiusmodi aurae sensus exoritur, aut cauteriis, et vesicantibus lacerata, aut excisa, sublatus multis morbus dicitur, observatumque est immisso in eam partem cultro saepe durum aliquid percipi, unde venientis aurae fluxio procedit. *Eff. d'Edimb.* Saepe etiam eum morbum in infantia, et pueritia exorientem in pueris Veneris, in puellis menstruum initium tollit: Celsus: quasi uberior per ea tempora dephlogisticatio ei sanando satis fit. Multos quoque, procedente aetate, ab intermisso Haemorrhoidum fluxu corripit, eisque denuo fluentibus, aut saltem concitatis curatur. Sed caeterarum optima medicina, ustiones ad futurarum loca fere sunt, et cauteria. Sic ille, cujus cranium in Hunteriano Musaeo prostat, cum in insultu super ardentem prunas obverso postico capite concidisset, cum ex
atroci

terno aere communicant, ratio constabit, cur aut perfunato uno alii de novo generentur, aut diuturnæ ab eorum evulsione suppurationes fiant, malumque etiam in finem aliquando vertantur.

Tandem

atroci combustionē, latissima fincipitum pars secessisset, nunquam postea per omnem vitam, eo morbo tentatus est. Vesicante etiam futuræ coronali superimposito septennem Epilepticum aphonium, et stolidum, Panaroli cura restitutum, Rich. Mead allegavit. Truce etiam remedii genus nonnullis profuisse Celsus affirmat, calidum nempe jugulati gladiatoris sanguinem: quorum proficiente exemplo, oleum animale Dippellii, ab aliis similiter cum laude usurpatum est, teste Jos. Quarin. Arsenicum quoque, Cullenii judicio, non spernendum medicamentum dicitur; aliisque demum Phosphorus laudatur. At eos quidem, quibus ista profuerunt, in eo, quem diximus, inflammabilitatis, et animalis Mephitidis excessu constitutos fuisse, vix credendum est, remedii genere plusquam ad sanandum, ad augendam ægritudinis causam comparato. An non igitur ejusmodi morbus, similiter atque fortassis cæteri omnes, opposita aliquando ratione constat, ut propterea inflammabilitatis excessus, defectusque, procreando morbo in corpore ad eum opportuno, similiter satis sint? Quorum postremi ignem ab externo aere sibi sumere videntur, fluxionis principio, et tendentiæ centro, in eorum corporis extremitate aliqua singulariter incipiente. Cujusmodi utrinque consimilia ex positiva, quæ dicitur, et negativa electricitate, notissima exempla circumferuntur. Quare antiquus ille, quem ex Celso nominavimus, curationis modus multis noxiis, et infelix extitit Tulpæ testimonio. *Obs. Lib. IV.* nimiaque, et rarissima venus morbo similiter originem dedisse fertur, ipseque vidi, qui epilepticus factus est, postquam subita vitæ austeritate, diuturnæ vulgivagæ veneris quasi penas daturus, sese obligavisset. Est certe universim in ejus generis morbo, inordinatus caloris Vitæ modus, cumque non injuria similem choreæ S. Viti dixit Sydenhamius *De nov. Febr.*

Tandem cur minimum aliquando inflitum cuti vulnus, inque ipsa venæ sectione, unde sæpe immeritæ totidem erga Chirurgos quærimoniæ, subito in phlegmonem exardescat, cita post morte finiendum: quod maxime illorum est, qui divite inflammabilitate, debilibus solidis eam ægre coercentibus, pollent, et quibus perperam, salutare Principii impetum facientis fluxiones procedunt, veluti sub difficili fœminarum menstruatione. Annon igitur consimilis ducenda quoque erit *fonticulorum* ratio, quorum egregia in sanitatem benefacta, vix profecto ex minima exeuntis humoris quantitate æstimari queunt: quorumque contemplatione facile omnis Humoralis Pathologia subvertitur. At iis quidem indebite suppressis,

Ingr. quam alteram ægritudinis speciem sæpe similiter procedens Pubertatis tempus sanat. Postremum vix animadvertisse pigeat, Celsum, inter summam, quam extulit, Hippocraticorum circuituum incredulitatem, eos nihilo tamen minus in Epilepticorum sanationibus, summa cura custodivisse: quare cibum simul ac transiit hora, qua concidit Epilepticus, post tertium diem dare suadet, tum intermittere quartum, et invicem alterum quemque, eadem hora cibi servata, donec quattuordecim dies transierint. Sed præter ea, quæ diximus, incitatas alibi in ægrotante, Principii impetum facientis fluxiones, nil æque sanando morbo prodest, quam universa, quo plus fieri potest, consuetudinum Vitæ mutatio: si quid enim interposita remediorum frequentia, quam voluit Sydhenamius, ad sanandum confert, non certe nec purgando, neque leniendo, &c. ea singulariter juvant, sed quod inter hæc, novorum perpetim motuum adjunctione corpus omne mutatur, tandemque, cum præsens morbus sanando non sit, qui sensim subsequitur, suamque, et alterius sanationem finit, ipseque etiam efficit.

quot,

quot, quantaque exinde mala progerminant! Annon ista quoque Hæmophtiseos, et Phtiseos, et quidem aliquando acutissimæ, a suppressis Hæmorrhoidibus, aut ani fistula misere sanata causa est? nempe quod cauteriis, Hæmorrhoidibus, et fistulis in opportuno ad ea corpore valentibus, fere jugis quædam Mephitici principii fluxio fiat, cujus interventu pulmo sublevatur. Quare cum cætera quæque viscera, iis indebite sanatis, compati possint, fere non aliud magis, quam pulmo, exinde laborat. Sic Melancholicis, et Phreniticis Hæmorrhoides supervenientes bonum esse dixit Hippocrates, et supervenientes quidem *επιγενόμενοι*, non fluentes, cum sæpe sufficiat citra evacuationem, fluxionem in aliquam externam partem moveri: quo facto, morbi omnis alibi sævientis causa debilitatur.

39. Sed in consimili morborum in Senectutis initio, seu postrema Virilitatis ætate, exordio latissimus eorum patet cum Pubertatis principiis consensus. Sic in Pubescentibus antiquissima Hippocratis observatione, *verruccas pensiles*²⁵, aliaque ejus census tubercula sæpe fieri videmus. Sunt quoque consimiliter utriusque ætatis, oculorum fluxiones, morbique viarum lacrimalium, Anchilopes, Ægilopes, Herniæ sacci lacrimalis, &c. Præterea cordis Palpitationes, Artuum ædemata, et Aqua intercus, in quam sæpe degenerat, sic

²⁵ *Aphor.* xxvi. *sect.* iii.

dicta, febris alba Virginum, utraque Vitæ tempora non raro corrumpunt.

40. Consimiliter, quæ communissima Pubescentibus pituitariæ membranæ, et pulmonis vitia supra significavimus, menstruationis terminos fere etiam corripunt, diuturnæ Tussēs, difficilis Respiratio, multiplex Asthma. Cæterum sanguinis spuitio, et Hæmophtisis, propius medium Vitæ infestant, ut neutra ex ætatibus, de quibus scribimus, multum exinde, quod sibi metuat, habeat. Tametsi etenim Pubescentibus sanguinis sputa sæpe fiant, rarissimi nihilominus sunt ejus ætatis Phtisici, thoracis cavo adhuc ultra dilatabili. Similiter ultra septimum, vel sextum etiam septennium proVectis, rara ex Hæmophtisi Phtisis procedit, fere profluviorum sanguinis causa cum ætate debilitata. Tubercularem tamen Phtisem ista ætas, et annis etiam amplius matura videt, eaque peremptos Senes aliquando me vidisse memini. Fit quoque, ut si quid in pulmone præcedente ætate debilitatum, obstructum, aut durum est, feras in id tempus ærumnas differat, nonnullosque ejus ætatis purulentos vidimus, quos aut Peripneumonia, aut diuturna Tussis, cum in ætatis vigore essent, vexaverant, cujusmodi Venetum quemdam, Anglicæ cohortis ducem, his ipsis diebus invisimus. Præter quæ, cum non raro incongrui cum ætate morbi prodeant, morborumque genera quædam fere cum Vita connutiantur, corporis habitu eos fere adpetente, cujusmodi sæpissime Phtisis est, inde

omnis ætatis Phtifici, contra Artis regulas moriuntur. Quare Infantes etiam vix annum emensos, pertinacissima Tuffis, et absoluta Phtifis²⁶ aliquando jugulavit. Rheumatismum quoque inter mediæ etatis morbos non injuria collocavisse mihi visus est²⁷ Ill Cullenius. Certe nec Pueri morbo tentantur, neque ingravescentes ætate Senes, eo laborare consueverunt.

²⁶ Audivi ex Portolio, Conf. etiam Reid, *An Essay on the Nature and Cure of the Phtifis Pulmonaris*. Sunt quidem in Phtifico corporis habitu nonnulla, quæ ad propositam sententiam plurimum quadrant: inter quæ thoracis angustia, et albicans universim cutis color. Primum quidem quid ad Phtifem juxta propositum nostrum conferat, facile intelligitur. Secundum vero, albida fere cutis, rariorem fuliginosi Principii ab ea vaporationem ponit. Iis namque, quibus illud debite per cutim excluditur, ea læte nigrescit, qui virilis, et sanorum hominum color est. Contra; pervenuista, et albicanti forma conspicua corpora facile quidem sudant, sed ægre universim perspirant; quare crebro tussiculosi fiunt, coryza tentantur, eaque manente cutis debilitate, facile in Hæmoph-tifim, ex eaque in Phtifim labuntur. Observatum quoque eos vix umquam eo morbi genere interire, quos dentium caries, aut invenustus color ore inficit, tum vero singulos eo interemptos pellucido dentium nitore conspicuos fuisse, cujusmodi, suamque, et Camperi observationem, cæteris, quas de Phtifico habitu industrie exegit, nuper adjecit Ill. Simmons. Conf. ejusd. *Obs Pract. de Phtif. Pulmon. quas ex Angl. Lat. convertit* Van Zandicke. *Brug. Flandr.* 1786.

²⁷ *But the Rheumatism seldom appears in either very young, or in elderly persons; and most commonly occurs from the age of puberty to that of thirty-five years. Pract. of Phis.* cccxxxvii.

41. Sed ditissima sub menstruationis fine morborum sedes, mammas occupat, Cancri, eorumque exulceratio, et luctuosissimæ id genus ægritudinis conversiones, ut optata mors, jamque lucem perosas sæpe per eam ætatem finiat. In quibus considerandum est, non raro lapideas fere durities, sæpe intense nigricantes, ejusmodi fluxionum centro esse, quo diligentissime in omnem partem exciso, fere morientibus Vitam denuo Ars tribuit. Sed, si quid in curatione illiusmodi superfuit, neque postea suppuratione solutum excessit, morbus curatione exasperatur, neque quid sperare possint amplius, miseræ habent: quasi quidquid durum, et fere ardentissimo igne coactum, mammarum corpus inficit, solo sit fluxionis Principii impetum facientis incitamento, similiter atque in simpatica Epilepsia, quam sæpe a duritie aliqua in loco, in quo incipit, procedentem fere impossibile curare est²⁸, nisi excisa ea morbose incitamenti causa. Præterea notissimum est, quantum exitio, simul ac externo aeri libera in Cancrum via patuit, sit. Præter enim copiosissimam eo tempore resorptionem, unde axillares glandulæ enixe tument, inde etiam plus perpetuo morbus exasperatur, et quasi Vitæ omnis centro, et impetu in eam partem congregato, quidquid miserrimæ edunt, aut bibunt, aut irascuntur, quidquid deni-

²⁸ Conf. not. 24. pag. 194.

que corpore atque animo moventur, suam ingeminat morbus feritatem, quam sola animi virtus iis, quæ sapiunt, estque sæpe dolor feracissima sapientiæ disciplina, mitigare valet.

42. Sed multi quoque mammarum morbi Pubescentium sunt, minimum tamen periculi afferre solent; quamvis aliquibus, prima Scirrhorum ea ætate exordia, sub mensium cessatione Carcinomata effecerint; quod aliena admonitus observatione scribo.

43. Jam vero, præter hæc Vitæ tempora, Senium ingressis, fiunt diuturnæ articulorum Subfluxiones, dolores, tumores, Podagra, vasorum, et præcipue venarum Dilatationes, Ossificationes, spirandi Difficultates, Catarrhi, renum et vesicæ Morbi, alvi Siccitates aut Colliquationes, tum vero gravissimi, et mortales cerebri et nervorum affectus, Apoplexiæ, membrorum Resolutiones²⁹: de quorum causis antequam dicam, præstat senescentem hominem propius considerare.

44. At enim cum omnis in motu Vita sit, sive in debita partium omnium, quarum complexu

²⁹ Senibus spirandi difficultates, Catarrhi tussiculosi, Stranguriæ, Disuriæ, Articulorum dolores, Nephritides, Vertigines, Apoplexiæ, mali corporis Habitus, Vigilæ, alvi, oculorum, et narium Humiditates, Visus hebetudines, glaucomata, Auditus graves. *Aph.* xxxi. sect. iii. Theriomata quoque, Cancrosque omnes maxime in Senibus fieri, apud Celsum legimus. *De Med.* lib. v. cap. 28,

efficitur,

efficitur, mobilitate, ista sensim sensimque propter ætatem intercidente, Vitam consimiliter intercidere necesse est. Ea vero, cur intercidat, causa est, plus perpetuo confertiore terrearum molecularum ad invicem accessione solidata fibra, propter fluidorum defectum, quæ Solidis interponi impossibile est, propter innumera vasa vasorum ferro venientibus Virilitatis annis obcæcata. Exinde insanabilis ea morbi species, quam Senectam dicimus.

45. Cujusmodi causarum, et effectuum consensione, signatæ senilis habitus ægritudines vigorantur, neque unde primum incipiant, dictum est facile. Vitalis namque fluidorum circulus, rigescente fibra, languet, eoque plus fibra, eorum fracto impetu, et languente rigescit. Sed certe densiora perpetim arteriarum latera, vix multum amplius, sanguinem durior corde, proptereaque minus irritabili compulsam, juvant; inter quæ laxiores venæ, quod sanguinis plurimum in se habeant, plus adhuc circulationem enervant. Exin tardiores Senum pulsus. Cerebri quoque substantia, ævo similiter conspissata, eoque ponderosior, quod in consimili infantilis, et senilis cerebri volumine manifestatur, suæ plurimam potestatis partem amittit. Quare non memoria solum, quæ prima ingravescenti ætati concedit, sed cæteri quoque hebescent externi internique sensus, membraque universa torpor habet, præmorientibus sensim visu, auditu, olfactu,

factu, vocis etiam, et digestionis instrumentis, tum demum incessu.

46. Jam vero, quantum cum ætate inflammabilitas decedat, feminali principio (cujus præcipuo interventu, *unctuosum* quid, humores nostri corporis concipiunt, et *medium centrale connexionis*, quod Veteres dixerant, ditissimum per omnem ætatis vigorem superest), sensim plus perpetim enervato, in tanta nihilominus circulatorii motus in Senescentibus jactura, Mephitici principii a centro ad periferiam appulsus, plus perpetuo in se difficultatis habent, fereque callo durata cutis, parumque meabilis, cutaneam dephlogisticationem, multam jamque partem, abrogat. Quare foetidi Senum oris halitus, dentium, et gingivarum nigredo, et quidquid corpore spirant, quod rariori fiat loco, plus adhuc, quam per reliquam vitam, mephiticum.

47. Ex quo luctuosi plerumque Juvenum cum Senibus concubitus: sæpius ii namque tabescunt, Senes vero contra refici, antiquissimis, quæ in id allegantur exemplis, feruntur. Quorum postremum fere, quod Senes juveniles spiritus hauriant, et absorbeant, fieri creditur, haud plurimo tamen, quantum judico, veritatis fundamento. Præter enim quam quod, quidquid univrsim corpore spiratur, vix ad alterius Vitæ utilitatem conferre credibile sit, minimum etiam Senes cute absorbent, neque multum inde eos vigorari possibile est, haud multum contra obstante, notissima,

tissima, quæ circumfertur, Democriti historia. Quare eos vero proximius rem vidisse puto, qui quidquid inde reſecti Senes juventutis gratia, valent, ex blandiſſimo quodam commoti eorum animi incitamento fieri judicant. Vix etenim dubium eſt percitum voluptate animum fere reviviſcere, tantamque ab animo in corpus ſtimuli vim tranſire, ut quidquid jucunde animus erigitur, tantundem exinde virium omne corpus recipere videatur.

48. Verum autem collapſa externorum Abſorbentium vi, tanto internorum virtutem incitari, non unum monſtrat exemplum. Sic rigefcente, exterrito animo, toto extus corpore, ſubito exſicca facies, ſicque oleoſæ frictiones, quod obſtruſtum eſt, obliniendo, externaque ſic obductæ partis perſpiratione cohibita, internam abſorbitionem incitant, eoque modo, quod ſubter cellulolum denſatum eſt, reſolvitur. Similiter contra: inter validam intus abſorbitionem, externa debilitatur. Inde mox poſt cibum, nutritivo halitu late in omne corpus intus reſumpto, externa abſorbitione, et perſpiratio lædatur: quod alibi diximus.

49. Ejusmodi uberiora extant in Senectute exempla. Quare ab exſucca eorum cellulari, nives pili decidunt, et rugis undique cutis aratur. Exin quoque oculi minores fiunt, et complanantur, et introferuntur, eamque ob cauſſam viſus hebetudo, aut aliqua ſaltem in parte defectio,

fectio. Huc faciunt etiam duriores Senum alvi, et lapidea, quæ cum dolore, et ventris ardore, scibala emittunt. Quamquam in summa, quam sæpe habent, omnis Vitæ debilitate, cum externa, deest aliquando etiam interna absorptio: exindeque Lienteriæ, et alvi profluvia, sæpe postrema Senum Vitæ tempora inficiunt.

50. Sed ne dum, quæ proximum fluiditati modum habent, adeps, et mucus animalis, &c. absorbentur, sed ipsa quoque solida, eorumque durissima, quæ ossa sunt. Propterea leviora fiunt, multaque ex iis contrahuntur, tum quod magna ossificæ materiei portio iterum in vasa reducta fuerit, tum quod plurima musculorum rigiditas, eorum extrema sensim ad invicem adducat, ut propterea incurvi, et thoracis cavo angustiores Senes fiant. Ad quæ pertinent illa Corn. Galli:

Labitur ex humeris demisso corpore vestis,

Quæque brevis fuerat, jam modo longa mihi est.

Contrahimur, miroque modo decrescimus ipsi;

Diminui nostri corporis ossa putes.

51. Sic quoque alveolari maxillæ utriusque parte resorbta, dentes latiore cavo excepti, tremunt, et decidunt; adnexisque oris labiis introflexis, inde cum prominulo mento, incava Senum ora.

52. Tandem eo senilis absorptio procedit, ut tabe postremum arefacti finiantur: quod senilis Marasmi genus, propriè naturalem mortem efficit,
fere

fere jamque lapidea cute, qua sine vix ullus similiter tabidorum in cæteris Vitæ intervallis interit.

53. Sed ista ad extremam Senectutem pertinent, ante quam multa adhuc, quæ ejus exordia et medietates complectuntur, in hunc apposite locum quadrant. Animalis namque Mephitidis impetus, quæ ab omni Vita inseparabilis est, quod, perpetim juxta ætatem infrequentioribus cutis spiraculis, intus vertatur, cum eaque simul magna pars residui a Vita caloris, qui jugiter vivente corpore emittitur, jamque ab hinc singulæ corporis partes, imprimisque, quæ cæteris mutabiliore existunt, aqueæ, aut oleosæ fluiditatis participes, varium recipient modum, pro varia materiei caloris, erga illas potestate, et vi. Quare eæ, quæ habito ignis augmento densantur, cujusmodi notissimis experimontis limpha esse creditur, aptiores exinde ad concrescendum evadent, unde infarctus, et obstructions viscerum, inque laxiore vasorum ambitu Polipi, &c: contra, quam serosæ partes et aquosæ plus adhuc, interno calore, concrecente simul limpha, tenuatæ, inque vasis intus compressæ, profundiora corporis, et ossium loca subibunt, exindeque propter copiosum tenuissimi laticis appulsum, quæ jamque solidata sunt, rursus mollitudinis aliquid concipient. Cujusmodi manifestissima exempla, haud raro visa sunt: observatum namque est, Senium ingredientibus, proprium quasi fenilis Rachitidis genus moveri, exindeque eos primum distortâ
crura

crura habuisse, aliaque spinali Infantiae morbo quam proxima, quod in nobilissimo viro, cum Florentiae degerem, vidi. Propius grandiorum natu ossium mollietatem, ut ceræ instar flecti potuerint, exemplis confirmaverunt, Hollerius, Rolingius, et Ruellius³⁰. Notissimæ sunt, quæ de fœmina *Soupiot*, aliisque similiter utero gerentibus, historiæ narrantur, ut inde multi crediderint, id graviditatis universim proprium esse, ut mulierum ab inde ossa mollescant: quod si verum est, consimilem in his, atque in postremo virilis ætatis termino, rationem constare judico, internorum nempe Vitæ motuum, propter debilitatem externorum, incrementum: quod simile supra etiam de Pueris diximus.

54. Certe podagrici insultus, quique iis proxime natura conjunguntur, ischiadici, et arthritici, eam maxime ætatem infestant, eosque imprimis Podagra impetit, quorum ditior est ossificatio, et splendide antea valuerunt, quosque propterea divite vita functos, neque Hæmorrhoides, neque fluxus varicosus, aliaque sanguinearum fluxionum genera, quæ numquam non cum aliqua Vitæ debilitate junguntur, antea sæpe saltem corripuerunt, quæ egregia est Sthaalii animadversio. Quam ob causam obortis hæmorrhoidibus, aut adhibitis opportune hirudinibus, podagricos insultus mitigari inventum est; magno namque consensu, tametsi opposita utrinque ra-

³⁰ Conf. Haguénot *de Nutrit.*

tionem, varicosus fluxus, hæmorrhoides, et podagrici insultus simul incedunt, ut eorum alterum alterius curationi opportune succedat.

55. Jam vero uberiore, in ossium substantiam serositate admissa, eorumque compage aliquid exinde emollita, inde terrea eorum principia dissolvi credibile est, eaque confertissimis internorum Lymphaticorum osculis excepta denuo absorberi. Sed in isto terreæ materie ab ossibus secessu, phosphoricum simul acidum, cujus ditissima in ossibus principia constant, ossibus amoveri, et cum sorbili ejusmodi, quem diximus, latice misceri vero est proximum. Quare observatum est Podagricos paullo, antequam insultus acerbitas iis ingruat, urinas copiosiore phosphorico principio munitas emittere; cujusmodi industres Bertholeti observationes alibi laudavimus. Sed inter hanc copiosam ex ossibus reabsorptionem impossibile est, non multum nervorum extrema, propter *actioris* et perquam penetrabilis serositatis vicinitatem, lædi, exindeque acerbissimi dolores, in artuum extremis pedumque, et manuum juncturis potissimum infesti.

56. Et ejusmodi quidem absorptione debite eveniente, rursusque in sanguinis circuitum sorbili ejusmodi latice admissa, vix quidquam reliquum corpus exinde compatitur. Terreæ namque materies sic absorpta, proximam suam cum solvente aqueo principio affinitatem nullibi relinquens, cum eoque fere calcarium sal constituens,
illac

illac omnis confluit, quo cæterorum animalium salium pars maxima, propter eorum cum aqueo principio affinitatem, tendit, renes nempe et vesicam. Exinde rheumaticorum affectuum, arthriticorum, podagricorum cum calculosa Nephritide, calculo, vesicæ lapide, fat confessus Clinicis omnibus consensus. Aliquando etiam in intestinalem tubum, et ventriculum depluit, inter cætera Vitæ instrumenta, cum ejusmodi morbis latissime consentientem: exindeque acres, et quasi urentes aliquando Podagricorum vomitus: cujusmodi a Zimmermanno ³¹ exemplum allegatur.

57. Verum, si qua ejusmodi ossæ absorbtionis aberratio fiat, inde non in vasis tantum, sed per omne amplissimum cellularis telæ imperium, membranas, tendines, ligamenta, ossificationes fiunt, tum inter juncturarum extrema, unde artuum mobilitas, magnam partem intercidit.

58. Sed præter interiores, profundioresque universim, corporis partes, quas intus sumpta, et reflexa Mephitis non una agendi via fatigat, cæterorum frequentissimi appulsus ad extrema corporis concitantur: quorum ratio multum adhuc in profundo latet. An quod ex consimili animalis caloris, atque electrici fluidi tendentia, ad corporum extrema illius similiter impetus fiant? Quamquam cur non per omnem vitam, sed Senectute potissimum ver-

³¹ *De l'Obs. du Corps Op. cit.*

gente, veluti in Podagricis? Sive quod multa undique superstes humiditas in Juventute et virili ætate, eaque plus undique fibris interposita, jugem hanc Principii impetum facientis ad corporis extrema, fluxionem, media intercipiat via, et late patente cute effundat: quare, quod animalis Fibra procedente ætate fere plus homogeneitatis indepiscatur, plus propterea provehendo ejusmodi appulsui inserviat, sitque instar corporum, in quibus continuus electricitatis modus, ea trans ducendo electrico fluido cæterorum facit aptissima? An non etiam procedente Vita, fere confertiora metallica principia in corpore gignuntur, quæ opportunam ejusmodi impulsibus transmissionis viam efficiant? Eorum fortassis aliqua in Podagrigo habitu verificari possibile est, ut propterea, qui juncturarum rheumatici dolores, omne in virili ætate corpus infestaverant, tandem proxime ad Senectutem in Podagram transeant, isto propterea, quod diximus Vitæ spatio, minus ad Rheumatismum opportuno.

59. Verum autem per omne Vitæ tempus observatum est, si quid in cutis, aut pulmonis actione insigniter vitiatum est, corporis extrema inde imprimis compati, et fere eorum vicario munere fungi. Sic salutares Empiematicorum in femore abscessus, sic manuum, et pedum tumores in Hidrothorace, vasorum circa cor Dilatatione, Asthmate, &c. sic manus, aut cruris Paralysim in sicca tussi, olim Hippocrati adnotatam, consimili ratione fieri credibile est, eoque fere

fere Naturæ ductu, nonnullas Gentes in pectoris morbis, ad rubedinem ægrotantium brachia fricare, eoque auxilii genere, maximam curationis partem absolvere. Præter quæ, sanguinearum quoque fluxionum indebite suppressarum vices, sæpe Extremorum tumor implet. Sic aliquando tument, et rubescunt non menstruatis, iisque, quibus non rite Hæmorrhoides procedunt.

60. Observatum quoque est, Castratos, qui præterquam difficiliter laxiore cute spirent, minus quoque universim thorace valent, frequenti infernorum artuum flacciditate infici. Ii certe, quibus nulla genitura conficitur vel moderatissima, fere perpetuo densiore cute sunt, ut propterea debita hujus raritas, plurimum cum seminalis principii activitate faciat ³².

61. Annon ergo ex prava Nascentium cute, quam ex invalentis matris utero ferunt, primum quidem spirabilis mephitis in pulmones reflectitur, iisque præter ætatis rationem propterea ampliatis, inde costarum elevationes, et perversæ thoracis et spinæ curvitates fiunt: tandemque pulmonis via ad appulsus vim impare, eoque ad extrema corporis concitato, artuum exinde

³² Extat hujusmodi locus in Lib. *De Nat. Puer.* quod nempe quo primum genitura confici cæperit, caro rarefcit, et cuticula et venæ magis aperiuntur, ante quæ scriptum extat, ubi *Epidermis posterius rarefcit, ibi pili quoque posterius nascuntur in mento et pube, et quovis alio loco.*

distorsiones, juncturarum tumores, et nodi prodeunt, Rachitico habitu sensim invalente? Vix certe dubium est, eos qui sic ægrotant, non ægre solum respirare, catarrhosos, et tussiculosos esse, sed eos quoque sæpe pulmonari morbo suffocatos interire, nilque iis æque prodesse, atque eorum usum, quo cum cutis vigor intenditur, cujusmodi subitæ in frigida immersiones, et lavationes imprimis sunt. Observatum est etiam iis sæpe consulto exanthemata Natura moveri, in quorum recessu, squammosa cute decidua, opportune cutis spiracula referantur.

62. Sed alia insuper ejusmodi Infantes habent, quæ cum eo, quem modo descripsimus, senilis Vitæ habitu, multum consentiunt, eaque non rachiticorum dumtaxat, sed Puerorum fere omnium sunt, licet plurima utrinque opposita prorsus ratione consent, inter quæ in rite valentibus Pueris cutanea absorptio ditissima, internaque fortassis, non item, contra quam in Senibus. Ii certe medicabiles pharmacorum vires, summa adhuc cute, extus hauriunt, indeque fere atque intus sumptis sæpe curantur³³, tum exanthematicis morbis, facili contagio corripuntur; quorum omnium longe distans est in Senectute ratio.

63. Nihilo tamen minus, non minimo utrinque analogismi inditio, præter ossium morbos,

³³ Confer quæ supra diximus, pag. 171.

quos antea citavimus, sunt gravissimi, utriusque ætatis, capitis morbi, Epilepsia quidem Puero-
rum, Apoplexia Senum: magna item morbo-
rum pars, quæ infimum ventrem in utraque ætate
vexat, cujusmodi sunt hepatis infarctus, et fa-
cile in utrisque culpandum bilis officium, exin-
deque modo ventris fluxus, modo dura alvus,
multa utrobique fastidia afferunt: qua in re no-
tissima est Hippocratis observatio, videlicet quod
Senes opposita in his ratione ferantur, atque dum
Pueri aut Adolescentes fuerant. Præterea utro-
rumque stomachus forbilium maxime delectu
rectius utitur, solidiora fastidit, et difficiliter con-
coquit, ut etiam similiter tenelli Infantes, Senes-
que in jejunio ferendo se habere videantur: quæ
tamen omnia consuetudo potius deffinit, quam
status quidam Vitæ modus. Item ventris intu-
mescentiæ, et inflationes utrisque pariter moven-
tur, eamque ob causam, arbitror, multifariæ in-
testinorum procidentia, utrosque consimiliter sæpe
tenent. Aquosus etiam testiculorum tumor,
quamquam per totam vitam, nullo habito æta-
tis respectu, incurrat, Infantiam tamen, et Senec-
tutem maxime inficit. Similiter longiora utrin-
que somni tempora, inquieta tamen et frequenti
vigiliarum interpolatione tenuata: quod de senili
somno venuste expressit C. Gallus:

*Ipsa etiam cunctis requies gratissima somnus
Abvolat, et sera vix mihi nocte redit:
Vel si lassatos umquam dignabitur artus,
Turbidus in quantis horret imaginibus.*

Tandem

Tandem senilis Marasmus, et infantilis Atrophia, sæpe fatalem utrorumque summam conficiunt, neque utraque Vitæ tempora, quod ab inflammatoriis sinceris morbis sibi metuant, plurimum habent, neque quæ id genus morbis egregie præprimis subveniunt, venæ sectionis auxilia plurimum ferunt.

64. Post quæ similes in multis utrorumque animi, eandem similiter utrobique Vitæ normam arguunt. Sic videmus utrosque subito irasci, et propter leves sæpe res excandescere, tum facile mutari, modo pertinaces esse, item nunc subita formidine corripì, nunc in magna periculorum despicientia versari, tum vero blanditiis, suorumque assiduitate, et assentationibus delectari, vimque animi omnem in se, et pro se convertere. Quamobrem bis Pueros Senes antiquissimum vocavit adagium, Vita eodem fere animi et corporis modo, quo cum exorta est, intercidente.

65. Quorum tamen plurima vix eos respiciunt, quorum Senectus invidiosissimam, et ultimam humanæ sapientiæ metam claudit, et quibus, sanctissime pro Patria, proque hominum societate universa postquam ii vitam impenderint, Senectus quasi nobilissimum virtutis suæ præmium a Diis immortalibus conceditur. Abundat enim ea imprimis virtutibus ætas, neque ad Senectutem, desipientes et immorigerati facile vivunt, ut confenescere, magna sit Vitæ laudabiliter actæ significatio.

ficatio. Quare sic peritos vivendi homines, ne dum vereri, sed eorum quantam possumus, curam gerere, humanissimum non modo est, sed ipsum æquissimum Senectutis jus exigit. Præter enim quam quod anticipata ejusmodi erga Senectutem merita, consimilem erga nos a Nepotibus nostris retributionem spondeant, hic unicus est, et fere cum Deorum officio comparabilis humanæ sapientiæ omnis usus, et finis, ut tantumdem cæteris, quantum nobis prospiciamus, tum, quidquid abundamus, cæteris non modo impertiamur, sed amplissima erga reliquos homines voluntate effundamus, tum potissimum erga eos, a quibus cum Vita et doctrina, longe quoque nobilissima accepimus professæ virtutis exempla.

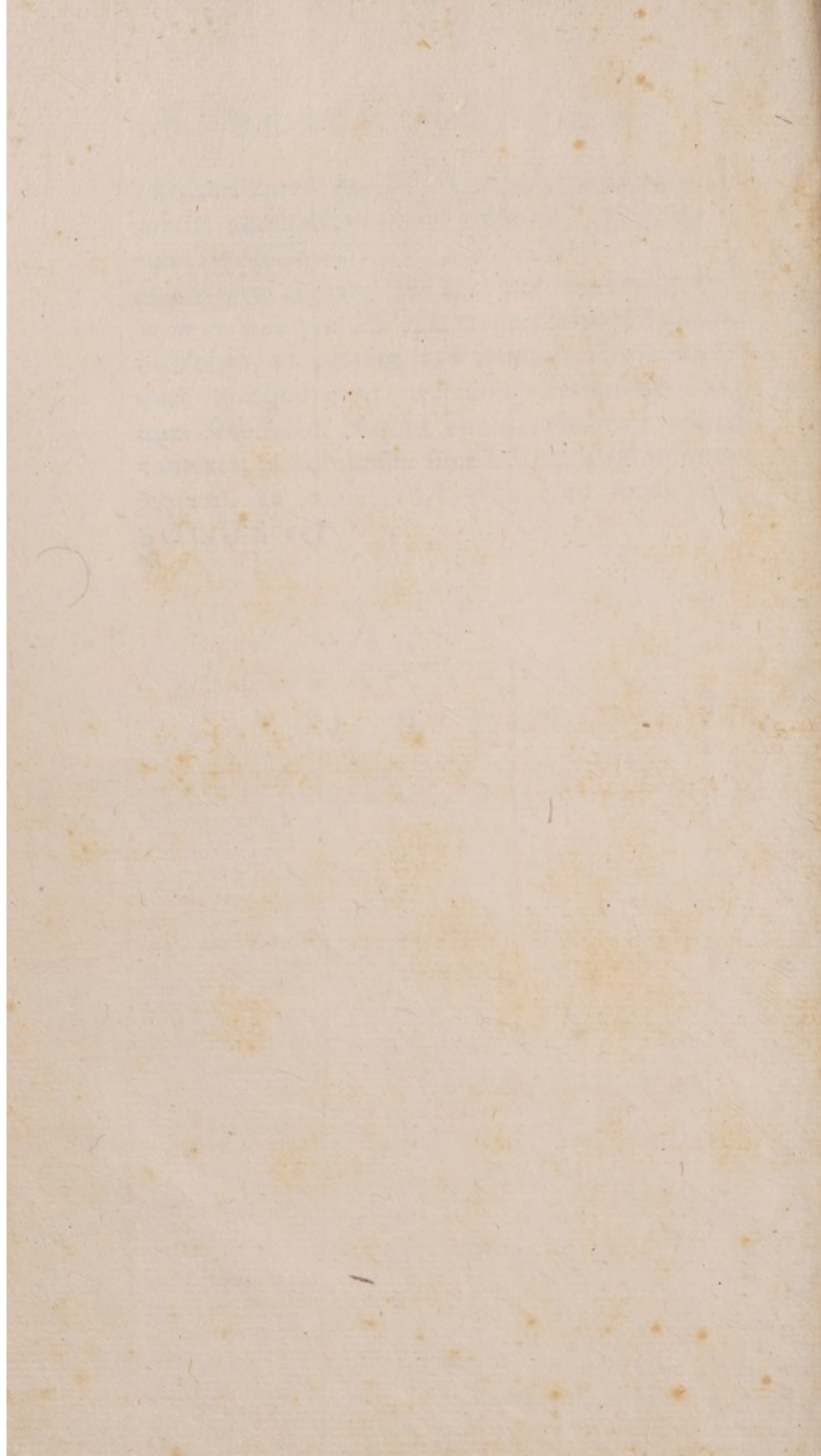
66. Cujusmodi intervallis, et ætatibus, hominum Vita conficitur, quæ in ipso fere exordio certos sumit ³⁴ cum omni ejus duratione consensus. Quorum, eorumque, qui procedente ætate manifestantur, assidua contemplatione, ne dum ejus durationis tempora, sed plerosque etiam corporis, et animi affectus prævidere, interposita Philosophi et Medici studia fortasse finirent. Sed sola unius hominis vita operosissimam istam studii assiduitatem postulante, et Medicorum opera ad longe multorum opem, plusquam ad unius securitatem, utiliter conversa, vix possibile est, aliquem ejusmodi prædictionibus, quæ certæ sint, locum extare. Verum præ-

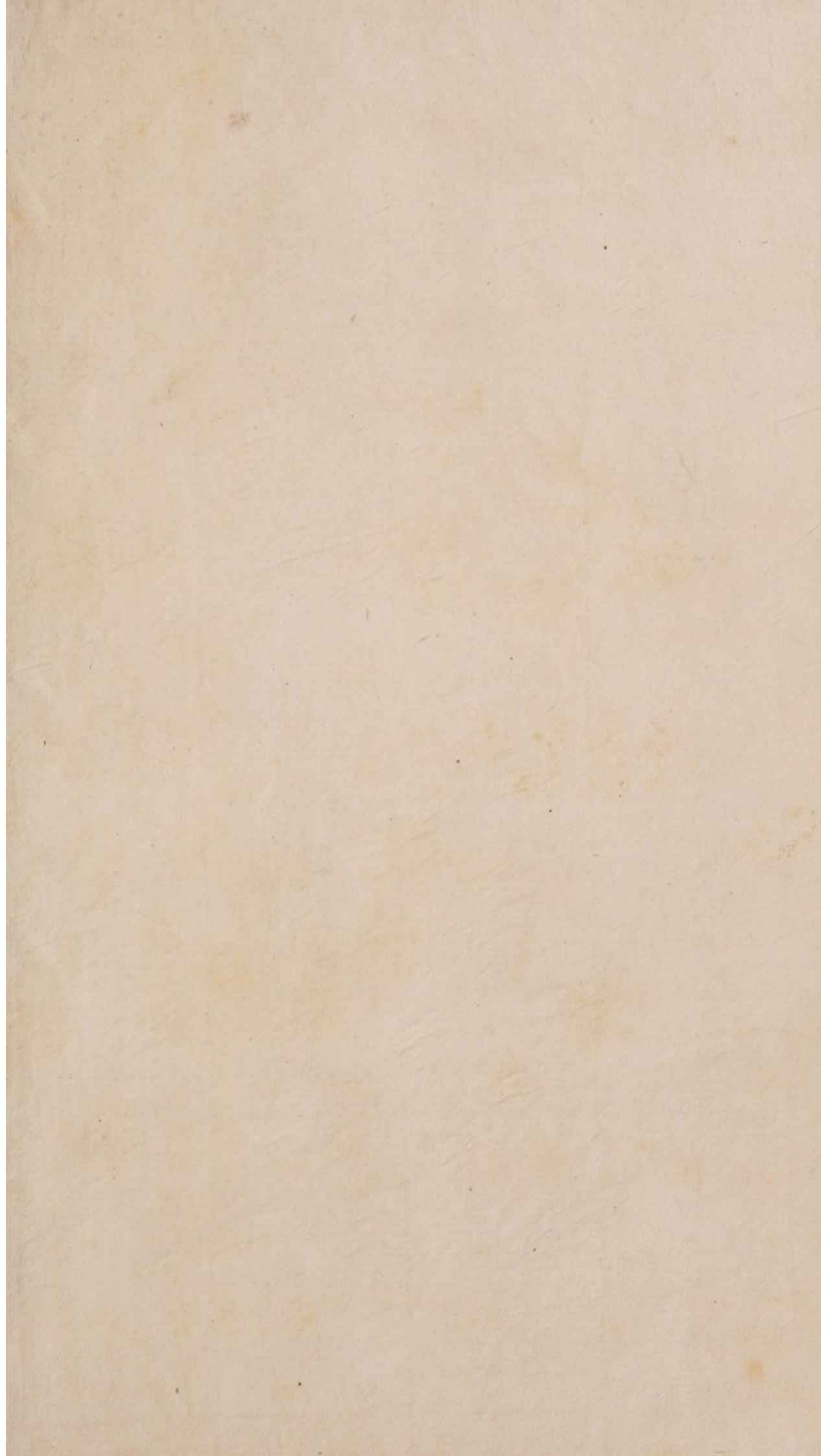
³⁴ Conf, Par. 10. pag. 168 hujus Cap.

terquam quod eas sic denegari, multis fortasse proſit, antehabita etiam ejuſmodi prævidentia, anne credibile eſt, Medicorum fore, ea multum, et inſigniter mutare, quæ in malam eventura eſſent partem, quæque ab ipſa remotiſſima Majorum noſtrorum et propius a Parentum Vita ſumpſimus, quæque cum cæterarum rerum omnium, quæ ſtabiles in Natura circuitus habent, ordine contexta, et compoſita ſunt? Ecquis Hominum, inquam, ea mutaverit? Nonne tu ſolus, qui SOLUS es!

V O L. II. F I N I S.

聖子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子 聖子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

子子 子子 子子 子子 子子 子子 子子

